

Spremljanje izvajanja Akcijskega programa za invalide 2014–2021

**Poročilo o uresničevanju
Akcijskega programa za invalide 2014–2021 v letu 2019**

Ljubljana, julij 2020

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

Seznam pogosto uporabljenih kratic zakonov in drugih dokumentov

KPI/MKPI	Konvencija o pravicah invalidov
ZIMI	Zakon o izenačevanju možnosti invalidov
ZMV-1	Zakon o motornih vozilih
ZPIZ	Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju
ZPIZ-1	Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju
ZPIZ-2	Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju
ZOA	Zakon o osebni asistenci
ZSVI	Zakon o socialnem vključevanju invalidov
ZZVZZ	Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju
ZZRZI	Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov

Seznam drugih pogosto uporabljenih kratic

API 2014–2021	Akcijski program za invalide 2014–2021
APZ	Aktivna politika zaposlovanja
CKEDU	Centralna kadrovska evidenca državne uprave
CPR URI – Soča	Center za poklicno rehabilitacijo URI – Soča
CUDV	center za usposabljanje, delo in varstvo
DSRPS	Društvo specialnih in rehabilitacijskih pedagogov Slovenije
DZ	državni zbor
EDF	Evropski invalidski forum
ENIL	Evropska mreža za neodvisno življenje
ESS	Evropski socialni sklad
EU	Evropska unija
FIHO	Fundacija za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v Republiki Sloveniji
FŠO	Fundacija za šport
IO	invalidska organizacija
IRSSV	Inštitut RS za socialno varstvo
JSKD	Javni sklad za kulturne dejavnosti
MDDSZ	Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve in enake možnosti
MDI	Mreža za deinstitucionalizacijo
MF	Ministrstvo za finance
MGRT	Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo
MIZŠ	Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport
MJU	Ministrstvo za javno upravo
MK	Ministrstvo za kulturo
MNZ	Ministrstvo za notranje zadeve
MOP	Ministrstvo za okolje in prostor
MP	Ministrstvo za pravosodje
MZ	Ministrstvo za zdravje
MZI	Ministrstvo za infrastrukturo
MZZ	Ministrstvo za zunanje zadeve
NIJZ	Nacionalni inštitut za javno zdravje
NSIOS	Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije
NUK	Narodna in univerzitetna knjižnica
NVO	Nevladna organizacija

NŽH	Neodvisno življenje hendikepiranih
OKS-ZŠZ	Olimpijski komite Slovenije-Združenje športnih zvez
OZN	Organizacija združenih narodov
OZZ	Obvezno zdravstveno zavarovanje
RS	Republika Slovenija
RTV SLO	Radiotelevizija Slovenija
SČP	Svet OZN za človekove pravice
SOUS	Skupnost organizacij za usposabljanje oseb s posebnimi potrebami
SSKJ	Slovar slovenskega knjižnega jezika
SURS	Statistični urad RS
URI – Soča	Univerzitetni rehabilitacijski inštitut RS – Soča
URI – Soča RCZR	Univerzitetni rehabilitacijski inštitut RS – Soča, Razvojni center za zaposlitveno rehabilitacijo
VDC	varstveno-delovni center
ZDGNS	Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije
ZDSSS	Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije
ZDUS	Zveza društev upokojencev Slovenije
ZIZRS	Združenje izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije v Republiki Sloveniji
ZPP	Zobnoprotečni pripomočki
ZRSZ	Zavod RS za zaposlovanje
Zveza Sonček	Zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije – Sonček
ZZZS	Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije
YHD	Društvo za teorijo in kulturo hendikepa

Opombe k poročilu:

Izrazi, zapisani v moški slovnični obliki, so uporabljeni kot nevtralna oblika za ženski in moški spol.

Pri poročanju o dejavnostih nevladnih organizacij smo za poimenovanje invalidov ohranili izraze, ki so jih uporabile v svojih poročilih.

Besedilo ni lektorirano.

KAZALO

UVOD	5
PREGLED IZVAJANJA DEJAVNOSTI V LETU 2019 PO CILJIH AKCIJSKEGA PROGRAMA ZA INVALIDE 2014–2021.....	13
1. CILJ: OZAVEŠČANJE IN INFORMIRANJE	13
2. CILJ: BIVANJE IN VKLJUČEVANJE	22
3. CILJ: DOSTOPNOST	36
4. CILJ: VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE.....	50
5. CILJ: DELO IN ZAPOSLOVANJE	59
6. CILJ: FINANČNO-SOCIALNA VARNOST.....	71
7. CILJ: ZDRAVJE IN ZDRAVSTVENO VARSTVO	73
8. CILJ: KULTURNO UDEJSTVOVANJE.....	83
9. CILJ: ŠPORT IN PROSTOČASNE DEJAVNOSTI.....	88
10. CILJ: VERSKO IN DUHOVNO ŽIVLJENJE.....	90
11. CILJ: SAMOORGANIZIRANJE INVALIDOV	92
12. CILJ: NASILJE IN DISKRIMINACIJA	94
13. CILJ: STARANJE Z INVALIDNOSTJO.....	97
RAZISKAVE IN OBJAVE, KI SE NANAŠAJO NA VEČ RAZLIČNIH CILJEV API OZ. NA VSE CILJE	100
Seznam spremenjenih, dopolnjenih in sprejetih predpisov na področju invalidskega varstva v obdobju izvajanja API 2014–2021, po letih	102

KAZALO PREGLEDNIC IN SLIK

<i>Preglednica 1: Pregled poročanja kot izhaja iz Navodil za poročanje API 2014–2021 za leto 2019.....</i>	<i>6</i>
<i>Preglednica 2: Podatki o socialnovarstvenih programih, namenjenih invalidom (2014–2019).....</i>	<i>27</i>
<i>Preglednica 3: Podatki o uporabnikih pomoči na domu (2014–2018)</i>	<i>28</i>
<i>Preglednica 4: Brezposelni invalidi (2014–2019)</i>	<i>66</i>
<i>Preglednica 5: Število zaposlenih invalidov v organih državne uprave (2014–2019).....</i>	<i>67</i>

UVOD

Vlada RS (v nadaljevanju: Vlada RS) je na podlagi *Zakona o izenačevanju možnosti invalidov* (nadaljevanju: ZIMI) na svoji 40. redni seji dne 9. 1. 2014 sprejela Akcijski program za invalide 2014–2021 (v nadaljevanju: API). Ministrica za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti je dne 23. 4. 2014 izdala Sklep o imenovanju in nalogah Komisije za spremljanje API 2014–2021, št. 141-1/2013/67, ki jo sestavljajo predstavniki resornih ministrstev, strokovnih organizacij, Nacionalnega sveta invalidskih organizacij Slovenije, drugih invalidskih organizacij in Zveze društev upokojencev Slovenije.

Namen API je spodbujati, varovati in zagotavljati polnopravno in enakovredno uživanje človekovih pravic invalidov ter spodbujati spoštovanje njihovega dostojanstva. Program se nanaša na obdobje 2014–2021 in obsega 13 temeljnih ciljev in 91 ukrepov, ki celovito urejajo vsa področja življenja invalidov.

V nadaljevanju podajamo vmesno poročilo o uresničevanju API 2014–2021 za leto 2019. Poročila članov komisije smo zbirali do sredine marca 2020. Nekateri člani komisije svojih poročil in prispevkov niso oddali, zato v poročilu pri področjih, za katera so določeni kot poročevalci, ni podatkov.

Strukturo poročila narekuje API 2014–2021 in temu primerno so poglavja razdeljena po ciljih, tj. od prvega do trinajstega cilja. Dodano je še poglavje o raziskavah in objavah, ki se nanašajo na več različnih ciljev API 2014–2021. Sledi še poglavje z zaključki in seznam spremenjenih, dopolnjenih in sprejetih predpisov na področju invalidskega varstva v letu 2019. Vsako poglavje je v prvem delu strukturirano tako, da je najprej naveden cilj, sledijo pa mu ukrepi in nosilci. Navedeni cilji, ukrepi in nosilci so zapisani enako kot v API 2014–2021, pri vsakem cilju pa so navedeni tudi poročevalci. Med poročevalce spadajo organizacije, katerih predstavniki so člani Komisije za spremljanje izvajanja API 2014–2021 in so do vključno 30. 6. 2020 posredovali informacije in podatke o dejavnostih pri določenem cilju (oz. druge komentarje). Pri navajanju poročevalcev so upoštevana veljavna imena ministrstev in javnih zavodov.

V poročilu so navedene novosti oz. tiste dejavnosti, ki so potekale v letu 2019. Dejavnosti so predstavljene po naslednjih kategorijah:

- *sprejeta zakonodaja* – leta 2019 sprejeti zakoni, pravilniki in drugi podzakonski akti oz. njihove spremembe, ukrepi, sklepi, nacionalni programi in drugi strateški dokumenti ipd.;
- *zakonodaja v pripravi* – v prvi alineji tega odstavka omenjeni tipi dokumentov, ki so se pripravljali leta 2019;
- *programi* – dlje časa trajajoče dejavnosti in projekti, ki so potekali leta 2019;
- *raziskovalna dejavnost* – raziskave, študije, preizkusni programi oz. raziskovalni projekti ipd., ki so bili izvedeni oz. so potekali leta 2019;
- *dogodki* – enkratne dejavnosti, ki so bile izvedene oz. so potekale leta 2019 kot so konference, kongresi, srečanja, razstave, seminarji, delavnice, publikacije oz. drugi dogodki;
- *kvantitativni podatki* – podatki kot npr. število uporabnikov določenih storitev in programov, delež prilagoditev, finančna sredstva, porabljena za določeno dejavnost, ipd.;
- *težave, opozorila, komentarji, predlogi* – morebitne težave in opozorila pri uresničevanju ukrepov ter komentarji in predlogi za v prihodnje.

Vsak posamezen cilj oz. poglavje vsebuje le tiste kategorije dejavnosti, o katerih so poročali poročevalci. V primeru, da določena kategorija dejavnosti pri posamičnem cilju ni navedena, to pomeni, da nihče izmed poročevalcev ni poročal o dejavnosti, ki spada v to kategorijo. Poročevalci so bili naprošeni, da poleg navedbe dejavnosti zapišejo še številko ukrepa¹, na katerega se dejavnost nanaša, kar je zapisano v oklepajih na koncu posamične dejavnosti (v primeru, ko poročevalec ukrepa ni navedel, smo ukrep določili sami).

¹ Zaradi ustreznjega vsebinskega ujemanja smo poročila mestoma razporedili k drugim ciljem, kot so jih umestili poročevalci.

Zaradi boljše preglednosti so v poročilu podatki ministrstev in javnih zavodov podani posebej, podatki nevladnih organizacij (v nadaljevanju: NVO) pa posebej. Razumljivo je, da je število dejavnosti obeh vrst organizacij različno glede na cilj in kategorijo dejavnosti; npr. ministrstva in javni zavodi več poročajo o zakonih, nevladne organizacije pa več o dogodkih. Podobno ministrstva in javni zavodi npr. več poročajo pri cilju o zaposlovanju invalidov, ki ga regulira država, nevladne organizacije pa npr. več pri cilju o ozaveščanju, ker so pogostejše v neposrednem stiku z invalidi.

Določene segmente iz vsebin poročanja smo dodali v **Prilogo k poročilu API**, saj menimo, da ne spadajo v samo besedilo API 2014–2021 (to so predvsem daljši sezname), kljub temu pa so informativni in pomembni.

Poročilo o uresničevanju API 2014–2021 v letu 2019 je namenjeno zlasti pregledu novosti in kontinuiranih dejavnosti za invalide ter zrcali stanje invalidskega varstva v RS. Zaradi nemerljivosti ukrepov, izvedenih za doseganje posameznih ciljev, je težko oceniti, koliko je posamezni cilj uresničen.

V spodnji preglednici je prikazan pregled poročanja o izvajanju API 2014–2021, kot sledi iz Navodil za poročanje API 2014–2021. Poročevalci (člani komisije) morajo od nosilcev (svojih proračunskih uporabnikov in drugih podizvajalcev) pridobiti podatke o opravljenih dejavnostih pri navedenih ukrepih za preteklo leto.

Preglednica 1: Pregled poročanja kot izhaja iz Navodil za poročanje API 2014–2021 za leto 2019

POROČEVALCI	CILJI IN UKREPI	POROČALI ZA LETO 2019
Ministrstvo za kulturo		
Direktorati in službe		
Direktorat za medije	Cilj 1, ukrep 1, 2, 3, 4, 5	1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5
	Cilj 3, ukrep 3	3.3, poročali tudi pri ukrepu 3.2
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 9, 12	niso poročali
	Cilj 5, ukrep 1	niso poročali
	Cilj 8, ukrep 1, 2, 5, 7	8.1, 8.2, 8.5
Direktorat za ustvarjalnost (vključuje Sektor za umetnost in Sektor za statusne zadeve)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 5	niso poročali
	Cilj 3, ukrep 2, 3	niso poročali
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 7, 9	niso poročali
	Cilj 5, ukrep 1	niso poročali
Direktorat za kulturno dediščino (vključuje Sektor za muzeje, arhive in knjižnice, Sektor za nepremično kulturno dediščino in Informacijsko-dokumentacijski center za kulturno dediščino)	Cilj 8, ukrep 1, 2, 4	niso poročali
	Cilj 3, ukrep 2, 3	3.2, 3.3 poročali tudi pri ukrepu 3.1
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 9	niso poročali
	Cilj 5, ukrep 1	poročali pri 5.3
Informacijsko-dokumentacijski center za kulturno dediščino (INDOK)	Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	8.1, 8.2, 8.3, 8.5, 8.6, 8.7, 8.8, poročali tudi pri ukrepu 8.10
	Cilj 1, ukrep 1, 2, 5	niso poročali
	Cilj 3, ukrep 2, 3	niso poročali
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9	niso poročali
	Cilj 5, ukrep 1	niso poročali
Arhiv RS (organ v sestavi MK)	Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 7, 8	niso poročali
	Cilj 1	poročali tudi pri ukrepih 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5
	Cilj 3, ukrep 2, 3	3.2, 3.3.
	Cilj 4, ukrep 3, 9	niso poročali
	Cilj 5, ukrep 1	poročali pri ukrepih 5.2, 5.3

POROČEVALCI	CILJI IN UKREPI	POROČALI ZA LETO 2019
	Cilj 8, ukrep 1, 2	8.1, poročali tudi pri ukrepih 8.7, 8.9, 8.10
Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice	Cilj 1, ukrep 1, 2, 5	niso poročali
	Cilj 2, ukrep 7	niso poročali
	Cilj 3, ukrep 2, 3	niso poročali
	Cilj 4, ukrep 3	4.3, poročali tudi pri ukrepu 4.5
	Cilj 5, ukrep 1	poročali pri ukrepih 5.2, 5.3
	Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 4, 5, 8	niso poročali
Služba za evropske zadeve in mednarodno sodelovanje	Cilj 1, ukrep 1, 2, 3, 4, 5	niso poročali
	Cilj 3, ukrep 2, 3	niso poročali
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 12	niso poročali
	Cilj 5, ukrep 1	niso poročali
	Cilj 8, ukrep 1, 2	niso poročali
Služba za slovenski jezik	Cilj 1, ukrep 1, 2, 4, 5	niso poročali
	Cilj 3, ukrep 3	niso poročali
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12	4.7, 4.13
	Cilj 8, ukrep 1, 2	poročali pri ukrepu 8.10
Služba za kadrovske in splošne zadeve	Cilj 4, ukrep 3	niso poročali
	Cilj 5, ukrep 1	poročali pri 5.3
Služba za investicije in ravnanje s stvarnim premoženjem	Cilj 3, ukrep 2	niso poročali
	Cilj 8, ukrep 2	niso poročali
Služba za informatiko in upravno poslovanje	Cilj 1, ukrep 1, 2, 4, 5	niso poročali
	Cilj 3, ukrep 3	niso poročali
Pravna služba MK	Cilj 1, ukrep 1, 2, 5	niso poročali
	Cilj 8, ukrep 6	niso poročali
Služba za proračun in finance	Cilj 5, ukrep 1	niso poročali
	Cilj 8, ukrep 2	niso poročali
Inšpektorat RS za kulturo in medije (organ v sestavi MK)	Cilj 1, ukrep 1, 5	niso poročali
	Cilj 3, ukrep 2, 3	niso poročali
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12	niso poročali
	Cilj 5, ukrep 1	niso poročali
	Cilj 8, ukrep 6	niso poročali
	Cilj 12, ukrep 1, 2	niso poročali
Urad RS za verske skupnosti	Cilj 3, ukrep 2, 3	niso poročali
	Cilj 10, ukrep 1	10.1
Javne kulturne ustanove		
Slovenske splošne knjižnice (skupno 58 knjižnic, organiziranih v 10 območij – poroča Sektor za muzeje, arhive in knjižnice na MK)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 4, 5	1.1
	Cilj 3, ukrep 2, 3	3.2, 3.3
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12	niso poročali
	Cilj 5, ukrep 1	niso poročali
	Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 4, 7, 8	8.6, 8.7, 8.8
Narodna in univerzitetna knjižnica Ljubljana (poroča Sektor za muzeje, arhive in knjižnice na MK)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 4, 5	niso poročali
	Cilj 3, ukrep 2, 3	niso poročali
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12	niso poročali
	Cilj 5, ukrep 1	niso poročali
	Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 7, 8	niso poročali
Arhivi (poroča Sektor za muzeje, arhive in knjižnice na MK)	Cilj 1	niso poročali
	Cilj 3, ukrep 2, 3	niso poročali
	Cilj 4, ukrep 3, 9	niso poročali
	Cilj 5, ukrep 1	niso poročali

POROČEVALCI	CILJI IN UKREPI	POROČALI ZA LETO 2019
	Cilj 8, ukrep 1	niso poročali
Muzeji (poroča Sektor za muzeje, arhive in knjižnice na MK)	Cilj 3, ukrep 2, 3	niso poročali
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12	niso poročali
	Cilj 5, ukrep 1	niso poročali
	Cilj 8, ukrep 1, 2, 4	niso poročali
Galerije (poroča Sektor za umetnost na MK)	Cilj 1	niso poročali
	Cilj 3, ukrep 2, 3	niso poročali
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12	niso poročali
	Cilj 5, ukrep 1	niso poročali
	Cilj 8, ukrep 1, 2, 4	niso poročali
Gledališča (poroča Sektor za umetnost na MK)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 5	1.1
	Cilj 3, ukrep 2, 3	3.2, 3.3
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12	4.3, poročali tudi pri ukrepu 4.13
	Cilj 5, ukrep 1	niso poročali
	Cilj 8, ukrep 1, 2, 4	niso poročali
Javne glasbene ustanove (Slovenska filharmonija, SNG Opera in balet Ljubljana ipd. – poroča Sektor za umetnost na MK)	Cilj 1, ukrep 1	niso poročali
	Cilj 3, ukrep 2, 3	niso poročali
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12	niso poročali
	Cilj 5, ukrep 1	niso poročali
	Cilj 8, ukrep 1, 2, 4	niso poročali
Javne ustanove za filmsko umetnost (Slovenski filmski center (SFC), Viba film, Slovenski filmski muzej – poroča Sektor za umetnost na MK)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 3, 5	niso poročali
	Cilj 3, ukrep 2, 3	3.3
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12	niso poročali
	Cilj 5, ukrep 1	niso poročali
	Cilj 8, ukrep 1, 2	niso poročali
Cankarjev dom v Ljubljani (poroča Sektor za umetnost na MK)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 5	niso poročali
Javni sklad RS za kulturne dejavnosti – JSKD (poroča Direktorat za medije na MK)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 3, 4, 5	niso poročali
	Cilj 3, ukrep 2, 3	niso poročali
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 12	niso poročali
	Cilj 5, ukrep 1	niso poročali
	Cilj 8, ukrep 1, 2, 4	8.1, 8.2, 8.4, poročali tudi pri ukrepu 8.9
Javna agencija RS za knjigo (poroča Sektor za muzeje, arhive in knjižnice)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 4, 5	niso poročali
	Cilj 3, ukrep 3	niso poročali
	Cilj 4, ukrep 4, 6, 12	niso poročali
	Cilj 5, ukrep 1	niso poročali
	Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 7	niso poročali
Radiotelevizija Slovenija (poroča Direktorat za medije na MK)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 3, 5	niso poročali
	Cilj 3, ukrep 3	poročali pri ukrepih 3.1, 3.2
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 12	niso poročali
	Cilj 5, ukrep 1	niso poročali
	Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 4	niso poročali
Kulturni spomeniki v RS (poroča Sektor za nepremično kulturno dediščino na MK)	Cilj 3, ukrep 2, 3	niso poročali
	Cilj 8, ukrep 1, 2	niso poročali
Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti		
Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja	Cilj 2, ukrep 3	2.3, poročali tudi pri ukrepih 2.4 in 2.7
	Cilj 4, ukrep 10, 12	Niso poročali.

POROČEVALCI	CILJI IN UKREPI	POROČALI ZA LETO 2019
	Cilj 5, ukrep 1, 3	Poročali pri ukrepih 5.4, 5.5, 5.6
	Cilj 6, ukrep 1, 6	Niso poročali.
	Cilj 11, ukrep 1, 2, 3	Niso poročali.
	Cilj 13, ukrep 9	Niso poročali.
Direktorat za družino	Cilj 2, ukrep 2	Niso poročali.
	Cilj 6, ukrep 2, 4	6.2
	Cilj 12, ukrep 2	Poročali pri ukrepu 12.4 in 12.5
Direktorat za socialne zadeve	Cilj 2, ukrep 1, 4, 7	Niso poročali.
	Cilj 4, ukrep 2	Niso poročali.
	Cilj 5, ukrep 4	Niso poročali.
	Cilj 6, ukrep 1, 2, 3, 5, 6	Niso poročali.
	Cilj 7, ukrep 1	Niso poročali.
	Cilj 13, ukrep 1, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10	Niso poročali.
Direktorat za trg dela in zaposlovanje ²	Cilj 4, ukrep 1, 5	Niso poročali.
	Cilj 5, ukrep 1, 2	5.1, 5.2
Direktorat za delovna razmerja in pravice iz dela	Cilj 12, ukrep 3	Niso poročali.
Služba za enake možnosti in evropsko koordinacijo	Cilj 12, ukrep 2	Niso poročali.
Javni jamstveni, preživninski in invalidski sklad RS	Cilj 5, ukrep 1	Navajajo, da merila in postopke definirajo veljavni predpisi, katere Sklad le izvaja in lahko zgolj opozori resorno ministrstvo pri posamezni vzpodbudi. Sklad prav tako ne ugotavlja potreb in potrebne pomoči in podpore, prav tako ne ocenjuje invalidnosti. Finančni in fizični kazalniki bodo predstavljeni v letnem poročilu.
Ministrstvo za infrastrukturo		
Direktorat za trajnostno mobilnost in prometno politiko		
Sektor za javni potniški promet	Cilj 3, ukrep 1	3.1, poročali tudi pri ukrepih 3.3, 3.4
Direktorat za letalski in pomorski promet		
Sektor za letalstvo	Cilj 3, ukrep 1	Niso poročali.
Sektor za pomorstvo	Cilj 3, ukrep 1, 2	Niso poročali.
Direktorat za kopenski promet		
Sektor za ceste	Cilj 3, ukrep 1	Niso poročali.
Sektor za cestni promet in logistiko	Cilj 3, ukrep 1	Niso poročali.
Sektor za železnice in žičnice	Cilj 3, ukrep 1	Niso poročali.
Direktorat za energijo		
Direktorat za energijo	Cilj 3, ukrep 2	Niso poročali.
Pomorska inšpekcija Uprave		

² MDDSZ, Direktorat za trg dela in zaposlovanje pojasnjuje, da pri cilju 4.1 in 4.5 posebej vsebin za invalide ne izvajajo, zato v tem delu ne poročajo, hkrati pa dodajajo, da je ukrep 4.1. sicer vezan na MIZŠ.

POROČEVALCI	CILJI IN UKREPI	POROČALI ZA LETO 2019
Pomorska inšpekcija	Cilj 3, ukrep 5	3.5.
Ministrstvo za okolje in prostor		
Direktorat za prostor, graditev in stanovanja		
Sektor za urejanje prostora na državni ravni	Cilj 3, ukrep 2	3.2
Sektor za urejanje prostora na lokalni ravni	Cilj 3, ukrep 2	3.2
Sektor za graditev in stanovanja	Cilj 3, ukrep 2	3.2
	Cilj 2, ukrep 5, 6	Niso poročali.
Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport		
Direktorati in službe MIZŠ	Cilj 4, ukrep 1, 7, 10	4.1, 4.10, poročali tudi pri ukrepu 4.6
	Cilj 9, ukrep 1, 5, 6	9.1, 9.6, poročali tudi pri ukrepu 9.2
Zavod RS za šolstvo (ZRSS)	Cilj 4, ukrep 2, 5, 6	4.2, 4.5, 4.6
Visokošolske institucije (VI)	Cilj 4, ukrep 4, 11	4.1, 4.11, poročali tudi pri ukrepih: 4.2, 4.3, 4.4, 4.8, 4.9, 4.10, 4.12, 4.13
Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez (OKS-ZŠZ)	Cilj 9, ukrep 6	Niso poročali.
Ministrstvo za zunanje zadeve		
Sektor za človekove pravice	Cilj 1, ukrep 2	1.2
	Cilj 13, ukrep 1	13.1
Ministrstvo za javno upravo		
Direktorat za javni sektor	Cilj 5, ukrep 3	5.3
Ministrstvo za notranje zadeve		
Policija	Cilj 12, ukrep 7	Niso poročali.
Ministrstvo za zdravje		
	Cilj 7, ukrep 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10	Niso poročali.
Ministrstvo za finance		
	Cilj 6, ukrep 1	Poročalo, da v letu 2019 ni pripravilo zakonodajnih sprememb ali izvajalo drugih aktivnosti, ki bi posegale na področje invalidske politike in s tem na uresničevanje navedenega cilja, niti take rešitve niso bile v pripravi.
Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo		
	Lahko poroča o vseh ciljih in ukrepih.	3.4, 5.1
Ministrstvo za pravosodje		
	Lahko poroča o vseh ciljih in ukrepih.	1.2, 2.3, 2.4, 2.5, 3.2, 3.3, 5.3, 7.3, 12.1, 12.4, 12.5
VLADNE SLUŽBE		
Statistični urad RS		
SURS	SURS sicer sam ne sodeluje neposredno pri uresničevanju posameznih	SURS poroča o opravljenih in objavljenih statističnih

POROČEVALCI	CILJI IN UKREPI	POROČALI ZA LETO 2019
	ciljev oz. ukrepov, določenih v akcijskem programu za invalide, pač pa različnim nosilcem teh nalog omogoča, da imajo na voljo potrebne informacije in podatke pri vrednotenju storjenega za uresničevanje ciljev, postavljenih v programu.	raziskovanjih, ki se vsebinsko nanašajo na invalide.
STROKOVNE INSTITUCIJE		
Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije		
Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije	Cilj 5, ukrep 1, 3	5.1, 5.3, poročali tudi pri ukrepu 5.2
	Cilj 7, ukrep 11	7.11
Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije		
Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije	Cilj 7, ukrep 3, 5, 7	7.3, 7.5, 7.7
Inštitut RS za socialno varstvo		
Inštitut RS za socialno varstvo	IRSSV poroča pri tistih ciljih, na področju katerih je v preteklem letu opravil naloge.	2.3, 2.4, 10.1
Zavod RS za zaposlovanje		
Zavod RS za zaposlovanje	Cilj 5, ukrep 1, 2, 3, 4	5.1, 5.2, 5.4, 5.5
Univerzitetni rehabilitacijski inštitut RS – Soča		
Univerzitetni rehabilitacijski inštitut RS – Soča	Cilj 1, ukrep 2, 4	1.2, 1.4, poročali tudi pri ukrepu 2.5
	Cilj 5, ukrep 1, 3, 6	5.1, 5.3
Skupnost organizacij za usposabljanje oseb s posebnimi potrebami		
Javni zavodi in koncesionarji	Cilj 1, ukrep 2, 4	1.2, 1.4
	Cilj 4, ukrep 5	Niso poročali.
	Cilj 7, ukrep 10	7.10
	Cilj 13, ukrep 2	Niso poročali.
Združenje izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije v RS		
Izvajalci zaposlitvene rehabilitacije	Cilj 1, ukrep 2	1.2
	Cilj 5, ukrep 1, 3, 5, 6	Poročali pri 5.4
Nacionalni inštitut za javno zdravje		
	Lahko poročajo o vseh ciljih in ukrepih.	7.2, 7.4, 7.5, 7.8, 7.9
INVALIDSKE IN DRUGE ORGANIZACIJE		
Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije		
NSIOS in članice	Cilj 1, ukrep 1, 2, 3, 4, 5	1.1, 1.3
	Cilj 2, ukrep 2, 7	2.1, 2.5
	Cilj 3, ukrep 3	3.1, 3.2, 3.3
	Cilj 4, ukrep 1, 2, 9, 10, 11, 12	Posebnih dejavnosti v okviru tega cilja niso izvajali.
	Cilj 5, ukrep 1, 2, 3	5.3
	Cilj 6, ukrep 6	6.5
	Cilj 7, ukrep 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10	7.5

POROČEVALCI	CILJI IN UKREPI	POROČALI ZA LETO 2019
	Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10	8.1, 8.2
	Cilj 9, ukrep 1, 2, 3, 6	9.3
	Cilj 11, ukrep 1, 2, 3	11.1., 11.2
	Cilj 12, ukrep 1, 2, 3, 4, 5	Posebnih dejavnosti v okviru tega cilja niso izvajali, opozarjajo pa na pomanjkanje statističnih podatkov.
	Cilj 13, ukrep 8	Posebnih dejavnosti v okviru tega cilja niso izvajali.
Zveza društev upokojencev Slovenije		
	Cilj 1, ukrep 1, 4, 5	1.1, 1.2, 1.4
	Cilj 13, ukrep 1, 5, 7, 8, 9, 10	13.1, 13.5, 13.7, 13.8, 13.9, 13.10
Zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije – Sonček		
	Lahko poročajo o vseh ciljih in ukrepih z vidika nevladnih organizacij.	Niso poročali.
YHD – Društvo za teorijo in kulturo hendikepa		
	Lahko poročajo o vseh ciljih in ukrepih z vidika nevladnih organizacij.	2.3, 2.4, 2.6, 2.7
Slovenska Karitas		
	Lahko poroča o vseh ciljih in ukrepih.	10.1

Opombe k Preglednici 1:

*Da bi se zajel širši oz. več resorni pregled dogajanja na področju invalidov, je MDDSZ dne 12. 7. 2016 izdalo Sklep o spremembi Sklepa o imenovanju in nalogah Komisije za spremljanje Akcijskega programa za invalide 2014–2021, št. 141-1/2013/67 z dne 23. 4. 2014 in št. 149-10/2016/2 z dne 25. 1. 2016 (glej Prilogo vmesnega poročila API), iz katerega sledi, da so med nosilce in poročevalce vključene tudi naslednje institucije³: Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, Ministrstvo za pravosodje, Nacionalni inštitut za javno zdravje. Od leta 2017 dalje je med poročevalce vključena tudi Slovenska Karitas⁴.

V letu 2020 je bilo k poročanju vabljen tudi Ministrstvo za obrambo RS, ki sicer ni navedeno kot eden izmed nosilcev za izvajanje ciljev in ukrepov zapisanih v API 2014-2021. Ne glede na to poročajo o aktivnostih, ki smo jih umestili pod cilj 3.

³ V sklepu za nove nosilce oz. poročevalce ni določeno, pri katerih ciljih in ukrepih naj bi poročali, zato poročajo o vseh relevantnih zadevah, ki zadevajo invalide.

⁴ Ni bilo sklepa.

PREGLED IZVAJANJA DEJAVNOSTI V LETU 2019 PO CILJIH AKCIJSKEGA PROGRAMA ZA INVALIDE 2014–2021:

1. CILJ: OZAVEŠČANJE IN INFORMIRANJE

Opis cilja

Z ozaveščanjem in informiranjem širše in strokovne javnosti je treba zagotoviti dojemanje invalidov kot enakovrednih in enakopravnih članov družbe.

Ukrepi:

- 1.1 opravljanje dejavnosti za ozaveščanje javnosti o invalidih, ki so usmerjene proti stereotipom, predsodkom in škodljivim praksam, tudi tistim, povezanim s spolom in starostjo, obenem pa ozaveščati o dobrih praksah na vseh področjih družbenega delovanja;
- 1.2 ozaveščanje strokovne javnosti s področij zaposlovanja, izobraževanja, javne uprave in druge strokovne javnosti, ki se ukvarja z invalidsko problematiko (rehabilitacijski in socialni delavci, delodajalci, arhitekti, učitelji, medicinsko osebje, osebni asistenti in drugi);
- 1.3 zagotavljanje več prostora, namenjenega invalidski tematiki, v medijih in prikazovanje invalidov kot dejavnih članov družbe;
- 1.4 izdajanje strokovnega in informativnega gradiva za ozaveščanje širše in strokovne javnosti;
- 1.5 ozaveščanje in obveščanje invalidov o pravicah, dolžnostih in možnostih na vseh področjih njihovega življenja.

Nosilci:

Ministrstvo za kulturo (v nadaljevanju: MK) - direktorati in službe, kot izhaja iz Preglednice 1, ter vse javne kulturne ustanove, Ministrstvo za pravosodje (v nadaljevanju: MP), Ministrstvo za zunanje zadeve (v nadaljevanju: MZZ) - Sektor za človekove pravice, Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo (v nadaljevanju: MGRT), Nacionalni inštitut za javno zdravje (v nadaljevanju: NIJZ), NSIOS (v nadaljevanju: Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije), Slovenska Karitas, Skupnost organizacij za usposabljanje oseb s posebnimi potrebami (v nadaljevanju: SOUS), Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Soča (v nadaljevanju: URI – Soča), YHD - Društvo za teorijo in kulturo hendikepa (v nadaljevanju: YHD), Zveza društev upokojencev Slovenije (v nadaljevanju: ZDUS), Združenje izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije v Republiki Sloveniji (v nadaljevanju: ZIZRS), Zveza Sonček, Inštitut RS za socialno varstvo (v nadaljevanju: IRSSV).

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MZZ, MP, URI – Soča

Raziskovalna dejavnost

V Razvojnem centru za zaposlitveno rehabilitacijo na **URI – Soča** so pripravili strokovno gradivo: *Smernice pri zaposlovanju oseb z motnjo avtističnega spektra* (v nadaljevanju: MAS), namenjeno strokovnim delavcem na področju zaposlitvene rehabilitacije in zaposlovanja invalidov. V zadnjih letih tako narašča tudi število oseb z MAS, ki se vključujejo v storitve zaposlitvene rehabilitacije, kar od strokovnih delavcev v zaposlitveni rehabilitaciji in delodajalcev zahteva dodatna znanja ter sistematične in strukturirane usmeritve pri zaposlovanju in vključevanju v delo. V priročniku so želeli strniti najnovejše smernice pri zaposlovanju oseb z MAS. Za uspešno zaposlovanje je dobro poznati tudi že preverjene, uspešne načine podpore posameznikom in delodajalcem, prilagoditev delovnih mest, dobre prakse pri zaposlovanju ter tudi posebnosti, na katere moramo biti še posebej pozorni. Pri pripravi priročnika so sodelovali z osebami z MAS, ki so bile vključene v storitve zaposlitvene rehabilitacije in so sedaj

zaposlene v podporni zaposlitvi, z njihovimi delodajalci in strokovnimi delavci v zaposlitveni rehabilitaciji oz. izvajalci zaposlitvene rehabilitacije (**URI – Soča, ukrep 1.4**).

Programi

SOUS poroča, da je skupaj s DSRPS in založbo Centerkontura, pripravila dve samostojni številki revije *Specialna in rehabilitacijska pedagogika*. Revija je edina skupna strokovna in znanstvena revija za različna področja specialne in rehabilitacijske pedagogike, in sicer za vzgojo, izobraževanje, usposabljanje, delo in varstvo oseb z motnjami v duševnem razvoju, za gluhe in naglušne, slepe in slabovidne oz. z okvaro vidne funkcije, gibalno ovirane, dolgotrajno bolne, osebe z govorno-jezikovnimi motnjami, avtističnimi motnjami, čustvenimi in vedenjskimi motnjami ter s primanjkljaji na posameznih področjih učenja (**SOUS, ukrep 1.4**).

MK, Direktorat za medije poroča, da so v 2019 izvedli Javni razpis za izbor kulturnih projektov za razširjanje programskih vsebin, namenjenih senzorno oviranim v njim prilagojenih tehnikah, ter za razvoj tehnične infrastrukture, namenjene senzorno oviranim, ki jih je v letu 2019 financirala Republika Slovenija iz proračuna, namenjenega za kulturo (Javni razpis za senzorno ovirane 2019), v okviru katerega so bili sofinancirani 3 projekti prijavitelja Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije (ZDSSS), 4 projekti prijavitelja Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije (ZDGNS) in 1 projekt prijavitelja Društva za pomoč po nezgodni poškodbi glave VITA, in sicer (**MK, Direktorat za medije, ukrep 1.1, 1.2., 1.3, 1.4, 1.5, 3.3, 8.1, 8.2 in 8.5**):

- **Razvoj tehnične infrastrukture:** Gre za pomemben infrastrukturni projekt, ki omogoča nadgradnjo in razvoj obstoječe opreme in infrastrukture ter posredovanje kulturnih in drugih vsebin ciljni populaciji slepih in slabovidnih.
- **Medijsko-informativna dejavnost Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije - programske vsebine:** Gre za zbirni projekt, ki slepim in slabovidnim omogoča dostop do pomembnih informacijskih, medijskih in kulturnih vsebin, hkrati pa z življenjem in problemi ciljne populacije (vsaj posredno) seznanja tudi širšo javnost ter tako prispeva k integraciji ciljne populacije v širše okolje in družbeno življenje. Projekt vključuje tri zvočne časopise (Obzorje, Dita – za bolnike s sladkorno boleznijo, Sodelavci v ljubezni – kot zvočna izdaja časopisa v brajici z versko vsebino), brajeve časopise (Moj prijatelj, Obzornik za ženo in družino, Sodelavci v ljubezni), časopise v povečanem tisku (Moj prijatelj, Obzornik za ženo in družino) ter računalniški časopis Rikoss. Poleg tega, da omogoča boljši dostop do kulturnih vsebin, je projekt pomemben tudi za razvoj in širitev brajice.
- **Prilagajanje in izdajanje knjig v Braillovi pisavi ter prilagajanje in izdajanje zvočnih knjig:** Projekt omogoča izdajo več kot 120 zvočnih knjig in 30 knjig v brajici. Kljub razvoju informacijske tehnologije in medijev knjiga ostaja ključni medij za posredovanje in promocijo kulturnih vsebin ter za ohranjanje in razvoj kulture raznolikosti, bogastva in identitete v družbi in tudi med populacijo slepih in slabovidnih. Gre za knjižne izdaje v brajici in obliki zvočnih knjig, ki slovenskim bralcem iz ciljne populacije približajo tako slovensko kot svetovno kulturo in književnost, pa tudi aktualne knjižne izdaje. Poleg tega, da omogoča boljši dostop do kulturnih vsebin, je projekt pomemben tudi za razvoj in širitev brajice.
- **Prisluhnimo tišini - izobraževalna oddaja:** Projekt je pomemben za specifično ciljno populacijo gluhih in naglušnih ter je ključen za njihovo boljšo in celovito družbeno integracijo – tudi na področju kulture, saj jim omogoča dostop do pomembnih informacijskih, medijskih in kulturnih vsebin, predvsem pa prispeva k integraciji vseh generacij ciljne populacije v širše okolje in družbeno življenje. Posebna vrednost projekta je, da je namenjen otrokom in je hkrati usmerjen v spoznavanje in ohranjanje kulturne dediščine (pravljice). Projekt poleg tega, da približuje pomembne kulturne vsebine otrokom v ciljni populaciji, hkrati predstavlja tudi učno gradivo za učenje znakovnega jezika slišečih. Poleg tega, da omogoča boljši dostop do kulturnih vsebin, boljše vključevanje in integracijo ciljne populacije, zagotavlja tudi razvoj slovenskega znakovnega jezika.
- **Glasilo "Iz sveta tišine":** Gre za uspešne oblike informiranja ciljne populacije ter je pomemben za specifično populacijo gluhih in naglušnih, saj jim omogoča dostop do pomembnih informacijskih, strokovnih in medijskih vsebin, vključno s tistimi s področja kulture. Tako prispeva k njihovi boljši

integraciji v širše okolje in družbeno življenje. Glasilo je vsebinsko obsežno in strokovno, v skladu s potrebami in značilnostmi ciljne skupine, zlasti pa je pomembno, da je dostopno najširšemu krogu ciljne skupine. Uporaba sodobnih medijev in tehnologij še lajša dostopnost in omogoča hiter dostop ter izboljšuje komunikacijsko dostopnost za ranljivo skupino.

- **Prilaganje in izdajanje knjig v slovenskem znakovnem jeziku:** Gre za projekt, ki je zelo pomemben za specifično populacijo gluhih in naglušnih, saj jim omogoča dostop do pomembnih informacijskih, medijskih in kulturnih vsebin, hkrati pa z življenjem in problemi ciljne populacije seznanja tudi širšo javnost ter tako prispeva k boljši in celovitejši integraciji vseh generacij ciljne skupine v širše okolje in družbeno življenje. Poleg tega, da omogoča boljši dostop do kulturnih vsebin, zagotavlja tudi razvoj slovenskega znakovnega jezika. Dodana brajeva vrstica in enostavnejše besedilo za tiste, ki imajo težave z razumevanjem besedila, integracijski potencial projekta še izboljšujeta.
- **Razvoj tehnične infrastrukture:** Gre za zagotavljanje tehnične infrastrukture za specifično populacijo gluhih in naglušnih, saj omogoča nadgradnjo in razvoj obstoječe opreme in infrastrukture ter posredovanje kulturnih in drugih vsebin ciljni populaciji, v okviru katerega se vsako leto nabavi oz. nadgradi potrebna oprema. Z nadgradnjo informacijske tehnologije in obstoječe infrastrukture se ranljivi skupini izboljšuje dostop do informacij in kulturnih vsebin ter se njenim pripadnikom tako omogoča njihovo aktivno sodelovanje na področju kulture in njihovo polno in uspešno integracijo v družbo nasploh in zlasti na področju kulture.
- **Izdajanje zvočnih knjig:** Projekt izdajanja zvočnih knjig oz. publikacij, namenjenih ciljni populaciji, postaja tradicionalen in je koristen in pomemben za rehabilitacijo in integracijo oseb s poškodbo glave v širše okolje. Projekt omogoča ciljni populaciji boljši dostop do ponujenih vsebin ter tako s svojo zasnovo in realizacijo izboljšuje komunikacijsko integracijo ranljive skupine, kar je hkrati tudi pomemben prispevek pri njihovi celoviti rehabilitaciji.

MK, Arhiv RS poroča, da ves čas ozavešča javnost o problematiki invalidnosti in z lastnim zgledom (zaposlovanje invalidov, objavljane strokovnih člankov, predstavitev tem na konferencah in izobraževanjih – teme predstavljajo zaposleni invalidi) spodbujajo k sodelovanju z invalidi z namenom zmanjševanja predsodkov in preprečevanje diskriminacije invalidov.

Strokovno javnost ozaveščajo o problematiki invalidnosti in dostopa do dokumentarnega oz. arhivskega gradiva na način, da tematiko problema dostopnosti arhivskega gradiva predstavljajo na različnih izobraževanjih, ki jih organizirajo sami za strokovno javnost ali kot vabljeni predavatelji. Prav tako na to temo objavljajo strokovne članke, saj se zavedajo, da je pomembno, da ustvarjalci arhivskega gradiva že ob nastajanju dokumentov razmišljajo o tem, kako bo njihova dokumentacija sedaj in v prihodnosti dostopna (tudi) invalidom.

Velik pomen dajejo tudi predstavitvi v Arhivu RS zaposlenih invalidov kot dejavnih članov družbe. V Arhivu RS je zaposlen slep sodelavec, ki je medijsko precej izpostavljen, saj sodeluje pri različnih aktivnostih na temo dostopnosti invalidov⁵.

Izdajajo tudi strokovno in informativno gradivo na temo dostopnosti arhivov in arhivskega gradiva za invalide. To gradivo je dostopno na dogodkih, na katerih promovirajo projektne aktivnosti in rezultate, informacije pa so dostopne tudi na spletni strani Arhiva RS⁶.

Invalide obveščajo o aktivnostih slovenske javne arhivske službe z objavami na spletni strani in socialnih omrežjih npr. Facebook. Verjamejo, da na tak način ozaveščajo invalide, da imajo enakopraven dostop do v arhivih hranjene kulturne dediščine in da so dobrodošli ter zaželeni uporabniki v arhivskih čitalnicah, ki so jo opremili z ustrezno tehnično opremo. V arhivski čitalnici imajo invalidi na razpolago računalnik z večjim monitorjem, slušalke, multifunkcijsko napravo, bralnik in povečevalnik zaslonske slike (e-Bralec, SuperNova), prenosno namizno elektronsko lupo, šestih ročnih lup različnih povečav z osvetlitvijo, brajevo vrstico, OCR program za prepoznavanje besedila (Abby FineReader), in specializirano namizno svetilko z LED osvetlitvijo za slabovidne. Predviden je tudi prostor za osebe s

⁵ Posnetek je dostopne na povezavi: <https://4d.rtvlo.si/arhiv/tu-eu-utrinek/174596926> od 1:26 minute naprej. Med drugim je bil posnet prispevek o njegovem delu v Arhivu RS za oddajo RTV Slovenija.

⁶ Dostopno na spletni strani: http://arhiv.arhiv-spletisc.gov.si/si/delovna_podrocja/projekt_e_arhsi/dostopnost_za_ranljive_skupine/index.html

psom vodnikom. Na razpolago je tudi mobilna indukcijska zanka in program za podnaslavljanje v živo (**MK**, Arhiv RS, ukrep 1.1, 1.2., 1.3, 1.4, 1.5, 3.3).

MK, Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice poroča, so javno dostopne informacije o storitvah in prilagoditvah prostorov ter opreme v posameznih splošnih knjižnicah po Sloveniji za uporabnike z različnimi oviranostmi oz. ranljive skupine prebivalstva, ki se srečujejo z večjo stopnjo tveganja socialne izključenosti in neenakih možnosti (npr. invalidi, slepi, slabovidni, gluhi, naglušni), dostopne na **spletni strani NUK**⁷ (**MK**, Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice, ukrep 1.1).

Pri **SNG Drama Ljubljana** vrsto let družbeno odgovorno sooblikujejo kulturni prostor, v katerem delujejo. Kot osrednja gledališka institucija v državi čutijo posebno odgovornost in željo, da z različnimi dejanji po svojih močeh izboljšajo življenje tudi skupinam in posameznikom, ki so prikrajšani za možnost (pogostejšega) obiskovanja gledališča in vrhunskih gledaliških predstav. O dogodkih, ki jih organizirajo za take skupine, javnost informirajo preko različnih medijev (**MK**, SNG Drama Ljubljana, ukrep 1.1).

MK, Direktorat za medije, navaja, da je bilo v okviru Javnega razpisa za senzorno ovirane 2019 sofinanciranih 8 kulturnih projektov v skupni vrednosti 172.643,00 EUR. Med njimi so bili sofinancirani 3 kulturni projekti prijavitelja Zveze slepih in slabovidnih Slovenije (ZDSSS) v skupni vrednosti 96.967,20 EUR, 4 kulturni projekti prijavitelja Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije (ZDGNS) v skupni vrednosti 73.676,00 EUR in 1 kulturni projekt prijavitelja Društva za pomoč po nezgodni poškodbi glave VITA v vrednosti 2.000,00 EUR (**MP**, Direktorat za medije, ukrep 1.1, 1.2., 1.3, 1.4, 1.5, 3.3, 8.1, 8.2 in 8.5).

Dogodki

MZZ, Direktorat za multilateralo, razvojno sodelovanje in mednarodno pravo, Sektor za človekove pravice, poroča, da je leta 2019 sodelovalo pri sledečih dogodkih v okviru OZN in EU:

- Stalno predstavništvo RS pri OZN in ostalih mednarodnih organizacijah je na 37. zasedanju Sveta OZN za človekove pravice (SČP) marca 2019 v Ženevi, sodelovalo pri pogajanjih in sprejemu resolucije o enakosti in nediskriminaciji invalidov in dostopu invalidov do pravnih sredstev. Na omenjenem zasedanju je Slovenija sodelovala tudi z izjavo na letni razpravi o invalidih.
- Stalno predstavništvo RS pri OZN in ostalih mednarodnih organizacijah v Ženevi se redno udeležuje srečanj Skupine držav prijateljic oseb z invalidnostjo.
- Udeležba Stalnega predstavništva RS pri OZN v New Yorku na 12. zasedanju Konference držav pogodbenic Konvencije o invalidih, ki je potekala med 11. in 13. 7. 2019 v New Yorku. Na zasedanju je sodelovala tudi predstavnica MDDSZ.
- Udeležba Stalnega predstavništva RS pri OZN v New Yorku na 57. zasedanju Komisije za socialni razvoj, ki je potekala med 11. in 21. 2. 2019 v New Yorku. Ena izmed tematik, o kateri se razpravlja na zasedanju komisije, so tudi invalidi. Slovenija je položaj invalidov naslovila tudi v govoru na splošni razpravi.
- Udeležba Stalnega predstavništva RS pri OZN v New Yorku na zasedanju 3. odbora Generalne skupščine OZN (2. 10. do 19. 11. 2019). Stalno predstavništvo je sodelovalo pri pogajanjih in sprejemu resolucije o Implementaciji Konvencije o pravicah invalidov in pripadajočega Izbirnega protokola.
- Stalno predstavništvo RS pri EU v Bruslju izpostavlja in se zavzema za pravice invalidov v kontekstu človekovih pravic na področju skupne zunanje in varnostne politike (**MZZ**, ukrep 1.2).

MP, Direktorat za organizacijsko zakonodajo in pravosodno upravo, poroča, da je Center za izobraževanje v pravosodju, ki deluje v okviru MP, že v letu 2017 načrtoval dolgoročni projekt, v okviru katerega so na vse večje izobraževalne dogodke vključene vsebine, ki se nanašajo na položaj in

⁷ <https://www.nuk.uni-lj.si/nuk/ook-publikacije>

problematiko ranljivih skupin, ki sodelujejo v pravosodnih postopkih. V letu 2017 se je Center za izobraževanje v pravosodju povezal z Zvezo društev gluhih in naglušnih Slovenije in Združenjem tolmačev za slovenski znakovni jezik in v tem letu in delno v letu 2018 na vse večje izobraževalne dogodke uvrstil vsebine o položaju gluhih in naglušnih v sodnih postopkih. Namen vključevanja opisanih vsebin, povezanih s položajem in problematiko ranljivih skupin, je, da se vsem zaposlenim v pravosodnih organih približa situacije, s katerimi se posamezniki s posebnimi potrebami soočajo v pravosodnih postopkih. V letu 2019 je tako Center za izobraževanje v pravosodju med večje dogodke uvrstil naslednje:

- predavanje o posebnostih romske skupnosti, kjer se posredno tudi lahko pojavlja vprašanje obravnavne invalidne osebe;
- 18. in 19. 9. 2019 so izvedli konferenco Dnevi duševnega zdravja, ki so jo soorganizirali Varuh človekovih pravic, MP - Center za izobraževanje v pravosodju, MDDSZ, MZ in Skupnost centrov za socialno delo Slovenije. Osnutek programa se nahaja v prilogi B tega poročila (**MP, ukrep 1.2**).

V letu 2019 se je Center za izobraževanje v pravosodju **MP** povezal tudi z Zvezo društev slepih in slabovidnih Slovenije in Centrom IRIS – Center za izobraževanje, rehabilitacijo, inkluzijo in svetovanje za slepe in slabovidne ter pričel z uvrščanjem predstavitve posebnosti slepih in slabovidnih na vse večje izobraževalne dogodke. Področje slepih in slabovidnih je bilo obravnavano v okviru naslednjih izobraževanj:

- Gospodarskoppravna šola, ki je potekala od 16. do 18. 10. 2019 in je bila namenjena sodnikom, strokovnim sodelavcem na sodiščih, (višjim) državnim odvetnikom in kandidatom za državne odvetnike;
- Delovno-socialna sodniška šola, ki je potekala od 21. do 23. 10. 2019 in je bila namenjena sodnikom in strokovnim sodelavcem na sodiščih;
- Kazenskoppravna sodniška šola, ki je potekala od 23. do 25. 10. 2019 in od 20. do 22. 11. 2019 in je bila namenjena sodnikom in strokovnim sodelavcem na sodiščih;
- Šola za vodje uradov, kadrovsko-pravnih in finančno računovodskih služb, ki je potekala od 11. do 13. 11. 2019 in je bila namenjena zaposlenim na vodstvenih funkcijah v pravosodju;
- Prekrškovnoppravna šola, ki je potekala od 13. do 15. 11. 2019 in je bila namenjena sodnikom in strokovnim sodelavcem na sodiščih;
- Izobraževalni tožilski dnevi, ki so potekali od 2. in 3. 12. 2019 in so bili namenjeni državnim tožilcem in strokovnim sodelavcem na državnih tožilstvih (**MP, ukrep 1.2**).

V letu 2019 je Center za izobraževanje v pravosodju **MP** sodeloval tudi z Zvezo društev gluhih in naglušnih Slovenije ter uvrstil posebnosti gluhih in naglušnih v naslednji izobraževalni dogodek:

- Upravnoppravna sodniška šola, ki je potekala 12. in 13. 9. 2019 in je bila namenjena sodnikom, strokovnim sodelavcem na sodiščih, (višjim) državnim odvetnikom in kandidatom za državne odvetnike;
- Šola državnega odvetništva, ki je potekala od 21. in 22. 11. 2019 in je bila namenjena (višjim) državnim odvetnikom in kandidatom za državne odvetnike;
- (**MP, ukrep 1.2**).

V letu 2020 **MP** načrtuje nadaljevanje projekta vključevanja predstavitev ranljivih skupin na izobraževalne dogodke za sodnike, državne tožilce, državne odvetnike ter pravosodno osebje. V prvi polovici leta 2020 je tako predvideno, da bo področje slepih in slabovidnih obravnavano v okviru naslednjih izobraževanj:

- Izvršilna šola, ki je namenjena sodnikom, sodniškim pomočnikom, strokovnim sodelavcem na sodiščih, (višjim) državnim odvetnikom in kandidatom za državne odvetnike;
- Civilnoppravna sodniška šola, ki je namenjena sodnikom, strokovnim sodelavcem na sodiščih, (višjim) državnim odvetnikom in kandidatom za državne odvetnike;

Registrska šola, ki je namenjena sodnikom, sodniškim pomočnikom, strokovnim sodelavcem na sodiščih in notarjem.

V prvi polovici leta 2020 bo področje gluhih in naglušnih obravnavano v okviru naslednjega izobraževanja:

- Strokovno srečanje sodnih izvedencev in sodnih cenilcev Slovenije, ki je namenjeno sodnim izvedencem, sodnim cenilcem, kandidatom za sodne izvedence in kandidatom za sodne cenilce (**MP, ukrep 1.2**).

MK, Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice poroča, da je **Knjižnica slepih in slabovidnih Minke Skaberne** v letu 2019:

- izvedla regijska posveta z naslovom »Slepotita in slabovidnost ter dostopnost gradiv v prilagojenih oblikah« v Osrednji knjižnici Srečka Vilharja Koper in Pokrajinski in študijski knjižnici Murska Sobota. Z različnimi delavnicami so želeli med strokovnimi knjižničarskimi delavci razbiti stereotipe o slepoti. Z belo palico so hodili po knjižnici, igrali igre vlog, predstavili so najpomembnejše pripomočke in računalniške programe, ki jih slepi in slabovidni potrebujejo pri branju;
- organizirala »*Delavnico za bralce zvočnih knjig*«. Seminar so izvedli s pomočjo profesorjev z Akademije za gledališče, radio, film in televizijo v Ljubljani;
- Izvedla usposabljanje za prostovoljce, ki bodo sodelovali pri aktivnostih, ki jih izvaja ZDSSS;
- v Mestni knjižnici Grosuplje – enoti Dobropolje je KSS gostovala z razstavo »*Svet drugačnih občutenj*« (**MK, Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice, ukrep 1.1**).

V Razvojnem centru za zaposlitveno rehabilitacijo **URI – Soča** so izvedli naslednja strokovna srečanja:

- Aprila 2019 so izvedli prvo strokovno srečanje, in sicer je prvi del zajemal projekt Storytelling; drugi del je zajemal predstavitev novih zakonov – Zakona o socialnem vključevanju in Zakona o osebni asistenci; v tretjem delu pa so izvedli anketiranje strokovnih delavcev iz zaposlitvene rehabilitacije na temo programa socialnega vključevanja in pripravili zapis ugotovitev.
- Junija 2019 so pripravili in izvedli dve intervizijski srečanja za strokovne delavce v zaposlitveni rehabilitaciji (Maribor 19. 6. 2019 in Ljubljana 20. 6. 2019), na katerih so izvajalcem predstavili pregled poročil storitev B in J pri osmih izvajalcih ter priporočila, delo z osebami z motnjo avtističnega spektra (v nadaljevanju: MAS) na področju zaposlitvene rehabilitacije in zaposlovanja invalidov ter odgovornosti uporabnikov in sodelovanje z družinskimi člani oseb, ki so vključene v zaposlitveno rehabilitacijo.
- Decembra 2019 so izvedli strokovno srečanje na temo podpornega zaposlovanja, ki so se je poleg strokovnih delavcev zaposlitvene rehabilitacije udeležile tudi predstavnice MDDSZ, ZRSZ in invalidskega sklada (**URI – Soča, ukrep 1.2**).

SOUS poroča, da je z namenom ozaveščanja strokovne javnosti skupaj s Društvom specialnih in rehabilitacijskih pedagogov Slovenije (DSRPS) organizirala izobraževalne dneve – dvodnevno srečanje strokovnih delavcev, ki je bilo organizirano 27. do 28. 3. 2019 v Portorožu. Kot soorganizator se je pridružil Zavod RS za šolstvo. Izobraževalni dnevi so bili na temo: »Kakovost življenja oseb s posebnimi potrebami – zanje, o njih, z njimi« ter tretji dan kot 29. Srečanje vodilnih in vodstvenih delavcev na področju vzgoje, izobraževanja in usposabljanja otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami. Zaključki oz. priporočila udeležencev so objavljena na spletni strani⁸ DSRPS in bili posredovani pristojnim ministrstvom (**SOUS, ukrep 1.2**).

ZIZRS je v sodelovanju z MDDSZ, ZRSZ, ZPIZ in URI - SOČA organiziralo vsakoletne izobraževalne dneve na področju poklicne/zaposlitvene rehabilitacije – REHA dni, ki so bili 24. in 25. 9. 2019 v Portorožu na temo: »DOSTOPNOST ZaVse - Spreminjamo stališča do zaposlovanja invalidov«. Na izobraževalnem srečanju z mednarodno udeležbo so bili predstavljeni plenarna predavanja in primeri dobre prakse. V ospredju je bil pomen enakih možnosti pri zaposlovanju invalidov in problematika diskriminacije pri zaposlovanju invalidov, ki sta odvisna predvsem od dostopa do informacij in grajenega okolja. Vsebina srečanja je bila povezana s kampanjo projekta ZaVse/4ALL, ki je namenjena zmanjševanju neenakosti in diskriminacije ranljivih skupin. Prvi del programa je bil namenjen glavnim temam in predstavitvi različnih aktivnosti in usmeritev za spodbujanje enakih možnosti in preprečevanje

⁸ https://www.drustvo-srp.si/images/id_2019_Zbornik_povzetkov.pdf

diskriminacije, predvsem pri zaposlovanju invalidov ter dostopnosti grajenega okolja in informacij. Namen predstavitev je bil izboljševanje ozaveščenosti o pomenu enakopravnosti in krepitve enakosti, razumevanja in preprečevanja diskriminacije ter o možnostih varstva pred diskriminacijo. V drugem delu programa so bile predstavljene dobre prakse pri zaposlovanju invalidov v običajnem delovnem okolju. V tem delu so sodelovali strokovni delavci izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije in poklicne rehabilitacije v okviru ZPIZ. Predstavljeno je bilo tudi podporno zaposlovanje invalidov s primeri dobre prakse podpornega zaposlovanja v Belgiji. V okviru izobraževalnih dni so bile tretjič podeljene letne nagrade delodajalcem za dobro prakso pri zaposlovanju invalidov na podlagi javnega natečaja. Sedmim prejemnikom so bile podeljene listine *invalidom prijazno podjetje*⁹ (**ZIZRS, ukrep 1.2**).

ZIZRS poroča o organizaciji izobraževanj strokovnih delavcev, ki so jih izvajali na podlagi področnega zakona, in so zajemala naslednja področja:

- Odnosi na delovnem mestu - vzpostavljanje in ohranjanje dobrih delovnih odnosov
- Premagovanje stresa in izgorelosti
- Značilnosti in metode dela v zaposlitveni rehabilitaciji z osebami z (lažjo) motnjo v duševnem razvoju
- Spremembe na trgu dela, trendi na področju zaposlovanja in storitve na trgu dela
- Delovna terapija in zaposlitvena rehabilitacija
- Podporno delovno okolje za osebe z MAS
- Specifične metode delovnega okolja in socialnega vključevanja prestopnikov s pridruženimi težavami v duševnem zdravju (odvisnostjo).

Izobraževanje je bilo izvedeno kot osem enodnevni seminarjev in en dvodnevni seminar. Na REHA dnevih in enodnevni seminarjih je bilo skupaj udeleženih 547 strokovnih delavcev iz različnih okolij (izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije, invalidska podjetja, zaposlitveni centri, državni organi) (**ZIZRS, ukrep 1.2**).

Poročevalci nevladnih organizacij:

ZDUS, NSIOS

Programi

ZDUS poroča, da si prizadeva slediti Resoluciji o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013-2020, ker jim nudi največ možnosti za uresničevanje ciljev in ukrepov, zapisanih v Akcijskem programu za invalide 2014-2021. Zlasti v socialnovarstvenem programu Starejši za starejše namenja posebno pozornost starejšim invalidom, da čim dlje ohranijo svojo samostojnost in polno vključenost na vseh področjih svojega življenja.

Navajajo, da se zavedajo starostne in invalidske problematike in sledijo ciljem Akcijskega programa za invalide 2014-2021, kolikor je le mogoče, ter da zagovarjajo in terjajo spoštovanje pravic slehernega človeka, tako na področju enakovredne in enakopravne obravnave, destigmatizacije, kot skrbi za izboljšanje gmotnega položaja, prilagoditev bivalnih kapacitet in drugo.

V zvezi stremijo k ozaveščanju svojega članstva in dosegljive širše javnosti o dožemanju invalidov kot enakovrednih in enakopravnih članov družbe, tako:

- na predavanjih prostovoljcem/kam, širši javnosti in okroglih mizah posvečajo posebno pozornost sprejemanju invalidne populacije kot enakovrednih in enakopravnih članov družbe ter ustrezni komunikaciji. Prav tako opozarjajo na stereotipe in predsodke, ki jih še vedno gojijo posamezniki v odnosu do invalidne populacije.
- skrbijo za konkretno pomoč invalidom na njihovih domovih; svoje prostovoljce in prostovoljke spodbujajo, da nudijo laično pomoč starejšim invalidom v času svojih obiskov na njihovih domovih in jih spremljajo, če je to potrebno na sprehode, k zdravnikom in podobno.

⁹ Nagrade za dobro prakso na področju zaposlovanja invalidov za leto 2018 so prejela podjetja: Kronoterm, d. o. o., Birografika Bori, d. o. o., Kolektor Ascom, d. o. o., in Zaposlitveni center Zarja. Listine je podelila generalna direktorica Direktorata za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja, v okviru MDDSZ.

Namenskega informativnega gradiva v letu 2019 niso izdali, so pa skušali preko revije ZDUS plus in drugih glasil informirati svoje člane in širšo javnost o ustreznem odnosu do starejših invalidov. Člane invalide osveščajo o njihovih pravicah, dolžnostih in možnostih na vseh področjih njihovega življenja. Po potrebi jim pomagamo pri njihovem uveljavljanju (**ZDUS**, ukrep, 1.1, 1.4, 1.5, tudi ukrep 2.4).

Dogodki

NSIOS poroča, da so širšo in strokovno javnost, medije in nosilce javnih funkcij v enaki meri kot do sedaj opozarjali na pomembnost odpravljanja predsodkov in stereotipov povezanih z invalidnostjo, med drugim na strokovnem posvetu in dobrodelnem bazarju invalidskih organizacij (**NSIOS**, ukrep 1.1, 1.3).

NSIOS poroča tudi, da so skupaj z Državnim svetom RS organizirali posvet o človekovih pravicah invalidov. Navaja, da so deležnike na različnih ravneh seznanjali s sklepnimi ugotovitvami in priporočili Odbora ZN za pravice invalidov, podali so tudi pobudo, ki je privedla do vprašanja Državnega sveta Vladi RS glede sklepnih ugotovitev in priporočil, ki se vsebinsko prekrivajo s cilji API. Na področju ozaveščanja in informiranja je bila dejavna tudi IO Združenje invalidov – Forum Slovenije, izvedli so 44 samostojnih radijskih oddaj in objavili 53 številke spletnega časopisa Sporočevalec (**NSIOS**, ukrep 1.1).

Uresničevanje prvega cilja

Leto 2019 je na področju informiranja in obveščanja sorazmeren napredek prineslo predvsem v smislu strokovnih dogodkov in izobraževanj.

URI – Soča je izvedel strokovno srečanje, kjer je med drugim predstavil nove zakone (Zakon o socialnem vključevanju in Zakon o osebni asistenci), izvedel je tudi dve intervizijski srečanja za strokovne delavce v zaposlitveni rehabilitaciji ter strokovno srečanje na temo podpornega zaposlovanja. Poleg tega je pripravil priročnik: *Smernice pri zaposlovanju oseb z motnjo avtističnega spektra*.

ZIZRS je z namenom ozaveščanja strokovne javnosti organiziralo vsakoletne izobraževalne dneve na področju poklicne/zaposlitvene rehabilitacije – REHA dneve, ki so tokrat potekali pod naslovom Dostopnost za vse - spreminjajmo stališča do zaposlovanja invalidov. V ospredju sta bili predvsem tematiki pomena enakih možnosti pri zaposlovanju invalidov in problematika diskriminacije pri zaposlovanju invalidov.

Center za izobraževanje v pravosodju MP je sodeloval z Zvezo društev gluhih in naglušnih Slovenije, Zvezo društev slepih in slabovidnih Slovenije in Združenjem tolmačev za slovenski znakovni jezik ter uvrstil posebnosti gluhih in naglušnih v več izobraževalnih dogodkov za sodnike, državne tožilce, državne odvetnike ter pravosodno osebje.

SOUS je skupaj z DSRPS ter ZRSŠ organizirala srečanje strokovnih delavcev. Izobraževalni dnevi prvih dveh dni so potekali na temo kakovosti življenja oseb s posebnimi potrebami, tretji dan pa kot srečanje vodilnih in vodstvenih delavcev na področju vzgoje, izobraževanja in usposabljanja otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami. Zaključki oz. priporočila udeležencev so objavljena na spletni strani DSRPS in so bili posredovani pristojnim ministrstvom.

Poleg tega je SOUS skupaj s DSRPS in založbo Centerkontura, pripravila dve samostojni številki revije Specialna in rehabilitacijska pedagogika, osrednje in edine znanstvene in strokovne revije za področje specialne in rehabilitacijske pedagogike.

MK je preko projektov ozaveščal in informiral zainteresirano javnost o problematiki invalidov na eni strani in na drugi za boljšo integriranost le teh v kulturne dejavnosti.

2. CILJ: BIVANJE IN VKLJUČEVANJE

Opis cilja

Invalidom je treba omogočiti samostojno izbiro načina življenja, kje, s kom in kako bodo živeli, ter pri tem zagotoviti takšno ureditev bivalnega okolja, da bo dostopno vsem ter prilagojeno potrebam invalidov in njihovim družinam ne glede na to, ali se odločijo za samostojno bivanje v stanovanjskem objektu ali institucionalno bivanje. V ta namen je prestrukturiranje bivalnih površin velikokrat ključnega pomena.

Zagotoviti je treba tudi programe in izobraževanje o partnerstvu, spolnosti in družini za invalide, pa tudi tiste, ki z njimi sobivajo ali so z njimi v stiku.

Za samostojno življenje je nujno zagotoviti tudi storitve osebne pomoči in osebne asistence.

Invalidi ne smejo biti izpostavljeni samovoljnemu ali nezakonitemu vmešavanju drugih v njihovo zasebnost, družino, dom, korespondenco in druge vrste komuniciranja.

Ukrepi:

- 2.1 zagotavljanje možnosti invalidom, da samostojno izbirajo obliko svojega bivanja ter kje in s kom bodo živeli;
- 2.2 zagotavljanje enakih možnosti invalidom za oblikovanje in načrtovanje družine in starševstva;
- 2.3 zagotavljanje osebne asistence invalidom (sistemska oz. zakonska ureditev tega področja);
- 2.4 zagotavljanje drugih programov in storitev, ki omogočajo samostojno in neodvisno življenje invalidom ne glede na bivalne okoliščine (oskrba na domu, prevoz, medicinska oskrba in drugo);
- 2.5 zagotavljanje brezplačnega prilagajanja bivalnih objektov in stanovanjskih površin funkcionalno oviranim osebam (povečana minimalna površina zaradi oviranega gibanja);
- 2.6 zagotavljanje varovanih in neprofitnih najemnih stanovanj invalidom (prednostna obravnava pri dodeljevanju stanovanj);
- 2.7 spodbujanje inovativnih programov, storitev in pristopov, ki bodo krepili moč uporabnikov (sistem zagovornišva).

Nosilci:

Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (v nadaljevanju: MDDSZ) - Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja, Direktorat za družino, Direktorat za socialne zadeve, MGRT, MK (Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice), Ministrstvo za okolje in prostor (v nadaljevanju: MOP), MP, Ministrstvo za infrastrukturo (v nadaljevanju: MZI) - Sektor za graditev in stanovanja, IRSSV, NIJZ, NSIOS, Slovenska karitas, YHD, Zveza Sonček.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MP, MOP, MK, IRSSV, MDDSZ, URI – Soča

Sprejeta zakonodaja

MP, Direktorat za organizacijsko zakonodajo in pravosodno upravo poroča, da so bile z *Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij – ZIKS-1F*¹⁰ že v letu 2015 dodane nove določbe, ki posebej urejajo prestajanje kazni za obsojence, ki zaradi starosti, bolezni ali invalidnosti potrebujejo dodatno pomoč. Drugi odstavek 60. člena *Zakona o izvrševanju*

¹⁰ Uradni list RS, št. 54/15

kazenskih sankcij¹¹ (ZIKS-1) tako določa, da ti obsojenci lahko bivajo v za to prilagojenem prostoru ali oddelku enega od zavodov. V letu 2018 sta bila invalidnim osebam najbolj prilagojena zavoda za prestajanje kazni zapora Dob in Koper. V Zavodu za prestajanje kazni zapora Dob so funkcionalno oviranim osebam prilagojeni prostori, kopalnice in sanitarije. Obstajajo dvigala in »rampe« za invalidski voziček, ki zagotavljajo neodvisen odhod na sprehode in druge vrste individualnega in skupinskega dela v zavodih za prestajanje kazni zapora (**MP, ukrep 2.5**).

MDDSZ, Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja poroča, da se je s 1. 1. 2019 je začel uporabljati *Zakon o osebni asistenci* (ZOA)¹² in navaja bistvene poudarke, povezane z novim zakonom. Osebna asistenca je postala pravica uporabnika. Do nje so upravičeni vsi uporabniki pod enakimi pogoji, ne glede na njihovo premoženjsko stanje, zato osebna asistenca ni socialni transfer. Prav zato pomeni *Zakon o osebni asistenci* velik napredek v razvoju invalidskega varstva. Prav tako je zakon uporabnika postavil v središče, obseg storitev osebne asistencije se ugotavlja glede na potrebe uporabnika, uporabnik sam izbere izvajalca osebne asistencije, uporabnik mora imeti nadzor nad organizacijo in oblikovanjem osebne asistencije glede na lastne potrebe, zmožnosti, življenjske okoliščine, pogoje in želje. Z zakonom se uresničuje tudi enega temeljnih ciljev Konvencije o pravicah invalidov. Pravico do osebne asistencije uporabniki uveljavljajo na centrih za socialno delo (**MDDSZ, ukrep 2.3**).

V letu 2019 je bil implementiran tudi *Zakon o socialnem vključevanju invalidov*¹³, razen tretjega poglavja zakona, ki bo začelo veljati leta 2022 (**MDDSZ, ukrep 2.4**).

Zakonodaja v pripravi

MDDSZ, Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja poroča, da je Vlada RS je kot predlagateljica Državnemu zboru RS predložila predlog za začetek postopka za dopolnitev Ustave RS z namenom umestitve slovenskega znakovnega jezika v Ustavo RS. Cilj predloga je, da se na ustavni ravni uporabnikom slovenskega znakovnega jezika (gluhi, naglušni, gluhoslepi in osebe s polžkovimi vsadki), katerim je slovenski znakovni jezik materin, avtohton jezik, zagotovi ustavnopravna podlaga za ustrezne ukrepe, s katerim jim bo dejansko omogočeno polno uveljavljanje vseh človekovih pravic in temeljnih svoboščin, ki jih določa tudi Konvencija o pravicah invalidov (**MDDSZ, ukrep 2.7**).

Programi

MDDSZ, Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja poroča, da tretje poglavje *Zakona o socialnem vključevanju invalidov* predvideva pilotiranje storitev socialnega vključevanja invalidov, zato so leta 2019 pripravili in objavili Javni razpis za sofinanciranje pilotnih projektov "Razvoj in preizkušanje storitev socialnega vključevanja invalidov". V teku sta dva javna razpisa:

¹¹ Besedilo 60. člena Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij (Uradni list RS, št. 110/06 – uradno prečiščeno besedilo, 76/08, 40/09, 9/11 – ZP-1G, 96/12 – ZPIZ-2, 109/12, 54/15 in 11/18) določa:

(1) Vsak zavod mora imeti bolniško sobo, v kateri bivajo in se zdravijo obsojenci. Bolniška soba mora biti opremljena skladno s splošnimi predpisi.

(2) Obsojenci, ki zaradi starosti, bolezni ali invalidnosti potrebujejo dodatno pomoč pri zadovoljevanju osnovnih življenjskih potreb v obliki nege ali socialne oskrbe, lahko bivajo v za to prilagojenem prostoru ali oddelku enega od zavodov.

(3) Obsojenci iz vseh zavodov v Republiki Sloveniji, ki jih zaradi begosumnosti ali iz drugih upravičenih razlogov ni mogoče zdraviti v splošnih zdravstvenih zavodih ali v bolniški sobi posameznega zavoda, se lahko zdravijo v posebnih bolnišničnih prostorih enega izmed zavodov ali v ustrezno varovanem oddelku zdravstvenega zavoda.

(4) O napotitvi na zdravljenje obsojenca iz prejšnjega odstavka odloča zdravnik, ki v zavodu opravlja zdravstveno dejavnost, po predhodnem soglasju zdravnika zdravstvenega zavoda, kjer se bo obsojenec zdravil.

¹² Uradni list RS, št. 10/17 in 31/18

¹³ Uradni list RS, št. 30/18

- Javni razpis za sofinanciranje pilotnih projektov »Razvoj in preizkušanje storitev socialnega vključevanja invalidov«¹⁴;
- Javni razpis za sofinanciranje pilotnih projektov »Razvoj in preizkušanje storitev socialnega vključevanja invalidov v zahodni kohezijski regiji«¹⁵.

Njun namen je zagotoviti storitve socialnega vključevanja invalidov ter prispevati k oblikovanju podpornega okolja (mreže izvajalcev storitev) za opolnomočeni vstop invalidov v družbo in jim s tem omogočiti, da ob ustrezni pomoči in podpori čim dlje ostanejo v svojem lokalnem okolju oz. skupnosti. Predvideva se vključitev 53 oseb iz kohezijske regije vzhodne Slovenije (KRVS) in 47 oseb iz kohezijske regije zahodne Slovenije (KRZS). Zagotovljenih je 1.298.500,00 EUR (KRVS) in 1.151.500,00 EUR (KRZS), pri čemer je delež sofinanciranja iz EU 80 % ter 20 % RS (**MDDSZ, ukrep 2.4**).

Raziskovalna dejavnost

Raziskovalni center za zaposlitveno rehabilitacijo **URI – Soča** je pripravil nalogo Izenačevanje možnosti invalidov – prilagoditve stanovanj za (gibalno) ovirane invalide. Izvedli so raziskavo pregleda pravic do prilagoditev stanovanj za (gibalno ovirane) invalide po različnih državah Evropske unije. V analizi so pregledali pravice invalidov na tem področju v 17 EU državah.

Po pregledu dokumentacije zaključujejo, da imajo pravzaprav vse EU države, katerih dokumentacijo, zakonodajo oz. odgovore na vprašalnik so pregledali, v določeni meri oz. na določen način urejeno zakonodajo in/ali drugo(-e) uredbo(-e), ki urejajo prilagoditve stanovanj (za gibalno ovirane) invalide. Izjema (poleg Slovenije) je le Grčija, za katero niso uspeli najti nobenega podatka o zakonodajni urejenosti prilagoditev doma/stanovanja. Določene države imajo prilagoditve bolj urejene na regionalni ravni oz. so določila od regije do regije različna (npr. predvsem Avstrija, Belgija, Italija, deloma tudi Nemčija in Velika Britanija), za druge države pa veljajo nacionalni predpisi za vse regije v državah približno enako (npr. Bolgarija, Finska, Latvija, Malta). Regulativni predpisi glede prilagoditev stanovanj in sam proces za pridobitev subvencije za prilagoditev stanovanja za invalide se prav tako med posameznimi državami zelo razlikujejo, kar je posledica različnih političnih, zgodovinskih, demografskih, pokrajinskih ureditev in značilnosti posamezne države. Podobno se tudi ciljna populacija, kateri so namenjene posamezne subvencije za prilagoditev bivalnega okolja, od države do države razlikuje. Tako so v Avstriji stanovanjske prilagoditve namenjene gibalno oviranim osebam (na invalidskih vozičkih), v Bolgariji za osebe z doživljenjsko invalidnostjo, na Finskem za osebe, ki imajo zaradi invalidnosti ali bolezni posebne težave pri gibanju in kar jih močno ovira tekom izvajanja različnih aktivnosti v vsakodnevem življenju, v Franciji pa so npr. po drugi strani namenjene vsem invalidom ne glede na vrsto invalidnosti in niso omejene, kot je to pogosto, samo na osebe na invalidskih vozičkih oz. osebe z gibalno oviranostjo. Podobno kot s preostalimi že navedenimi stvarmi je tudi z zneskom, ki ga posamezna država namenja invalidom upravičencem za subvencioniranje prilagoditev svojega bivalnega okolja. Glede na znane informacije so zneski, ki so na voljo za subvencijo, najvišji v Bolgariji (do 100.000 levov oz. 51.130 EUR) in Veliki Britaniji (do 30.000 funtov oz. 35.100 EUR za večje oz. zahtevnejše prilagoditve), najnižji pa v Nemčiji (do 4.000 EUR) in Španiji (v zadnjih letih med 2.500 in 4.500 evri) (**URI – Soča, ukrep 2.5**).

IRSSV poroča, da je v skladu s sprejetjem zakona o osebni asistenci MDDSZ sredi leta 2018 pripravilo *Pravilnik o osebni asistenci*¹⁶, ki med drugim opredeljuje postopek uveljavljanja pravice do osebne asistencije, oceno upravičenosti in potreb po osebni asistenci ter imenovanje in delovanje komisije za oceno upravičenosti. Za pripravo standardiziranega obrazca za ugotavljanje upravičenosti in potreb po osebni asistenci je v letu 2017 Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja pri MDDSZ pooblastil IRSSV.

V letu 2019 je IRSSV pričel z evalvacijo uvajanja ZOA. Eden izmed ciljev evalvacije je tudi ugotoviti, ali je ocenjevalno orodje potrebno dopolniti oz. spremeniti. Ker je bilo to razvidno že iz rezultatov vmesne

¹⁴ Uradni list RS, št. 61/19; <https://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?ral=2019006100001>

¹⁵ Uradni list RS, št. 7/20; <https://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?ral=2020000700002>

¹⁶ Uradni list RS, št. 57/18 in 13/19

evalvacije, je IRSSV k prenovi orodja pristopil že v drugi polovici leta 2019 in je v ta namen ustanovil tudi delovno skupino.

IRSSV je MDDSZ poslal pisne pripombe na osnutek Pravilnika o osebni asistenci. Komentarji so se nanašali na postopek ugotavljanja upravičenosti do osebne asistencije, na mnenje komisije, na članstvo v komisijah in usposobljenost članov komisij (*IRSSV, ukrep 2.3*).

Z letom 2016 je **IRSSV** začel z rednim letnim **monitoringom osebne asistencije na nacionalni ravni**¹⁷. V letu 2019 je opravil četrto, zadnjo takšno analizo, nanašala pa se je na leto 2018. Pripravljena je bila na enakih metodoloških izhodiščih (individualizirani podatki) kot prejšnji analizi, hkrati pa je upoštevala vsebino in določila ZOA. Namen študije, ki osebno asistenco popiše celovito in podrobno, je pridobiti informacije o tem, kako je v Sloveniji osebna asistenca organizirana, kakšna oskrba in v kolikšnem obsegu se izvaja pod okriljem osebne asistencije, kdo so njeni izvajalci, kdo uporabniki ter kdo jo financira. Pri tem je IRSSV do sedaj posebno pozornost namenil podatkom, ki so podlaga za možne projekcije obsega in značilnosti uporabnikov osebne asistencije glede na sprejete zakonske okvirje. Drugi namen naloge je oblikovati izhodišča za redno letno spremljanje programov osebne asistencije v prihodnje oz. izhodišča za vzpostavitev centralne zbirke podatkov o osebni asistenci, ki se bo oblikovala glede na sprejeti ZOA. V nadaljevanju so navedene ključne ugotovitve:

- **Organiziranost in izvajanje:** Programme osebne asistencije je v letu 2015 izvajalo 30 organizacij, v letu 2016 33 organizacij, v letu 2017 in 2018 pa 34 organizacij. V letu 2018 je MDDSZ programe osebne asistencije podpiralo preko dveh posebnih razpisov, in sicer: Javnega razpisa za financiranje programov za samostojno oz. samostojnejše življenje invalidov za obdobje 2015–2018 (Uradni list RS, št. 81/14) in preko Javnega razpisa za sofinanciranje programov za izvajanje storitev osebne asistencije za invalide za obdobje od 1. 6. 2016 do 31. 12. 2018 (Uradni list RS, št. 29/16). V vzorčni okvir smo tako vključili vse tiste izvajalce osebne asistencije, ki imajo preko omenjenih razpisov financirane zaposlitve osebnih asistentov in koordinatorjev osebne asistencije¹⁸. Glede na pravnoorganizacijski status izvajalske organizacije so programe v veliki večini izvajala društva (32 organizacij) ter dva zasebna zavoda. Med izvajalskimi organizacijami je bilo 28 invalidskih organizacij (med njimi devet reprezentativnih) in šest organizacij s statusom humanitarne organizacije na področju socialnega varstva. Glede na sedeže izvajalskih organizacij je le teh največ v Ljubljani, in sicer 13. V Mariboru imajo sedež štiri organizacije, v Murski Soboti, Kopru in Kranju po tri organizacije, v Krškem dve, v Novem mestu, Celju, Škofji Loki, Novi Gorici, Stari Cerkvi, Sežani in na Ptujju pa ima sedež po ena izvajalska organizacija.
- **Čakalne vrste:** Čakalne vrste obstajajo v štirih izvajalskih organizacijah (v letu 2017 so čakalne vrste obstajale v desetih organizacijah). Gre za bistveno znižanje števila organizacij, ki imajo čakalne vrste za pridobitev osebne asistencije, kot v preteklih letih, kar je najbrž povezano z začetkom izvajanja ZOA. V štirih organizacijah, v katerih čakalna vrsta obstaja, je na dan 31. 5. 2019 na vključitev v osebno asistenco čakalo 45 oseb. Konec junija 2018 je na vključitev v osebno asistenco čakalo najmanj 136 oseb, na dan 31. 12. 2016 pa 112 oseb. Največ oseb na čakalni listi imata Zveza paraplegikov Slovenije (21) in Društvo distrofikov Slovenije (16).
- **Uporabniki:** V letu 2015 je bilo v programe osebne asistencije vključenih 1.125 uporabnikov, v letu 2016 1.138, v letu 2017 1.160 in v letu 2018 1.184 uporabnikov. V vseh letih je imelo največ uporabnikov Društvo YHD – Društvo za teorijo in kulturo hendikepa, in sicer 88 (96 v letu 2017 in 2016, 95 pa v letu 2015).. Na dan 31. 12. 2018 je bilo v osebno asistenco vključenih 1.076 oseb. Uporabniki so bili v letu 2018 v povprečju stari 52,5 let, glede na petletne starostne razrede jih je bilo največ tistih v skupini od 50 do 54 let (111 oseb). Največ uporabnikov živi v Ljubljani (263 oseb oz. skoraj četrtina vseh uporabnikov) ali Mariboru (162 oseb oz. 13,7 % vseh uporabnikov). Večinoma živijo sami (26,1 %), v partnerskih zvezah (21,1 %) ali s člani družine oz. svojci (23,2 %). Dobra desetina uporabnikov (11,4 %) živi v stanovanjski ali bivanjski skupini. Glede na tip invalidnosti je med uporabniki osebne asistencije največ gibalno oviranih (47,0 %),

¹⁷Več o letnih analizah spremljanja programov osebne asistencije na: <https://www.irssv.si/index.php/raz-porocila/invalidsko-varstvo#programi-za-invalidne>

¹⁸ Vseh financiranih programov je sicer 35, vendar smo iz vzorčnega okvira izločili en program, saj je le ta financiran zgolj za delovanje koordinatorja laičnih delavcev in kot takšen ne sodi na naše raziskovalno področje.

ali pa imajo težave z vidom - slepi ali slabovidni (31,3 %). Večina uporabnikov (87,0 %) ima eno obliko invalidnosti. Med uporabniki osebne asistencije je največ invalidsko upokojenih, in sicer 34,1 %, sledijo starostno upokojeni (19,3 %) in osebe s statusom invalida – v večini po ZDVTDP (14,8 %). Slaba desetina (8,5 %) je imela status dijaka ali študenta, 9,2 % je bilo brezposelnih ter 8,7 % zaposlenih. Ostali statusi so bili manj pogosti. Dodatek za pomoč in postrežbo oz. drug denarni prejemek iz naslova potrebe po tuji negi in pomoči zaradi invalidnosti prejelo 543 (54,9 %) uporabnikov osebne asistencije (za katere so ta podatek uspeli pridobiti). V letu 2015 so uporabniki osebne asistencije v povprečju prejeli 12,2 ure asistencije na teden, v letu 2016 14,3 ure, v letu 2017 14,8 ur ter v letu 2018 14,6 ur. Podatki kažejo, da je 54,3 % uporabnikov prejelo od polovice ure do vključno šest ur asistencije na teden, preostala slaba polovica pa več kot šest ur (mediana za leto 2017 je bila šest, prav tako za leto 2016, za leto 2015 pa pet ur). Največ uporabnikov je prejelo od ene ure do vključno šest ur osebne asistencije na teden. Glede na navedene sklope storitev ugotavljamo, da je bilo največ uporabnikov deležnih spremstva. Tovrstne storitve je v letu 2018 prejelo kar 84,2 % uporabnikov (v letu 2017 82,4 % in v letu 2016 70,5 %). Več kot polovica uporabnikov (62,3 %) je prejela storitve, namenjene pomoči pri opravljanju gospodinjskih opravil (v letu 2017 64,3 % in v letu 2016 53,8 %). Približno polovica (50,3 %) je bilo uporabnikov, ki so prejeli storitve, namenjene osebni pomoči, bistveno manj pa pomoči pri komunikaciji (35,9 % uporabnikov), pomoči na delovnem mestu in v izobraževalnem procesu (25,6 % uporabnikov) ter druge vrste pomoči (5,4 % uporabnikov). Večina uporabnikov (69,8 %) osebno asistenco dobiva v okviru ene organizacije. Najmanj 12,6 % prejemnikov osebne asistencije prejema tudi pomoč na domu ter najmanj 52,8 % uporabnikov prejema tudi neformalne oblike pomoči.

- **Kadrovska struktura:** V programih osebne asistencije se je število zaposlenih v obdobju od leta 2015 do 2017 povečevalo, saj je bilo v letu 2015 zaposlenih 392 oseb (od tega 366 osebnih asistentov in 26 koordinatorjev, v letu 2016 431 (od tega 413 osebnih asistentov in 18 koordinatorjev) ter v letu 2017 488 oseb (od tega 468 osebnih asistentov in 20 koordinatorjev), v letu 2018 pa se je trend obrnil navzdol - zaposlenih je bilo 450 oseb (429 osebnih asistentov in 21 koordinatorjev) v obsegu 436,9 zaposlitve. Ob koncu leta 2018 (na dan 31. 12. 2018) je bilo zaposlenih 369 oseb, kar je 21 oseb manj kot v enakem obdobju leta 2017 in tri osebe manj kot v enakem obdobju leta 2016. Med zaposlenimi je bilo v vseh štirih letih približno dobre tri četrtine žensk (v letu 2018 77,1 %). Največ zaposlenih je bilo starih od 45 do 49 let (77 oseb oz. 17,1 % vseh zaposlenih), sledijo zaposleni v starostni skupini od 35 do 39 let (74 oseb oz. 16,4 %) ter v skupini od 40 do 44 let (67 oseb oz. 14,9 %). Zaposleni so bili v povprečju stari 42,5 let. Glede na stopnjo izobrazbe ima največ zaposlenih oseb dokončano gimnazijsko oz. srednje tehniško izobraževanje (V. stopnja). Pri stopnjah izobrazbe glede na delovno mesto, je zaznati pomembne razlike. Med osebnimi asistenti je 49,2 % oseb z dokončano gimnazijsko oz. srednjo tehnično šolo. Sledijo asistenti s srednjo poklicno šolo. Teh je bilo v letu 2018 17,50 %. Asistentov z ostalimi stopnjami izobrazbe je bilo bistveno manj. Med koordinatorji je bilo tri četrtine (71,4 % ali 15 koordinatorjev) oseb, ki so imele sedmo stopnjo izobrazbe. Med zaposlenimi je bila slaba četrtnina oseb (23,3 %), ki so se izobrazili na področju ekonomskih, organizacijskih, pravnih in upravnih ved (105 oseb), 14,4 % je bilo gimnazijskih maturantov (65 oseb), 10,2 % (46 oseb) zaposlenih je imelo zdravstveno izobrazbo (43 oseb), 9,3 % (42 oseb) pa je bilo družboslovcev in humanistov različnih smeri. Socialnih delavcev in organizatorjev socialne mreže je bilo 14, socialnih oskrbovalk pa sedem. Med zaposlenimi je treba omeniti tudi veliko število oseb (slabo tretjino oz. 140 oseb), ki se glede na poklicni profil uvrščajo v kategorijo »drugo«. Med njimi je bilo največ takih, ki imajo končano poklicno oz. tehnično šolo za opravljanje različnih storitev, obdelavo in predelavo materialov ter izdelavo proizvodov. Osebni asistent je v letu 2015 v povprečju izvajal osebno asistenco za štiri uporabnike, v letu 2016 za 3,9, v letu 2017 za 3,7 uporabnika ter v letu 2018 za štiri uporabnike. Osebni asistenti so v letu 2018 opravili v povprečju 142,5 učinkovitih ur na mesec, kar je največ v zadnjih nekaj letih (128,4 ur decembra 2017 in 127,9 ur v decembru 2016). Pri tem ugotavljamo, da način poročanja učinkovitih ur ni enak med izvajalskimi organizacijami, zato naj naveden podatek (preračun) služi le kot ocena.

- **Financiranje:** Programi osebne asistencije so bili do konca leta 2018 financirani iz različnih virov. Izvajalci so se s svojimi programi prijavljali na različne razpise (npr. MDDSZ, občine, FIHO), pridobivali so donatorska sredstva, se financirali iz članarin, lastnih sredstev izvajalske organizacije in podobno. Z začetkom leta 2019, ko se je začel izvajati Zakon o osebni asistenci, pa je osebna asistenca financirana sistemsko - iz državnega proračuna ter deloma od uporabnikov (preko dela dodatka za tujo nego in pomoč). V letu 2018 je bilo programom osebne asistencije namenjenih dobrih šest milijonov evrov, natančneje 6.132.452,3 EUR (v letu 2017 6.085.932 EUR, v letu 2016 5.367.584,7 EUR, v letu 2015 pa 4.905.435,5 EUR). Skupna sredstva za programe osebne asistencije so torej z leti naraščala, in sicer so se v obdobju 2015 - 2018 zvišala za eno petino. Sredstva MDDSZ v višini 3.646.604,8 EUR so predstavljala 59,5% celotnih prihodkov, in sicer na podlagi (1.) *Javnega razpisa za sofinanciranje programov za samostojno oz. samostojnejše življenje invalidov za obdobje od 2015 do vključno 2018*, (2.) *Javnega razpisa za sofinanciranje programov za izvajanje storitev osebne asistencije za invalide za obdobje od 1. 6. 2016 do 31. 12. 2018*, (3.) *javnih razpisov za sofinanciranje programov socialnega varstva*. Ključen za financiranje programov osebne asistencije je bil prvi razpis za spodbujanje samostojnega življenja invalidov iz leta 2015, na podlagi katerega so izvajalci v letu 2017 pridobili 3.185.966,71 EUR. Zelo pomemben vir finančnih sredstev za izvajanje programov osebne asistencije predstavljajo tudi sredstva FIHO. V letu 2018 je FIHO programom osebne asistencije namenil 1.369.705,9 EUR, kar je dobrih 180.000 EUR več kot v letu 2017 in okrog 300.000 EUR več kot v letu 2016. Sredstva FIHO so v letu 2018 predstavljala 22,3 % skupnih sredstev. Izvajalci so za izvajanje programov osebne asistencije v letu 2018 od občin pridobili 416.986,3 EUR, kar je predstavljalo 6,9% skupnih sredstev. Prispevki uporabnikov (skupaj 177.883,9 EUR) so predstavljali 2,9% skupnih sredstev. Prejemanje osebne asistencije je v 18. organizacijah popolnoma brezplačno za uporabnika, v 16. pa imajo uveden določen sistem plačevanja storitev. V letu 2018 je najmanj 659 oz. 58,0 % uporabnikov osebno asistenco prejelo popolnoma brezplačno (v letu 2017 jih je bilo 59,5%, v 2016 pa 59,2 %). Za najmanj 302 osebi je bil prispevek vrednoten na uro, za najmanj 176 oseb pa na mesec (*IRSSV, ukrep 2.3*).

IRSSV na letni ravni od leta 2007 dalje pripravlja **poročila o izvajanju programov socialnega varstva**¹⁹, ki jih sofinancira MDDSZ, med njimi tudi o izvajanju programov, namenjenih invalidom. Od začetka spremljanja leta 2007 do leta 2011 se je število programov in uporabnikov postopoma povečevalo, nato pa je do leta 2013 upadlo in se nato spet povečalo; to pa zato, ker je MDDSZ – Direktorat za socialne zadeve prek razpisov do vključno leta 2011 sofinanciral tudi programe prevozov za invalide ter druge manjše programe za spodbujanje socialne vključenosti in neodvisnega življenja invalidov, kasneje pa praviloma ne več. Upad števila sofinanciranih organizacij iz leta 2018 na 2019 je predvsem zaradi enoletnega sofinanciranja programov (večletni je samo eden) (*IRSSV, ukrep 2.4*).

Preglednica 2: Podatki o socialnovarstvenih programih, namenjenih invalidom (2014–2019)

Leto	Število programov	Število organizacij	Višina vseh pridobljenih sredstev (EUR)	Višina sredstev, pridobljenih od MDDSZ (EUR) in odstotek (%)		Število uporabnikov
2014	11	10	3.281.012,00	519.408,00	15,8	1.089
2015	9	9	1.593.111,50	768.063,70	38,9	1.020
2016	10	9	1.905.312,00	1.074.622,40	56,4	1.140
2017	11	10	1.886.878,80	408.412,10	21,6	1.301
2018	15	13	2.193.468,50	537.752,10	24,5	1.663
2019	9	8	860.269,17	421.400,00	48,9	n. p.

Vir: *IRSSV (ukrep 2.4)*

¹⁹Več o letnih analizah spremljanja socialnovarstvenih programov na: <https://www.irssv.si/index.php/raz-porocila/socialne-zadeve#socialno-varstveni-programi>

IRSSV že dvanaest let sistematično spremlja **izvajanje pomoči na domu**²⁰ v vseh slovenskih občinah. Gre za temeljno socialnovarstveno storitev, ki je organizirana v okviru formalne oskrbe v skupnosti in katere razvoj država spodbuja v okviru strateških dokumentov s področja socialnega varstva. Večina uporabnikov pomoči na domu je do storitve upravičena zaradi starosti ali pojavov, ki spremljajo starost; tem sledijo kronično bolne osebe in osebe z dolgotrajnimi okvarami zdravja, ki nimajo priznanega statusa invalida, so pa po oceni pristojnega centra za socialno delo brez občasne pomoči druge osebe nesposobne za samostojno življenje. Še nekoliko manj je oseb s statusom invalida po ZDVDTP, ki po oceni pristojne komisije ne zmorejo samostojnega življenja, in invalidov s pravico do tuje pomoči in nege za opravljanje večine življenjskih funkcij. Najmanj je hudo bolnih otrok ali otrok s težko motnjo v telesnem ali težko in najtežjo motnjo v duševnem razvoju, ki niso vključeni v organizirane oblike varstva (**IRSSV**, ukrep 2.3 in 2.4).

Preglednica 3: Podatki o uporabnikih pomoči na domu (2014–2018)

Število uporabnikov...	2014	2015	2016	2017	2018
...zaradi starosti ali pojavov, ki spremljajo starost	87,8 % oz. 6.046	87,5 % oz. 6.212	87,7 % oz. 6.466	87,8 % oz. 6.785	87,8 % oz. 6.820
...ki so kronično bolne osebe in osebe z dolgotrajnimi okvarami zdravja, ki nimajo priznanega statusa invalida, so pa po oceni pristojnega centra za socialno delo brez občasne pomoči druge osebe nesposobne za samostojno življenje	5,6 % oz. 387	6,2 % oz. 438	6,2 % oz. 454	6,5 % oz. 505	6,5 % oz. 508
...s statusom invalida po ZDVDTP, ki po oceni pristojne komisije ne zmorejo samostojnega življenja	3,4 % oz. 235	3,2 % oz. 228	3,1 % oz. 226	3,0 % oz. 231	2,8 % oz. 221
... invalidov s pravico do tuje pomoči in nege za opravljanje večine življenjskih funkcij	3,1 % oz. 212	3,0 % oz. 214	3,0 % oz. 222	2,6 % oz. 203	2,7 % oz. 210
...hudo bolnih otrok ali otrok s težko motnjo v telesnem ali težko in najtežjo motnjo v duševnem razvoju, ki niso vključeni v organizirane oblike varstva	0,1 % oz. 7	0,1 % oz. 8	0,1 % oz. 6	0,1 % oz. 7	0,1 % oz. 8
Skupaj število uporabnikov	6.888	7.100	7.374	7.731	7.783

Vir: **IRSSV** (ukrep 2.3 in 2.4)

Analiza stanja na področju izvajanja storitev za odrasle v VDC in CUDV na nacionalni ravni, ki jo izvaja **IRSSV**, predstavlja pomemben vir informacij za strokovno javnost, raziskovalce in pripravljavce politike na tem področju, obenem pa se z njo pokrivajo vedno večje potrebe na nacionalni in mednarodni ravni po raznorodnih in vedno bolj podrobnih statistikah na področju dolgotrajne oskrbe. Uporabnike VDC in CUDV, ki so vključeni v institucionalno varstvo, se namreč z vidika podatkov zaenkrat prišteva k dolgotrajni oskrbi. Pomen analize izvajanja storitev za odrasle v VDC in CUDV je torej večplasten, potrebe po kontinuiranem, rednem in sistematičnem spremljanju tega področja pa so velike. Formalni okvir za izvajanje storitev za odrasle v VDC in CUDV določata ZSV in Pravilnik o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev. Razvoj mreže storitev na tem področju pa je opredeljen v Resoluciji o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013–2020. Cilj aktualnega programa socialnega varstva (do leta 2020) je zagotoviti mesta za vključitev v vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji za okvirno 4.200 oseb. Na podlagi spremljanja trenda števila uporabnikov te storitve v obdobju 2013–2018 se ugotavlja, da število vključenih narašča, realizacija zastavljenega cilja pa je iz leta v leto boljša. V letu 2018 je bil cilj realiziran v 83,5 %. Tudi spremljanje realizacije cilja za 16-urno

²⁰Več o letnih analizah spremljanja socialnovarstvene storitve pomoč na domu na: <https://www.irssv.si/index.php/raz-porocila/socialne-zadeve#dolgotrajna-oskrba-in-varstvo-starej%C5%A1ih>

institucionalno varstvo odraslih v VDC in CUDV (zagotoviti okvirno 1.600 mest, od tega 60 % v skupnostnih oblikah) pokaže, da število vključenih narašča. V letu 2018 je bilo tako v 16-urno institucionalno varstvo vključenih 1.153 oseb, od tega jih je 64,3 % bivalo v stanovanjskih skupinah in bivalnih enotah. Cilj glede števila mest je bil v letu 2018 realiziran 72,0 %. V luči strateške naravnosti Slovenije k spodbujanju skupnostne oskrbe in zagonu procesa deinstitucionalizacije je smiselno spodbujati predvsem stanovanjske skupine, tj. sobivanje štirih do največ šestih oseb, saj je bivanje v takih strukturah najbolj približano življenju v domačem okolju. Poleg tega pa tudi vzpostavljati pogoje za čim bolj samostojno življenje v (oskrbovanih) stanovanjih z aktivno mobilno službo z namenom podpore tovrstnemu bivanju. Glede na dinamiko razvoja storitev v VDC in CUDV se predvideva, da bodo v aktualnem nacionalnem programu postavljeni cilji na tem področju do leta 2020 realizirani v celoti ali celo preseženi. Kljub temu pa IRSSV meni, da bo treba v prihodnjih letih storitve, ki se izvajajo znotraj teh zavodov, v določeni meri reorganizirati, preoblikovati, dopolniti ter razviti nove storitve, ki bodo diferencirane glede na potrebe uporabnikov (npr. sistematičen razvoj različnih oblik integriranega zaposlovanja predvsem mlajših oseb, ki so vključene v VDC ter razvoj novih storitev za starejše uporabnike VDC) in se bodo lahko izvajale tudi na domu uporabnika (npr. okrepitev mobilnih timov). V nadaljevanju so navedene ključne ugotovitve analize:

- **Mreža VDC in CUDV:** V letu 2018 je bilo v Sloveniji **34 izvajalcev**, ki so izvajali storitev vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji, institucionalno varstvo in druge storitve za odrasle v okviru VDC in CUDV. Od tega je bilo **23 javnih zavodov in 11 izvajalcev s koncesijo**. Svojo dejavnost so izvajali na **160 različnih lokacijah** na območju celotne Slovenije. Vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji se izvaja na 107 lokacijah v skupnem obsegu 3.534 kapacitet in v vseh statističnih regijah. Institucionalno varstvo v VDC in CUDV je zagotovljeno na skupno 75 lokacijah v vseh statističnih regijah. Na največ lokacijah (tj. 35) se nahajajo bivalne enote, razpršene so po večini statističnih regij z izjemo obalno-kraške ter primorsko-notranjske. Sledijo stanovanjske skupine, ki jih najdemo na 29 lokacijah na območju celotne Slovenije z izjemo Jugovzhodne Slovenije ter posavske statistične regije. Manj razpršeno po državi pa je institucionalno varstvo v zavodu, ki je locirano na 11 lokacijah in v 7 od 12 statističnih regij. Kljub manjšemu številu lokacij pa je največ kapacitet v Sloveniji na voljo prav za institucionalno varstvo v zavodu, in sicer 7.332¹, kar je skoraj polovica vseh kapacitet v okviru storitve institucionalno varstvo. Sledijo bivalne enote s 573 kapacitetami (36 %) in nato še stanovanjske skupine z najmanjšim številom kapacitet – 290 oz. 18 %. Na prvi vtis se lahko oceni, da je mreža enot VDC/CUDV teritorialno ustrezno razvita, storitve pa uporabnikom z vidika oddaljenosti zadovoljivo dostopne, vsaj kar se tiče dostopnosti vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji. Kljub temu je zaznati slabšo krajevno dostopnost te storitve na skrajnem zahodnem delu države oz. v goriški statistični regiji, na kar so opozorili sogovorniki tako leta 2016 kot leta 2017 na skupinskem pogovoru, v katerem so predvsem izpostavili npr. cerkljansko in tolminsko hribovje. Glede institucionalnega varstva pa bi bilo v luči strateške naravnosti Slovenije k spodbujanju skupnostne oskrbe in zagonu procesa deinstitucionalizacije smiselno spodbujati predvsem razvoj in širitev mreže stanovanjskih skupin, saj je bivanje v teh strukturah najbolj približano življenju v domačem okolju. Trenutno je v primerjavi z ostalimi oblikami institucionalnega varstva, tej obliki namenjeno najmanj kapacitet.
- **Uporabniki vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji ter institucionalnega varstva v VDC in CUDV:** V letu 2018 je bilo v vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji ter institucionalno varstvo v okviru VDC in CUDV vključenih **4.036 odraslih uporabnikov, kar je 52 več kot v letu 2017**. Med njimi je bilo več moških (56,4 %) kot žensk (43,6 %). Najmlajši uporabnik je bil star 18 let, najstarejši pa 92 let. Povprečna starost uporabnika je bila dobrih 41 let, največ uporabnikov pa je bilo starih 37 let. Uporabnik, ki najdlje prejema storitev vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji, se je vanjo vključil leta 1967, uporabnik, ki pa najdlje prejema storitev institucionalnega varstva, pa se je vanjo vključil leta 1965. Pri kombiniranih storitvah (storitev vodenja, varstva in zaposlitve pod

²¹CUDV Ig Draga nima uradnih kapacitet za institucionalno varstvo za odrasle na Igu (Draga 1) in v Škofljici. Glede na to, da so v teh dveh enotah kljub temu nastanjene odrasle osebe, smo jih vseeno vključili. Običajno so to osebe, ki so ostale v zavodskem varstvu po dopolnjenem 26. letu starosti in so nastanjeni v kapacitetah namenjenih otrokom in mladostnikom oz. do 26. leta starosti.

posebnimi pogoji ter vključitev v storitve institucionalnega varstva odraslih 16 ur in stanovanjske skupine) je povprečno leto vključitve v storitev vodenja, varstva in zaposlitve 2002. Približno polovica vseh uporabnikov, ki prejemajo kombinacijo storitev (576 oseb oz. 50,3 %), so obe storitvi začeli prejemati hkrati istega leta. Preostala polovica uporabnikov pa se je v dodatno storitev v povprečju vključila leta 2007, kar pomeni, da se približno 5 let po vključitvi v storitev vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji uporabniki vključijo še v institucionalno varstvo. Skoraj dve tretjini oz. slabih 60 % uporabnikov VDC in CUDV živi izven institucionalnih oblik (torej izven VDC, CUDV, domov za stare, posebnih socialnovarstvenih zavodov). Podobno je bilo tudi v preteklih treh letih. Skoraj polovica (48,7 %) jih živi doma s starši. Povprečna oddaljenost med krajem, kjer uporabnik trenutno biva, in enoto VDC/CUDV, v kateri je vključen v storitev vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji, je znašala 7,5 kilometra, največja razdalja pa je bila 68 kilometrov²². Polovica uporabnikov je bila od VDC oddaljena manj kot 5 kilometrov, polovica pa več kot 5 kilometrov. Pravilnik o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev sicer določa, da je optimalna razdalja od kraja bivanja do varstveno delovnega centra 25 kilometrov ali 30 minut vožnje. V letu 2018 je bila pri 127 uporabnikih (oz. pri 3,6 % vseh uporabnikov, ki so vključeni tudi v storitev vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji) razdalja med krajem bivanja in varstveno delovnim centrom, ki ga obiskujejo, večja od 25 km. Podatke o načinu prihoda v enoto VDC oz. CUDV, v kateri so uporabniki vključeni v storitev vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji, smo prejeli za 3.503 oseb od skupno 3.506 uporabnikov, ki so bili vključeni v storitev vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji (za tri osebe podatek ni bil naveden). Velik delež uporabnikov (1.052 oseb oz. 30 %) se je v VDC vozil s prevozom, ki ga zagotavlja VDC (lastno prevozno sredstvo VDC). 674 oseb oz. 19,2 % se je vozilo z javnim prevozom. 556 oz. 15,9 % oseb je uporabljalo prevoz (npr. s kombijem) in storitev, ki ju zagotavlja druga fizična ali pravna oseba na podlagi pogodbe z VDC. 441 uporabnikov oz. 12,6 % pa je v storitev vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji, hodilo peš (oz. s kolesom). 326 oseb oz. 9,3 % živi v isti stavbi, kjer se izvaja storitev vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji. Ostali načini prihoda so bili manj pogosti in jih je uporabljalo okrog 13 % uporabnikov (454 oseb). Podatki kažejo, da skoraj tretjina (32,0 %) uporabnikov v VDC prihaja samostojno (bodisi peš, z javnim prevozom ali lastnim vozilom).

- **Storitve:** Največ uporabnikov (3.506 oz. 86,9 %) je bilo vključenih (vsaj) v storitev vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji (bodisi so prejemali zgolj to storitev ali pa v kombinaciji s katero drugo). Število oseb, vključenih v to storitev, se je torej v obdobju od leta 2012 do 2018 povečalo za dobrih 13 %. Narašča tudi število oseb, ki so vključene v 16-urno institucionalno varstvo, in sicer za dobrih 24 % v obdobju 2012 – 2018 (v letu 2018 jih je bilo 1.153), medtem, ko je število oseb v 24-urnem institucionalnem varstvu (v letu 2018 jih je bilo 517) v obdobju 2012 – 2014 naraščalo, v letu 2015 upadlo, nato v letu 2016 spet rahlo narastlo, v letu 2017 ponovno upadlo in v letu 2018 spet narastlo. Od skupno 4.036 uporabnikov, jih je 2.890 (oz. 71,6 %) prejemalo eno storitev, 1.146 (oz. 28,4 %) pa dve storitvi. Med uporabniki, ki prejemajo samo **eno storitev**, je bilo največ takih, ki so bili vključeni v storitev vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji, in sicer 2.363 oseb. Največ oseb (1.738 oz. 73,6 %) je imelo zmerno motnjo v duševnem razvoju. Druga najpogostejša storitev med uporabniki, ki prejemajo samo eno storitev, je bila storitev 24-urno institucionalno varstvo v zavodu, ki jo je skupaj prejemalo 479 oseb. Največ oseb (385 oz. 80,4 %) je imelo težjo ali težko motnjo v duševnem razvoju. Med uporabniki, ki prejemajo **dve storitvi**, je bila najpogostejša kombinacija storitve vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji ter institucionalnega varstva odraslih v bivalni enoti 16 ur. To kombinacijo storitev je prejemalo 476 oseb, katerih povprečna starost je bila 46,2 leti. Največ oseb (323 oz. 67,9 %) je imelo zmerno motnjo v duševnem razvoju. Sledijo uporabniki s kombinacijo storitve vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji ter institucionalnega varstva odraslih v zavodu 16 ur, teh je bilo 411. Tudi tu je največ oseb imelo zmerno motnjo v duševnem razvoju. Tretja najpogostejša kombinacija storitev med uporabniki, ki so bili vključeni v dve storitvi, je bila kombinacija storitev vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji ter institucionalnega varstva odraslih v stanovanjski skupini. V skupini

²²Gre za uporabnika, ki se dnevno iz Dobrne vozi v Maribor.

uporabnikov, ki so vključeni v to kombinacijo storitev, je bilo 253 oseb. Pri uporabnikih, ki prejemajo eno storitev, je moč opaziti, da se delež oseb po posameznih storitvah v letu 2018 v primerjavi z letom 2017, ni bistveno spremenil. Tudi pri uporabnikih, ki prejemajo dve storitvi ni bilo večjih sprememb.

- **Motnje:** V letu 2018 je imelo status po ZDVDTP 3.479 oseb oz. 86,2 % od skupno 4.036 uporabnikov. 349 oseb (8,6 %) statusa ni imelo, za 208 oseb (5,2 %) pa ni bilo podatka o statusu po ZDVDTP (v letu 2017 je status imelo 92,3 % uporabnikov, v letu 2016 pa 92,6 %). Do razlike predvidevamo, da je prišlo, zaradi spremembe v zakonodaji. S 1. 1. 2019 je namreč stopil v veljavo ZSVI. Pri izpolnjevanju zbirnikov je prišlo do zmede, saj smo v zbirniku izvajalce spraševali po statusu po ZSVI, podatke pa smo zbirali za dan 31. 12. 2018, ko zakon še ni bil v veljavi. Ker smo se prenačili, je prišlo do zmede med izpolnjevalci, saj niso bili prepričani ali naj izpolnijo podatke o statusu po ZSVI za leto 2019 ali po ZDVDTP za leto 2018. Kljub temu, da smo nastalo situacijo sproti komunicirali z izpolnjevalci, je ponekod prišlo do napake, ki je razvidna iz manjšega števila ljudi s statusom po ZDVDTP. 3.734 oz 92,5 % uporabnikov je imelo **motnjo v duševnem razvoju** (v letu 2017 92,1 % in v letu 2016 92,5 %). in v letu 2015 92,2 %). Med slednjimi je največ takih, ki imajo zmerno motnjo (2.542 oseb oz. 68,1%), najmanj pa takih z lažjo motnjo (217 oseb oz. 5,8 %). Pridobljeno možgansko poškodbo je v letu 2018 imelo 341 uporabnikov oz. 8,4 %, osebnostno motnjo 547 uporabnikov oz. 13,6 %, dobra četrtina uporabnikov (1.092 oseb) je bila gibalno ovirana, voziček pa je uporabljalo 644 oseb (16,0 %). Dolgotrajne težave v duševnem zdravju je imelo 622 oz. 15,4 %, 429 (13,1 %) je bilo senzorno oviranih, motnje avtističnega spektra pa je imelo 162 uporabnikov oz. štirje odstotki.
- **Čakalne vrste v VDC in CUDV:** Na podlagi zbranih podatkov poročevalcev se ugotavlja, da je bilo na dan 31. 12. 2018 evidentiranih 1.181 vlog, od tega 592 aktualnih. Z lansko analizo smo zbirali podatke na dan 31. 12. 2017 ter ugotovili, da so imeli VDC-ji in CUDV-ji na ta dan zabeleženih 1.109 vlog, od tega 442 aktualnih. S čakalnimi vrstami se sooča 33 (od skupaj 34) izvajalcev. Na dan 31. 12. 2018 je na vključitev v VDC/CUDV čakalo 980 različnih oseb. Za 10 oseb zaradi nepopolnega identifikatorja nismo mogli evidentirati, ali gre za ponavljajoče vloge ali za unikatne. Največ potencialnih uporabnikov je sicer dalo vlogo le v en VDC/CUDV (takih je bilo 849), ostali pa so dali vlogo za vključitev v dva ali več zavodov.
 - Največ ljudi je na čakalni vrsti za vključitev v storitev vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji, in sicer bodisi le za vključitev v to storitev ali pa za vključitev v to storitev v kombinaciji s 16-urnim institucionalnim varstvom. Za vključitev v samostojno storitev vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji je bilo na dan 31. 12. 2018 zabeleženih 442 vlog (na dan 31. 12. 2017 je bilo vlog 569), od tega 245 aktualnih (na dan 31. 12. 2017 je bilo aktualnih vlog 241). Sledijo prošnje za sprejem v 24-urno institucionalno varstvo v zavodu, ki jih je bilo ob koncu lanskega leta 288 (od tega 171 aktualnih), prošnje za vključitev v 16-urno institucionalno varstvo v bivalni enoti je bilo 92 (20 aktualnih) ter za 16-urno institucionalno varstvo v zavodu 59 vlog (13 aktualnih). Za sprejem v stanovanjsko skupino je bilo evidentiranih 75 vlog (14 aktualnih), za sprejem v 24-urno institucionalno varstvo v bivalni enoti pa 7 vlog (vse aktualne). Pri prošnjah s kombiniranimi storitvami prevladujejo vloge za vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji ter 16-urno institucionalno varstvo v zavodu (94 vlog, od tega 55 aktualnih) ter vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji in 16-urno institucionalno varstvo v bivalni enoti (83 vlog, od tega 43 aktualnih). Sledijo še prošnje za vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji in stanovanjsko skupino (35 vlog, od tega 23 aktualnih) ter vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji in 24-urno institucionalno varstvo v zavodu (6 vlog, od tega 1 aktualna). Za različne oblike institucionalnega varstva (tj. brez upoštevanja vodenja, varstva in zaposlitve) je bilo tako skupaj oddanih 739 vlog (od tega 347 aktualnih), za vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji pa 660 vlog (od tega 367 aktualnih). Ko govorimo o čakalnih vrstah za vključitev v različne storitve VDC in CUDV, nas poleg števila vlog zanima tudi podatek o številu oseb, ki čakajo na vključitev v različne storitve. Teh je, kot smo že navedli, manj kot vlog, saj nekateri vlogo za vključitev ali sprejem dajo na več zavodov. Ugotavljamo, da je na dan 31. 12. 2018 za vključitev v storitev vodenje, varstvo in

zaposlitev pod posebnimi pogoji čakalo 542 oseb (na dan 31. 12. 2017 pa 449), za vključitev v 24-urno institucionalno varstvo (v zavodu ali bivalni enoti) 238 oseb in za vključitev v 16-urno institucionalno varstvo (v zavodu, bivalni enoti ali stanovanjski skupini) 271 oseb. Skupaj je za vključitev v institucionalno varstvo v okviru VDC/CUDV čakalo 593 oseb. Seštevek čakajočih oseb po posameznih storitvah presega skupen seštevek oseb na čakalnih vrstah (980), saj so nekateri zaprosili za vključitev v več storitev. Zanimalo nas je tudi, za katere storitve v okviru VDC in CUDV čakajo prosilci in kakšne so razlike po statističnih regijah. Največ prosilcev prihaja iz osrednjeslovenske statistične regije, večina le-teh pa čaka na vključitev v institucionalno varstvo oz. na kombinacijo VVZ in drugih storitev (110 od 157 prosilcev). Na splošno bistveno več prosilcev čaka na sprejem v institucionalno varstvo kot na vključitev v vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji. Aktualnih prosilcev, ki čakajo le na vključitev v institucionalno varstvo, je največ v osrednjeslovenski regiji (77), sledijo tisti iz savinjske statistične regije (28), obalno-kraške (25) in podravske regije (21). Glede na število prebivalcev v statistični regiji po številu aktualnih prosilcev za vključitev v institucionalno varstvo najbolj izstopa obalno-kraška regija (2,2/10.000 prebivalcev). Sledijo ji osrednjeslovenska regija (1,4/10.000), savinjska regija (1,1/10.000) ter Jugovzhodna Slovenija (1,0/10.000). V ostalih regijah je število prosilcev manjše od 1,0/10.000 (razpon od 0,9/10.000 na Gorenjskem do 0,2/10.000 v Pomurju). Prosilcev, ki čakajo na kombinacijo vodenja, varstva in zaposlitve in drugih storitev je nekoliko manj. Največ takšnih prosilcev je v osrednjeslovenski regiji (33), sledita Savinjska (24) in Podravska regija (19), medtem ko na Gorenjskem, Koroškem in v Pomurju tovrstnih prosilcev ni. Glede na število prebivalcev v statistični regiji največ prosilcev za kombinirane storitve najdemo v savinjski (0,9/10.000 prebivalcev) in goriški regiji (0,7/10.000). Sledijo Jugovzhodna Slovenija, osrednjeslovenska regija in Podravje (0,6/10.000), obalno-kraška in posavska regija (0,3/10.000) ter primorsko-notranjska in zasavska regija (0,2/10.000). Kot že omenjeno, je aktualnih prosilcev za vključitev v storitev vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji nekoliko manj kot prosilcev za institucionalno varstvo. Največ jih je na Gorenjskem, in sicer 56 od 74 prosilcev. V osrednjeslovenski statistični regiji je tovrstnih prosilcev 47, v Podravju 39 ter v Jugovzhodni Sloveniji 33. Nihče pa na to storitev ne čaka v Zasavju. Glede na število prebivalcev v statistični regiji prednjačijo Gorenjska (2,8/10.000 prebivalcev), Jugovzhodna Slovenija (2,3/10.000) in Podravje (1,2/10.000). V ostalih regijah je delež prosilcev nižji od 1/10.000, v Zasavju pa jih sploh ni.

- **Kadri v VDC in CUDV:** V letu 2018 je bilo v VDC in CUDV **2.274 zaposlenih** (v letu 2016 2.150 in v letu 2017 2.217) **v obsegu 2.224,3 zaposlitve**, ki so bili stari od 19 (najmlajša oseba) do 67 let (najstarejše tri osebe), povprečna starost zaposlenega pa je znašala dobrih 44 let. 1.772 zaposlenih (oz. 77,9 %) je bilo ženskega spola. Za polni delovni čas je bilo zaposlenih 2.177 oseb oz. 95,7 %. Pri storitvah vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji je bilo zaposlenih 952 oseb (897,1 zaposlitve), pri storitvah institucionalnega varstva odraslih (sociala) pa 885 oseb (797,2 zaposlitve). 231 oseb (205,9 zaposlitve) je bilo zaposlenih pri storitvah institucionalnega varstva odraslih (zdravstvo), 338 oseb (324,1 zaposlitve) pa je bilo zaposlenih na drugih področjih. Pri tem so posamezne osebe bile lahko hkrati zaposlene pri različnih storitvah in se zato pojavijo večkrat. Glede na podatke (2015-2018) ima največ zaposlenih peto (V.) stopnjo izobrazbe, in sicer se ta odstotek giblje okrog 47 % (*IRSSV, ukrep 2.3 in 2.4*).

Kvantitativni podatki

MDDSZ, Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja v svojem poročilu izpostavi podatke v zvezi z izvajanjem Zakona o osebni asistenci, ki se uporablja od 1. 1. 2019 dalje:

- V decembru 2019 je osebno asistenco koristilo 1.114 uporabnikov.
- V decembru je bilo opravljenih približno 270 ur osebne asistence na uporabnika.

- Delujočih je bilo 105 izvajalcev osebne asistencije, od tega 48 izvajalcev, registriranih kot društva ali zavodi, kar predstavlja 46% vseh izvajalcev OA, in 57 izvajalcev, registriranih kot samostojni podjetniki, kar predstavlja 54% vseh izvajalcev OA.
- Za manj kot 6 uporabnikov je osebno asistenco izvajalo 81 izvajalcev OA (v večini samostojni podjetniki posamezniki), kar predstavlja 77 % vseh izvajalcev OA.
- Osebno asistenco je v decembru 2019 izvajalo približno 2.500 osebnih asistentov (*MDDSZ, ukrep 2.3*).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

Uprava RS za probacijo je organ v sestavi **MP**. Probacija pomeni izvajanje zakonsko predpisanih kazni, sankcij in ukrepov, ki so izrečeni storilcem kaznivih dejanj, se izvajajo v skupnosti ter so usmerjeni v resocializacijo in reintegracijo storilcev in varnost skupnosti. Zakon o probaciji²³, ki je začel veljati 17. 6. 2017, v celoti uporablja pa 1. 4. 2018, določa devet probacijskih nalog, med katerimi je tudi izvrševanje dela v splošno korist. Osebi, ki ji sodišče ali državni tožilec naloži izvršitev dela v splošno korist, mora svetovalec poiskati ustreznega izvajalca. Pri tem mora upoštevati njegovo strokovno znanje in sposobnosti, lahko pa tudi njegove nujne interese glede neodložljivih družinskih, izobraževalnih ali poklicnih obveznosti, katerih neupoštevanje bi povzročilo težko popravljivo ali nepopravljivo škodo za uresničevanje le-teh.

Med osebami, ki jim je organ, ki zahteva izvrševanje probacijske naloge, naložil opravo dela v splošno korist, je vsako leto tudi nekaj invalidov, najpogosteje so to invalidi II. in III. kategorije invalidnosti, za katere večjih težav pri iskanju izvajalca sankcij ni zaznati. Izvajalca se poišče pri tistih organizacijah, kjer so predvidena lažja dela, dodatno so pregledani s strani zdravnikov medicine dela, ki zapišejo omejitve, ki jih mora izvajalska organizacija pri organiziranju dela tudi upoštevati. Po poročanju MP pa je težje takrat, ko je delo v splošno korist izrečeno posamezniku, ki ima izrečeno I. kategorijo invalidnosti, saj so po interpretaciji pristojnega ministrstva taki ljudje trajno nezaposljivi oz. trajno nezmožni za delo. Nadalje MP poroča, da se pogosto zgodi, da zdravnik medicine dela zdravniškega potrdila za delo ne izda, sodišče pa vztraja na stališču, da se takega človeka ne more izenačevati z ostalimi zaposlenimi na trgu dela in zahteva, da se poišče ustrezno organizacijo, kar pa je pogosto zelo težko oz. nemogoče. Poročajo tudi o tem, da do sedaj med invalidi ni bilo nikogar, bi imel osebnega asistenta (*MP, ukrep 2.3, 2.4*).

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS, YHD

Programi

NSIOS poroča, da so na različnih ravneh izpostavljali nujnost aktivnih ukrepov za začetek prehoda v skupnostne oblike bivanja in povezali različne deležnike v podporo pilotnemu projektu podpornih storitev (*NSIOS, ukrep 2.1, 2.5*).

YHD poroča, da je bilo v letu 2019 v program Neodvisnega življenja hendikepiranih (v nadaljevanju: NŽH) vključenih 107 uporabnikov, katerim so bile zagotovljene storitve, ki temeljijo na principih neodvisnega življenja. Ta definirajo neodvisno življenje kot proces ozaveščanja, opolnomočenja in emancipacije, ki ga morajo nadzorovati hendikepirani sami. Nasprotujejo razvoju in vzdrževanju sistemov, ki predstavljajo odvisnost znotraj inštitucionalnih okvirjev, delitvi hendikepiranih glede na medicinske diagnoze. Temeljijo na izenačevanju možnosti, definiranju lastnih potreb, izbor in kontroli nad storitvami (*YHD, ukrep 2.3*).

Hendikepirani koordinatorji programa, ki so tudi sami uporabniki osebne asistencije, nudijo drugim uporabnikom svetovanje, ki se dotika različnih področij življenja in zagovornišvo uporabnikom v

²³ Uradni list RS, št. 27/17

različnih situacijah ter reševanje konfliktov med uporabniki in osebnimi asistenti. Aktivnost je na voljo vsem uporabnikom NŽH v delovnem času koordinatorjev programa.

Na voljo je tudi vrstniško svetovanje v izvedbi štirih uporabnic programa NŽH. Gre za odnos vzajemnega zaupanja in diskretnosti, kjer vrstniški svetovalec posluša in podaja lastne izkušnje, v katerih se uporabnik lahko prepozna ali pa najde ustrezen rešitev za svoje težave (*YHD, ukrep 2.7*).

Prevozi se izvajajo med tednom, tudi izven delovnega časa koordinatorjev, izjemoma po predhodnem dogovoru tudi med vikendom, odvisno od potreb uporabnikov (*YHD, ukrep 2.4*).

Od Mestne občine Ljubljana imajo v najemu prehodni stanovanji, ki ju nudijo uporabnikom in jim s tem omogočajo začasno namestitve in bivanje, dokler si ne uredijo svojega prebivališča (*YHD, ukrep 2.6*).

Z delavnicami Bontonček izobražujejo širšo javnost o hendikepiranih. Ciljne skupine so otroci in mladi po šolah in drugih organizacijah, kjer se zbirajo z namenom izobraževanja in druženja. Na delavnicah spodbujajo solidarnost, prijateljstvo, spoštovanje, sodelovanje in sprejemanje lastne različnosti ter različnosti soljudi. Preprečujejo nastanek stereotipov o hendikepiranih ter razbijajo že nastale. Ustvarjajo skupno igro med hendikepiranimi in nehendikepiranimi otroki, podpirajo kulturo sobivanja in solidarnosti, izobražujejo, kako se vesti ob srečanju s hendikepirano osebo. Hendikepiranim otrokom olajšajo vključevanje v običajne šole in v svet svojih vrstnikov, odraslim hendikepiranim omogočajo lažje vključevanje v družbo (*YHD, ukrep 2.3, 2.4*).

Dogodki

YHD poroča, da je bilo v sklopu njihovega kluba SOT 24,5 organiziranih sedem srečanj na temo osebne asistence ter postavljenih šest razstav (*YHD, ukrep 2.3, 2.4*).

Kvantitativni podatki

YHD poroča, da je v letu 2019 izdal naslednje prispevke na temo ozaveščanja (*YHD, ukrep 2.3, 2.4*):

- Dovolj je odločanja o osebni asistenci brez osebnih asistentov! – 16. 12. 2019
- Iniciativa za ustanovitev Sindikata osebne asistence – 14. 12. 2019
- Ministrica Klampfer: Dovolj »klamfanja« in več konkretnosti! – 1. 12. 2019
- Vesele nogice – 6. 11. 2019
- Odkrito o zlorabah v Zakonu o osebni asistenci! – 4. 10. 2019
- Korupcija znana, pristojni molčijo – 7. 7. 2019

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

Z YHD poročajo, da so MDDSZ redno seznanjali in opozarjali na težave, ki jih opažajo pri izvajanju osebne asistence. Ker razpisi za črpanje EU sredstev za deinstitutionalizacijo v Sloveniji še niso na voljo in so v velikem časovnem zaostanku, ne bodo mogli uresničevati zavez, saj se v zvezi s tem do danes ni nič bistvenega zgodilo. Poudarjajo, da morajo biti razpisi usmerjeni predvsem v programe in podporne storitve za uresničevanje koncepta deinstitutionalizacije v Sloveniji in ne predvsem v »razgradnjo« velikih institucij z izgradnjo njihovih manjših enot in ohranitvijo institucionalne kulture (*YHD, ukrep 2.3 in 2.4*).

YHD je v letu 2019 so nadaljeval s participacijo za doseganje kakovostnega izvajanja osebne asistence v skladu z nameni veljavnega Zakona o osebni asistenci. Mnoge vrzeli in odsotnosti refleksij, na katere so, kot poročajo, glasno in vztrajno opozarjali, se danes kažejo kot realnost in spregled nekaterih pomembnih vsebinskih vidikov in namena ter ciljev zakona (*YHD, ukrep 2.3*).

Uresničevanje drugega cilja

Na področju bivanja in vključevanja invalidov se je zgodil večji napredek v razvoju varstva invalidov, in sicer s 1. 1. 2019 se je začel uporabljati Zakon o osebni asistenci. Do storitev osebne asistencije so upravičeni vsi uporabniki pod enakimi pogoji, ne glede na njihovo premoženjsko stanje. V letu 2019 je bil, razen določil tretjega poglavja, implementiran tudi Zakon o socialnem vključevanju invalidov, ki je nadomestil Zakon o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb iz leta 1983. Tretje poglavje Zakona o socialnem vključevanju invalidov predvideva pilotiranje storitev socialnega vključevanja invalidov, zato so pri MDDSZ (Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja) v letu 2019 pripravili in objavili Javni razpis za sofinanciranje pilotnih projektov "Razvoj in preizkušanje storitev socialnega vključevanja invalidov", z namenom zagotavljanja storitve socialnega vključevanja invalidov ter prispevanja k oblikovanju podpornega okolja (mreže izvajalcev storitev) za opolnomočeni vstop invalidov v družbo ter jim s tem omogočiti, da ob ustrezni pomoči in podpori čim dlje ostanejo v svojem lokalnem okolju oz. skupnosti. V teku so projekti za socialno vključevanje invalidov v vzhodni in zahodni kohezijski regiji RS.

V letu 2019 je IRSSV pričel z evalvacijo uvajanja ZOA. Ta naj bi trajala eno leto, že po vmesnem poročilu je bilo ugotovljeno, da je treba ocenjevalno orodje dopolniti oz. spremeniti, tako je IRSSV k prenovi orodja pristopil že v drugi polovici leta 2019 in je v ta namen ustanovil tudi delovno skupino.

URI - Soča je pripravil analizo *Izenačevanje možnosti invalidov* – prilagoditve stanovanj za (gibalno) ovirane invalide. Izvedli so raziskavo pregleda pravic do prilagoditev stanovanj za (gibalno ovirane) invalide po različnih državah Evropske unije. V analizi so pregledali pravice invalidov na tem področju v 17 državah EU. Raziskava je vir informacij za prihodnje aktivnosti na tem področju.

Pri YHD so z delavnicami Bontonček izvajali aktivnosti ozaveščanja otrok in sprejemanja invalidnosti oz. ljudi z invalidnostjo kot enakovrednih in polnopravnih članov družbe, v kateri naj veljajo solidarnost, prijateljstvo, spoštovanje, sodelovanje in sprejemanje lastne različnosti ter različnosti soljudi. Ciljne skupine so bile otroci in mladi po šolah in drugih organizacijah, kjer se zbirajo z namenom izobraževanja in druženja.

3. CILJ: DOSTOPNOST

Opis cilja

Dostopnost je širok pojem, ki ne obsega le dostopa do grajenega okolja in odprave arhitektonskih ovir, temveč tudi dostop do informacij oz. komunikacij in s tem omogoča invalidu vključitev v širše družbeno okolje oz. v vse sfere človekovega življenja, kot so npr. izobraževanje, zaposlovanje, vključevanje v politično, športno in kulturno življenje ter dostopnost do zdravstvenih, socialnih in drugih storitev. Dostopnost daje invalidu možnost vključevanja v socialno, ekonomsko in politično življenje.

Vlada RS je leta 2005 sprejela Nacionalne usmeritve za izboljšanje dostopnosti grajenega okolja, informacij in komunikacij za invalide 'Dostopna Slovenija'. Njeni cilji imajo pravno podlago v številnih zakonih o urejanju prostora, gradnji objektov, dostopnosti stanovanj, dostopnosti delovnega okolja in opreme, letalskem in cestnem prometu, elektronskih komunikacijah itd. V letu 2002 je bil sprejet tudi *Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika*, ki gluhim in naglušnim zagotavlja pravico do uporabe slovenskega znakovnega jezika. S tem pa jim omogoča uresničevanje pravice do obveščenosti, kar obsega dostopnost do informacij v njim prilagojenih tehnikah.

Ukrepi:

- 3.1 zagotavljanje mogoče dostopnosti do prevoza (v Republiki Sloveniji do krajev prometnega območja, na katerem je vzpostavljen javni potniški promet, vsak dan v tednu, in do taksijev) – vstop, izstop, slušno in vidno obveščanje;
- 3.2 zagotavljanje dostopnosti do grajenega okolja ali do vseh objektov v javni rabi;
- 3.3 zagotavljanje dostopnosti do informacij in komunikacij (prilagoditev gradiva v zvezi z odločanjem na državni in lokalni ravni v lahko berljivo tehniko; uporaba slovenskega znakovnega jezika za gluhe ter zagotavljanje branja podnapisov in opisovanja dogajanja na zaslonu za slepe, vsaj pri dnevnoinformativnih, znanstvenih in drugih izobraževalnih televizijskih oddajah; spodbujanje e-dostopnosti in uporabe druge informacijsko-komunikacijske tehnologije; spodbujanje proizvajalcev, da svoje izdelke opremijo z Braillovo pisavo; ohranjanje relejnih centrov za senzorno in komunikacijsko ovirane invalide, to je centrov, ki skrbijo za posredovanje informacij med gluhim/naglušnim in drugimi osebami);
- 3.4 zagotavljanje dostopnosti do turističnih programov za funkcionalno ovirane osebe, spodbujanje turističnih agencij k oblikovanju turističnih dejavnosti za invalide;
- 3.5 zagotavljanje varnostnih zahtev za osebe z zmanjšano mobilnostjo na potniških ladjah in hitrih potniških plovilih v skladu z Direktivo 2009/45/ES o varnostnih predpisih in standardih za potniške ladje.

Nosilci:

MK (direktorati in službe, kot izhaja iz Preglednice 1, ter vse javne kulturne ustanove), MOP, MP, MZI, MGRT, IRSSV, NIJZ, NSIOS, YHD, Zveza Sonček, Slovenska karitas

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MZI, MOP, MP, MK, MGRT, MORS

Sprejeta zakonodaja

MP v sklopu dostopa invalidov do sodnega varstva v povezavi s sprejeto zakonodajo poroča, da je bila v letu 2019 sprejeta novela *Zakona o kazenskem postopku*²⁴ (ZKP-N), ki se je konec oktobra 2019

²⁴ Uradni list RS, št. 22/19

začela v celoti uporabljati. Med drugim vključuje tudi sistemske spremembe ureditve položaja žrtev kaznivih dejanj. *Zakon o kazenskem postopku*²⁵ (ZKP) sedaj torej vsebuje številne določbe, ki od vseh pristojnih zahtevajo skrbno in obzirno obravnavo zlasti ranljivih žrtev, in sicer tako na načelni (npr. novi 18.a člen ZKP) kot tudi na izvedbeni ravni (npr. pri vabljenju na sodišče, zaslišanju ipd.). Po sprejemu omenjene novele je bila oblikovana tudi posebna implementacijska skupina, ki je izdelala brošuro s pravicami žrtev kaznivih dejanj ter obrazec individualne ocene (gre za delovni pripomoček). Vsako žrtev bo namreč treba individualno oceniti (z vidika njene ogroženosti in posledičnih zaščitnih ukrepov, ki jih predvideva ZKP), pri čemer se bodo preučile predvsem njene osebne značilnosti, narava, teža in okoliščine kaznivega dejanja, ravnanje obdolženca in žrtve. V okviru individualne ocene se bosta glede na zakonske določbe posebej upoštevala starost in morebitna invalidnost žrtve. Glede navedenih rešitev so bila že izvedena izobraževanja ključnih gradnikov (sodnikov, državnih tožilcev in policistov).

V letu 2018 je bil sprejet *Zakon o sodnih izvedencih, sodnih cenilcih in sodnih tolmačih* (ZSICT)²⁶, ki se je v celoti začel uporabljati s 1. 1. 2019 in ki med drugim določa, da ima v Strokovnem svetu za sodno izvedenstvo, sodno cenilstvo in sodno tolmačenje²⁷ (v nadaljevanju: Strokovni svet) svoje stalno mesto tudi sklop slovenskega znakovnega jezika. Imenovanje člana Strokovnega sveta, ki zastopa (samostojni) sklop slovenskega znakovnega jezika, je izkaz prizadevanja, preko katerega se posredno zagotavlja enakopravnost v sodnih postopkih tudi za osebe, ki so uporabniki slovenskega znakovnega jezika.

Strokovni svet se redno sestaja²⁸ in si prizadeva k uresničevanju ciljev preko izvajanja pristojnosti, kot mu jih nalaga ZSICT (*MP, ukrep 3.3*).

MZI, Direktorat za trajnostno mobilnost in prometno politiko, Sektor za javni potniški promet, poroča, da je bila sprejeta novela *Zakona o prevozih v cestnem prometu*²⁹, v okviru katere se je uredilo prevoz za težje in težko gibalno ovirane študente po določbi 114.g člena³⁰ tega zakona. V noveli je bilo urejeno tudi področje za upravičence do subvencionirane vozovnice iz prvega odstavka 114.b člena, ki se izobražujejo v zavodu za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami ter nimajo pravice do prilagojenega prevoza oseb s posebnimi potrebami, pravico do subvencije prevoza, ki se v obliki prevoza za lastne potrebe ali posebnega linijskega prevoza organizira v zavodu za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami, v katerem se upravičenci izobražujejo, kot je to določeno s pogodbo med zavodom in ministrstvom, po določbah tretjega odstavka 114. c člena. Namen določbe je, da se tej skupini potnikov omogoči subvencioniran prevoz (*MZI, ukrep 3.1*).

Na področju vodnega prometa **MZI** poroča, da je bil v letu 2019 objavljen *Pravilnik o potniških ladjah*³¹, ki skladno z Direktivo 2009/45/ES Evropskega Parlamenta in Sveta z dne 6. 5. 2009 o varnostnih predpisih in standardih za potniške ladje (UL L št. 163 z dne 25. 6. 2009, str. 1), zadnjič spremenjeno z Direktivo 2017/2108/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 15. novembra 2017 o spremembi Direktive 2009/45/ES o varnostnih predpisih in standardih za potniške ladje (UL L št. 315 z dne 30. 11.

²⁵ Uradni list RS, št. 32/12 – uradno prečiščeno besedilo, 47/13, 87/14, 8/16 – odl. US, 64/16 – odl. US, 65/16 – odl. US, 66/17 – ORZKP153,154 in 22/19

²⁶ Uradni list RS, št. 22/18

²⁷ <https://www.gov.si/zbirke/delovna-telesa/strokovni-svet-za-sodno-izvedenstvo-sodno-cenilstvo-in-sodno-tolmacenje/>

²⁸ Na spletni strani Strokovnega sveta so objavljeni tudi zapisniki rednih sej.

²⁹ Uradni list RS, št. 67/19

³⁰ Uradni list RS, št. 6/16 – uradno prečiščeno besedilo, 67/19: 114.g člen (brezplačni prevozi gibalno oviranih študentov):

(1) Ne glede na 114.c in 114.d člen tega zakona, imajo težje in težko gibalno ovirani študenti, ki so upravičenci do subvencionirane vozovnice v skladu s četrto alinejo prvega odstavka 114.b člena tega zakona, v obdobju koriščenja subvencioniranega prevoza, določenega v tem zakonu, pravico do brezplačnega prevoza oz. brezplačnega prilagojenega prevoza od kraja bivališča do kraja izobraževanja in nazaj.

(2) Pravico do brezplačnega prevoza uveljavlja upravičenec na podlagi vloge za pridobitev pravice do subvencioniranega prevoza. Upravičenec vlogi iz tega odstavka priloži obrazložen sklep o ugotovljeni težji ali težki gibalni oviranosti, ki ga skladno s svojimi internimi akti izda pristojna komisija posameznega visokošolskega zavoda, na katerega je upravičenec vpisan, ali zdravniško potrdilo o težji ali težki gibalni oviranosti.

(3) O pravici do brezplačnega prilagojenega prevoza odloča ministrstvo. Upravičencu se zagotovi brezplačen prevoz z vozili javnega potniškega prometa ali prilagojenimi vozili za prevoz gibalno oviranih oseb. Če si upravičenec zagotovi lasten prevoz, je upravičen do povračila stroškov prevoza (kilometrina v višini 30 odstotkov cene neosvinčenega motornega 95 oktanskega bencina).«. S to novelo se sistemsko ureja tovrstna problematika.

³¹ Uradni list RS, št. 76/19

2017, str. 40), določa posebne zahteve za potniške ladje ter hitra potniška plovila, ki opravljajo notranja potovanja (**MZI**, ukrep 3.5).

MOP, Direktorat za prostor, graditev in stanovanja je pripravil predlog sprememb *Stanovanjskega zakona-1*³², ki je bil v Državnem zboru tudi potrjen, da se za izvedbo gradbenih del in izboljšav za odpravo arhitektonskih ovir, tudi če je zanje potrebno pridobiti gradbeno dovoljenje, zahteva več kot 3/4 soglasje etažnih lastnikov - doslej je bilo potrebno v primeru, da se je zahtevalo gradbeno dovoljenje, soglasje vseh (100 %) (**MOP**, ukrep 3.2).

MGRT poroča, da je s sprejetjem *Zakona o spodbujanju razvoja turizma*³³ omogočena oprostitev plačila turistične takse za osebe z invalidnostjo oz. telesno okvaro. Zakon opredeljuje tudi dejavnost informiranja turistov, vključno s turisti s posebnimi potrebami. *Pravilnik o kategorizaciji nastanitvenih obratov*³⁴ določa kriterije za ocenjevanje. Nekateri kriteriji so vezani tudi na dostop brez ovir oz. kriteriji za »invalidom prijazni« nastanitveni obrat (**MGRT**, ukrep 3.4).

Programi

MP kot upravljelec nepremičnega premoženja pravosodnih organov in najemnik številnih prostorov za pravosodne organe v okviru zagotovljenih sredstev za investicijsko vzdrževanje stavb pravosodnih organov izvaja ukrepe za ureditev dostopnosti. Gre za neposredne ukrepe, kot so izdelava projektne dokumentacije in izvedba del z nadzori, ki omogočajo ureditev vertikalnih dostopov v objekte, ki so primerni za invalide, večinoma z izgradnjo dvigal, kot tudi ukrepe notranjih preureditev stavb, ki zagotavljajo dostopnost do sanitarij in ureditev sanitarij, dostopnost do sodnih dvoran itd.

Poleg neposrednih ukrepov se izvajajo tudi posredni ukrepi, ki se navezujejo na neposredne ukrepe in načeloma pomenijo predhodne pogojenosti za kasnejšo izvedbo ali funkcioniranje neposrednih ukrepov, kot so to primerno urejeni tlaki, nakupi delov nepremičnin, ki omogočajo ustrezne razširitve hodnikov in preureditve prostorov, večje preureditve sodnih stavb. V opombi³⁵ so za leta 2018, 2019 in 2020

³² Uradni list RS, št. 59/19

³³ Uradni list RS, št. 13/18

³⁴ Uradni list RS, št. 22/18, 5/19

³⁵ Leto 2018:

- C2030-18-298717; OTIS LIFT, d. o. o.; obnova dvigala v poslovnih prostorih na Malem trgu 6, Ljubljana (3.413,56 EUR)
- C2030-18-298731, ARCH Idea, d.o.o., izdelava PZI za preureditev sanitarij v sanitarije za invalide na Komenskega 7, Ljubljana (2.135,00 EUR)

Leto 2019:

- C2030-18-298703; INGSTEP d.o.o.; izgradnja dvigala na objektu Okrožnega sodišča v Novi Gorici, Kidričeva 14, Nova Gorica (376.655,08 EUR)
- C2030-17-298721 PROJEKT d.d. NOVA GORICA izdelava projektne dokumentacije za umestitev stopniščne ploščadi na objektu OZ Koper in umestitev dvigala na objekt OZ Nova Gorica ter izvedba nadzora, tehničnega svetovanja, koordinacija z varnosti pri delu (2.806,00 EUR)
- C2030-19-298716; GRINGRAS d.o.o., izvedba GOI del predelave sanitarij v sanitarije za invalide na Komenskega 7, Ljubljana (19.035,17 EUR)
- C2030-18-298731, ARCH Idea, d.o.o., izdelava PZI za preureditev sanitarij v sanitarije za invalide na Komenskega 7, Ljubljana -nadzor (549,00 EUR)
- C2030-18-298707; PROJEKT d. d. Nova Gorica, projektna dokumentacija, svetovanje in strokovni nadzor nad izgradnjo dvigal na lokaciji OZ Kranj, OZ Celje - delno (23.607,00 EUR)

Plan 2020:

- C2030-18-298707; PROJEKT d. d. Nova Gorica, projektna dokumentacija, svetovanje in strokovni nadzor nad izgradnjo dvigal na lokaciji OZ Kranj, OZ Celje (44.957,00 EUR)
- C2030-19-298736, ADESCO, d.o.o., projektna dokumentacija in izvajanje nadzora za izgradnjo dvigalo na Okrožnem in okrajnem sodišču v Slovenj Gradcu (30.414,80 EUR)
- posodobitev krmilja na dvigalu v sodni stavbi na Ferrarski 7 v Kopru (18.000,00 EUR)
- nadgraditev dvigala Mali trg 6 (15.000,00 EUR)
- C2030-19-298764, Urbanistični inštitut RS in Geodetski inštitut Slovenije, Mobilnost funkcionalno oviranih oseb v objektih pravosodnih organov, št. projekta V5-1919« v okviru "CRP 2019" (13.750,00 EUR)

Leta 2019 – posredno:

- C2030-18-298749, ADAPTACIJE VZDRŽAVANJE d.o.o. obnova tlaka pred dvigali Tavčarjeva 9 (22.122,74 EUR)

predstavljeni ukrepi, ki jih je ministrstvo izvedlo za te namene, in so razdeljeni med posredne in neposredne ukrepe (**MP, ukrep 3.2**).

V letu 2019 je gradnja dvigala v Novi Gorici že dokončana, ministrstvo pa načrtuje še izvedbo dvigal na Okrožnih sodiščih v Celju in Kranju, izvedbo preureditve sanitarij za invalide za Delovno in socialno sodišče v Ljubljani, izdelavo projektne dokumentacije za izvedbo dvigal na Okrožnem sodišču v Slovenj Gradcu, sodni stavbi v Novem mestu in Jesenicah, ki bodo omogočale dostop invalidom v objekte ter projektno dokumentacijo za preureditev sanitarij za potrebe invalidov v Novem mestu, Jesenicah in Kranju. Pomemben je podatek, da ima približno polovica pravosodnih organov zagotovljen gibalno oviran invalidom urejen dostop do zgradb teh organov.

Skupna sredstva investicij in investicijskega vzdrževanja zgradb pravosodnih organov, namenjena za izvrševanje (ne)posrednih ukrepov za ureditev dostopnosti invalidom, so v letu 2019 znašala 494.899,64 EUR, kar v primerjavi z letom 2018 (5.548,56 EUR) pomeni izjemno povečanje tovrstnih sredstev. Za leto 2020 pa je za te namene predvidenih okrog 246.000,00 EUR sredstev (**MP, ukrep 3.2**).

MP na področju dostopa invalidov do sodnega varstva navaja Sodni red³⁶, ki je začel veljati s 1. 1. 2017, in med drugim določa, da imajo udeleženci, ki so invalidi ali osebe s posebnimi potrebami, pravico do enakopravnega sodelovanja v sodnem postopku. Vabilo na narok mora vsebovati tudi ta pouk strankam in zaprosilo, da udeleženci, ki so invalidi ali osebe s posebnimi potrebami, sodišču pred narokom sporočijo, da bodo uveljavljale pravico do enakopravnega sodelovanja v postopku (tretji odstavek 223. člena). Podatkov glede uveljavljanja te pravice v vpisnikih sodišča ne vodijo. Podatkov o stroških za tolmačenje ali zagotovitev pisanj v obliki, razumljivi gluhih in slepih, niso na voljo, saj se tovrstni stroški vodijo skupaj s stroški tolmačenj in prevajanj v tuje jezike. Je pa Center za informatiko Vrhovnega sodišča v zadnjih treh letih od sodišč prejel zaprosila za tiskanje v Braillovi pisavi v sodnih zadevah, skupno je bilo natisnjenih 35 dokumentov v Braillovi pisavi: 6 v letu 2019, 18 v letu 2018 in 11 v letu 2017. Po ustnih pojasnilih prvostopenjskih sodišč je ustaljena praksa, da se obravnave, v katerih so udeleženi invalidi ali osebe s posebnimi potrebami, razpiše na lokacijah oz. v sodnih dvoranah, kjer je urejen dostop za invalide oz. je na voljo ustrezna oprema.

Za spremljanje obravnav naglušnim osebam je MP opravilo nabavo IR prevajalnih enot. V letu 2018 so bile dokončno nameščene na vseh 11 okrožnih sodiščih po Sloveniji, ter na Okrajnem sodišču v Ljubljani in Mariboru. Prevajalne enote omogočajo spremljanje zvoka preko slušalk, ki niso vezane na napravo, ampak prejmejo signal preko infra rdečega valovanja. Sprejemniki teh naprav imajo možnost nastavitve glasnosti, slušalke pa omogočajo izločitev šumov iz dvorane. Kot smo seznanjeni, sodišča zagotavljajo uveljavljanje pravic gluhih strank v povezavi z uporabo slovenskega znakovnega jezika, tiste osebe z okvaro sluha, ki slovenskega znakovnega jezika ne uporabljajo in bi za enakopravno sodelovanje v postopkih potrebovale pretvorbo govora v besedilo, pa na ta način (še) ne morejo sodelovati. Pri tem je treba dodati, da so v letu 2019 že potekale aktivnosti v zvezi s tehničnimi predlogi rešitev za neposredno pretvarjanje govora v tekst za naglušne, ki ne

-
- C2030-18-298726 Egon Novak, s.p. Izdelava PZI in izvajanje nadzora izvedbe gradbeno obrtniških del zamenjave obstoječih teraco tlakov pred dvigali na Tavčarjevi 9, Ljubljana (549,00 EUR)
 - C2030-19-298725, Savaprojekt d.d., izdelava projektne dokumentacije z gradbenim in projektantskim nadzorom za potrebe obnove objekta Okrajnega sodišča na Brežicah (28.929,86 EUR)
 - C2030-18-298700; SPL, D.D.; investicijsko vzdrževalna dela Komenskega 7, LJ - upravnik - sofinanciranje (klančina za invalide) (960,79 EUR)
 - C2030-19-2987, Dominvest, nakup dela nepremičnine - povezovalni hodnik Okrajno sodišče na Jesenicah (6.265,00 EUR)
 - C2030-19-298721, Arh Studio skupina d.o.o., izdelava projektne dokumentacije, varnostnega načrta in izvajanje tehničnega svetovanja za potrebe obnove stavbe Okrajnega sodišča v Ljutomeru (13.420,00 EUR)
- Leta 2020 – posredno:
- C2030-19-298725, Savaprojekt d.d., izdelava projektne dokumentacije z gradbenim in projektantskim nadzorom za potrebe obnove objekta Okrajnega sodišča na Brežicah (53.443,32 EUR)
 - C2030-19-298723, GEA CONSULT d.o.o., projektna dokumentacija za izvedbo obnove stavbe Okrajnega sodišča na Jesenicah (68.320,00 EUR)
 - C2030-19-298721, Arh Studio skupina d.o.o., izdelava projektne dokumentacije, varnostnega načrta in izvajanje tehničnega svetovanja za potrebe obnove stavbe Okrajnega sodišča v Ljutomeru (2.318,00 EUR)

³⁶ Uradni list RS, št. 87/16

uporabljajo slovenskega znakovnega jezika³⁷, ki ga je Vrhovnemu sodišču RS posredovala Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije. Dne 16. 10. 2019 je bil tehnični predlog rešitve obravnavan na 5. sestanku članov projektne skupine za izvajanje podaktivnosti »Nadgradnja, implementacija in vzpostavitev avdio vizualnih pripomočkov za lažje in hitrejše delo sodnikov in sodnega osebja«. Projektna skupina je sklenila, da od Vrhovnega sodišča RS pridobi mnenje glede ustreznosti rešitve in njene skladnosti z usmeritvami sodišč na tem področju. MP je na urad predsednika Vrhovnega sodišča RS naslovilo dopis, št. 700-4/2017/47 z dne 2. 12. 2019 (in z dne 17. 1. 2020), v katerem ga je zaprosilo za navedeno mnenje. Odgovor na dopis smo prejeli dne 10. 6. 2020, v katerem Vrhovno sodišče predlaga, da se rešitev preveri v t. i. »kontroliranem« okolju konkretnega sodišča. Dne 11. 6. 2020 je Projektna enota Učinkovito pravosodje izvedla sestanek z ZDGNS, na katerem je bilo dogovorjeno, da ZDGNS posreduje okvirne letne podatke o številu in zadevah, v katerih so udeležene gluhe in naglušne osebe. Po posredovanju podatkov se izvede sestanek s predstavniki (enega izmed) okrajnih sodišč z namenom, da se dogovorimo za pilotni preizkus izvedbe projekta. (**MP**, ukrep 3.3).

MOP, Direktorat za prostor, graditev in stanovanja, poroča da pri izvajanju nalog dosledno spoštuje in upošteva določbe predpisov o graditvi objektov, ki bi kakorkoli lahko vplivali na zagotavljanje dostopnosti in potreb invalidov in drugih funkcionalno oviranih ljudi. Poroča tudi, da je v letu 2019, v okviru javnega razpisa za sofinanciranje projektov promocije in ozaveščanja na področju urejanja prostora in graditve v letu 2019, sofinancirali izvedbo šestih delavnic v različnih občinah po Sloveniji, na temo dostopnosti in uporabe javnih objektov (**MOP**, ukrep 3.2).

MZI, Direktorat za trajnostno mobilnost in prometno politiko, Sektor za javni potniški promet, v okviru dostopa do infrastrukture poroča, da je v letu 2019 družba SŽ – Infrastruktura (Slovenske železnice-Infrastruktura, družba za upravljanje in vzdrževanje železniške infrastrukture ter vodenja železniškega prometa, d.o.o.) zamenjala dve dotrajani invalidski stopniščni ploščadi za dostop na otočne perone Železniške postaje Ljubljana in prenovila sanitarije za invalide na železniški postaji Litija (**MZI**, ukrep 3.2).

MZI nadalje poroča o projektu: »Omogočanje multimodalne mobilnosti oseb z različnimi oviranostmi«, ta poteka med Geodetskim inštitutom (izvajalec naloge) in MZI (nosilec) in se izvaja že četrto leto. Predmet projekta so rešitve v okviru vzpodbujanja multimodalnega trajnostnega obnašanja s pomočjo inovativnih tehnologij in prostorskih podatkov ter rešitve v smislu načrtovanja (poti) ter prilagoditve prometne infrastrukture v tri nivojski povezavi multimobilnosti (država, občine, javne institucije). Tako ima uporabnik podatke (sloj) za mobilnost in tudi za spletno dostopnost (elektronska karta/zemljevid) do dostopa do postaj, postajališč javnega potniškega prometa, ostalih javnih storitev (lokacij, stavb), prometnih poti in tudi varnih poti na območju občine.

Projekt je doživel pozitiven odziv s strani uporabnikov in lokalnih skupnosti v letu 2018 in na podlagi tega sklenjenim dogovorom med ministrstvom in 21 občinami v letu 2019. Projekt obsega problematiko vključevanja ranljivih skupin (gibalno ovirane osebe, slepe in slabovidne osebe, varne poti (učenci). Občinam in uporabnikom so na voljo informacije o dostopnosti za samostojno mobilnost v občini, urejeni podatki (seznam) so osnova za odpravo ovir pri razvoju prostorske dostopnosti občine, pridobitev standardizirane uporabniške izkušnje v celi državi, izvedba brezplačnih izobraževanj in prenos izkušenj med udeleženci projekta. Z dogovorom se je vključilo v implementacijo naloge 8 mestnih občin (11), 87 % vseh prebivalcev mestnih občin (625 tisoč) ter 150 tisoč prebivalcev (13 občin), skupaj več kot tretjina prebivalcev države.

S tem in z velikim odobravanjem Varuha človekovih pravic projektu v septembru 2019 ter z medijsko predstavitvijo projekta strokovni in laični javnosti v januarju 2020 v Ljubljani, se je utrdilo nadaljnji razvoj projekta in tega sistema mobilnosti, ki bo obsegal: izdelavo metodologije zajema podatkov za gluhe in naglušne, test metodologije zajema za starejše na pilotnem primeru, izdelavo in dopolnitev obstoječe metodologije zajema ter vzdrževanje sistema, vključevanje novih občin in povezovanje na nivoju regije,

³⁷ Tehnični predlogi rešitev Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije za neposredno pretvarjanje govora v tekst za naglušne, ki ne uporabljajo slovenskega znakovnega jezika, se nahajajo v prilogi B. Na spletni strani ZGSNS, je objavljena zloženka o tehničnih možnostih prilagoditev za osebe z okvaro sluha: <http://zveza-gns.si/wp-content/uploads/2014/02/STT-zlo%C5%BEenka-kon%C4%8Dna.pdf>

razvoj izdelkov in storitev, informiranje, promocija in prenos znanj. Projekt se kvantitativno in kvalitativno nadgrajuje (nove občine, nove ranljive skupine, znanje, ipd.) v letu 2020 in 2021 in s tem se bo tako prispevalo k večji dostopnosti v mobilnosti med vsemi uporabniki prostora in prometa – mobilnosti in s tem k trajnostnem razvoju celotne družbe (**MZI**, ukrepi 3.1, 3.3 in 3.4).

MZI, Pomorska inšpekcija v Upravi RS za pomorstvo, je v letu 2019 opravila inšpekcijski nadzor z vidika varnostnih zahtev za osebe z zmanjšano mobilnostjo na eni slovenski potniški ladji in sicer na ladji "Laho". Ladja je bila pregledana skladno z 10. členom *Pravilnika o potniških ladjah*³⁸ in Direktive 2009/45/ES o varnostnih predpisih in standardih za potniške ladje (UL L št. 315 z dne 30. 11. 2017, str. 40) (**MZI**, ukrepi 3.5).

MGRT navaja, da se je v letu 2019 dostopnost do turističnih programov za funkcionalno ovirane osebe spodbujala na podlagi Zakona o spodbujanju razvoja turizma in v skladu s Strategijo trajnostne rasti slovenskega turizma 2017-2021 z oprostitvijo plačila turistične takse osebe z invalidnostjo oz. telesno okvaro. Plačila so oproščeni tudi otroci in mladostniki s posebnimi potrebami. Strategija trajnostne rasti slovenskega turizma 2017-2021³⁹ poudarja tudi dostopnost do turističnih destinacij, atrakcij in ostale turistične ponudbe, predvsem z vidika ustreznih prometnih povezav in dostopnosti do naravnih znamenitosti (**MGRT**, ukrep 3.4).

MORS⁴⁰ poroča, da Uprava RS za zaščito in reševanje, kot organ v sestavi MO, nekatere aktivnosti, ki so namenjene ozaveščanju prebivalcev za izvajanje preventivnih ukrepov ter osebne in vzajemne zaščite ob naravnih in drugih nesrečah namenja že vrsto let tudi invalidom. V sklopu svojih aktivnosti je tako v letu 2019 izdelala TV telop »Za požarno varnost v večstopenjskih stavbah skrbimo vsi«, kjer je bil vključen tolmač za slovenski znakovni jezik. Prav tako je bil v letu 2019 v sklopu kohezijskega projekta »Informiranje in ozaveščanje prebivalcev Slovenije o ukrepih ob poplavah ter zgodnje alarmiranje in obveščanje poplavno ogroženih subjektov na območju pomembnega vpliva poplav« dopolnjen TV telop »Bolje pripravljen kot poplavljen«, v katerega je bil prav tako vključen tolmač za slovenski znakovni jezik. Napotek »Kako ravnati ob poplavi«, pa je bil prilagojen za slepe in slabovidne. Vsi TV telopi, ki jih je Uprava RS za zaščito in reševanje v letu 2019 predvajala na RTV SLO, so bili opremljeni s tolmačem za slovenski znakovni jezik (**MORS**, ukrep 3.3).

MK, Direktorat za Medije, poroča, da ima Radiotelevizija Slovenije (RTV) posebno vlogo pri uresničevanju pravic invalidov na področju pravice do obveščenosti oz. zagotavljanja njihovih demokratičnih, socialnih in kulturnih potreb. V skladu z *Zakonom o Radioteleviziji Slovenija*⁴¹ mora RTV v svojih programih izvajati programske vsebine, namenjene slepim in slabovidnim ter gluhim in gluhonemim v njim prilagojenih tehnikah.

Na RTV Sloveniji v skladu z ZRTVS-1 deluje tudi 9-članski Programski odbor za problematiko programskih vsebin za invalide, ki ga imenuje Programski svet, in ki ima naslednje pristojnosti:

- obravnava predlog in uresničevanje programske zasnove v delu, ki se nanaša na vsebine za invalide;
- obravnava pripombe in predloge gledalcev oz. poslušalcev v zvezi s programskimi vsebinami, namenjenimi invalidom;
- obravnava uresničevanje razširjanja programskih vsebin, namenjenih gluhim in slepim v njim prilagojenih tehnikah;
- opravlja druge naloge s področja problematike programskih vsebin za invalide, kadar tako določa statut;
- lahko daje pobude in predloge organom javnega zavoda, ki so jih dolžni obravnavati ter se do njih opredeliti (**MK, Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice**, ukrep 3.2, 3.3, 1.1, 1.2, 1.3, 1.4 in 1.5).

³⁸ Uradni list RS št. 23/11 in 16/17

³⁹ Strategijo je na svoji 151. seji dne 5. oktobra 2017 sprejela Vlada RS. Dostop: <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MGRT/Dokumenti/turizem/Strategija-trajnostne-rasti-slovenskega-turizma-2017-2021/Strategija-trajnostne-rasti-slovenskega-turizma-2017-2021.pdf>

⁴⁰ K poročanju je bilo pozvano je bilo tudi Ministrstvo za obrambo RS, ki sicer ni navedeno kot eden izmed nosilcev za izvajanje ciljev in ukrepov zapisanih v API 2014-2021. Ne glede na to pa poročajo o aktivnostih, ki smo jih umestili pod cilj 3.

⁴¹ Uradni list RS, št. 96/05, 109/05 – ZDavP-1B, 105/06 – odl. US, 26/09 – ZIPRS0809-B in 9/14; ZRTVS-1

MK, Arhiv RS poroča, da so kot **nosilec projekta e-ARH.si ESS 2016-2020**, ob pričetku izvajanja projekta pripravili analizo dostopnosti slovenskih javnih arhivov invalidom in na podlagi ugotovitev izvedli aktivnosti za zagotavljanje dostopnosti prostorov, ki so namenjeni javnosti. Prostori Arhiva RS so dostopni za invalide. Informacije o dostopnosti so vsem obiskovalcem na razpolago tudi na spletni strani Arhiva RS.

Arhiv RS invalidom zagotavlja dostopnost do informacij in komunikacij. V ta namen se tudi neprestano dodatno izobražujejo. V Arhivu RS zaposlena slepa oseba izvaja izobraževanja v organizaciji Ministrstva za javno upravo za urednike spletnih strani, na kar so še posebej ponosni. Trudijo se, da so njihove objave, ki so namenjene širši javnosti, zapisane v enostavnem jeziku in lahko berljivi tehniki. Prilagajajo arhivsko gradivo tako za slepe (zvočni opisi, informacije v brajici), slabovidne (povečan tisk), gluhe (tolmačenje v slovenski znakovni jezik) in naglušne (podnapisi, transkripcije zvočnih zapisov) uporabnike. Na razpolago imajo tudi ustrezno tehnično in programsko opremo, s katero lahko informacije in arhivsko gradivo dajejo na uporabo invalidom glede na njihove specifične potrebe. Vzpostavljajo virtualno arhivsko čitalnico, ki je izdelana v skladu s priporočili WCAG in bo invalidom še olajšala dostop do arhivskega gradiva. Pri vseh aktivnostih sledijo načelu, da dostopnost arhivskega gradiva na daljavo ne sme biti edina izbira, ampak samo ena od možnosti izbire in da invalidnost ni ovira, da posameznik ne bi mogel spoznavati preteklosti in slovenske kulturne dediščine. Na povpraševanje organizirajo prilagojena vodenja za slepe, slabovidne, gluhe in naglušne ter ostale uporabnike, ki potrebujejo njihovim oviranostim prilagojeno vodenje po Arhivu RS (**MK, Arhiv RS, ukrep 3.2 in 3.3**).

MK, Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice – muzejska dejavnost, poroča, zagotavljanje dostopnosti do informacij in komunikacij dopolnjujejo **e-vsebine**. Na področju muzejske dejavnosti se je povečalo število informacij o muzejskih predmetih na spletnih straneh. Delež inventariziranih muzejskih predmetov objavljenih na spletnih straneh se je povečal za 1,5 %. Kakovostnejše so tudi informacije. Vedno več je javnih zavodov (npr. muzejev), ki imajo spletno stran v celoti prilagojeno senzorno oviranim osebam. V letu 2019 so bila javnim zavodom (državnim muzejem) dodeljena namenska proračunska sredstva za pospešeno digitalizacijo muzejskih predmetov (priprava novih vsebin ne spletni strani).

V letu 2019 je bil zaključen EU projekt COME-IN (sodelujoč Pomorski muzej Sergej Mašera Piran), katerega smernice se bodo v letu 2020, v skladu s proračunskimi možnostmi implementirale tudi v druge institucije na področju muzejske dejavnosti (**MK, Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice – muzejska dejavnost, ukrep 3.3**).

MK poroča o naslednjih aktivnostih RTV Slovenija:

- **Oprostitve plačevanja RTV prispevka za invalide.** V skladu z 32. členom Zakona o RTV Slovenija (v nadaljevanju ZRTVS-1) so določene kategorije invalidov oproščene plačevanja prispevka, in sicer:
 - o invalidi s 100% telesno okvaro,
 - o invalidi z manj kot 100 % telesno okvaro, če jim je priznana pravica do dodatka za postrežbo in tujo pomoč,
 - o osebe, ki so trajno izgubile sluh.

Na dan 31. 12. 2019 je bilo plačila RTV prispevka oproščenih 6.002 invalidov.

- **Programske aktivnosti namenjene invalidom.** Invalidske vsebine so vključene v vse programe RTV Slovenija. Na televizijskem programu so prisotne v različnih oddajah, vse od izobraževalnih do informativnih, športnih, razvedrilnih, kulturno umetniških ter vsebinah, ki zadevajo življenje naših narodnostnih manjšin. Poseben poudarek je namenjen senzibiliziranju mladih gledalcev, ki tudi preko televizijskih, radijskih in spletnih vsebin gradijo svoj vrednostni sistem. Invalidske vsebine so prav tako del radijskega programa, predvsem v okviru tematskih pogovorov o pravicah invalidov, spremembah zakonodaje in v okviru pogovornih rubrik o osebnih zgodbah invalidov. Veliko teh vsebin Služba za dostopnost zbira na spletni strani Dostopno.si v okviru rubrik »Iz radijskega programa« in »Iz televizijskega programa«, v njeni osrednji rubriki pa so zbrani intervjuji s številnimi posamezniki, poglobljeni članki o najbolj perečih invalidskih temah in novice o dogodkih v Sloveniji in širše.

Pozornost posvečajo tudi temu, na kakšen način lahko njihovi gledalci dostopajo do zanje prilagojenih vsebin. Vse tehnike za slepe in slabovidne ter gluhe in naglušne so na voljo na različnih platformah, tako na televiziji, preko spleta na osebnih računalnikih, tablicah in pametnih telefonih. Za še boljšo uporabniško izkušnjo so prenovili spletno stran Dostopno.si, ki je arhiv oddaj v dostopnih tehnikah ter člankov na temo invalidnosti, vključevanja v družbo, pravic in težav, s katerimi se invalidi srečujejo.

- **Invalidske tematike na Radiu Slovenija:** Na Prvem so invalidske vsebine objavljali predvsem v informativnih oddajah ter oddajah Med štirimi stenami, v Nedeljski reportaži, oddaji Razkošje v glavi, v nočnem programske pasu in v oddaji Studio ob 17h. V informativnih oddajah so poročali o aktualnih tematikah. Zlasti je bila v letu 2019 aktualna nova zakonodaja na področju osebne asistencije in Zakona o socialnem vključevanju. V oddajah Med štirimi stenami, v Studiu ob 17h in drugih oddajah so govorili o celoviti rehabilitaciji slepih in slabovidnih, epilepsiji, predstavili so prvo gluho doktorico znanosti, govorili o evropskem aktu o dostopnosti ter predstavljali udeležence na specialni olimpijadi. Programski čas so namenili tudi posebnemu projektu študentov invalidov, v katerem so predstavili njihove osebne zgodbe. Govorili so tudi o vedno pereči temi zaposlovanju invalidov. Posebej so izpostavili pomembne obletnice, kot so na primer dan Downovega sindroma, 50 let Društva distrofikov, Dan bele palice, Dan slovenskega znakovnega jezika, Svetovni dan avtizma in druge. V oddaji Intervju so gostili predsednika NSIOS in objavili še vrsto drugih tematik. Tudi na Valu 202 so bile zgodbe, povezane z invalidi, redno vključene v različne oddaje, zlasti v oddaje Vroči mikrofoni, Kje pa vas čevlji žulijo?, Reakcija in druge. Izpostaviti velja projekt izobraževanja invalidov, ki jim omogoča lažjo zaposljivost, in spremljanje športnikov invalidov na prvenstvu v Kranjski Gori. Dogajanje so spremljali v informativnih oddajah in v Navalu na šport. V nedeljskih športnih popoldnevih so pripravili serijo zgodb športnikov invalidov z naslovom Postani športnik. Mladi športniki invalidi pripovedujejo svoje življenjske in športne zgodbe, s katerimi ponujajo vpogled v življenje invalidov in poudarjajo pomen ukvarjanja s športom, ki je večini ponudil nov pogled na svet. Na Valu 202 so tradicionalno vsak teden v akcijah Botrstvo pomagali otrokom, pogosto tistim z invalidnostjo ali invalidnostjo njihovih staršev. Sodelujejo pri pripravi vsebin za spletno stran Dostopno.si. Radijske oddaje s tega področja so tudi zbrane na spletni strani www.dostopno.si v rubriki Iz radijskega programa.

Na Radiu Koper so invalidske vsebine pripravljali v različnih oddajah, kot so Primorski dnevnik, Jutranjik, Opoldnevnik in tudi v drugih. Tudi na Radiu Maribor so teme, povezane z invalidi, vključili v dnevne reportaže, Radijsko tribuno, Nad leta z nasmehom ter gostili invalide v različnih delih programa. Prav tako so invalidske vsebine pripravljali v programih za narodnostne manjšine.

- **Invalidske vsebine na Televiziji Slovenija:** V programih Televizije Slovenija in v regionalnih TV-centrih so bile invalidske vsebine integralni del v različnih programih in žanrih oddaj. V informativnih oddajah (Poročila, Dnevnik, Odmevi in Slovenska kronika) so seveda glavne teme aktualni dogodki, nova zakonodaja o osebni asistenci, različni pomembni dnevi in obeležitve obletnic invalidskih združenj. V oddaji Slovenska kronika je bilo umeščenih veliko zgodb tudi z lokalnih področij. Invalidske vsebine so redno uvrščali v oddaje Tednik, Dobro jutro, športne informativne oddaje, igrane in dokumentarne oddaje. V Športnem programu so pripravili vrsto posebnih aktualnih oddaj in ažurno obveščali gledalce o uspehih naših invalidov športnikov – parasmučarjev, paraplavalcev, košarkarjem na vozičkih ter športnikov na specialni olimpijadi in drugih. Realizirali so tudi 20 oddaj Prisluhljivo tišini, v Otroškem in mladinskem programu pa pripravljali oddaje Zgodbe iz školjke s tolmačem v slovenski znakovni jezik, ki so namenjene gluhih otrokom.

V znakovni jezik so redno tolmačili informativne oddaje Dnevnik, Slovensko kroniko, oddaje Zgodbe iz školjke in posebne oddaje (državne proslave, ...), oddaje Koda, Utrip, Zrcalo tedna, Infodrom, Turbulenca, Tednik ter tudi izobraževalni oddaji Ugriznimo znanost in Na kratko. Gluhi gledalci so si s tolmačem v slovenski znakovni jezik lahko ogledali tudi vse oddaje in soočenja v kampanji za volitve v evropski parlament. Poleg tega so s tolmačem v slovenski znakovni jezik opremili prenos prireditve Bob leta. Oddaje s tolmačem in podnaslovljene oddaje so shranjene v arhivu MMC in na spletni strani www.dostopno.si.

V letu 2019 so tudi povečali število oddaj in filmov z zvočnim opisom za slepe in slabovidne, ki jih kakovostno zvočno opremijo. Predvajali so na primer zelo kakovostne dokumentarne oddaje lastne produkcije Ruska kapelica, elegija pod Vršičem, Simfonija globine, Skodelica kave, Mesto, ki se ozira

v nebo, Razkošje lepega in številne druge ter na primer celovečerne filme Zakleta bajta, Stekle lisice, Rudar, Princ na belem konju, serijo Življenje Tomaža Kajzerja ter Kuharija na kubik in mladinsko ter otroško serijo.

Od januarja do decembra 2019 so omogočili zvočne podnapise s pomočjo sinteze govora pri naslednjih dnevno informativnih oddajah: Poročila, Poročila ob 5h, Dnevnik, Odmevi, Slovenska kronika, Dневnikov izbor, Šport, Studio 3 in Poletna scena.

- **Multimedijski center (MMC):** Na spletni strani www.rtv slo.si so objavili številne članke z invalidsko problematiko. Posebej so spremljali uspehe naših športnikov na specialni olimpijadi in uspehe športnikov invalidov na drugih tekmovanjih ter priprave športnikov na paraolimpijske igre leta 2020. Spremljali so tudi zgodbe invalidov ter njihovih družin in aktualno zakonodajo na področju socialnih pravic invalidov in rehabilitacije.

V oddelku za Podnaslavljanje za gluhe in naglušne Multimedijskega centra so pripravljali podnapise za večji del oddaj lastne produkcije TV Slovenija. Podnaslovljene oddaje lahko gluhi in naglušni spremljajo prek Teleteksta (771 za TV SLO 1 ali 772 za TV SLO 2) ter v avdio- in videoarhivu. Mesečno podnaslovijo več sto oddaj, dnevno več kot 10 informativnih oddaj delno tudi v živo, druge oddaje (izobraževalne, mladinske, otroške ...) pa za ponovitve ter objavo v avdio in videoarhivu. Preko živega strujanja zagotavljajo neposredno prenašanje oddaj s tolmačem v primerih, ko ni na razpolago prostega programskega termina v programih Televizije. Tudi te oddaje so pozneje na voljo v spletnem arhivu RTV 4D in na spletni strani www.dostopno.si.

- **Spletna stran Dostopno:** Specializiran portal www.dostopno.si, ki je pri uporabnikih dobro sprejet, so temeljito prenovili. Portal so uskladili z vizualno podobo osrednjega portala www.rtv slo.si, temeljne preнове pa je bila deležna tudi struktura strani, ki je postala ljudem z oviranostmi, še posebej tistim z okvaro vida, mnogo dostopnejša. Osnovni dizajn spletne strani je zasnovan minimalistično, kar pomeni, da lahko uporabniki do informacij pridejo hitreje kot prej. Pri tem je treba omeniti, da spletno stran nadgrajujejo z novimi funkcijami za dostopnost. Trenutno je stran postavljena po WCAG standardih, sproti pa bodo dodajali še nove funkcije, ki bodo njeno dostopnost še povečevale. Ena izmed funkcij, ki jo ima nova stran in slepemu uporabniku omogoča hitrejši dostop do različnih elementov na strani, je, da lahko pri prvih treh klikih tabulatorja na tipkovnici izbira med menijem, iskalnikom ali vsebino – zatem pa se lahko s tabulatorjem sprehodi po vsebini kot sicer. Iskalnik, ki ga prejšnja stran ni imela, omogoča iskanje po posameznih podstraneh. Sam iskalnik v primeru arhiva oddaj s tehniko za dostopnost omogoča tudi iskanje z različnimi filtri: čas predvajanja, program predvajanja in vrst oddaje.

Ena od bistvenih sprememb pri prenovi portala je zamenjava ikon. Pri sodelovanju s strokovnjaki za dostopnost iz evropskih nacionalnih televizij, iz skupine Access Services Experts Group pri mreži EBU, so na sestankih v zadnjih letih veliko pozornost posvetili ravno uporabi nevtrálnih simbolov. To so simboli, ki ne izpostavljajo določenih invalidnosti, temveč zgolj simbolično opredeljujejo določeno tehniko. Te simbole je razvila danska televizija in so dani za prosto uporabo članicam EBU, se pravi nacionalnim radiotelevizijam evropske mreže.

Dostopno.si omogoča enostaven in pregleden dostop do širokega kroga informacij, obenem pa je tudi repozitorij oz. arhiv vseh radijskih in televizijskih oddaj in prispevkov z invalidsko problematiko ter oddaj, ki so z ustreznimi tehnikami prilagojene predvsem osebam z okvaro vida in sluha. V osrednji rubriki pa objavljajo članke, povezane z invalidsko tematiko.

V pripravi je tudi posebna spletna podstran z novicami v lahkem branju oz. lahko razumljivem jeziku, ki bo del specializirane spletne strani Dostopno.si. Gre za pripravo prilagojenih novic, ki bodo namenjene osebam z motnjo v duševnem razvoju, osebam s slabšo koncentracijo, starejšim, osebam z disleksijo, nekaterim gluhim osebam in ostalim z nižjo jezikovno kompetenco ali slabšim razumevanjem. Navedena populacija je med najbolj diskriminiranimi zaradi širokega spektra različnih oviranosti in manj razvitimi in manj uveljavljenimi tehnikami za dostopnost.

- **Tehnike dostopnosti:** V letu 2019 so izboljšali kakovost podnapisov za gluhe in naglušne. V delo so intenzivneje vključili lektorje in s tem povečali pravilno rabo slovenskega jezika. Nadaljevali so razvoj implementacije zvočnih podnapisov na dodatnem zvočnem kanalu, ki bodo po zagotovitvi tehničnih pogojev kmalu dostopni tudi pri tujih dokumentarnih filmih. Povečali so število oddaj z zvočnimi opisi, saj dodatni zvočni kanal omogoča sočasno spremljanje zvočnih opisov s predvajanjem originalne različice oddaje. Zvočne opise pripravljajo posebej izurjeni zvočni opisovalci

z najvišjo stopnjo poznavanja slovenskega jezika in pravopisa ter pravilno rabo slovenskega jezika, odlično interpretacijo besedila, s poznavanjem zakonitosti filmske naracije in obenem tudi specifične opisovanja za potrebe percepcije slepih in slabovidnih oseb ter opravljeno strokovno izobraževanje in sodelovanje na delavnicah s slepimi in slabovidnimi osebami. Tudi oddaje s tolmačem v slovenski znakovni jezik so postale stalnica in del redne produkcije televizijskih oddaj. V letu 2019 so tolmačili tudi nekatere radijske oddaje, ki so se vsebinsko nanašale na problematiko gluhih oseb in na tak način omogočili tudi spremljanje oddaj osebami, ki komunicirajo s pomočjo znakovnega jezika. Tolmačene radijske oddaje so v živo oddajali po MMC TV.

- **Posebni projekti:** Uspešno so zaključili evropski projekt ADLAB PRO, v katerem so sodelovali z uglednimi partnerji iz tujine: z Avtonomno univerzo v Barceloni, Univerzo v Antwerpnu, Univerzo v Poznanu, Univerzo v Trstu, RNIB ter še dvema partnerjema. Projekt so predstavili na zaključni konferenci v Ljubljani, ki so jo organizirali v Službi za dostopnost. Nadaljujejo z delom pri drugem evropskem projektu EASIT (Izobraževanje za lahek dostop in večjo družbeno vključenost), ki je namenjen raziskovanju področja lahkega branja v avdiovizualnih medijih ter tudi izdelavi učnega programa za izobraževanje strokovnjakov v lahkem branju za podnaslavljanje, zvočno opisovanje in avdiovizualno novinarstvo. Pri projektu sodelujejo z mednarodno uveljavljenimi institucijami, univerzami in raziskovalnimi središči, vodi pa ga Avtonomna univerza iz Barcelone. V oktobru 2019 so bili vabljeni k sodelovanju na panelu o dostopnosti na kulturno-izobraževalni dogodek ne(VIDNI) v organizaciji Posoškega razvojnega centra v Tolmin, prav tako so s povabilom skupaj z BBC in NRK sodelovali na panelu o dostopnosti otroškega programa na srečanju Evropske radiotelevizijske zveze (EBU), v Dublinu ter kot nastopajoči na predstavitvi dobre prakse na festivalu pravic otrok v Zagrebu (**MK, Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice, ukrep 3.1 in 3.2**).

MK, Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice poroča, da Strateški načrt Narodne in univerzitetne knjižnice Ljubljana 2015–2019 vključuje spremljanje potreb uporabnikov s posebnimi potrebami (gibalno oviranih, slepih, slabovidnih in oseb z motnjami branja). Strateški načrt vključuje tudi koordinacijo in razvoj storitev za uporabnike s posebnimi potrebami v okviru knjižničnega sistema:

- 20. novembra 2019 je ob finančni pomoči MK zaživel portal slovenskih splošnih knjižnic: Knjiznice.si, in sicer na spletnem naslovu www.knjiznice.si. Portal slovenskih splošnih knjižnic je namenjen različnim javnostim, saj na enem mestu združuje vse pomembne vidike dejavnosti slovenskih splošnih knjižnic. Spletna stran je prilagojena tudi slepim in slabovidnim uporabnikom v skladu s smernicami WCAG 2.1.
- **Knjižnica slepih in slabovidnih Minke Skaberne** je vključena v sistem Biblos, ki ponuja elektronske knjige v slovenskem jeziku in si jih je mogoče izposoditi na prenosne naprave (e-bralniki, pametni telefoni, tablicami) in tudi računalnike.
- Knjižnica Domžale z informacijami o dostopnosti sodeluje na portalu pridem.si, ki je prvi slovenski imenik namenjen gibalno oviranim.
- Mariborska knjižnica sodeluje pri projektu E-kartica ugodnosti za invalide.
- V letu 2019 je Knjižnica Ivana Potrča Ptuj uspešno zaključila nakup in opreme novega bibliobusa, ki ima tudi hidravlično dvigalo za dostop z invalidskim vozičkom. MK je projekt sofinanciralo v višini 180.000 EUR (**MK, Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice, ukrep 3.2 in 3.3**).

MK poroča, da v **SNG Drami Ljubljana** zagotavljajo fizično dostopnost za invalide. Invalidom na invalidskih vozičkih omogočajo brezplačen ogled predstav. Invalidska dvižna ploščad za dostop do dvorane velikega odra je locirana pri desnem stranskem vhodu v objekt. Invalidska dvižna ploščad za dostop v Malo dramo je ob stopnicah v Malo dramo – vhod z Igriške ulice. Invalidom zagotavljajo tudi dostopnost do informacij in komunikacije. Nekatere predstave so tako opremljene z nadnapisi v slovenskem jeziku. Na programu gledališča so tudi bralne uprizoritve, na katere še posebej vabijo člane različnih združenj slepih in slabovidnih. Po dogovoru gostijo skupine gluhih in naglušnih, ki pridejo s svojim tolmačem znakovnega jezika. Tehnologija na spletnih straneh omogoča prilagoditev branja slepim in slabovidnim.

V Slovenski kinoteki imajo omogočen dostop v/do dvorane, v dvorani imajo dve mesti za invalidne osebe v prvi vrsti parterja ter prilagojene sanitarije za invalidne osebe. Invalidnim osebam je omogočen tudi vstop v knjižnico in dvd-teko v prostorih Kinoteke (**MK**, *SNG DramaLjubljana*, ukrep 3.2 in 3.3).

Dogodki

MP poroča, da sta bila v letu 2019 imenovana še dva (2) sodna tolmača za slovenski znakovni jezik, kar pomeni, da je sedaj v imeniku sodnih tolmačev šest (6) sodnih tolmačev za slovenski znakovni jezik. V zvezi z vprašanjem položaja gluhih oseb in uporabe slovenskega znakovnega jezika izpostavljajo primer, ko je Strokovni svet na svoji 6. redni seji dne 12. 9. 2019 obravnaval vprašanje sistemske umestitve in položaja gluhega sodnega tolmača. Iz zapisnika izhaja, da je bila na seji Strokovnega sveta obravnavana vloga, ki jo je kandidat - gluhi tolmač vložil za imenovanje za sodnega tolmača za slovenski znakovni jezik. Pri tem je bilo v strokovni razpravi izpostavljeno, da do sedaj še ni bilo takšnega primera in je treba preverjanje znanja oz. opravljanje izpita za imenovanje za sodnega tolmača za slovenski znakovni jezik prilagoditi in v ta namen pripraviti gradiva na način, da bo komisija kandidate objektivno preverila in ocenila, kar velja tako za gluhe, kot tudi slišče tolmače. Strokovni svet je tako MP predlagal, da za potrebe izvajanja posebnega preizkusa strokovnosti za sodne tolmače za slovenski znakovni jezik Zavodu Združenje za slovenski znakovni jezik naroči, da pripravi gradivo za kandidate za sodnega tolmača za slovenski znakovni jezik, in sicer tako za slišče kot tudi za gluhe kandidate za sodne tolmače. MP oz. Strokovni svet do priprave tega poročila nista bila seznanjena z morebitnim drugim konkretnim primerom, ki bi po vsebini obravnaval vprašanje položaja ali pravic invalidov⁴² (**MP**, ukrep 3.3).

MOP, Direktorat za prostor, graditev in stanovanja poroča, da so dogodkom, posvečenih varstvu invalidov namenili 10.000 EUR sredstev, s katerimi sta bila financirana dva projekta, in sicer:

1. Projekt z naslovom: **ŠIROKO ZAPRTE OČI** no.2: inkluzivni prostori Novega mesta, izvedel Est=etika, društvo za vzpodbujanje etike v prostoru (projekt naslavlja širšo in strokovno javnost ter otroke o problematiki dostopnosti javnega prostora in ustanov ter njihovih informacij in storitev za vse uporabnike, predvsem tiste, s posebnimi potrebami: gibalno in senzorno ovirani ter starostniki (5.000,00 EUR);
2. Projekt z naslovom: **Zavod DOSTOP** (5.000,00 EUR): usposabljanje slepih in slabovidnih za sodelovanje pri pripravi občinskih Strateških načrtov dostopnosti (SND) in predstavitev talnega taktilnega vodilnega sistema (TTVS) širši javnosti (**MOP**, ukrep 3.2).

MK poroča, da je dne 22.1.2019 Slovenska kinoteka skupaj z Rotary Club in RTV Slovenija izvedla projekcijo filma *Košarkar* naj bo in sicer so prikazali verzijo filma za ranljive skupine – namenjeno slepim in slabovidnim ter tudi naglušnim osebam. Od zunanjega izvajalca so si s pomočjo finančnega partnerja

⁴² Ob zavedanju, da gre pri vprašanju imenovanja gluhega sodnega tolmača za slovenski znakovni jezik za širšo problematiko, ki zahteva predvsem sistemske rešitve (MP sicer ni nosilno ministrstvo, ki bi na državni ravni reševalo položaj gluhih tolmačev), je MP dne 24. 1. 2020 organiziralo sestanek, na katerem je z različnimi (sliščimi in nesliščimi) deležniki potekala razprava na temo imenovanja gluhega tolmača za sodnega tolmača za slovenski znakovni jezik. Sestanka so se udeležili trije predstavniki Zveze društev gluhih in naglušnih (ZDGNS), predsednik in članica Sodnega sveta za sodno izvedeništvo, cenilstvo in sodno tolmačenje, ki je sodnica, predstavnica MDDSZ, sodna tolmačka kot predstavnica stalnega strokovnega telesa za slovenski znakovni jezik, predstavnica Zavoda združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik, predstavniki MP ter sodna tolmačka za slovenski znakovni jezik, ki je tolmačila gluha predstavnika ZDGNS. MP želi pri svojem delovanju zasledovati cilje enakopravnega vključevanja vseh družbenih skupin v segmente delovanja družbenega sistema in na ta način vzpodbuditi širšo razpravo na temo gluhih sodnih tolmačev. Kot posebej dragocena se je preko razprave izkazala izmenjava družbenih, kulturnih, jezikovnih ter pravnih vidikov življenja in delovanja gluhih in naglušnih oseb na splošno ter morebitne vloge gluhega sodnega tolmača v sodnih postopkih, saj so udeleženci sestanka vsak iz svojega vidika izrazili različne poglede na obravnavanje te problematike. Kar zadeva sodne postopke, je bilo ugotovljeno, da sodišča v veljavni procesni zakonodaji ne vidijo ovir, da bi bilo tolmačenje gluhi osebi opravljeno s t.i. »podpornim« tolmačem v timu dveh tolmačev, saj se sodišča že sedaj soočajo s tovrstnimi situacijami. Do dvojnih tolmačenj prihaja praviloma v postopkih, kjer stranka uporablja za evropski prostor redek jezik (kot je to npr. paštu jezik, ko en tolmač prevaja v angleščino in nato drugi tolmač iz angleščine v slovenščino). Tudi gluha udeleženca sestanka sta poudarila, da je v Sloveniji pri tolmačenju gluhi osebi že dolgo časa uveljavljena tovrstna praksa, ko je prisoten t. i. »kulturni posrednik«, ki posreduje komunikacijo gluhi osebi v posebni tehniki (tudi z mimiko, gestami), tolmač pa potem to posreduje sliščemu. Vsi udeleženci sestanka so se strinjali, da je gluhim treba omogočiti individualno prilagojen (sodni) postopek na način, da bo lahko gluha oseba v njem sodelovala in postopek razumela, zato je pomembno izbrati tolmača, ki gluho osebo najbolj razume. Strokovni svet bo s sistemskega vidika ponovno obravnaval kandidature gluhega tolmača za imenovanje za sodnega tolmača za slovenski znakovni jezik in na sejo povabil širši krog udeležencev predvsem iz stroke, zato je MP z vsebino sestanka seznanilo Strokovni svet.

Rotary Club za izvedbo tega dogodka izposodili vso potrebno opremo, ki je slepim osebam preko slušalk omogočila poslušanje kanala z avdio deskripcijo filma, gluhim in naglušnim osebam pa so bili na voljo dialogi v obliki slovenskih podnapisov v sliki filma. Na projekciji je bilo 85 obiskovalcev (***MK***, *Slovenska kinoteka, ukrep 3.3*).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

MP v kontekstu sprejete zakonodaje na področju dostopa invalidov do sodnega varstva povzema dogajanje iz preteklih let, in sicer, da je Vrhovno sodišče RS že v letu 2015 obvestilo vsa sodišča, da je na spletnih straneh objavilo pojasnilo za slepe in gluhe ter na intranetu interni opomnik pri obravnavi takšnih primerov. Interni opomnik med drugim vsebuje pojasnilo glede tolmačenja in sodnih pisanj v brajici ter pravice do zagovornika v kazenskem postopku, navaja nekatere primere iz sodne prakse, pa tudi nasvete za uspešno komuniciranje s tovrstnimi invalidi. Izvedba tiskanja v Braillovi pisavi je za vsa sodišča zagotovljena preko Vrhovnega sodišča – Centra za informatiko. V letu 2018 je bila na Vrhovnem sodišču realizirana prva faza projekta »Postopkovna pravičnost« in v okviru tega tudi posebna internetna (pod)stran⁴³, ki nudi dodatne informacije za udeležence, med katerimi so izpostavljeni tudi gluhi in naglušni. Na spletni strani Centra za informatiko so tako javno dostopne informacije o pravicah gluhih in slepih v sodnih postopkih (npr. pravica do tolmačenja), pa tudi v avdio-video pojasnilo s kretanjem in ustreznimi podnapisi⁴⁴. Projekt »Postopkovna pravičnost« je predvsem usmerjen v razumljivost in preglednost, v okviru česar sta bili izdelani dve animaciji - splošna o sodnem sistemu in posebna o pričanju v video obliki z zvokom, dodani so bili tudi podnapisi, tako da sta animaciji približani tudi ranljivim skupinam invalidov.

Poleg tega poroča, da o določbah *Družinskega zakonika*⁴⁵ (ki se v celoti se uporablja od 15. 4. 2019 dalje) in novega *Zakona o nepravdnem postopku*⁴⁶ (ZNP-1) postavitev odrasle osebe pod skrbništvo in imenovanje skrbnika nista več vezana na odvzem poslovne sposobnosti, saj je bil institut odvzema poslovne sposobnosti odpravljen. Drugi Oddelek X. poglavja ZNP-1 ureja postopek za postavitev odrasle osebe pod skrbništvo (**MP**, ukrep 3.3).

MK, Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice – muzejska dejavnost, poroča, da zaradi pomanjkanja proračunskih sredstev za investicijsko vzdrževanje in nakup opreme za muzeje, arhive in knjižnice, tudi v letu 2019 še niso doseženi optimalni pogoji za izboljšano dostopnost. Prav tako ni bilo proračunskih sredstev, namenjenih za nakup tehnične opreme za proces pospešene digitalizacije, ki bi omogočala shranjevanje in dostopnost večjih količin podatkov (**MK, Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice – muzejska dejavnost, ukrep 3.3 in 8.10**).

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS

Dogodki

NSIOS poroča, da so nadaljevali s prizadevanji za univerzalno oblikovanje in dostopnost, predvsem elektronsko. Različnim deležnikom, predvsem MDDSZ in MJU so predstavili problem nedostopnosti interneta in televizije, to temo so predstavniki IO izpostavili tudi na programskem odboru RTV za invalidske vsebine, z različnimi potencialnimi partnerji so preučevali možnosti sodelovanja pri certificiranju spletišč, predvsem javnega sektorja.

Z MZI so se dogovarjali za možnost, da bi invalidske organizacije s svojimi prevoznimi kapacitetami pomagale državi pri zagotavljanju dostopnega javnega prevoza izven urbanih centrov in tako zbirali podatke o obstoječih in potencialnih uporabnikih tovrstnih storitev in o prevoznih zmogljivostih (**NSIOS, ukrep 3.1**).

Ukvarjali so se tudi z dostopnostjo volišč in informacij povezanih z volitvami, sodelovali so z OSCE ODIHR pri monitoringu volitev in nato na njihovo povabilo sodelovali na dveh mednarodnih konferencah v Beogradu in Skopju, ki sta imeli za temo politično participacijo invalidov in v tem kontekstu tudi dostopnost volišč in volilnih informacij (**NSIOS, ukrep 3.2**).

⁴³ <https://nasodiscu.si/>; Splošno o sodstvu: <https://nasodiscu.si/o-sodstvu>; Pričanje: <https://nasodiscu.si/prica>

⁴⁴ http://www.sodisce.si/informacije/gluhi_in_slepi_v_sodnih_postopkih/

⁴⁵ Uradni list RS, št. 15/17, 21/18 – ZNOrg, 22/19 in 67/19 – ZMatR-C

⁴⁶ Uradni list RS, št. 16/19

Še naprej so izpostavljali tudi problem javnega prevoza, ki je z izjemo lokalnih avtobusov v urbanih centrih predvsem uporabnikom električnih invalidskih vozičkov nedostopen, poleg tega so informacije o javnem prevozu nedostopne senzornim invalidom (**NSIOS**, ukrep 3.3).

Uresničevanje tretjega cilja

Pomembno spremembo predstavlja sprejeta novela Zakona o prevozi v cestnem prometu, v kateri so določeni brezplačni prevozi gibalno oviranih študentov.

Izboljšala se je dostopnost funkcionalno oviranih oseb do zgradb in sodnih postopkov pravosodnih organov, prav tako pa so bili izvedeni ukrepi, povezani z izboljševanjem dostopnosti visokošolskih zavodov in izobraževalnih programov za študente invalide.

Opravljen so bile nekatere izboljšave dostopnosti v železniškem potniškem prometu, na področju mobilnosti, načrtovanja poti, orientacije ob hkratnem povezovanju več deležnikov (država, občine, javne institucije), tudi projekt »Omogočanje multimodalne mobilnosti oseb z različnimi oviranostmi«, ki je še v teku in lahko pomaga pri razvoju uporabnih praks za izboljšanje vsakodnevne mobilnosti in dostopnosti oseb z različnimi oblikami invalidnosti.

Na področju spletnih vsebin so optimizirali in posodobili določena spletna mesta ter tako invalidom omogočili prijazno uporabniško izkušnjo ter s tem omogočili boljši dostop do informacij.

4. CILJ: VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE

Opis cilja

V Republiki Sloveniji morajo biti v skladu s 56. členom ustave vsem državljanom zagotovljene enake pravice in možnosti izobraževanja in usposabljanja. Izobrazba je pomembna za človekov razvoj in njegovo udeležbo v družbi, za vstop na trg delovne sile in za razvoj osebnih zmogljivosti. Zato morajo biti invalidom dane enake možnosti udeležbe v celotnem izobraževalnem sistemu v rednih in posebnih programih na vseh stopnjah – od predšolske vzgoje do visokošolskega izobraževanja.

Invalidi se med izobraževanjem srečujejo z različnimi ovirami: arhitektonskimi in informacijsko-tehničnimi, kot so težave z dostopnostjo do študijske literature za slepe in slabovidne, do tolmača za gluhe in indukcijske zanke za naglušne itn. Zato so nujni ukrepi za odpravljanje takšnih ovir.

Izobraževalni sistem v Republiki Sloveniji temelji na usmerjanju otrok s posebnimi potrebami v zanje najprimernejše programe vzgoje in izobraževanja, s poudarkom na njihovem vključevanju v redne vzgojno-izobraževalne oblike. *Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami* na konceptualni in sistemski ravni skupaj z drugimi področnimi zakoni ureja vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami za celotno vertikalo od vrtcev in osnovne šole do splošnega srednjega, poklicnega in strokovnega izobraževanja (ki vključuje tudi višje strokovno izobraževanje). Tako na podlagi določila *Zakona o osnovni šoli* ureja možnost izobraževanja oseb z izrazitejšimi motnjami v duševnem razvoju do 26. leta. V ta namen je pripravljen novi Posebni program vzgoje in izobraževanja, ki temu prebivalstvu omogoča vključevanje v take izbirne vsebine, v katerih lahko razvijajo znanje, spretnosti in veščine za opravljanje nekaterih enostavnih praktičnih opravil.

API 2014–2021 skrbi za invalide glede na opredelitev otrok s posebnimi potrebami: otroci z motnjami v duševnem razvoju, slepi in slabovidni otroci, gluhi in naglušni otroci ter gibalno ovirani otroci.

Ukrepi:

- 4.1 zagotavljanje enakih možnosti pri vpisu v vse izobraževalne programe ter spodbujanje večjega vključevanja invalidov v redne oblike vzgoje, izobraževanja in usposabljanja;
- 4.2 zagotavljanje mreže strokovnih institucij za podporo izobraževanju invalidov v specializiranih in rednih oblikah vzgoje, izobraževanja in usposabljanja;
- 4.3 zagotavljanje možnosti, da se osebe z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju vključujejo v vse ravni Posebnega programa vzgoje in izobraževanja (tudi na ravni usposabljanja za življenje in delo);
- 4.4 zagotavljanje praktičnega usposabljanja, pripravništva in prakse v okviru srednješolskega in univerzitetnega izobraževanja pri delodajalcih s programskimi spodbudami;
- 4.5 razvijanje in podpiranje vseživljenjskega učenja odraslih invalidov, brezposelnih in zaposlenih;
- 4.6 zagotavljanje ustreznega števila strokovnjakov in razširjanje znanja v izobraževalne programe vzgojiteljev, učiteljev in svetovalnih delavcev;
- 4.7 zagotavljanje učbenikov in drugih učil v obliki, ki je primerna glede na vrsto invalidnosti, vključno z zagotavljanjem učbenikov za otroke v programu z nižjim izobrazbenim standardom;
- 4.8 zagotavljanje prostorskih in tehničnih možnosti za izvajanje programov vzgoje in izobraževanja ter prilagojenega prevoza;
- 4.9 zagotavljanje ustrezne opreme za individualno uporabo pri izobraževanju;
- 4.10 zagotavljanje pravice do dodatne komunikacijske opreme, ki je nujno potrebna zaradi funkcionalne oviranosti;
- 4.11 zagotavljanje fizične pomoči vsem učencem, ki tako pomoč potrebujejo;
- 4.12 zagotavljanje podpore pri visokošolskem izobraževanju z osebno pomočjo, spremljanjem in svetovanjem za študente invalide, zagotavljanjem primernih nastanitvenih zmogljivosti za bivanje zanje in sistemom štipendiranja, ki jih bo spodbujal k doseganju višje izobrazbe;
- 4.13 spodbujanje učenja znakovnega jezika in dvojezičnega izobraževanja gluhih.

Nosilci:

MDDSZ (Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja, Direktorat za socialne zadeve, Direktorat za trg dela in zaposlovanje), MGRT, MIZŠ (direktorati in službe, Zavod RS za šolstvo, visokošolske inštitucije), MK (direktorati in službe ter javne kulturne ustanove, kot izhaja iz Preglednice 1), IRSSV, NIJZ, NSIOS, SOUS, YHD, Zveza Sonček, Slovenska Karitas.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MIZŠ (direktorati in službe, Zavod RS za šolstvo, visokošolske inštitucije)

Sprejeta zakonodaja

MIZŠ – visokošolske inštitucije poroča, da so v letu 2019 z MZI aktivno sodelovali pri ureditvi prevoza gibalno oviranih študentov pri sprejemu *Zakonu o spremembah in dopolnitvah Zakona o prevozih v cestnem prometu*⁴⁷ (**MIZŠ, ukrep 4.8**).

MIZŠ, Nova univerza poroča, da je na podlagi 51. člena Statuta Nove univerze z dne 20. 8. 2019 upravni odbor Nove univerze dne 30. 9. 2019 sprejel *Pravilnik o izvajanju študijske prakse*, ki v 24. členu (Študenti s posebnimi potrebami) navaja, da se praksa študenta s posebnimi potrebami izvaja po individualnem programu in ob ustreznih prilagoditvah ter podporah, ki so v skladu s potrebami študenta ter so potrebne za doseganje izobraževalnih ciljev prakse. Enako velja za študenta, ki iz zdravstvenih razlogov ne more opravljati samo določenega dela predpisane prakse (**MIZŠ, ukrep 4.4**).

Na podlagi 51. člena Statuta Nove univerze z dne 20. 8. 2019 je upravni odbor Nove univerze dne 5. 9. 2019 sprejel *Pravilnik o sistemu tutorstva Nove univerze*, ki kot obliko tutorstva navaja tudi tutorstvo za študente s posebnimi potrebami, ki je namenjeno nudenju pomoči študentom s statusom študenta s posebnimi potrebami za hitrejšo prilagajanje in ustrezno vključevanje v študijsko delo in univerzitetno okolje. Pomoč študentom s statusom študenta s posebnimi potrebami izvaja tudi Karierni center z individualnimi svetovanj (**MIZŠ, ukrep 4.12**).

Zakonodaja v pripravi

MIZŠ, Univerza v Mariboru poroča, da v letu 2019 na tem področju niso sprejemali novih aktov, vendar da pričakujejo, da bo v kratkem potrjen nacionalni *Pravilnik o postopkih in načinu izvrševanja pravic študentov s posebnimi potrebami*. Na podlagi na novo sprejeta pravilnika bodo prilagodili institucionalna pravilnika oz. pripravili novega. Želijo si tudi, da bi z vidika enakopravne obravnave študentov akte tudi prevedli, da bodo na voljo tudi morebitnim študentom s posebnimi potrebami/tujcem (**MIZŠ, ukrep 4.1, 4.2**).

MIZŠ – visokošolske inštitucije poroča, da *Zakon za urejanje položaja študentov*⁴⁸, sprejet 23. 10. 2017, v 7. členu določa spremembo 69.a člena *Zakona o visokem šolstvu*⁴⁹, ki govori o študentih s posebnimi potrebami in posebnim statusom. Člen definira študente s posebnimi potrebami in posebnim statusom ter njihove pravice, ki iz tega statusa izhajajo. V prehodni določbi ZUPŠ (drugi odstavek 9. člena) je zapisano: »Študenti s posebnimi potrebami in študenti s posebnim statusom uveljavljajo pravice iz tretjega odstavka 69.a člena Zakona o visokem šolstvu od vpisa v študijskem letu 2019/2020.« Delovna skupina za pripravo dokumentov v zvezi z delom s študenti s posebnimi potrebami in posebnim statusom je bila imenovana marca 2019. Sestajala in pripravljala je *Pravilnik o postopkih in načinu izvrševanja pravic študentov s posebnimi potrebami in študentov s posebnim statusom v visokem šolstvu* (v nadaljevanju: pravilnik) v času med marcem in junijem 2019. Pravilnik je bil objavljen na e-demokraciji 17. 6. 2019. Prejeli so nekaj predlogov, ki pa niso pomembno vplivali na vsebino. Pravilnik

⁴⁷ Uradni list RS, št. 67/19

⁴⁸ Uradni list RS, št. 61/17

⁴⁹ Uradni list RS, št. 32/12 – uradno prečiščeno besedilo, 40/12 – ZUJF, 57/12 – ZPCP-2D, 109/12, 85/14, 75/16, 61/17 – ZUPŠ in 65/17

so 12. 7. 2019 poslali v medresorsko usklajevanje, in sicer na MJU, MZ, MDDSZ, MF in SVZ. SVZ je imela kar nekaj pripomb, zato so z njimi imeli interni sestanek konec avgusta 2019, kjer so skupaj preučili pripombe in poskušali najti skupne rešitve.

Pripombe na pravilnik so imeli tudi predstavniki Direktorata za šport MIZŠ (definicija »vrhunski športnik« ni primerna) in Direktorata za investicije MIZŠ (arhitekturna dostopnost), ki so jih razrešili. Zaradi trenutne politične situacije pravilnik še ni sprejet, saj ne gre za tekočo nalogo.

V pripravi je predlog spremembe 69.a člena *Zakona o visokem šolstvu*, ki naj bi med drugim razširil definicijo študenta s posebnimi potrebami na sledeč način: »Študenti s posebnimi potrebami so slepi in slabovidni študenti oz. študenti z okvaro vidne funkcije, gluhi in naglušni študenti, študenti z govorno-jezikovnimi motnjami, študenti s primanjkljajem na posameznih področjih učenja, gibalno ovirani študenti, dolgotrajno bolni študenti, študenti z motnjami avtističnega spektra ter študenti s psihosocialnimi težavami.« (*MIZŠ, ukrep 4.1*).

MK, Služba za slovenski jezik, poroča, da je v pripravi oz. postopku vladnega sprejema Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2020–2024, v kateri imata svoji poglavji dve pomembni področji: slovenski znakovni jezik (cilj: razvijanje sporazumevalne zmožnosti v SZJ) in prilagojeni načini sporazumevanja (cilji: razvijanje in krepitev sporazumevalne zmožnosti slepih in slabovidnih, gluhoslepih ter oseb s specifičnimi motnjami (npr. disleksija, slabše bralne in učne sposobnosti, govorno-jezikovne motnje) in oseb z motnjami v duševnem razvoju ter zagotovitev okoliščin za učinkovito izvajanje jezikovne politike in zakonsko predvidene ureditve na teh področjih).

Prednostni cilj jezikovne politike v zvezi z osebami s posebnimi potrebami je omogočiti tem osebam, da polno razvijejo svojo sporazumevalno zmožnost, ki bo omogočila prilagojene načine sporazumevanja. To vključuje tudi zagotavljanje temeljnih jezikovnih virov in tehnologij ter didaktičnih gradiv za osebe s posebnimi potrebami. V zvezi s tem je pomemben cilj jezikovne politike tudi priznati prilagojenim načinom sporazumevanja enakovreden položaj, kot ga ima slovenščina (npr. gluhim slovenščina ni prvi, ampak drugi jezik). To pomeni tudi nujno ozaveščanje družbe o posebnostih sporazumevalnih potreb in načinov sporazumevanja omenjenih oseb, upoštevanje načela inkluzije pa lajšanje sporazumevanja med vsemi sporazumevalnimi se osebami (*MK, Služba za slovenski jezik, ukrep 4.1, 4.10, 4.13*).

Programi

MIZŠ – visokošolske institucije poroča, da visokošolski zavodi skladno z veljavno zakonodajo in internimi akti individualno obravnavajo študente s posebnimi potrebami in jim omogočajo čim bolj prijazno okolje za uspešen študij (infrastruktura, ustrezen kader, oprema, komunikacijska dostopnost, ustrezne nastanitve) (*MIZŠ, ukrep 4.4, 4.8, 4.9, 4.10, 4.11, 4.12*).

Projekt Inovativno učenje in poučevanje za kakovostne kariere diplomantov in odlično visoko šolstvo (INOUP) se izvaja z namenom izboljšanja kakovosti visokošolskega izobraževanja z uvedbo prožnejših, sodobnih oblik učenja in poučevanja. Znotraj INOUP so bile izvedene različne delavnice: Svetovalnica za študente – primer dobre prakse pri delu s študenti s posebnimi potrebami in posebnimi statusi, Študenti s posebnimi potrebami v procesu inkluzije, Prožne oblike prilagoditev v študijskem procesu za študente z gibalnimi ovirami in dolgotrajnimi boleznimi (*MIZŠ, ukrep 4.1*).

Poročajo tudi, da je Univerza v Mariboru v 2019 izvedla za vse zaposlene predavanje z naslovom »Podgoško delo s študenti s posebnimi potrebami« in predstavila projekt »Prehod mladih na trg dela«, ki je namenjen mladim s posebnimi potrebami na prehodu iz OŠ v poklicne srednje šole, na fakultete ali zaposlitev (*MIZŠ, ukrep 4.1, 4.4, 4.8, 4.9, 4.10, 4.11, 4.12*).

MIZŠ, Nova univerza poroča, da se zavedajo, da morajo biti v skladu s 56. členom Ustave RS vsem državljanom zagotovljene enake pravice in možnosti izobraževanja in usposabljanja. Zato morajo biti invalidom dane enake možnosti udeležbe v celotnem izobraževalnem sistemu v rednih in posebnih programih na vseh stopnjah – od predšolske vzgoje do visokošolskega izobraževanja. Ker se invalidi med izobraževanjem srečujejo z različnimi ovirami, si aktivno prizadevajo za odpravljanje tovrstnih ovir. Pravilnik o študiju vsake članice Nove univerze (Evropska pravna fakulteta, Fakulteta za državne in evropske študije, Fakulteta za slovenske in mednarodne študije) v posebnem poglavju ureja pravice in

obveznosti študentov s posebnimi potrebami (to so: slepi in slabovidni študenti, gluhi in naglušni študenti, študenti z govorno-jezikovnimi motnjami, gibalno ovirani študenti, dolgotrajno bolni študenti, študenti s primanjkljaji na posameznih področjih učenja ter študenti s čustvenimi in vedenjskimi motnjami). Glede na primanjkljaje, ovire oz. motnje študentov s posebnimi potrebami so v času študija možne prilagoditve: pri izvedbi predavanj in vaj (npr. vnaprejšnja objava študijskih gradiv; snemanje predavanj in vaj; uporaba posebnih pripomočkov; prisotnost pomočnika – bralca, pisarja, tolmača; možnost opravljanja določenih nalog in vaj doma; prilagoditev načina opravljanja strokovne oz. študijske prakse, idr.), v načinu preverjanja in ocenjevanja znanja (npr. Podaljšanje časa opravljanja ustnega oz. pisnega izpita; zagotovitev posebnega prostora za opravljanje izpita; prilagoditev v prostoru oz. prilagoditev prostora in prilagoditev opreme; opravljanje izpita s pomočjo računalnika in uporaba posebnih pripomočkov; opravljanje izpita s pomočjo pomočnika; sprememba oblike preverjanja in ocenjevanje znanja; prilagoditev oblike izpitnega gradiva, idr.) ter pri uporabi knjižnice (daljši čas izposoje gradiva, možnost izposoje gradiva, ki je dostopno samo v čitalnici; zagotovitev pomoči pri iskanju gradiva, idr.) (**MIZŠ**, ukrep 4.1, 4.3, 4.12).

MIZŠ, Nova univerza poroča, da so vse lokacije in prostori Nove univerze in članic z vidika prostorov, opreme ter telekomunikacijske in informacijske dostopnosti prilagojeni študentom s posebnimi potrebami, tako da jim je omogočeno primerno sodelovanje pri študiju in uresničevanje njihovih potreb, in sicer:

- Nova Gorica – Poslovna stavba EDA center: Prostori so v 1. nadstropju stavbe Eda centra, do katerih je možen dostop po stopnicah in z dvigalom. Vhod v stavbo je opremljen z invalidsko klančino. Vsi prostori so razporejeni v istem nadstropju, kjer se osebe na invalidskem vozičku lahko nemoteno gibljejo. Sanitarije so primerne tudi za študente s posebnimi potrebami.
- Kranj – Poslovna stavba LON: Prostori so v 1. nadstropju LON-a, do katerih je mogoč dostop po stopnicah ali z dvigalom. Po potrebi pa se dodatno najema še predavalnica v 3. nadstropju, do katere se dostopa z dvigalom. Vhod v samo stavbo pa je opremljen z invalidsko klančino. Študentom invalidom so na voljo posebne sanitarije, poleg sanitarij za ostale študente.
- Ljubljana, Mestni trg 23: Prostori so v štirinadstropni stavbi, dostop do njih pa je mogoč po stopnicah ali z dvigalom. Oba vhoda (glavni in stranski) v stavbo sta opremljena z invalidsko klančino, ki omogoča prihod z invalidskim vozičkom. Pred glavnim vhodom je nameščen zvonec, ki študentu s posebnimi potrebami omogoča, da pokliče na pomoč. Zaposleni, ki so prisotni v stavbi od jutra pa vse do zaključka organiziranega procesa, tako študentu s posebnimi potrebami takoj pristopijo na pomoč. Tudi sanitarije v stavbi so prilagojene vsem uporabnikom.
- Maribor, Črtomirova ulica 11: Prostori so v 2. nadstropju stavbe, do katerih je mogoče dostopati po stopnicah ali z dvigalom. Vhod v stavbo je opremljen z invalidsko klančino. Vsi prostori so razporejeni v istem nadstropju, kjer se osebe na invalidskem vozičku lahko nemoteno gibljejo. Sanitarije so primerne tudi za študente s posebnimi potrebami.

Nobeden od zgoraj navedenih prostorov (še) nima ploščic z napisi v Braillovi pisavi in glasovnih opozoril, bodo pa v kratkem zagotovljene ploščice z napisi v Braillovi pisavi v Ljubljani, na naslovu Mestni trg 23. Na podlagi analiz do sedaj izdanih odločb študentom s posebnimi potrebami je največ predstavnikov: invalidov, oseb z disleksijo, avtistov, oseb z duševnimi motnjami in oseb, ki se zdravijo za težkimi boleznimi. S ciljem nemotenega opravljanja študijskega procesa in ob upoštevanju, da je takih študentov malo, se vsakega obravnava in do njega pristopa individualno s prilagoditvami študijskih gradiv in izvajanjem študija. Omenjajo tudi, da na Novi univerzi predava docentka, ki je na invalidskem vozičku in brez težav dostopa do vseh zgoraj opisanih prostorov.

Študentom s posebnimi potrebami je zagotovljena tudi ustrezna komunikacijska in informacijska dostopnost. Na podlagi analize spletnih strani s strani predstavnika slepih in slabovidnih so univerza in članice v letu 2019 temu primerno prilagodile spletne strani. Naročene so bile študije za razvoj tehnologij, ki klasično poučevanje nadgradijo z novimi metodami. Izsledki so bili uporabljeni za razvoj portala eUniverza, ki uporabnikom nudi posnetke predavanj (predavanja si lahko večkrat predvajajo), elektronsko gradivo v obliki ppt prezentaciji, člankov, skript itd., kakor tudi posnetke drugih obštudijskih dogodkov kot so: akademski forumi, poletne šole, izobraževanja, itd. Za študente s posebnimi potrebami je bilo v zadnjem času nakupljene tudi nekaj literature v Braillovi pisavi.

Pridružene članice NU vsaka zase skrbijo, da so njihovi prostori in oprema ter komunikacijska in informacijska dostopnost taki, da študentom zagotavljajo primerno sodelovanje pri študiju in omogočajo uresničevanje njihovih potreb (**MIZŠ, ukrep 4.8**).

MIZŠ, Univerza v Mariboru poroča, da posebnih projektov in programov s tega področja v tem obdobju ne vodijo, trudijo se, da vsebine zagotavljanja enakopravnega študija za vse študente vključujejo v različne, tudi projektno vodene aktivnosti (npr. projekt didakt. UM, INOVUP - problematika dela s študenti s posebnimi potrebami).

Prav tako se z letnim poročanjem članic Univerze v Mariboru rektorju o problematiki študentov s posebnimi potrebami vodstvo univerze seznani z aktivnostmi, ki so jih po posameznih področjih izvedli pri članicah Univerze v Mariboru, in sicer o ozaveščanju o invalidski problematiki, usposabljanju oseb, ki delajo s študenti invalidi, o zmanjševanju grajenih ovir za invalide ter uvedbi različnih pomoči za študente invalide. Za leto 2019 ne ugotavljajo posebnosti; še vedno velja, da je infrastruktura večine članic Univerze v Mariboru popolnoma prilagojena za študij študentov invalidov (le nekaj članic je delno oz. neprilagojenih), večina prilagoditev pa se dogaja glede na potrebe in prošnje študentov (vsaka prošnja se obravnava individualno, prav tako tudi možnosti za prilagoditve), kar vpliva tudi na sprotno načrtovanje finančnih sredstev za prilagoditve. Ob tem izpostavljajo tudi ostale prilagoditve, ki jih na Univerzi v Mariboru predvidevata pravilnika, in nimajo posebnega finančnega učinka (članice pa jih izvajajo za vse študente s statusom študenta s posebnimi potrebami).

Na Univerzi v Mariboru so v letu 2019 za vse zaposlene izvedli predavanje z naslovom »Pedagoško delo s študenti s posebnimi potrebami«, s problematiko pa sproti seznanjajo tudi prodekane za področje izobraževanja in študija na Komisiji za dodiplomski študij Senata Univerze v Mariboru. Ena izmed aktivnosti, ki je bila predstavljena isti komisiji, je bila tudi predstavitev projekta »Prehod mladih na trg dela«. Projekt je namenjen mladim s posebnimi potrebami na prehodu iz osnovne v poklicne ter srednje šole, na fakultete ali v zaposlitev (projekt vodijo različni projektni partnerji; na področju Maribora z okolico, URI - Soča ter Ozara storitveno invalidsko podjetje d.o.o.) (**MIZŠ, ukrep 4.1, 4.4, 4.12**).

ZRSŠ poroča, da na področju vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami izvajajo podporo institucijam pri izvajanju programov za otroke s posebnimi potrebami in prispevajo k zagotavljanju mreže strokovnih institucij za podporo izobraževanju invalidov v specializiranih in rednih oblikah vzgoje, izobraževanja in usposabljanja. V letu 2019 so izvedli naslednje aktivnosti:

- Izvedba študijskih skupin za celotno področje vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami, tako za specializirane kot redne oblike vzgoje, izobraževanja in usposabljanja.
- Izvedba izobraževanj, strokovnih srečanj, posvetov, konferenc, podpore in svetovanj za strokovne delavce in ravnatelje tako v specializiranih kot v rednih oblikah vzgoje, izobraževanja in usposabljanja.
- Uvajanje in izvajanje razvojne naloge Uvajanje formativnega spremljanja in inkluzivne paradigme na področju vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami z razvojno nalogo (12 vzgojno-izobraževalnih zavodov na področju vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami) (**ZRSŠ, ukrep 4.2**).
- Spremljava 6. stopnje Posebnega programa vzgoje in izobraževanja za otroke z zmernimi, težjimi in težkimi motnjami v duševnem razvoju (od 21. do 26. leta) in priprava poročila o spremljavi.
- Izvedba študijskih skupin za področje Posebnega programa vzgoje in izobraževanja za otroke z zmernimi, težjimi in težkimi motnjami v duševnem razvoju (od 21. do 26. leta).
- Uvajanje novega pristopa Formativno spremljanje v Posebnem programu vzgoje in izobraževanja za otroke z zmernimi, težjimi in težkimi motnjami v duševnem razvoju (od 21. do 26. leta) (**ZRSŠ, ukrep 4.5**).
- Sodelovanje pri organizaciji posveta Izobraževalnih dni za strokovne in vodstvene delavce na področju vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami v sodelovanju z Društvom specialnih in rehabilitacijskih pedagogov ter Skupnostjo organizacij za usposabljanje (3 dni, Portorož, 2019).
- Opis učnih izidov v slovenski okvir kvalifikacij za splošno izobraževalne predmete v osnovni šoli – učni izidi za posebne potrebe z NIS.
- Sodelovanje na posvetih, konferencah, strokovnih srečanjih na področju vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami.

- Izvajanje tematskih konferenc, svetovalnih storitev, študijskih skupin, izobraževanj za strokovne delavce na področju vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami.
- Izvajanje razvojne naloge Uvajanje formativnega spremljanja in inkluzivne paradigme na področju vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami.
- Dopolnitev Navodil za prilagojeno izvajanje izobraževalnih programov osnovne in srednje šole z dodatno strokovno pomočjo za otroke z avtističnimi motnjami in potrditev na strokovnem svetu.
- Uvajanje, spremljanje in evalvacija prilagojenega izobraževalnega programa osnovne šole z enakovrednim izobrazbenim standardom za otroke z avtističnimi motnjami (predstavitev vmesnega poročila na strokovnem svetu).
- Posodobitev učnih načrtov za prilagojen izobraževalni program z nižjim izobrazbenim standardom za izbirni predmet šport in računalništvo (**ZRSS**, ukrep 4.6).

MK, Služba za slovenski jezik poroča, da je na podlagi javnega razpisa »*Jezikovna integracija ranljivih skupin govorcev v Republiki Sloveniji*« sofinancirala dva projekta, katerih dejavnosti in rezultati se nanašajo na naslednje cilje in ukrepe iz Akcijskega programa za invalide: ozaveščanje in informiranje javnosti o invalidski problematiki, izdajanje strokovnega in informativnega gradiva za ozaveščanje širše in strokovne javnosti, ozaveščanje in obveščanje invalidov o pravicah, dolžnostih in možnostih na vseh področjih življenja, zagotavljanje dostopnosti do informacij in komunikacij, spodbujanje učenja slovenskega znakovnega jezika in dvojezičnega izobraževanja gluhih, ozaveščanje celotnega prebivalstva o kulturnih prispevkih invalidov ter povečanje števila digitaliziranih in spletno dostopnih vsebin, prilagojenih potrebam pripadnikov različnih skupin invalidov.

V letu 2018 se je v okviru omenjenega razpisa pričel izvajati projekt »*Lahko je brati: Razvoj temeljnih usmeritev, metod, didaktičnih gradiv in spremljajočih orodij za lahko branje v Sloveniji*«, ki osebam z motnjami v duševnem razvoju in drugim osebam iz ranljivih skupin govorcev omogoča dvig jezikovne zmožnosti in njihovo dejavnejše vključevanje v družbo. Projekt izvaja upravičenec Zavod Risa. Višina sofinanciranja je 210.342,00 EUR (skupno v obdobju 2017–2019).

V okviru istega javnega razpisa se je v letu 2018 začel izvajati tudi projekt Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije z naslovom »*Pri-ročna video slovnica slovenskega znakovnega jezika (PRVI-SZJ)*«, ki gluhih in naglušnih omogoča dvig jezikovne zmožnosti in njihovo dejavnejše vključevanje v družbo. Projekt izvaja upravičenec Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije. Višina sofinanciranja je 195.470,00 EUR (skupno v obdobju 2017–2019). Oba projekta sta bila sofinancirana s strani RS in EU iz ESS (**MK, Služba za slovenski jezik**, ukrep 4.7, 4.13 in 8.10).

MK, Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice poroča, da se je v letu 2019 nadaljevalo izvajanje projektov izbranih za sofinanciranje v okviru Javnega razpisa za izbor operacij za večjo socialno vključenost pripadnikov ranljivih družbenih skupin na področju kulture v okviru Evropskega socialnega sklada v letih 2018 – 2019 (v nadaljevanju JR-ESS-2018-2019-socialna vključenost). JR-ESS-2018-2019-socialna vključenost je bil namenjen zaposlovanju, oz. zagotavljanju večjih zaposlitvenih možnosti na trgu dela, dvigu ravni usposobljenosti, kulturne ustvarjalnosti in kreativnosti, ter krepitvi samozvesti in socialne vključenosti v širše družbeno okolje pripadnikov manjšinskih etničnih skupnosti in invalidov. Izvajanje projektov se je zaključilo 31. 12. 2019.

Uspešno se je zaključil projekt »*ČEBELA*« namenjen izključno invalidom, ki ga je izvajal upravičenec KOCLJEVINA - zavod za usposabljanje in zaposlovanje invalidnih oseb, Prosenjakovci (KRVS), in štiri projekti, katerih aktivnosti so bile namenjene tudi invalidom (»Multi – kulti za boljši jutri« Mozaik, društvo za socialno vključenost, so.p. (KRVS); »Multivizija: Multimedijsko, gledališko in pisno usposabljanje za ranljive skupine« Zavod APIS – Zavod za avtorsko produkcijo, izobraževanje, inovativnost in sodelovanje (KRVS); »Moja ustvarjalnost, tvoja ustvarjalnost, naša kultura« ZAVOD O, Zavod škofjeloške mladine (KRVS); »Artehal« Potencial, Inštitut za revitalizacijo podeželja, Lokovec (KRVS). Pri operacijah, ki vključujejo različne ciljne skupine, ni mogoče oceniti deleža sredstev namenjenega samo za invalide (**MK, Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice**, ukrep: 4.3, 4.5, 5.2 in 5.3).

MK poroča, da v SNG Drami Ljubljana redno sodelujejo s številnimi društvi, ki združujejo osebe s posebnimi potrebami. Drama omogoča brezplačne vstopnice različnim skupinam ljudi s posebnimi potrebami in dobrodelnim skupnostim, v katerih je gledališče lahko del terapevtskih in vzgojnih

programov. Tako že vrsto let sodelujejo z več kot tridesetimi dobrodelnimi društvi, kot so Altra, Društvo onkoloških bolnikov Slovenije, Zveza paraplegikov Slovenije, Up, Vita, Društvo za preventivno delo, SOS telefon, Šent, Ozara Slovenija, Rdeči križ Slovenije, Materinski dom idr., in jim vsako leto namenijo okoli 1.000 brezplačnih vstopnic za ogled predstav. Občasno gostijo učence Zavoda za gluhe in naglušne iz Ljubljane, ki si v okviru šolskega programa ogledajo predstavo ali bralno uprizoritev, ki je prilagojena oz. izvedena na tak način, da jo z lahkoto spremljajo tudi gluhi in naglušni, tudi s pomočjo tolmača (**MK**, *SNG Drama Ljubljana, ukrep 4.3, 4.13*).

Dogodki

MIZŠ, Univerza v Mariboru je študentki Univerze v Mariboru s statusom študenta invalida in njenemu spremljevalcu, financirala udeležbo na mednarodni konferenci Journey to Oz, Traveling Together Towards Inclusive Education, ki je potekala v Dublinu 20. in 21. 3. 2019. Izsledki s konference so bili kasneje predstavljeni vodstvu univerze.

Predstavniki Univerze v Mariboru je sodeloval tudi v pogovorni oddaji na temo študija študentov s posebnimi potrebami Radia Maribor, prav tako pa so spletno stran za študente prilagodili slabovidnim študentom. Predstavniki Univerze v Mariboru se tudi redno odzivajo na vabila različnih organizatorjev na temo študentov (posebej se poudarja tudi enakopravna obravnava vseh študentov) (**MIZŠ**, *ukrep 4.1, 4.4, 4.12 in 4.13*).

Kvantitativni podatki

MIZŠ, Urad za razvoj in kakovost izobraževanja, poroča o skrbništvu Sektorja za razvoj kadrov v šolstvu v okviru projekta Z roko v roki poMOČ, financiranega iz sredstev ESS. V letu 2019 v programe usposabljanja vključenih 5.026 strokovnih delavcev s področja vzgoje in izobraževanja. Finančna realizacija za leto 2019 znaša 350.360,00 EUR.

Programi profesionalnega usposabljanja 2019: na osnovi razpisa za izbor in sofinanciranje programov profesionalnega usposabljanja je MIZŠ v Katalogu programov nadaljnjega izobraževanja in usposabljanja v letu 2019 objavilo 17 različnih programov za usposabljanje strokovnih delavcev in sicer za delo:

- z otroki z različnimi motnjami sluha in govora,
- z otroki z motnjami vida,
- z otroki z motnjami branja in pisanja,
- z otroki z aspergerjevim sindromom,
- z otroki z avtističnimi motnjami,
- z otroki z dawnovim sindromom.

V navedene programe je bilo v letu 2019 vključenih približno 374 strokovnih delavcev, za njihovo izobraževanje pa je ministrstvo iz tega naslova namenilo 3.065,39 EUR (**MIZŠ**, *ukrep 4,6*).

MIZŠ, Univerza v Mariboru poroča, da v informacijskem sistemu AIPS vodijo podatke o vpisanih študentih, ki so v določenem študijskem letu zaprosili za status študenta invalida. V letu 2019 je na vseh študijskih programih in vseh stopnjah študija 63 študentov invalidov (gre za študente z dolgotrajno boleznijo, gibalnimi ovirami, govornimi in jezikovnimi motnjami, slepe in slabovidne ter za študente s čustvenimi in vedenjskimi motnjami). Ob tem izpostavljajo tudi pomembnost sodelovanja s Študentsko organizacijo Univerze v Mariboru (ŠOUM), ki v vsakem letu študentom invalidom pomaga s finančnimi sredstvi za nakup opreme in pripomočkov za študij. Gre za pripomočke, ki so dragi, zato si jih študentje brez pomoči donatorjev ne morejo privoščiti (**MIZŠ**, *ukrep 4.1, 4.8, 4.9, 4.10 in 4.12*).

MK, Služba za slovenski jezik, poroča sta bila v okviru javnega razpisa »Jezikovna integracija ranljivih skupin govorcev v Republiki Sloveniji« sofinancirana 2 kulturna projekta invalidov v skupni vrednosti 405.812,00 EUR (**MK**, *Služba za slovenski jezik, ukrep: 4.7, 4.13 in 8.10*).

MK, Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice, poroča, da je bilo v okviru JR-ESS-2018-2019-SOCIALNA VKLJUČENOST sofinanciranih 6 operacij, ki so bile deloma ali v celoti namenjene invalidom, od tega 1 operacija v vrednosti 94.266,45 EUR, ki je bila namenjena izključno invalidom in 5 operacij v vrednosti 533.837,80 EUR, ki so bile namenjene tako invalidom kot pripadnikom drugih manjšinskih etničnih skupnosti.

V zaključene projekte v okviru JR-ESS-2018-2019-socialna vključenost je bilo vključenih kar 209 udeležencev, ki so se opredelili kot invalidi, od tega 131 v KRVS in 78 na KRZS. Prav tako so bili v okviru treh projektov, ki so bili deloma ali v celoti namenjen invalidom, zaposleni 3 invalidi kot koordinatorji projektov (**MK, Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice, ukrep 4.3, 4.5, 5.2 in 5.3**).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

MIZŠ, Univerza v Mariboru poroča, da nenehno izboljšujejo infrastrukturo, ki je prilagojena študiju študentov invalidov, ob tem pa upoštevajo specifičnost študentov invalidov oz. na splošno invalidnih oseb, ki so v stiku z infrastrukturo posameznih fakultet Univerze v Mariboru.

S študenti invalidi opravljajo individualne razgovore in v začetku vsakega študijskega leta izvajajo prilagoditve na podlagi *Pravilnika o študijskem procesu študentov invalidov Univerze v Mariboru*, ki jih študenti potrebujejo. Za gibalno ovirane študente je npr. prilagojeno izvajanje predavanj, vaj in drugih obveznosti v prostorih, ki so jim dostopni, uporaba prenosnih klančin, dvžnih ploščadi (in druge prilagoditve v skladu s pravilnikom). Večina članic Univerze v Mariboru ima na voljo tudi prilagojene nagibne delovne mize.

Na večini visokošolskih zavodov so imenovani tutorji visokošolski učitelji, kot tudi tutorji študenti. Študenti invalidi, ki so vpisani na Univerzo v Mariboru, imajo možnost individualne obravnave (razgovora) in so seznanjeni z možnostmi prilagajanja študijskega procesa, prav tako pa so tudi visokošolski učitelji seznanjeni s potrebami prilagajanja študijskega procesa. Kot težavo pa pri Univerzi v Mariboru ocenjujejo pojav, da se za pridobivanje statusa študenta invalida (in ostalih študentov s osebnimi potrebami) še vedno odloča le peščica študentov, ki potrebujejo prilagoditve. Kljub spodbudam s strani Društva študentov invalidov Slovenije večina mladih, ki bi lahko pridobili status študenta invalida, te pravice zaradi različne stigmatizacije področja ne izkorišča. Študentje invalidi si povečini želijo opravljati obveznosti na enak način kot vsi ostali študenti Univerze v Mariboru, a je to včasih zaradi hujših oblik težav pri študiju izredno težko, posledično se pri takih osebah srečujejo s slabšo uspešnostjo pri študiju. Želijo si, da bi študentje status študenta invalida pridobili pravočasno oz. dovolj hitro, da se jim študij prilagodi, seveda pa si želijo ustvariti takšno učno okolje, v katerem se bodo tudi stigmatizirani študentje čutili dovolj svobodno, da bodo lahko odprto govorili o težavah, ki jim jih pri študiju povzročajo različne stopnje in oblike invalidnosti.

Na Univerzi v Mariboru so v letu 2019 začeli z aktivnostmi, vezanimi na vzpostavitev študentske svetovalnice. Želijo si, da bi, najprej skozi niz različnih predavanj, delavnic, posvetov ipd., študente, profesorje in ostale deležnike v visokem šolstvu (poleg ostalih aktivnosti, ki niso vezane na problematiko študentov invalidov) osveščali o problematiki, podirali tabuje ipd. Ko bo svetovalnica vzpostavljena, pa želijo zagotavljati svetovanje različnih strokovnjakov s skupnim ciljem trajnega zagotavljanja inkluzivnega študijskega okolja, ki je prilagojeno študentom invalidom oz. posebnim potrebam študentov. Z vsem skupaj pa bi še dodatno prispevali k zagotavljanju pogojev za uspešen študij (**MIZŠ, ukrep 4.1, 4.5, 4.8, 4.9, 4.10, 4.11 in 4.12**).

Poročevalci nevladnih organizacij:

/

Uresničevanje četrtega cilja

V okviru vzgoje in izobraževanja so bili izvedeni ukrepi glede pomembnosti prilagajanja študijskega oz. učnega okolja invalidom, tako v obliki prilagoditev izvajanja programov, kakor tudi z izboljšavami na področju fizične in digitalne dostopnosti, omogočanjem dodatnih storitev za študente invalide in različnih izobraževanj.

Potekale so aktivnosti za sprejetje novih pravilnikov oz. posodobitev zakonodaje, s ciljem, da se nekatera vprašanja pravic študentov invalidov v vzgoji in izobraževanju rešijo tudi na sistemski ravni.

Dogajanja na preostalih ravneh vzgoje in izobraževanja oseb s posebnimi potrebami, tako za specializirane kot redne oblike vzgoje in izobraževanja, lahko strnemo v različne aktivnosti izobraževanj in usposabljanj, izvedbe študijskih skupin, izvedbe oz. udeležbe na izobraževanjih, posvetovanjih, strokovnih srečanjih.

5. CILJ: DELO IN ZAPOSLOVANJE

Opis cilja

Tako kakor izobrazba sta tudi delo in zaposlitev za invalide ključnega socialno-ekonomskega pomena pri samostojnem življenju. Zaradi nižje izobrazbe imajo običajno manjše izhodiščne možnosti pri zagotavljanju zaposlitve, službo hitreje izgubijo in težko napredujejo. Omejitve pri delu zaradi zmanjšane ali omejene delovne zmožnosti dodatno potiskajo invalide v slabši položaj pri vključevanju na trg delovne sile. Zaradi omejitev potrebuje ustrezne prilagoditve delovnega mesta in delovnega okolja. Zato je treba poskrbeti za ukrepe, ki bodo invalidom omogočali večjo zaposljivost z različnimi programi in usposabljanjem. Delodajalce je treba seznaniti z možnostjo prilagoditve delovnega okolja in delovnega mesta, invalide pa spodbujati k dejavnemu iskanju zaposlitve.

Upoštevati je treba Evropsko direktivo 2000/78/ES o splošnih okvirih enakega obravnavanja pri zaposlovanju in delu, ki prepoveduje diskriminacijo zaradi invalidnosti. Cilji te direktive so povečati zaposljivost invalidov glede na število delovno aktivnega prebivalstva, omogočiti, da pridobijo poklic glede na svoje zmožnosti in sposobnosti, zagotoviti delovno-življenjske razmere, ki bodo vplivale na zmanjšanje možnosti za nastanek invalidnosti, in delovno okolje, ki bo prilagojeno zmožnostim invalida za opravljanje njegovega dela.

Zaradi zagotavljanja prehoda mladih invalidov na trg dela je priprave za vstop na ta trg treba začeti že med šolanjem in jim ponuditi podporo pri prehodu vse dotlej, dokler se ne stabilizirajo na delovnem mestu. Sprejemanje ukrepov za učinkovit razvoj možnosti in priložnosti zaposlovanja mladih invalidov spodbuja tudi Evropska strategija o invalidnosti za obdobje 2010–2020 in Svetovni akcijski program za mladino.

Ukrepi:

- 5.1 poenotenje strokovnih meril in postopkov pri ugotavljanju posebnih potreb ali potrebne pomoči in podpore ter pri ocenjevanju invalidnosti, ki jih uporabljajo v inštitucijah RS (Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, ZZZS, ZRSZ, Zavod za šolstvo);
- 5.2 zagotoviti sistem podpore delodajalcem, ki zaposlujejo invalide (spodbujanje pridržanih javnih naročil, kombiniranje zaposlitveno-izobraževalnih programov in začasnega zaposlovanja glede na netržne zaposlitvene možnosti in druge možnosti subvencioniranega zaposlovanja; vzpostavljanje programov izobraževanja, ozaveščanja in obveščanja za delodajalce; omogočanje brezplačnih storitev strokovnega svetovanja delodajalcem in invalidom pri usposabljanju in zaposlovanju invalidov, spodbujanje prilagoditev delovnih mest in podpornega zaposlovanja ter zagotavljanje podpornih storitev za invalide z odločbo o podporni zaposlitvi);
- 5.3 izboljšanje zaposljivosti zaposlenih invalidov; zagotavljanje podpore pri razvijanju poklicne kariere zaposlenega invalida ter zagotavljanju ustreznih tehničnih pripomočkov in prilagoditev delovnih mest za vse invalide; spodbujanje usposabljanja in zaposlovanja invalidov v organih državne uprave, priprava programa za spodbujanje delodajalcev za ohranjanje delovnih mest in novo zaposlovanje invalidov, ki izgubijo delo v postopku odpovedi pogodbe o zaposlitvi;
- 5.4 zagotavljanje čimprejšnje vključitve vseh brezposelnih invalidov v eno od aktivnih oblik obravnave (vseživljenjska karierna usmeritev, programi aktivne politike zaposlovanja, storitve zaposlitvene rehabilitacije, zagotavljanje podpore mladim invalidom pri prehodu iz izobraževanja v zaposlitev, stimulativni denarni prejemki za vse vključene invalide ne glede na status);
- 5.5 zagotavljanje mreže strokovne podpore za izvajanje zaposlitvene rehabilitacije (izboljšanje razmerja med številom brezposelnih invalidov in številom rehabilitacijskih svetovalcev v območnih službah Zavoda za zaposlovanje; zagotovitev mreže izvajalcev storitev zaposlitvene rehabilitacije, zmanjšanje čakalnih vrst za vključitev v storitve; spodbujanje razvoja mreže delodajalcev za izvajanje usposabljanja, dodatno izobraževanje in usposabljanje vseh

- strokovnih delavcev, vključevanje invalidskih/nevladnih organizacij v sistem podpornih storitev v okviru podpornega zaposlovanja);
- 5.6 vzpostavljane sistema, ki bo omogočal prehod invalida iz statusa uživalca socialnih pravic v status iskalca zaposlitve ali zaposlene osebe in nazaj (omogočiti invalidom mirovanje pridobljenih pravic po *Zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb*).

Nosilci:

MDDSZ (Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja, Direktorat za socialne zadeve, Direktorat za trg dela in zaposlovanje, Javni jamstveni, preživitinski in invalidski sklad RS), MGRT, MK (direktorati in službe ter javne kulturne ustanove, kot izhaja iz Preglednice 1), Ministrstvo za javno upravo (v nadaljevanju: MJU), IRSSV, NIJZ, NSIOS, URI – Soča, YHD, Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (v nadaljevanju: ZPIZ), ZIZRS, ZRSZ, Zveza Sonček, Slovenska Karitas.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MDDSZ (Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja, Direktorat za trg dela in zaposlovanje), ZPIZ, MJU, URI – Soča, IRSSV, MK, ZZZS, MGRT, MP

Sprejeta zakonodaja

MGRT navaja, da *Zakon o socialnem podjetništvu*⁵⁰ omogoča, da se na vse javne razpise, ki imajo pogoj, da je prijavitelj socialno podjetje, prijavijo tudi invalidska podjetja oz. zaposlitveni centri s statusom socialnega podjetja. Med ranljive ciljne skupine vseh javnih razpisov na področju socialnega podjetništva sodijo tudi osebe, ki imajo status invalidnega delavca v skladu z nacionalno zakonodajo. Ranljive ciljne skupine sicer določa 2. člen tega zakona, na podlagi določil Uredbe komisije (EU) 651/2014 (**MGRT**, ukrep 5.1).

ZPIZ poroča, da sta bili v letu 2019 sprejeti dve noveli Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (*Zakon o spremembi Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju*⁵¹, ki velja od 4. 5. 2019 dalje ter *Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju*⁵², ki velja od 1. 1. 2020 dalje). Spremembe in dopolnitve ZPIZ-2G posegajo tudi na področje pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja na podlagi preostale delovne zmožnosti. S 1. 1. 2019 je stopil v veljavo *Zakon o socialnem vključevanju invalidov*⁵³, razen določb o socialnem vključevanju invalidov v skupnost (3. poglavje), ki se bodo začele uporabljati 1. 1. 2022. Z dnem začetka veljavnosti tega zakona preneha veljati Zakon o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb⁵⁴ (**ZPIZ**, ukrep 5.1).

Programi

MGRT spremlja vključenost oseb iz ranljivih ciljnih v informacijskem sistemu eMA, v sklopu operacij financiranih iz ESS. Pri projektih, financiranih iz nacionalnega proračuna, pa vključenost spremlja z vsebinskimi poročili. V letu 2019 se je izteklo financiranje operacij, izbranih na javnem razpisu za zagon socialnih podjetij in mladinskih zadrug (vključeno v poročanje za 2018). Razpisov, ki bi bil neposredno namenjeni varstvu invalidov MGRT, Sektor za socialno podjetništvo, združništvo in ekonomsko demokracijo ne izvaja. So pa invalidni delavci vključeni v nekatere operacije kot predstavniki ranljivih ciljnih skupin (**MGRT**, ukrep 5.1).

⁵⁰ Uradni list RS, št. 20/11, 90/14 – ZDU-11 in 13/18

⁵¹ Uradni list RS, št. 28/19

⁵² Uradni list RS, št. 75/19

⁵³ Uradni list RS, št. 30/18

⁵⁴ Uradni list SRS, št. 41/83, Uradni list RS, št. 114/06 – ZUTPG, 122/07 – odl. US, 61/10 – ZSVarPre in 40/11 – ZSVarPre – A

ZPIZ navaja, da v Sloveniji lahko invalidi oz. delovni invalidi uveljavljajo pravico do poklicne ali zaposlitvene rehabilitacije. Razlika med obema institutoma je v osebi, ki to pravico uveljavlja. Zaposleni (ali bivši zaposleni) zavarovanci, ki so zaradi spremembe v zdravstvenem stanju pridobili status delovnega invalida, se lahko poklicno rehabilitirajo z namenom, da pridobijo oz. ohranijo zaposlitev. S ciljem, da bi več zavarovancev, ki uveljavljajo pravico iz invalidskega zavarovanja, pridobilo pravico do poklicne rehabilitacije, tudi v letu 2019 povabilo na splošno predstavitev na posamezno območno enoto zavarovance, ki so v postopkih uveljavljanja pravic iz invalidskega zavarovanja izrazili željo, da bi namesto pravice do premestitve ali pravice do dela s krajšim delovnim časom izbrali pravico do poklicne rehabilitacije in zavarovance, ki v postopkih uveljavljanja pravic iz invalidskega zavarovanja, te želje niso izrazili, po mnenju predsednikov invalidskih komisij na podlagi preučitve medicinske in delovne dokumentacije pa bi ti zavarovanci lahko pridobili pravico do poklicne rehabilitacije. Po splošni predstavitvi so delavci ZPIZ opravili individualni motivacijski pogovor s posameznim zavarovancem. Posodobljeno pa je bilo tudi Organizacijsko navodilo - Pripravljalni postopek in poklicna rehabilitacija in sicer v delu, ki se nanaša na Pripravljalni postopek pred oceno Invalidske komisije I. stopnje in velja od 10. 10. 2019 dalje (**ZPIZ**, ukrep 5.3).

MDDSZ, Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja poroča, da izvajanje operacij »Prehod mladih« predvideva vključitev 2.100 mladih s posebnimi potrebami v obdobju od 1. 12. 2017 do 31. 12. 2021. Skupna vrednost vseh projektov je 4.200.000 EUR, od tega bodo sofinancirani projekti s strani EU v višini 80 % in 20 % s strani MDDSZ.

V letu 2018 je bilo izvedeno usposabljanje strokovnih delavcev, postavitve aplikacije za spremljanje, izvedeni so bili predstavitveni sestanki na vzgojno izobraževalnih ustanovah, Zavodu RS za šolstvo, CSD, ZRSZ, občinah, invalidskih in humanitarnih društvih, predstavitve projekta širši javnosti preko konferenc, sejmov, okroglih miz, medijev, itd. Izvajalo se je delo z mladimi s posebnimi potrebami, spodbujalo njihova močna področja, jih opolnomočilo ter krepilo njihove kompetence, ki so pomembne za približevanje trgu dela. Vključenim uporabnikom v projekt se je pomagalo pri krepitvi socialnih veščin, pri krepitvi veščin za večjo samostojnost, na področju premagovanja stisk in pri prevzemanju aktivnejše vloge v svojem življenju ter se izvajala pomoč pri prehajanju na višjo raven izobraževanja. Aktivno se je sodelovalo tako s starši, socialnimi delavci na šolah kot tudi delodajalci (šolska praksa, možnost zaposlitve, prilagoditve delovnih mest...). Vzpostavila se je mreža delodajalcev, ki mladim s posebnimi potrebami, vključenim v projekt, lahko zagotovi spoznavanje realnega sveta dela v obliki delovnega preizkusa, usposabljanja oz. možnosti zaposlitve.

V letu 2019 so se nadaljevale predstavitve projektov na šolah in drugih institucijah, s katerimi partnerji še niso sodelovali. Na ostalih šolah in drugih institucijah je potekalo delo po ustaljeni praksi.

Projektni partnerji dostopajo do oseb iz ciljne skupine predvsem preko šol, na katerih se ti šolajo. V primeru, da se šola ne odziva, pa skušajo priti do mladih preko društev, mladinskih centrov, CSD, zdravstvenih organizacij in podobno.

Veliko se sodeluje s starši oz. skrbniki mladih ter delodajalci tako pri izvajanju obvezne šolske prakse, kot pri izvedbi preizkusov in usposabljanj, pri iskanju možnosti za delo preko študentskega servisa ali pa zaposlitve uporabnika. Strokovni delavci delodajalcem svetujejo glede ustreznih prilagoditev delovnega procesa, priprave programov delovnih preizkusov, predstavitev ugodnosti, vezanih na zaposlovanje invalidov. Na ta način se dopolnjuje mreža delodajalcev, ki bi lahko mladim zagotovila spoznavanje realnega sveta dela. Po potrebi se v proces vključujejo tudi člani tima zaposlitvene rehabilitacije.

Koordinator je prenovil spletno stran, ki je sedaj dostopna tudi osebam z invalidnostjo ter v angleškem jeziku. Ponovno je bila vzpostavljena in dopolnjena mobilna aplikacija Zmoremo, ki je sedaj na voljo vsem uporabnikom. Zelo intenzivno se je sodelovalo z mediji. Prav tako so se aktivno udeleževali številnih konferenc tako na nacionalnem nivoju, kot tudi svetovnem.

Glede na potrebe dela na projektu se je dopolnila dokumentacija za spremljanje projektnih aktivnosti. Sodelovalo se je z evalvatorjem projekta pri pripravi evalvacije za prvo leto izvajanja projekta.

Tekom leta so se izvajala tudi strokovna izobraževanja strokovnih delavcev, ki so nujno potrebna za uspešno delo. Tako jim je bilo omogočeno usposabljanje na temo avtizma. Vsem strokovnim delavcem bodo omogočena strokovna izobraževanja oz. supervizija.

Do zaključka projekta se bo poleg že utečenih nalog (informiranje, sodelovanje z mladimi s posebnimi potrebami, njihovimi starši, socialnimi delavci na šolah, delodajalci...) izvedla tudi evalvacija projekta, na podlagi katere se bodo pripravile smernice za umestitev nove storitve med že obstoječe storitve zaposlitvene rehabilitacije (**MDDSZ, ukrep 5.4, 5.5, 5.6**).

ZIZRS poroča, da je v letu 2019 skupaj s 14 projektnimi partnerji nacionalnega projektnega partnerstva nadaljevalo izvajanje projekta Prehod mladih - Razvoj in izvajanje prehoda mladih s posebnimi potrebami na trg dela (v nadaljevanju Prehod mladih). Projekt izvaja nacionalno projektno partnerstvo, ki ga sestavljajo ZIZRS kot koordinator ter vseh 14 izvajalcev programa zaposlitvene rehabilitacije kot projektni partnerji. Projekt sofinancirata MDDSZ in EU iz Evropskega socialnega sklada. Namen projekta Prehod mladih je s celostnim pristopom in sistematičnimi projektnimi vsebinami vplivati na večjo socialno vključenost mladih s posebnimi potrebami ter prispevati k oblikovanju enotnega podpornega okolja kot vmesnika med šolo in trgom dela za opolnomočen vstop ciljne skupine na trg dela. Projekt predstavlja novo obliko dodatne podpore in pomoči za mlade s posebnimi potrebami, ki se nahajajo v procesu izobraževanja in spoznavajo ter vstopajo na trg dela in zaposlovanja.

V projektne aktivnosti so se vključevali mladi s posebnimi potrebami in sicer od mladih, ki imajo motnje v duševnem razvoju, so slepi ali slabovidni oz. imajo okvaro vidne funkcije, so gluhi ali naglušni, imajo govorno jezikovne motnje, so gibalno ovirani, dolgotrajno bolni, z avtističnimi motnjami, s čustvenimi in vedenjskimi ter drugimi motnjami. Mladim s posebnimi potrebami se je pomagalo pri odločitvah za ustrezno nadaljnje izobraževanje oz. zaposlovanje ter jim nudilo strokovno podporo na teh prehodih. Po vključitvi mlade osebe v projekt so strokovni delavci pri projektnih partnerjih pomagali mladim pri pridobivanju ustreznih kompetenc, ki jih bodo približale trgu dela, spodbujali njihovo socialno vključenost ter motivirali tako mlade kot tudi izobraževalne ustanove in starše oz. skrbnike za čimprejšnjo aktivacijo. Znotraj projekta se je vzpostavila enotno mreža, ki mladim pomaga pri lažjem prehodu na trg dela. Prav tako je steklo tudi delo z delodajalci, saj, da brez ozaveščenih in motiviranih delodajalcev zaposlovanje mladih s posebnimi potrebami ni možno.

Ves čas izvajanja projekta Prehod mladih so projektni partnerji sodelovali s strokovnimi institucijami in državnimi organi, od izobraževalnih ustanov do drugih deležnikov pomembnih za razvoj projektov prehoda. Posebej intenzivno je sodelovanje potekalo s starši oz. skrbniki mladih s posebnimi potrebami. V številnih primerih so bili k sodelovanju vabljeni tudi že delodajalci. Povezovali so se tudi z invalidskimi in humanitarnimi organizacijami, v katere se vključujejo mladi in njihovi starši oz. skrbniki. Že vzpostavljena sodelovanja se bo ohranjalo in nadgrajevalo ter prizadevalo za pridobitev novih (**ZIZRS, ukrep 5.4**).

ZIZRS nadalje poroča, da je v letu 2019 skupaj s projektnima partnerjema Slovensko filantropijo in Zavodom Vozim izvajalo tudi projekt ZaVse/4ALL (v nadaljevanju: ZaVse). Projekt je namenjen zmanjševanju neenakosti in diskriminacije ranljivih skupin. Diskriminacija in neenake možnosti so najbolj izrazite predvsem pri ranljivih skupinah, kot so Romi, istospolno usmerjeni, begunci, socialno šibkejši (sklop A), in invalidi (sklop B). Projekt sofinancirata MDDSZ in EU iz Evropskega socialnega sklada. Ključni cilji projekta ZaVse je izboljšati ozaveščenosti nevladnih organizacij o pomenu enakopravnosti in krepitvi enakosti, razumevanju in preprečevanju diskriminacije ter o možnostih varstva pred diskriminacijo najbolj izpostavljenih skupin v Sloveniji.

V okviru projekta ZaVse so bile izvedene naslednje aktivnosti:

- pet javnih dogodkov družbeno odgovornega ozaveščanja o pomenu enakopravnosti in krepitvi enakosti, razumevanju diskriminacije ter možnostih varstva pred diskriminacijo najbolj izpostavljenih skupin - v Ljubljani, Žalcu, Črnomlju, Izoli in Murski Soboti.
- tri izobraževanja oz. usposabljanja o pomembnosti upoštevanja različnih standardov pri načrtovanju objektov za dostopnost do grajenega okolja, cest in informacijskih tehnologij – v Ljubljani, Mariboru in Celju.
- pet delavnic o veljavni zakonodaji ter o materialnih in procesnih pravicah na področju varstva pred diskriminacijo v Sloveniji v Ljubljani, Mariboru, Velenju, Kopru, Murski Soboti in Novem mestu.
- štiri delavnice o problematiki diskriminacije najbolj izpostavljenih skupin – v Ljubljani, Mariboru, Celju in Kopru.

- osemindvajset delavnic o spoznavanju doživljanja sveta oz. okolja različnih skupin invalidov in zaposlovanju invalidov v nevladnih – v Ljubljani, Mariboru, Celju, Kopru, Murski Soboti, Novem mestu, Kranju, na Ptuj, v Postojni, v Velenju, Kočevju, Krškem, Novi Gorici in Slovenj Gradcu.
- Poleg tega je bila v okviru projekta ZaVse v letu 2019 pripravljena samostojna spletna stran projekta, izpeljana celostna kampanja z različnimi dogodki (skupaj za oba sklopa), pripravljena dva videospota za sklop B, pripravljen in izdan priročnik Spodbujajmo zaposlovanje invalidov ter izdane druge različne informacije in publikacije (zloženke o projektu) (**ZIZRS, ukrep 5.4**).

MK, Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice, poroča, da se v javnih zavodih s področja delovanja sektorja za muzeje, arhive in knjižnice (MAK) zavedajo problematike, zato v skladu z možnostmi, ki jih nudi grajeno okolje zaposlujejo tudi invalidne osebe poroča, da:

- Knjižnica Domžale sodeluje z URI - Soča in sodeluje pri zaposlitvah njihovih rehabilitandov;
- Knjižnica Medvode sodeluje z zavodom Jelša (center za izobraževanje, usposabljanje in rehabilitacijo), v preteklosti pa je že sodelovala z Želvo (podjetje za usposabljanje in zaposlovanje invalidov). S tem, ko izvajajo storitev zaposlitvene rehabilitacije, omogočajo njihovim rehabilitandom usposabljanje na delovnem mestu;
- Mariborska knjižnica zaposluje tudi invalidne osebe. Sredstva zanje zagotavlja proračun Mestne občine Maribor;
- tudi v Medobčinski splošni knjižnici Žalec omogočajo pogodbeno delo invalidni osebi (**MK, Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice, ukrep 5.3**).

Raziskovalna dejavnost

Razvojni center za zaposlitveno rehabilitacijo **URI – Soča** je v letu 2019 na pobudo MDDSZ, Direktorata za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja, pregledal dokumentacijo pri osmih izvajalcih zaposlitvene rehabilitacije, ki predlagajo ocene invalidnosti za brezposelne osebe, ki so vključene v storitve zaposlitvene rehabilitacije, ter ugotovil, da so ocene ustrezne, predlagali so le nekatere smiselne, manjše dopolnitve. Pripravili so priporočila, ki se nanašajo na celoten proces zaposlitvene rehabilitacije, kar vključuje tudi organizacijo procesa na ZRSZ (**URI – Soča, ukrep 5.1**).

V letu 2019 je Razvojni center za zaposlitveno rehabilitacijo **URI – Soča** pripravil gradivo: *Trendi razvoja podpornega zaposlovanja*. Zbrali so podatke o podpornih zaposlitvah: od leta 2006 do leta 2018 je bilo izdanih 769 odločb o zaposljivosti v podporni zaposlitvi, kar predstavlja najmanjši oz. 14,3 % delež od vseh izdanih odločb (delež odločb o zaposljivosti v zaščitni zaposlitvi predstavlja 25 %, največji pa je delež odločb o nezaposljivosti – 60,7 %). V letu 2019, v obdobju januar – oktober, so strokovni timi zagotavljali podpirne storitve 128 invalidom, zaposlenih v podporni zaposlitvi. Na letni ravni strokovni timi v povprečju porabijo okrog 8 ur v podporni zaposlitvi zaposlenega invalida. Strokovni timi spremljajo tudi razloge za prekinitve podpirne zaposlitve – v največ primerih je bil razlog iztek pogodbe za določen čas. Pripravili so priporočila glede podpornega zaposlovanja:

- podporno zaposlovanje še vedno ostaja najmanj koriščen ukrep med spodbudami za zaposlovanje invalidov. Za nadaljnje spremljanje podpornega zaposlovanja bi bilo smiselno razmisliti o bolj sistematičnemu načinu vodenja podatkov o zaposlenosti invalidov z odločbo o podporni zaposlitvi – koliko jih je zaposlenih na običajnem trgu dela, koliko pa v ostalih oblikah zaposlitve. Tako bi bilo tudi lažje načrtovati normativ podpornih storitev v okviru mreže izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije.
- Ravno tako se sistematično ne vodi podatkov, ali invalid, zaposlen v podporni zaposlitvi, prejema podpirne storitve, in če jih, ali jih iz obeh možnih virov: v okviru mreže izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije in preko invalidskega sklada, ki delodajalcu financira stroške podpornih storitev kot določa ZZRZI. Izkušnje iz prakse kažejo, da ukrepi za zaposlovanje invalidov velikokrat predstavljajo motivacijo delodajalcem za zaposlitev.

Po podatkih strokovnih timov je bilo največ invalidov zaposlenih v mikro podjetjih, sledijo zaposlitve v majhnih podjetjih. Tako ostajajo velika podjetja še neizkoriščen potencial za podporno zaposlovanje, kar nakazuje tudi na potrebo po dodatnih akcijah za informiranje in ozaveščanje delodajalcev. Več invalidov v podporni zaposlitvi je bilo zaposlenih za nedoločen čas (**URI – Soča, ukrep 5.3**).

Dogodki

ZPIZ poroča, da je bil opravljen sestanek na pobudo ZRSZ, in sicer dne 12. 7. 2019, saj so se določeni prejemniki denarnih nadomestil iz invalidskega zavarovanja prenehali voditi v evidenci iskalcev zaposlitve, zaradi česar so nastopile posledice glede prejemanja nadomestil iz invalidskega zavarovanja. Na sestanku je bilo dogovorjeno, da bo ZRSZ posredoval seznam upravičencev, ki so se zaradi neaktivnosti prenehali voditi v evidenci iskalcev zaposlitev. ZPIZ je vse svoje strokovne delavce na posvetu dne 5. 11. 2019, v zapisniku posveta z dne 9. 12. 2019 ter ponovno pisno dne 20. 12. 2019 opozoril, da je potrebno sodelovati z ZRSZ v primerih, ko je razvidno, da ZPIZ ni bil pravočasno obveščen o izbrisu in razlogu izbrisa delovnih invalidov iz evidenc ZRSZ. Hkrati je bilo dne 20. 12. 2019 opozorjeno tudi, da ZPIZ sodeluje v vseh primerih, ko je potrebno na podlagi izbrisa iz evidence ZRSZ ustaviti izplačilo nadomestila iz invalidskega zavarovanja v povezavi s 125. členom ZPIZ-2, saj je sodišče zavzelo stališče, da je razlog, zaradi katerega zavarovanec ni več vpisan v evidenco brezposelnih oseb, pomemben. Ni sprejemljivo, da zavarovanec ostane brez pravice do denarnega nadomestila iz invalidskega zavarovanja, če do izbrisa pride brez njegove krivde ali celo proti njegovi volji. ZRSZ je bil s stališčem sodišča oz. sodbo seznanjen (DSS, opr. št. VII Ps 310/2019 z dne 20. 8. 2019, VDSS, opr. št. Psp 296/2019 z dne 21. 11. 2019).

Na seji Sveta ZPIZ pa je bila dne 13. 6. 2019 obravnavana problematika glede izvajanja postopkov za oceno delazmožnosti na ZPIZ in priznavanje bolniške odsotnosti na ZZZS.

Prav tako so bili dne 30. 1. 2019, 22. 10. 2019 in 29. 11. 2019 sestanki Sektorja za izvajanje zavarovanja in Sektorja za izvedenstvo. Sodelovanja z drugimi inštitucijami ni bilo (**ZPIZ, ukrep 5.1**).

Nadalje **ZPIZ** poroča, da je njihov predstavnik dne 28. 3. 2019 predstavil pravico do poklicne rehabilitacije pri delodajalcu UKC Ljubljana, z naslovom predstavitev: Predstavitev poklicne rehabilitacije (**ZPIZ, ukrep 5.2**).

ZPIZ poroča o tudi naslednjih izvedenih dogodkih v letu 2019:

- 5. Mednarodni kongres medicinskih izvedencev Slovenije - V Laškem je od 11. do 13. 4. 2019 potekal že 5. Mednarodni kongres medicinskih izvedencev Slovenije. Kongres medicinskih izvedencev so kot vodilni dogodek s tega področja skupaj organizirali ZPIZ, ZZZS, Združenje izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije Slovenije in Thermana Laško d.o.o. Kongres je bil namenjen medicinskem in nemedicinskemu izvedencem, ki sodelujejo pri oceni začasnih in trajnih nezmožnosti za delo, sodnim izvedencem, zdravnikom družinske medicine, specialistom medicine dela, prometa in športa, specialistom nevrologije in onkologije, sodnikom Delovnega in socialnega sodišča v Ljubljani in vsem, ki se ukvarjajo z zaposlitveno in poklicno rehabilitacijo.

V sklopu dogodka so bile v ospredju novosti s področja diagnostike, zdravljenja in rehabilitacije nevroloških in onkoloških bolnikov z vidika ocenjevanja njihove začasnih in trajnih nezmožnosti za delo, vračanja na delo ter možnosti poklicne in zaposlitvene rehabilitacije.

Pomemben del kongresne vsebine pa je bil tudi širok vpogled v možnosti invalidnih oseb, da se z zaposlitveno in poklicno rehabilitacijo ponovno vključijo v delovni proces in začnejo samostojno skrbeti za svojo socialno varnost. Predstavnik ZPIZ je imel predstavitev na temo: Vključevanje delodajalcev v pripravljalni postopek priznanja pravice do poklicne rehabilitacije. Na petem kongresu je bila kot novost uvedena okrogla miza, kjer so se med predstavniki ZPIZ, ZZZS, Delovnega in socialnega sodišča v Ljubljani, zdravniškega društva in MZ ter MDDSZ, izmenjala mnenja o trenutni situaciji v medicinskem izvedenstvu v Sloveniji ter možnih spremembah na pravnem in organizacijskem področju. Eden izmed pomembnih ciljev dogodka v Laškem pa je bil tudi doseči večjo razpoznavnost in uveljavitev dejavnosti medicinskega izvedenstva v socialnih zavarovanjih v širši strokovni javnosti tako doma kot v tujini.

- Druga konferenca pokojninskega in invalidskega zavarovanja je potekala na Bledu dne 12. in 13. 11. 2019, kjer so aktivno sodelovali predstavniki ZPIZ. Razpravljali so o novostih iz invalidskega zavarovanja. Izpostavljeno je bilo, da država pri spremembah pokojninske zakonodaje ne sme pozabiti tudi na vidik invalidskega zavarovanja, ki predstavlja pomemben del obveznega zavarovanja. Spremembe invalidskega zavarovanja bi morale biti v prihodnosti usmerjene v poklicno rehabilitacijo in vračanje zavarovancev na trg dela, glede na njihovo preostalo delovno zmožnost.

Podan je bil predlog ureditve enotnega organa v medicinskem izvedenstvu ter predstavljen medicinski pogled na začasno in trajno nezmožnost opravljanja dela.

- Dne 24. in 25. 9. 2019, je ZPIZ kot soorganizator sodeloval pri pripravi REHA dnevov v Portorožu, ki so potekali na temo Dostopnost za vse - spreminjajmo stališča do zaposlovanja invalidov. Predstavniki ZPIZ je predstavil temo in sicer: Prilagoditev delovnega mesta s tehničnimi pripomočki v sklopu poklicne rehabilitacije. V sklopu poklicne rehabilitacije je bil predstavljen interes ZPIZ, da se čim širšemu krogu delovnih invalidov po nastanku invalidnosti omogoči ohranitev zaposlitve za opravljanje istega poklica ali dela tako, da se jim prilagodi delovno mesto z ustreznimi tehničnimi pripomočki. Prikazani so bili primeri dobre prakse že izvedenih poklicnih rehabilitacij s tehničnimi pripomočki in dobro sodelovanje invalidskega podjetja Pošte Slovenije v pripravljalnem postopku. V sklopu REHA dnevov MDDSZ podeljuje priznanja delodajalcem za dobro prakso pri zaposlovanju invalidov. Za leto 2018 so priznanja prejeli: Kronoterm, Kolektor Ascom, Birografika Bori in Zaposlitveni center Zarja (**ZPIZ**, ukrep 5.3).

Kvantitativni podatki

MDDSZ, Direktorat za trg dela in zaposlovanje poroča, da se je gospodarska rast se je v letu 2019 pričela umirjati, še vedno pa so bile razmere na trgu dela za iskalce zaposlitve spodbudne. Dokaj ugodno gospodarsko stanje se je odrazilo kot nadaljnje povečanje obsega delovno aktivnega prebivalstva. Po podatkih SURS, za november 2019, je bilo v državi nekaj več kot 901.700 delovno aktivnih prebivalcev, kar je 1,6 % več kot novembra 2018. Stopnja registrirane brezposelnosti je bila novembra 2019 7,4 %, ki je za 0,5 odstotne točke nižja kot novembra 2018. Ob koncu decembra 2019 je bilo brezposelnih 75.292 oseb, kar je 4,1 % manj kot decembra 2018. Tudi v letu 2019 se je prijavljanje novih brezposelnih oseb glede na predhodno leto zmanjšalo, in sicer za 2,3 %. Zadnja leta deleži posameznih skupin med vsemi brezposelnimi naraščajo, saj se pomembno znižuje skupno število brezposelnih oseb. Malo več kot polovico brezposelnih predstavljajo dolgotrajno brezposelni, ki za ponovni vstop na trg dela potrebujejo dodatno pomoč in motivacijo. Prav tako ostaja visok delež brezposelnih, starejših od 50 let in delež oseb z nizko izobrazbo.

V letu 2019 se je iz evidence brezposelnih oseb odjavilo 56.272 brezposelnih oseb zaradi zaposlitve (8,6 % manj kot leta 2018). Razlog za manj zaposlitev je predvsem v zmanjšanju števila brezposelnih oseb v evidenci zavoda, ter strukturno neskladje med ponudbo in povpraševanjem na trgu dela. Od vseh zaposlitev brezposelnih oseb pa se je v letu 2019 zaposlilo 2.875 invalidov, kar je v primerjavi z letom 2018 za 7,3 % manj.

Število brezposelnih invalidov v evidenci brezposelnih oseb na ZRSZ se že nekaj let zmanjšuje, kljub temu pa zniževanje brezposelnosti invalidov praviloma ne sledi zniževanju splošne brezposelnosti. V letu 2019 se je število vseh brezposelnih zmanjšalo za 4,1 %, število invalidov pa za 4,9 %, kar posledično vpliva na večji delež invalidov med vsemi brezposelnimi.

Delež brezposelnih invalidov med vsemi brezposelnimi osebami je konec leta 2019 znašal 17,3 % in se je glede na leto 2018 zmanjšal za 0,1 odstotne točke. Zaradi zniževanja števila brezposelnih in spremenjene strukture brezposelnih je zadnja leta delež invalidov med vsemi brezposelnimi malo nad 17 %.

Država spodbuja zaposlovanje brezposelnih invalidnih oseb tudi z ukrepi aktivne politike zaposlovanja (v nadaljevanju: APZ), s katerimi odpravlja neskladja na trgu dela in zmanjšuje ovire za zaposlovanje, še posebej težje zaposljivih oseb. Namen APZ je usklajevati ponudbo in povpraševanje na trgu dela, zmanjšati brezposelnost in povečati zaposlenost, okrepiti usposobljenost posameznikov in jim pomagati do zaposlitve.

Invalidne brezposelne osebe sodijo v ranljivo skupino oseb in se zaradi večje socialne vključenosti in povečanja možnosti za vstop na trg dela prednostno vključujejo v različne programe APZ. Prednost pri vključevanju v programe APZ imajo osebe, ki prejemajo denarno nadomestilo za primer brezposelnosti ali socialno varstvene prejemke, osebe iz ranljivih skupin na trgu dela ter brezposelne osebe, ki še niso bile vključene v noben ukrep APZ. S programi usposabljanja in izobraževanja si lahko brezposelne osebe pridobijo izobrazbo, znanje in veščine za opravljanje določenih poklicev ali nalog na delovnem mestu. V okviru programov APZ osebe lahko pridobijo tudi praktične delovne izkušnje, s katerimi si

olajšajo pot do zaposlitve. S programi spodbujanja zaposlovanja pa se brezposelne osebe vključijo v delovno okolje, spoznajo nove ljudi in pridobijo dodatna znanja, veščine in delovne izkušnje.

V letu 2019 je bilo v različne programe APZ vključenih skupaj 2.442 brezposelnih invalidov, kar predstavlja 8,8 % glede na vse vključene brezposelne osebe v APZ v 2019 (27.624). V primerjavi z letom 2018 je bilo v ukrepe APZ vključenih 6,5 % manj invalidov (2018: 2.613). Največ brezposelnih invalidov je bilo v letu 2019 vključenih v:

- programe javnih del in učne delavnice: 882,
- različne programe usposabljanja in izobraževanja: 860 in v
- programe spodbujanja zaposlovanja: 699.
- v program spodbujanje ženskega podjetništva je bila vključena 1 brezposelna invalidka.

Za pomoč pri zaposlovanju brezposelnih invalidov na ZRSZ skrbijo tudi rehabilitacijski svetovalci na območnih službah zavoda. Aktivnosti rehabilitacijskega svetovanja in vključevanja v storitve zaposlitvene rehabilitacije se izvajajo z namenom reševanja zaposlitvenih težav populacije invalidov z najbolj kompleksnimi ovirami, posledično pa tudi povečanja izhodov v zaposlitev. Rehabilitacijski načrt je osnova za napotovanje in vključevanje brezposelnih invalidov k izvajalcem storitev zaposlitvene rehabilitacije. Rehabilitacijski svetovalci v okviru spremljanja doseganja ciljev rehabilitacijskega načrta spremlja tudi izvajanje storitev v skladu s standardi storitev.

V poglobljeno rehabilitacijsko svetovanje (pri rehabilitacijskih svetovalcih na območnih službah ZRSZ), ki zajema informiranje in svetovanje o pravicah invalidnih oseb, ugotavljanje smiselnosti za začetek in vodenje postopka za ugotavljanje invalidnosti in/ali pravice do zaposlitvene rehabilitacije, napotovanje in spremljanje izvajanja storitev zaposlitvene rehabilitacije in izdelave ocene zaposlitvenih možnosti invalidne osebe, je bilo v letu 2019 vključenih 11.537 brezposelnih oseb. Od tega je bilo realiziranih 1.909 novih vključitev v storitve zaposlitvene rehabilitacije. Izvajanje storitev zaposlitvene rehabilitacije se zaključi z oceno zaposlitvenih možnosti osebe, iz katere mora biti razvidno predvsem, ali je invalidna oseba zaposljiva v običajnem delovnem okolju, v podporni ali zaščitni zaposlitvi, za katera dela je usposobljena in kakšne podporne storitve ali prilagoditve potrebuje na delovnem mestu. V letu 2019 je bilo realiziranih 1.909 novih vključitev v storitve zaposlitvene rehabilitacije. V letu 2019 je bilo tako izdanih 97 odločb o podporni zaposlitvi, 122 odločb o zaščitni zaposlitvi in 526 odločb o nezaposljivosti (**MDDSZ, ukrep 5.2., 5.3, 5.4 in 5.5**).

Preglednica 4: Brezposelni invalidi (2014–2019)

Leto	Število brezposelnih (na dan 31.12)	Število brezposelnih invalidov (na dan 31.12)	Delež invalidov med brezposelnimi (v %)	Število zaposlitev invalidov v posameznem letu
2014	119.458	17.646	14,8	2.929
2015	113.076	16.797	14,9	2.717
2016	99.615	15.836	15,9	3.375
2017	85.060	14.659	17,2	3.155
2018	78.534	13.663	17,4	3.101
2019	75.292	12.989	17,3	2.875

Vir: ZRSZ (**MDDSZ, ukrep 5.2., 5.3, 5.4 in 5.5**)

MDDSZ, Direktorat za trg dela in zaposlovanje, kot ključni element, ki omejuje zaposljivost invalidov, prepoznava njihova znanja in veščine oz. neugodna izobrazbena struktura. To pomeni, da je zato izbor del precej zožen na opravljanje preprostih, nezahtevnih del. Za brezposelne invalide je značilna nizka stopnja izobrazbe; konec septembra 2019 je bilo med vsemi registriranimi brezposelnimi invalidi skoraj 74 % tistih, ki so imeli osnovno šolo ali manj in tistih s poklicno izobrazbo. Posledica tega je tudi manjša možnost izbire primerne službe in zaposlovanje na tistih delovnih mestih, ki so manj zahtevna, enolična in zato tudi manj plačana. Obenem je bilo konec septembra 2019 med vsemi brezposelnimi invalidi skoraj 66 % starejših od 50 let, kar še dodatno zmanjšuje njihovo konkurenčnost na trgu dela (**MDDSZ, ukrep 5.2**).

MJU, Direktorat za javni sektor, poroča, da je bilo po podatkih Centralne kadrovske evidence državne uprave (CKEDU) v organih državne uprave (ministrstvih, organih v sestavi, vladnih službah in upravnih enotah) na dan 31. 12. 2019 zaposlenih 1.058 invalidov, od tega 83 invalidov II. kategorije, 942 invalidov III. kategorije, 3 vojni invalidi, 26 invalidov s telesno okvaro in 4 osebe z ostalimi oblikami invalidnosti. (**MJU**, ukrep 5.3).

Preglednica 5: Število zaposlenih invalidov v organih državne uprave (2014–2019)

Kategorije invalidnosti	Število na dan					
	31. 12. 2014	31. 12. 2015	31. 12. 2016	31. 12. 2017	31. 12. 2018	31. 12. 2019
Invalid II. kategorije	117	112	101	94	84	83
Invalid III. kategorije	770	786	827	865	894	942
Vojni invalid	3	3	3	4	26	3
Telesna okvara	37	36	35	29	8	26
Drugi invalidi	7	5	5	6	6	4
Skupaj	934	942	971	998	1.018	1.058

Vir: CKEDU (**MJU**, ukrep 5.3)

MK, Arhiv RS poroča, da že več let sodeluje pri izvajanju programov zaposlitvene rehabilitacije z različnimi izvajalci. Prav tako omogoča zaposlovanje oseb s statusom invalida – v letu 2019 sta bili zaposleni 2 osebi s statusom invalida, pri katerih je bil status invalida pridobljen pred zaposlitvijo v Arhivu RS. Skupaj so trenutno v Arhivu RS zaposleni 3 invalidi.

V Arhivu RS se trudijo za izboljšanje zaposljivosti vseh zaposlenih invalidov ter razvijanje njihove kariere. Odprava arhitektonskih ovir in vgraditev dvigala je olajšala dostopnost vsem, ki se srečujejo s stalno ali občasno gibalno oviranostjo in težje zmorejo hojo po stopnicah. Vsem invalidom, ki to potrebujejo, priskrbijo ustrezno delovno opremo in pripomočke, pri čemer sodelujejo tudi z Javnim štipendijskim, razvojnim, invalidskim in preživninskim skladom RS. Omogočajo jim podporno zaposlitev, če jo potrebujejo, in možnost izobraževanja ter opravljanja tistih del in nalog, ki jih zmorejo samostojno opravljati, kar krepi njihov občutek vrednosti in samozavesti ter pripadnosti timu Arhiva RS. Skrbijo tudi za ozaveščanje vseh zaposlenih o invalidnosti in sprejemanju le-te na delovnem mestu (**MK**, Arhiv RS, ukrep: 5. 2 in 5.3).

ZPIZ poroča, da se zavarovanci s preostalo delovno zmožnostjo lahko po ugotovljeni invalidnosti, kot delovni invalidi poklicno rehabilitirajo ter da ZPIZ želi približati vsebino rehabilitacije z različnimi oblikami in načini širšemu krogu teh zavarovancev. Tako so bile v letu 2019 s strani ZPIZ intenzivneje predstavljene zlasti možnosti prilagoditve delovnih mest s tehničnimi pripomočki, saj to zaradi visoke stopnje zaposlenosti narekuje tudi trg dela. Vabilu ZPIZ na predstavitev se je odzvalo 575 zavarovancev in 226 delodajalcev. Svoj interes za uporabo instituta poklicne rehabilitacije je na individualnem razgovoru izrazilo 332 zavarovancev, večina njihovih delodajalcev pa jih je pri tem podpirala. Po četrtem odstavku 181. člena ZPIZ-2 poda invalidska komisija izvedensko mnenje o obliki poklicne rehabilitacije na podlagi mnenja strokovne institucije s področja medicine dela in poklicne rehabilitacije.

Pogodbeni izvajalci zaposlitvene rehabilitacije, ki v skladu z veljavno zakonodajo podajajo poročila za izvedbo poklicne rehabilitacije in kamor je bilo s strani invalidskih komisij ZPIZ napotenih 348 zavarovancev, so v pregled posredovali 172 poročil s predlogi za poklicno rehabilitacijo, kar je za 3,9 % več kot v 2018. V popravek oz. dopolnitev je bilo s strani ZPIZ vrnjenih 25,6 % poročil. Pri 176 zavarovancih pa po mnenju pogodbenih izvajalcev poklicna rehabilitacija ne bi bila smiselna.

V letu 2019 je bilo sklenjenih 141 pogodb o poklicni rehabilitaciji (108 v letu 2018). Pri strukturi zavarovancev prihaja glede na pretekla leta do manjših sprememb: med rehabilitanti še vedno prevladujejo moški (65,2 %), spremenila pa se je starostna struktura, saj se je izenačil delež rehabilitantov v starostni skupini od 31 do 40 (40,4 %) in od 41 do 50 let (40,4 %). Poklicno rehabilitacijo nastopa vedno več zaposlenih zavarovancev (v letu 2019 75,9 %).

Prizadevanja ZPIZ, da bi bila poklicna rehabilitacija enostavna in hitra, v korist zavarovancev pri ohranitvi oz. pridobitvi zaposlitve ter prilagojena dejanskim potrebam delodajalca oz. trga dela, se kažejo v spreminjanju strukture oblik in načinov poklicne rehabilitacije.

Še vedno prevladuje delež rehabilitacije z izobraževanjem, ki pa se je v letu 2019 v primerjavi s preteklim letom zmanjšal za 5,5 %. Znižal se je tudi delež izobraževanja ob delu za 1,6 %, in usposabljanja s praktičnim delom na ustreznem delovnem mestu za 0,1 %. Izvedenim aktivnostim zavoda in izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije že sledijo rezultati, saj so se deleži drugih oblik oz. načinov povečali in sicer za: 1,1 % pri prilagoditvi delovnega mesta s tehničnimi pripomočki, 6,0 % pri kratkotrajnem usposabljanju in izobraževanju.

Dne 31. 12. 2019 je bilo v poklicno rehabilitacijo po podatkih ZPIZ vključenih 235 zavarovancev. Ocenjujejo, da je poklicna rehabilitacija dosegla svoj namen, saj so zaposleni zavarovanci, ki so v letu 2019 poklicno rehabilitacijo zaključili, zaposlitev (razen treh) ohranili, pridobilo pa jo je tudi 8 pred poklicno rehabilitacijo nezaposlenih zavarovancev. Skupno je v letu 2019 poklicno rehabilitacijo zaključilo 118 zavarovancev.

Delodajalci lahko uveljavljajo sofinanciranje prilagoditev delovnega mesta tudi v okviru zahtev za sofinanciranje prilagoditev prostorov in delovnih sredstev v zvezi s pravico do premestitve delovnega invalida. V letu 2019 je bilo sklenjenih 32 takšnih pogodb s 24 različnimi delodajalci, dva pa imata status invalidskega podjetja. Skupna vrednost sklenjenih pogodb je znašala 84.690,90 EUR (v letu 2018 46.862,92 EUR). V letu 2019 je bilo sklenjenih 12 pogodb več kot v letu 2018⁵⁵.

ZPIZ je v letu 2019 v okviru ukrepov za ohranitev zaposlitve delovnih invalidov sofinanciral stroške usposabljanja v 24 primerih. Pogodbe so bile sklenjene z 20 različnimi delodajalci. Največ pogodb za usposabljanje je bilo sklenjenih za 1 mesec, samo ena pa je bila sklenjena za 12 mesecev. Skupna vrednost sklenjenih pogodb je znašala 25.902,71 EUR (v letu 2018 25.600,43 EUR) (**ZPIZ**, ukrep 5.3).

MDDSZ, Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja poroča, da je bilo v letu 2019 v projekte prehoda (Prehod mladih) vključenih 524 oseb, skupaj v obdobju izvajanja do sedaj je število vključitev 1.095. Število oseb iz ranljivih ciljnih skupin, vključenih v iskanje zaposlitve, izobraževanje/usposabljanje, pridobivanje kvalifikacije ali v zaposlitev ob izhodu je bilo 314 v letu 2019 oz. skupaj 463 (**MDDSZ**, ukrep 5.4, 5.6).

MP v zvezi z zaposlovanjem invalidov v pravosodnih organih poroča, da je bilo glede zaposlovanja na sodiščih in tožilstvih po podatkih Vrhovnega sodišča RS na dan 31. 12. 2018 na sodiščih zaposlenih 144 invalidnih oseb; 18 sodnikov in 126 javnih uslužbencev, na dan 30. 11. 2019 pa 137 invalidnih oseb; 16 sodnikov in 121 javnih uslužbencev. Po podatkih Vrhovnega državnega tožilstva RS je bilo na državnih na dan 31. 12. 2018 zaposlenih 17 invalidnih oseb, na dan 5. 12. 2019 pa 16 invalidnih oseb. V zvezi z zaposlovanjem invalidov na MP poročajo, da je bilo na dan 31. 12. 2019 na URSIKS zaposlenih 20 invalidov, od tega dva invalida II. kategorije in 18 invalidov III. kategorije (na dan 31. 12. 2018 pa je bilo na URSIKS zaposlenih 17 invalidov, od tega dva invalida II. kategorije in 15 invalidov III. kategorije). Na dan 31.12.2019 je bilo na ostalem MP (torej brez upoštevanja URSIKS) zaposlenih sedem invalidov (**MP**, ukrep 5.3).

ZIZRS poroča, da se je v letu 2019 na nivoju nacionalnega projektnega partnerstva v projekt Prehod mladih vključilo 524 mladih s posebnimi potrebami. Uspešnih izhodov iz projekta je bilo skupaj 424. Od tega se je 359 mladih vključilo v izobraževanje, usposabljanje in pridobivanje kvalifikacij, 11 mladih se je zaposlilo, 54 mladih pa se je vključilo na ZRSZ v aktivno iskanje zaposlitve. Skupaj se je v obeh letih na nivoju nacionalnega projektnega partnerstva v projekt Prehod mladih vključilo 1.094 mladih s posebnimi potrebami (**ZIZRS**, ukrep 5.4).

MK, Služba za pravne in kadrovske zadeve poroča, da so bili na MK v letu 2019 zaposleni 3 invalidi, vsi za nedoločen čas, od tega 1 za polovični delovni čas, 20 ur tedensko, (**MK, Služba za pravne in kadrovske zadeve**, ukrep 5.3).

⁵⁵ Izvajanje Sklepa o merilih in postopku za določanje višine sredstev za kritje stroškov prilagoditve prostorov in delovnih sredstev ter usposabljanja za ohranitev zaposlitve delovnega invalida (Uradni list RS, št. 6/14).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

MDDSZ, Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja poroča, da se je proti koncu leta 2019 izkazalo, da bodo določeni partnerji v okviru programa »Prehod mladih« težko dosegli svoje cilje, zato so se pripravile spremembe finančnih planov med partnerji, kar je omogočilo doseganje višjih kazalnikov. V izogib podobnim težavam, se bodo morebitni potrebni prenosi sredstev med partnerji pripravljali že tekom leta.

Opozarja tudi na neodzivnost vzgojnih izobraževalnih ustanov in predpostavlja, da bi jo bilo mogoče zmanjšati s tem, da bi šolskim svetovalnim delavcem v primeru aktivnega sodelovanja priznali točke za napredovanje in ure dodatnega dela. Rešitev je tudi v stalnem informiranju in motiviranju s strani partnerjev in koordinatorja kot tudi s strani pristojnega ministrstva in ZRSŠ, ozaveščanje lokalnih okolij in občin, sodelovanje z občinskimi klubi študentov, študentskimi servisi in domovi za dijake in študente (**MDDSZ**, ukrep 5.4, 5.6).

MK, Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice poroča, da v proračunu MK ni posebnih sredstev za prilagoditve okolja in ureditev delovnega mesta javnim zavodom s področja tega sektorja. Prav tako ni posebnih proračunskih sredstev, ki bi omogočala zaposlovanje invalidnih oseb v javnih zavodih na tistih delovnih mestih, kjer je to mogoče. Potrebno bi bilo zagotoviti namenska proračunska sredstva za izboljšanje dostopnosti in delovnih mest invalidom (**MK, Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice**, ukrep 5.3).

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS

Dogodki

NSIOS poroča, da so sodelovali pri organizaciji in izvedbi mednarodne konference na temo zaposlovanja invalidov v Sloveniji, ki jo je pripravil Zavod invalidskih podjetij Slovenije. Sodelovali so tudi pri pripravi argumentacije za ohranitev Uredbe o splošnih skupinskih izjemah in pri pripravi primerjalne študije, ki jo pripravlja Zavod invalidskih podjetij Slovenije s partnerji iz tujine (**NSIOS**, ukrep 5.3).

Uresničevanje petega cilja

Sprejeti sta bili dve noveli Zakona o invalidskem in pokojninskem zavarovanju, nekatere spremembe posegajo tudi na področje pravic na podlagi preostale delovne zmožnosti. Brez posebnosti so potekale storitve poklicne in zaposlitvene rehabilitacije ter vključevanje invalidov v podpirne in zaščitene oblike zaposlitve.

Že od leta 2017 pod okriljem MDDSZ v sodelovanju s 14 partnerskimi organizacijami poteka je projekt »Prehod mladih« z različnimi aktivnostmi na temo prehoda na trg dela, namenjenih mladim s posebnimi potrebami, njihovim staršem, delodajalcem in strokovnim delavcem. Namen projekta je s celostnim pristopom in sistematičnimi projektnimi vsebinami vplivati na večjo socialno vključenost mladih s posebnimi potrebami ter prispevati k oblikovanju enotnega podpornega okolja kot vmesnika med šolo in trgom dela za opolnomočen vstop ciljne skupine na trg dela. Projekt predstavlja novo obliko dodatne podpore in pomoči za mlade s posebnimi potrebami, ki se nahajajo v procesu izobraževanja in spoznavajo ter vstopajo na trg dela in zaposlovanja. Pripravile se bodo smernice za umestitev nove storitve med že obstoječe storitve zaposlitvene rehabilitacije.

ZIZRS je skupaj s Slovensko filantropijo in Zavodom Vozim izvajalo projekt ZaVse/4ALL (v nadaljevanju: ZaVse). Projekt je namenjen zmanjševanju neenakosti in diskriminacije ranljivih skupin.

Na področju zaposlovanja invalidov se po ugotovitvah URI – Soča kaže, da podporno zaposlovanje ostaja najmanj koriščen ukrep med spodbudami za zaposlovanje invalidov, vendar bi lahko prav ta oblika zaposlitve invalidov lahko prinašala pozitivne učinke tako na strani delodajalcev kakor tudi na strani zaposljivosti invalidov.

Razmere na trgu dela za iskalce zaposlitve so bile v letu 2019 spodbudne. Število brezposelnih invalidov se po evidenci ZRSZ v zadnjih petih letih zmanjšuje, tudi na račun ukrepov APZ. Podatki CKEDU kažejo, da število zaposlitev invalidov v organih državne uprave v zadnjih petih letih narašča.

ZPIZ je promoviral poklicno rehabilitacijo in možnosti prilagoditve delovnih mest s tehničnimi pripomočki, saj to zaradi visoke stopnje zaposlenosti narekuje tudi trg dela. Podatki kažejo, da poklicno rehabilitacijo nastopa vedno več zaposlenih zavarovancev.

6. CILJ: FINANČNO-SOCIALNA VARNOST

Opis cilja

Invalidi so izpostavljeni večjemu tveganju revščine kakor drugi ljudje, še posebno se to izraža v zadnjih letih globalne finančno-gospodarske in javnodolžniške krize na evrskem območju. Zato je treba sprejemati ustrezne ukrepe za socialno varnost, da bi zagotovili ustrezno življenjsko raven invalidov. Pri tem je treba upoštevati, da imajo invalidi in njihove družine ali bližnji pogosto višje stroške, ki nastanejo zaradi invalidnosti, kakor drugi ljudje.

Državne podpore, tj. storitve in denarne prejemke za invalide, bi bilo torej treba ustrezno poenotiti ali uskladiti z vrsto in stopnjo invalidnosti. Programi socialne varnosti naj obsegajo spodbude k opiranju na lastne moči in sposobnosti. Zagotavljajo naj tudi razvoj in financiranje poklicnega usposabljanja in zaposlovanja.

Ukrepi:

- 6.1 poenotenje sistema državnih podpor in olajšav, namenjenih storitvam in denarnim prejemkom za pokrivanje dodatnih stroškov zaradi invalidnosti. Sistem naj temelji predvsem na potrebah invalidov;
- 6.2 zagotavljanje dohodka in socialne varnosti tudi osebam, ki skrbijo za invalide;
- 6.3 zagotavljanje primerne minimalnega denarnega prejemka invalidom, ki živijo v ustanovi in nimajo lastnih dohodkov;
- 6.4 omogočanje daljšega porodniškega dopusta in daljšega dopusta za nego otrok invalidnim materam ali očetom;
- 6.5 zagotavljanje posebno ranljivim skupinam invalidov, npr. invalidnim ženskam, starejšim in težjim invalidom, dostop do mehanizmov za večanje socialne varnosti in zmanjšanje tveganja revščine;
- 6.6 vzpostavitev enovitega sistema dolgotrajne oskrbe, ki bo zagotavljal enako dostopnost in pravice za vse invalide.

Nosilci:

MDDSZ (Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja, Direktorat za družino, Direktorat za socialne zadeve), Ministrstvo za finance (v nadaljevanju: MF), MGRT, IRSSV, NIJZ, NSIOS, YHD, Zveza Sonček, Slovenska Karitas.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MDDSZ (Direktorat za družino)

Sprejeta zakonodaja

MDDSZ, Direktorat za družino poroča, da je v bil v letu 2019 sprejet *Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih*⁵⁶, ki je začel veljati s 1. 1. 2020. Omenjeni zakon določa, da imata pravico do delnega plačila za izgubljeni dohodek lahko hkrati tudi oba starša, drugi osebi ali eden od staršev in njegov zakonec ali zunajzakonski partner, kadar začneta delati krajši delovni čas od polnega, pri čemer skupna izraba pravice ne sme presegati 40 ur tedensko. Pogoji za delno plačilo za izgubljeni dohodek skladno z novelo ZSDP-1C ni več le stalno prebivališče enega od staršev in otroka, temveč stalno ali začasno prebivališče enega od staršev in otroka. Prav

⁵⁶ Uradni list RS, št. 81/19, ZSDP-1C

tako poročajo, da ZSDP-1C tudi pri dodatku za nego otroka določa, da zanj ni več pogoj le stalno prebivališče otroka, temveč stalno ali začasno prebivališče otroka.

Sprejet je bil *Zakon o izplačilu neizplačanega dodatka za nego otroka*⁵⁷ (veljati je začel 19. 12. 2019), ki ureja pravico do izplačila neizplačanega dodatka za nego otroka po zakonu, ki ureja starševsko varstvo in družinske prejemke za upravičence, ki so je kadarkoli v obdobju med 1. 1. 2003 in 31. 12. 2016 izpolnjevali pogoje za pridobitev dodatka za nego otroka in ga niso prejeli ter je otrok prejemal dodatek za pomoč in postrežbo v skladu z zakonom, ki ureja pokojninsko in invalidsko zavarovanje, ali je bil otrok v skladu z zakonom, ki ureja osnovno šolo, vključen v posebni program vzgoje in izobraževanja do 26. leta starosti (*MDDSZ, ukrep 6.2*).

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

NSIOS poudarja, da tveganje revščine, še bolj pa revščina sama, ostaja osrednji problem povprečnega slovenskega invalida. V 2019 so posebej izpostavili problem invalidskih pokojnin. Podatki ZPIZ kažejo, da 3.600 ljudi dobiva invalidsko pokojnino nižjo od 300 EUR. Delno se ta problem sicer rešuje z varstvenim dodatkom, ki pa terja izpolnjevanje določenih pogojev, omejen je na 189 EUR ipd. Nasploh postaja problem revščine med invalidi ena njihovih osrednjih prioritet (*NSIOS, ukrep 6.5*).

Uresničevanje šestega cilja

Na področju finančno-socialne varnosti sta bila v letu 2019 sprejeta dva zakona, ki pomembno vplivata na uveljavljanje pravic staršev otrok s posebnimi potrebami, to sta *Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih* in *Zakon o izplačilu neizplačanega dodatka za nego otroka*.

Na drugih področjih finančno-socialne varnosti se je v letu 2019 izvajalo relativno malo aktivnosti, kljub temu, da NSIOS že več let poudarja, da revščina ostaja osrednji problem povprečnega slovenskega invalida.

⁵⁷ Uradni list RS, št. 72/19

7. CILJ: ZDRAVJE IN ZDRAVSTVENO VARSTVO

Opis cilja

Dostop do ustrezne zdravstvene oskrbe in zagotavljanje zdravja morata biti ena od neodtujljivih človekovih pravic. Zdravstveno varstvo je tako kakor socialno varstvo kazalnik stanja ali statusa razvoja družbe. Zdravje in zdravstveno varstvo sta temeljni človekovi pravici. Zato je treba s pravimi ukrepi zagotoviti zdravstveno varstvo vsem, ne glede na zdravstveno, socialno in ekonomsko stanje ali zmožnosti posameznika. Obenem je temeljna dolžnost vsakega posameznika varovanje zdravja in zdravega življenja. Tudi invalidi lahko s primernimi programi ohranjajo in ustrezno obnovijo svoje zdravstveno stanje.

Invalidom se tako kakor neinvalidom z *Zakonom o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju* zagotavljata skrb za zdravje in zdravstveno varstvo.

Ukrepi:

- 7.1 zagotavljanje celostne in usklajene zdravstveno-socialne politike (med drugim uveljavljanje klasifikacije Svetovne zdravstvene organizacije *International Classification of Functioning, Disability and Health*);
- 7.2 spodbujanje inovativnih organizacijskih pristopov, katerih cilj je prožnejše zagotavljanje zdravstvene oskrbe, prilagojene potrebam invalidov;
- 7.3 zagotavljanje čim boljše dostopnosti do zdravstvenih programov in storitev ne glede na spol, obliko in stopnjo invalidnosti (npr. ZZZS financira obnovitveno rehabilitacijo);
- 7.4 spodbujanje dejavne vloge invalidov pri reševanju njihovih zdravstvenih težav, podpiranje programov ozaveščanja o zdravem življenju;
- 7.5 izboljšanje sistemske ureditve glede medicinskih pripomočkov, podporne tehnologije za invalide in ljudi, ki delajo z invalidi;
- 7.6 zagotavljanje zgodnjega odkrivanja in celovite zgodnje obravnave otrok s posebnimi potrebami in njihovih družin s posebnim poudarkom na mobilnih oblikah pomoči, ki omogočajo, da otrok ostane v družini;
- 7.7 zagotavljanje celostne rehabilitacije odraslih oslepelih in slabovidnih, gluhih in naglušnih ter gluho-slepih oseb;
- 7.8 izboljšanje znanja ali védenja osebja v zdravstvenih ustanovah o posameznih vrstah invalidnosti, da bodo invalidi ustrezno obravnavani glede na njihovo invalidnost in potrebe;
- 7.9 sistematično zbiranje podatkov o zdravstvenem stanju in potrebah invalidov in otrok s posebnimi potrebami ter o obstoječih mrežnih povezavah v skupnosti, pa tudi iskanje načinov prilagajanja zdravstvenih zmogljivosti dejanskim potrebam invalidov;
- 7.10 izboljšanje zagotavljanja zdravstvenih storitev za invalide, vključene v socialnovarstvene zavode in zavode za usposabljanje;
- 7.11 vzpostavitev enotnega multidisciplinarnega organa, ki bi združeval postopke ocenjevanja invalidnosti, začasne odsotnosti z dela, zaposljivosti, dolgotrajne oskrbe, poklicne rehabilitacije, prilagoditve delovnega mesta, medicinskih pripomočkov, pomoči in postrežbe drugega pri opravljanju osnovnih življenjskih potreb, zdravstvene rehabilitacije idr.

Nosilci:

MDDSZ (Direktorat za socialne zadeve), MGRT, MP, MZ, IRSSV, NIJZ, NSIOS, SOUS, YHD, ZPIZ, Zveza Sonček, ZZZS.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:
ZPIZ, ZZZS, MP, NIJZ

Sprejeta zakonodaja

ZZZS poroča, da so bile v letu 2019 za sprejem pripravljene *Spremembe in dopolnitve Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja*⁵⁸ in predpisi s področja medicinskih pripomočkov, ki pa so bili nato sprejeti v začetku leta 2020, in sicer na seji Skupščine ZZZS, dne 8. 1. 2020.

Novela pravil zasleduje naslednje cilje pri ureditvi pravic iz obveznega zdravstvenega zavarovanja (v nadaljnjem besedilu: OZZ):

- boljša zdravstvena obravnava (bolj primerna, kakovostna in varna zdravstvena obravnava);
- lažja dostopnost do pravic (poenostavitev postopkov uveljavljanja pravic z odpravo administrativnih ovir na strani zavarovanih oseb, izvajalcev, delodajalcev, ZZZS);
- primernejša pravna ureditev (jasnejša in notranje skladna ureditev v pravilih ter usklajitev pravil z drugimi splošnimi akti ZZZS in zakonodajo).

Z novelo pravil se spreminjajo in dopolnjujejo naslednji vsebinski sklopi:

- pravica do medicinskih pripomočkov (v nadaljnjem besedilu: MP);
- uveljavljanje zdravstvenih storitev;
- uveljavljanje zdravil in živil na recept;
- nadomestilo zaradi začasne zadržanosti od dela;
- posamezne druge določbe pravil s ciljem primernejše pravne ureditve.

Glede na projekcije financiranja OZZ v letih 2020 in 2021 je začetek uporabe določb pravil, ki pomenijo višje odhodke OZZ, odložen na 1. 6. 2020 (**ZZZS, ukrep 7,5**).

V nadaljevanju so navedene bistvene vsebinske spremembe in dopolnitve pravil po temah (**ZZZS, ukrep 7,5**):

Medicinski pripomočki (MP)

Širitev obsega pravice do MP:

- a) MP za gibanje, stojo in sedenje: pravica do toaletnega stola in pravica do sedela za kopalno kad ali tuš kabine se več ne izključujeta;
- b) MP za slepe, slabovidne in gluhoslepe: pravica do Braillovega pisalnega stroja in pravica do Braillove vrstice se več ne izključujeta, pri čemer pravica do Braillove vrstice ni več enkratna pravica, temveč ima določeno petletno trajnostno dobo s pravico do vzdrževanja in popravil;
- c) MP pri kolostomi, ileostomi in urostomi: šest novih MP, ki se bodo začeli uporabljati, ko bodo uvrščeni na seznam MP;
- d) MP za dihanje: dodaten kos katetra za dovajanje kisika (največ dva katetra na 30 dni);
- e) MP pri inkontinenci in težavah z odvajanjem seča:
 - posteljne podloge, predloge ali hlačne predloge (plenice) za enkratno uporabo: dnevno do en dodaten kos (največ 120 kosov na 30 dni) oz. pri določenih zdravstvenih stanjih dnevno do dva dodatna kosa (največ 150 kosov na 30 dni),
 - mobilne neprepustne hlačke kot nov MP (največ: 30 kosov na 30 dni), ki se lahko predpiše namesto dveh predlog ali hlačnih predlog (plenic) za enkratno uporabo,
 - nefrostomska vrečka kot nov MP z dobo trajanja, ki jo določi pooblaščen zdravnik,
 - vrečka za seč je pravica tudi za zavarovane osebe s cistostomo z dobo trajanja, ki jo določi pooblaščen zdravnik,
 - nočna urinska vrečka kot nov MP, in sicer z dobo trajanja, ki jo določi pooblaščen zdravnik,
 - vrečka za seč ali zbiralnik za seč sta pravici za zavarovane osebe, ki uporabljajo urinal kondom, in zavarovane osebe, ki imajo stalni urinski kateter;
- f) MP pri sladkorni bolezni:
 - novi sistem za spremljanje glukoze v medceličnici (v nadaljnjem besedilu: novi sistem SGM);

⁵⁸ Spremembe in dopolnitve Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja (Uradni list RS, št. 4/20; v nadaljnjem besedilu: novela pravil).

- večje število senzorjev za obstoječ sistem za kontinuirano merjenje glukoze v medceličnici (v nadaljnjem besedilu: obstoječi sistem KMGM) — največ eden na sedem dni.

Uveljavljanje zdravstvenih storitev

Podaljšanje napotnice: širitev pooblastila za zdravljenje (pooblastilo 2) z novo pristojnostjo in obveznostjo napotenega zdravnika za podaljšanje veljavnosti napotnice. Ureditev se bo začela uporabljati 90. dan od uveljavitve novele pravil.

Uveljavljanje zdravil in živil na recept

- Sprememba opredelitve izraza »recept EU« zaradi olajšanja priznavanja receptov, predpisanih v eni državi članici EU in izdanih v drugi državi članici EU.
- Ukinitve obveznosti mesečne izdaje dragega zdravila (cena pakiranja presega 200 EUR).
- Recepti za osebno rabo: širitev kroga zdravnikov, ki se jim lahko dodelijo ti recepti, in dopolnitev prepovedi njihove dodelitve.

Nadomestilo zaradi začasne zadržanosti od dela

- Uvedba elektronskega Potrdila o upravičeni zadržanosti od dela, t. i. eBOL.

ZZZS poroča tudi o *Sklepu o zdravstvenih stanjih in drugih pogojih za upravičenost do medicinskih pripomočkov iz obveznega zdravstvenega zavarovanja*⁵⁹: S Sklepom o pogojih za MP iz OZZ se določajo zdravstvena stanja in drugi pogoji, pri katerih ima zavarovana oseba pravico do posameznega MP (pripomoček, ki se predpisuje na naročilnico), ki je pravica v skladu s pravili. Te pogoje določi skupščina ZZZS v soglasju z ministrom, kot to določa drugi odstavek 64. člena pravil v skladu s 26. členom ZZVZZ. Zdravstvena stanja in drugi pogoji za MP iz posamezne vrste MP znotraj posamezne skupine MP so določeni v posamezni prilogi sklepa. Pogoji za vse MP bodo s tem sklepom določeni postopoma. V predloženem sklepu so določeni naslednji pogoji:

- pogoji iz sklepa skupščine ZZZS (Sklep o določitvi zdravstvenih stanj in drugih pogojev za upravičenost do posameznih medicinskih pripomočkov; Uradni list RS, št. 64/18), ki bo prenehal veljati;
- nekateri pogoji iz sklepa upravnega odbora ZZZS (Sklep o določitvi nazivov in šifer medicinskih pripomočkov in bolezni in zdravstvenih stanj, pri katerih je zavarovanim osebam zagotovljen posamezni medicinski pripomoček), ki bo v tem delu prenehal veljati;
- pogoji za nekatere MP, za katere so bili pogoji do zdaj določeni v pravilih (npr. iz skupine Ortopedska obutev, iz skupine MP za slepe, slabovidne in gluhoslepe);
- pogoji za nove MP, določene z novelo pravil (MP iz skupine MP pri kolostomi, ileostomi in urostomi, nefrostomska vrečka, nočna urinska vrečka, mobilne neprepustne hlačke, novi sistem SGM).

Glede na projekcije financiranja OZZ v letih 2020 in 2021 bo sklep začel veljati 1. 6. 2020.

Glede na veljavne pogoje je treba poudariti naslednje spremembe, ki jih vključuje sklep:

- vakuumaska opornica: tudi v primeru hude oblike revmatskega obolenja in limfedema, rane na stopalu ali velikega tveganja za nastanek rane; v primerih akutnih okvar stopalnih sklepov; v primerih kroničnih okvar stopalnih sklepov, pri katerih ni rane, vendar z velikim tveganjem za njen nastanek;
- plenice za otroke: znižanje starostne meje iz štirih let in pol na tri leta za otroke, ki imajo mišično, živčno mišično bolezen in celostni razvojni zaostanek;
- bergle: tudi v primeru pri amputaciji ali enakovredni prirojeni pomanjkljivosti spodnjega uda, da se omogoči hoja.
- oddajnik in senzor KMGM: tudi v primeru sindroma nezavedanja hipoglikemije in velikim tveganjem za hipoglikemijo.

Poročajo tudi o *Sklepu o osnovnih zahtevah kakovosti za medicinske pripomočke iz obveznega zdravstvenega zavarovanja*⁶⁰

- S sklepom o OZK za MP iz OZZ se za posamezno vrsto MP določajo materiali, ki zagotavljajo funkcionalno ustreznost MP in so dosegljivi na slovenskem trgu, in druge zahteve, ki zagotavljajo

⁵⁹ Uradni list RS, št. 4/20; v nadaljnjem besedilu: sklep o pogojih za MP iz OZZ

⁶⁰ Uradni list RS, št. 4/20; v nadaljnjem besedilu: sklep o OZK

funkcionalno ustreznost MP. OZK za posamezne vrste MP določi skupščina ZZZS v soglasju z ministrom, kot to določa tretji odstavek 111. člena pravil v skladu s 26. členom ZZVZZ.

- OZK so standard pri MP, poleg standarda dobe trajanja. Standardi pri MP so zahteve, ki zagotavljajo funkcionalno ustreznost MP glede na določena zdravstvena stanja in druge pogoje, pri katerih ima zavarovana oseba pravico do posameznega MP (te določa Sklep o pogojih za MP iz OZZ) ter glede na vrednost MP (te bodo določene oz. odobrene v skladu s Pravilnikom o seznamu in izhodiščih za vrednosti medicinskih pripomočkov iz obveznega zdravstvenega zavarovanja). Predlog OZK pripravijo posebne strokovne komisije, v katerih sodelujejo predstavniki zavarovanih oseb, medicinske stroke, proizvajalcev, MZ in ZZZS. Komisije pripravijo predlog OZK po postopku, ki ga določi upravni odbor ZZZS, ki določi tudi sestavo, postopek imenovanja, organizacijo in način dela komisij.
- Po novi ureditvi zagotavljanja MP iz OZZ se bodo najprej za vsako vrsto MP določile OZK, zatem pa se bo za vsak konkretni artikel preverilo, ali izpolnjuje te OZK. Določitev OZK je tako eden od pogojev za uveljavitev novega načina zagotavljanja pravice zavarovanih oseb do MP iz OZZ, katerega končni cilj je vzpostavitev seznama MP.
- Določitev OZK za posamezne vrste MP iz skupin MP je prvi korak uveljavitve novega načina zagotavljanja MP. OZK so novost pri načinu urejanja pravic do MP iz OZZ, saj jih bo moral izpolnjevati vsak artikel proizvajalca MP, da se ha lahko uvrstil na seznam MP (in bo s tem postal pravica do MP iz OZZ v skladu s pravili) in jih bo moral izpolnjevati ves čas, ko bo uvrščen na seznam MP. Določitev OZK tako pomeni pomembno nadgradnjo sedanjega načina zagotavljanja pravice do MP iz OZZ, in sicer s ciljem, da se zagotovi ne le enakopravna obravnava zavarovanih oseb, temveč tudi boljša kakovost in v povezavi z njo varnost uporabnikov pri uporabi MP, kar sta tudi najpomembnejša izziva na področju MP v drugih državah članicah Evropske unije in širše v mednarodnem prostoru.
- V posamezni prilogi sklepa so določene OZK za posamezne vrste MP iz posamezne skupine MP. OZK bodo za posamezne vrste MP iz posamezne skupine MP določene postopoma, saj jih za vse skupine MP ni mogoče pripraviti sočasno zaradi zahtevnosti njihove priprave (glede na število MP v posamezni vrsti ali skupini MP) in dolgotrajnosti postopkov njihove uveljavitve. S predmetnim sklepom so določene OZK za posamezne vrste MP iz prvih treh skupin MP, in sicer pri sladkorni bolezni, pri inkontinenci in težavah z odvajanjem seča in pri kolostomi, ileostomi in urostomi. Sklep tako vključuje tudi dve najpomembnejši skupini MP (pri sladkorni bolezni ter inkontinenci in težavah z odvajanjem seča) glede na število zavarovanih oseb, ki uporabljajo te MP in glede na višino odhodkov za MP (**ZZZS, ukrep 7,5**).

Poročajo tudi o *Pravilniku o seznamu in izhodiščih za vrednosti medicinskih pripomočkov iz obveznega zdravstvenega zavarovanja*⁶¹. Zaradi vsebinske povezanosti materije se v Pravilniku o MP ureja predmet dveh veljavnih pravilnikov, ki ju je skupščina ZZZS v soglasju z ministrom sprejela leta 2014 in urejata:

- seznam MP (Pravilnik o uvrščanju in izločitvi medicinskih pripomočkov na seznam medicinskih pripomočkov; v nadaljnjem besedilu: Pravilnik o uvrščanju) in
- izhodišča za cenovne standarde in za cene MP (Pravilnik o določitvi izhodišč za cenovne standarde medicinskih pripomočkov in za cene pripomočkov (artiklov) iz obveznega zdravstvenega zavarovanja; v nadaljnjem besedilu: Pravilnik o CS in cenah).

Ena temeljnih zakonskih podlag za sprejem Pravilnika o MP je 26. člen ZZVZZ, na katerem temelji ureditev seznama MP, ki je v osnovi urejen v pravilih (64.a člen pravil po noveli pravil). Glede na veljavni Pravilnik o uvrščanju se s Pravilnikom o MP natančneje določa vsebina seznama MP, postopek in podrobnejša merila za uvrščanje artiklov na seznam MP in njihovo izločitev s seznama MP ter objava seznama MP.

Druga temeljna zakonska podlaga za sprejem Pravilnika o MP je drugi odstavek 64. člena ZZVZZ, v skladu s katerim:

- ZZZS v soglasju z ministrom določi izhodišča za cenovne standarde za posamezne vrste MP (v nadaljnjem besedilu: CS) in izhodišča za cene za posamezne pripomočke;

⁶¹ Uradni list RS, št. 4/20; v nadaljnjem besedilu: Pravilnik o MP

- ZZZS določi CS oz. se dogovori za cene;
- CS, ki jih določi ZZZS, in cene, za katere se dogovori ZZZS, se upoštevajo pri ureditvi medsebojnih pravic in obveznosti med dobavitelji MP in ZZZS.

Drugi odstavek 64. člena ZZVZZ je bil dodan v zakon, ker je zakonodajalec ocenil:

- da morajo biti elementi, ki vplivajo na odhodke za MP, izključno v pristojnosti Ministrstva za zdravje oz. ZZZS, in ne predmet partnerskega dogovarjanja,
- da je treba določiti takšna izhodišča za CS in cene, ki bodo ZZZS omogočala določitev CS in cen, ki jih je možno priznati na račun javnih sredstev v skladu z razpoložljivimi sredstvi, in
- da morajo v načelu izhodišča omogočati ZZZS pogajanja neposredno z zastopniki proizvajalcev.

Zato je zakonodajalec odločil, da opredelitev izhodišč ne bo več predmet dogovarjanj, temveč jih bo določil ZZZS v soglasju z ministrom, medtem ko bo konkretna določitev CS in cen za posamezno vrsto MP v pristojnosti ZZZS kot izvajalca OZZ (pristojnost upravnega odbora ZZZS) oz., da bo v primerih najzahtevnejših MP ali drugih utemeljenih primerih cena na podlagi pogajanj določena s strani ZZZS za posamezen MP.

Na podlagi te zakonske določbe Pravilnik o MP določa izhodišča za različne vrste vrednosti MP (CS in cene) ter pristojni organ ZZZS in postopek, po katerem ta določi oz. odobri vrednost MP. V skladu z namenom zakonodajalca se bo služba ZZZS o predlagani vrednosti MP pogajala s proizvajalci MP ali z njihovimi zastopniki, katerih artikli bodo izpolnjevali OZK (za te artikle se bo vodil t. i. predsežnam MP za pogajanja).

Z novo ureditvijo bodo odpravljene slabosti sedanjega načina zagotavljanja MP iz OZZ. Po sedanji ureditvi ZZZS določa CS in se dogovarja za cene MP, ne da bi imel možnost vpogleda v razlike v ceni, ki nastajajo v celotni verigi preskrbe in brez pogajanj s proizvajalci MP ali z njihovimi zastopniki. Predlagatelji CS in predlaganih cen so po sedanji ureditvi namreč dobavitelji (lekarnе in specializirane prodajalne), ki izvajajo promet z MP na drobno oz. njihova združenja, čeprav v verigi nastopajo tudi veletrgovci in proizvajalci MP oz. njihovi zastopniki. Poleg tega je lahko po sedanji ureditvi določen artikel pri enem pogodbenem dobavitelju brez doplačila, pri drugem pogodbenem dobavitelju pa se zagotavlja kot nadstandardni MP ob doplačilu zavarovane osebe, do česar po novi ureditvi ne bo moglo priti. Prav tako so nadzori ZZZS pri dobaviteljih pokazali, da dobavitelji velikokrat dejansko nimajo na zalogi niti enega artikla.

Dostopnost zavarovanih oseb se bo po novi ureditvi izboljšala, saj bodo morali imeti dobavitelji pri določenih vrstah MP (če jih bodo zagotavljali po pogodbi z ZZZS) določen delež artiklov s seznama MP v pogodbi z ZZZS. Nova ureditev bo tako zagotavljala bolj enakopravno obravnavo zavarovanih oseb (ZZZS, ukrep 7,5).

Programi

MP poroča, da je invalidnim in vsem drugim zaprtim osebam na prestajanju kazni zapora ali v času pripora, omogočen enak dostop do zdravstvene oskrbe kot vsem drugim državljanom v RS, saj se osnovna zdravstvena dejavnost v zavodih za prestajanje kazni zapora izvaja v okviru javne zdravstvene mreže. Izvajajo jo regionalni zdravstveni domovi, ki v zavodih zagotavljajo tim splošnega zdravnika, psihiatra, zobozdravnika, tim ambulantе za obravnavo odvisnosti in ginekologa za žensko populacijo zaprtih oseb. Skladno z ZIKS-1, je zaprtim osebam omogočeno, da so po napotitvi zdravnika pregledani tudi v ustreznih specialističnih ambulantah zunaj zavoda oz. da se zdravijo v bolnišnicah zunaj zavoda. Za zdravljenje duševnih motenj se lahko zaprte osebe zdravijo tudi v UKC Maribor, na Enoti za forenzično psihiatrijo. V primerih, ko invalidna oseba potrebuje dodatno pomoč pri zadovoljevanju osnovnih življenjskih potreb v obliki nege ali socialne oskrbe, lahko biva v za to prilagojenem prostoru, zdravstvena nega pa mu je nudena s strani zdravstvenega doma, zdravstvenega osebja zavodov za prestajanje kazni zapora in s strani pogodbenih negovalcev. V okviru zdravstvenega zavarovanja imajo invalidne zaprte osebe vse pravice do medicinskih, ortopedskih ali drugih ustreznih pripomočkov, ki jih zagotavlja izvajalec zdravstvene dejavnosti v zavodu – zdravstveni dom.

Invalidni osebi se lahko v skladu z 82. členom *Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij*⁶² kazen zapora prekine, če se oceni, da ji zavod zaradi hude bolezni, poškodbe ali potrebnega zdravljenja, ki ni bolnišnično zdravljenje, ne more zagotoviti potrebne zdravstvene osebe, ali če brez tuje pomoči ni več sposoben opravljati vsaj ene od osnovnih življenjskih potreb v skladu z zakonom, ki ureja pokojninsko in invalidsko zavarovanje, zavod pa mu te pomoči ne more zagotoviti. Prav tako peti odstavek 86. člena Kazenskega zakonika⁶³ določa, da se kazen zapora do devetih mesecev lahko izvršuje tudi s hišnim zaporom, če glede na nevarnost obsojenca, možnost ponovitve dejanja ter osebne, družinske in poklicne razmere obsojenca v času izvrševanja kazni, ni potrebe po prestajanju kazni v zavodu ali če je zaradi bolezni, invalidnosti ali ostarelosti obsojenca kazen treba in jo je mogoče izvrševati v ustreznem javnem zavodu.

V letih 2018 in 2019 sta bila na prestajanju kazni zapora le dva (2) obsojenca s statusom invalida. Eden obsojenec je kazen zapora prestal, drugi pa je že od leta 2018 na prekinitvi kazni zapora, ker brez tuje pomoči ni sposoben opravljati vsaj ene od osnovnih življenjskih potreb v skladu z zakonom, ki ureja pokojninsko in invalidsko zavarovanje (1. odst. 82. čl. ZIKS-1). Ker zavodi za prestajanje kazni zapora arhitekturno niso bili zgrajeni za invalidne in gibalno ovirane osebe, so v zadnjih letih z adaptacijskimi posegi na lokacijah bistveno izboljšali prostorske pogoje, predvsem v smislu prilagoditve prostorov za invalidne osebe. Invalidom so prilagodili kopalnice, zagotovili dvizno ploščad za premagovanje stopnic, uredili oprijemališča na hodnikih, uredili klančine ipd. Uprava RS za izvrševanje kazenskih sankcij si bo tudi v prihodnje prizadevala, da bi bili vsi zavodi za prestajanje kazni zapora opremljeni z minimalnimi prostorskimi pogoji za invalidne osebe oz. načrtuje v okviru novogradnje zapora v Dobrunjah posebno nastanitvene kapacitete za invalidne in gibalno ovirane osebe (**MP**, ukrep 7.3).

NIJZ poroča, da so v letu 2019 nadaljevali distribucijo priročnika za zdravstvene delavce z naslovom *Ne slišim vas!*, ki bo v pomoč pri komuniciranju z gluhi in naglušnimi osebami v zdravstvenih obravnavah. V njem je na kratko predstavljena zakonodaja s tega področja (pravice in obveznosti obeh strani), predvsem pa se osredotoča na praktične napotke za delo in dobre ter malo manj zgledne primere iz prakse. Priročnik ni mišljen kot orodje, ki bo zdravstvene delavce naučilo samostojne komunikacije z gluhi in naglušnimi, temveč kot orodje za razumevanje pravilne komunikacije s to skupino ljudi (**NIJZ**, ukrep 7.8).

Vse Svitove kontaktne točke, OE in terenska ekipa so opremljeni z namiznimi modeli debelega črevesa, ki so v pomoč tudi pri demonstraciji slepim osebam, saj se lahko modela dotaknejo in otipajo različne spremembe na črevesu. Poleg tega imajo kot vsa leta na voljo navodila za sodelovanje v Programu Svit tako v zvočni obliki kakor v znakovnem jeziku, kolonoskopski centri pa naj bi bili dostopni tudi za gibalno ovirane (tega sicer v praksi ne preverjajo). V letu 2019 so prenovili spletno stran Programa Svit, ki je narejena tako, da je berljiva tudi osebi, ki za pregledovanje spletnih vsebin uporablja posebno orodje za prevajanje besedila v brajico. Nova spletna stran je prilagojena tudi slabovidnim osebam, saj omogoča nastavitve velikosti črk ter barvnega kontrasta celotne spletne strani. Poleg tega je na spletni strani www.Program-Svit.si v razdelku Za zdravstvene delavce dostopna pregledna knjižnica z videoposnetki najpogostejše uporabljenih kretenj v znakovnem jeziku, ki je lahko v pomoč zdravstvenim delavcem pri komunikaciji z gluhi in naglušnimi osebami. V letu 2019 so posneli nova zvočna gradiva prenovljenih tiskovin za ciljno javnost (**NIJZ**, ukrep 7.4).

Vprašanje dostopnosti do zdravstvenih storitev za osebe z oviranostmi so na NIJZ uvrstili med teme projekta Model skupnostnega pristopa za krepitev zdravja in zmanjševanje neenakosti v zdravju v lokalnih skupnostih – MoST (2017–2020), katerega širok okvir je nadgradnja preventivne zdravstvene dejavnosti na primarni ravni in povezovanje struktur na nivoju lokalnih skupnosti za zmanjševanje neenakosti v zdravju. Projekt MoST je implementacijski projekt za rešitve, razvite v projektu Skupaj za zdravje, ter predstavlja podporno komponento projekta »Nadgradnja in razvoj preventivnih programov ter njihovo izvajanje v primarnem zdravstvenem varstvu in lokalnih skupnostih«, ki se izvaja v zdravstvenih domovih in lokalnih skupnostih (**NIJZ**, ukrep 7.2).

⁶² Uradni list RS, št. 110/06 – uradno prečiščeno besedilo, 76/08, 40/09, 9/11 – ZP-1G, 96/12 – ZPIZ-2, 109/12, 54/15 in 11/18

⁶³ Uradni list RS, št. 50/12 – uradno prečiščeno besedilo, 6/16 – popr., 54/15, 38/16 in 27/17

Na spletni strani Programa Skupaj za zdravje (<https://www.skupajzazdravje.si/>) so omogočili možnost povečanja pisave. V načrtu imajo tudi druge prilagoditve spletnih strani (**NIJZ**, ukrep 7.4).

NIJZ poroča, da so zdravstveni domovi, ki sodelujejo v projektu, izdelali presojo ustreznosti objektov in komunikacijskih ukrepov zdravstvenih domov za osebe z gibalno in senzorično oviranostjo. Analiza presoj ustreznosti objektov in komunikacijskih ukrepov je v pripravi (**NIJZ**, ukrep 7.9).

ZZZS poroča, da skladno s 50. in 51. členom pravil ZZZS vsako leto sofinancira zavarovanim osebam z določenimi boleznimi/stanji udeležbo v skupinski in njim prilagojeni rehabilitaciji, ki jo strokovno vodi ustrezna klinika, inštitut ali drug zdravstveni zavod. Udeleženci skupinske obnovitvene rehabilitacije imajo zagotovljeno sofinanciranje fizioterapije in stroške bivanja.

Višina sredstev za sofinanciranje skupinske obnovitvene rehabilitacije je vsako leto določena v finančnem načrtu ZZZS, ki ga sprejme Skupščina ZZZS. V letu 2019 je bilo za ta namen realiziranih 3.640.648,90 EUR.

Na podlagi sklepa Upravnega odbora ZZZS, ZZZS izvede vsako leto javni razpis za izbiro organizatorjev skupinske obnovitvene rehabilitacije. Izbrani so bili naslednji izvajalci:

- Društvo psoriatikov Slovenije;
- Združenje multiple skleroze Slovenije;
- Društvo distrofikov Slovenije;
- Društvo za pomoč otrokom s presnovnimi motnjami;
- Zveza paraplegikov Slovenije;
- Slovensko društvo za celiakijo;
- Sonček Zveza društev za cerebralno paralizo;
- Društvo paralitikov Slovenije.

ZZZS je z izbranimi osmimi organizatorji sklenil pogodbe o sofinanciranju programa skupinske obnovitvene rehabilitacije za leto 2019. Skladno z določili razpisne dokumentacije in sklenjene pogodbe so izbrani organizatorji odgovorni za izvedbo programa in izbiro udeležencev, ki poteka v sodelovanju z ustrežno kliniko ali inštitutom (**ZZZS**, ukrep 7,3).

V okviru Splošnega dogovora za pogodbeno leto 2019 so bile dogovorjene naslednje širitve:

- povečanje kadra v CIRIUS Kamnik, CIRIUS Vipava, CSG Portorož in ZGNL,
- širitev programa v CUDV Dornava (**ZZZS**, ukrep 7,5).

SOUS poroča, da so bili v njihovem okviru v letu 2019 pripravljeni različni dokumenti za standardizacijo zdravstvenih storitev oz. poenotenje kadrovskih normativov za skupine izvajalcev - socialnovarstvenih zavodih za usposabljanje (CUDV in domsko varstvo VDC), v zavodih za usposabljanje (CIRUS) in v zavodih za rehabilitacijo po pridobljeni možganski poškodbi. V skladu z dogovorom partnerjev za pripravo Splošnega dogovora za leto 2020 so bili posredovani na MZ in ZZZS. **SOUS** predlaga, da se pripravljene predloge čim prej obravnava ter uvrsti v splošni dogovor. Posredovani so bili predlogi za standardizacijo oz. poenotenje kadrovskih normativov za:

- socialnovarstvene zavode za usposabljanje – CUDV in VDC (domsko varstvo);
- CIRIUS - centri za izobraževanje, rehabilitacijo in usposabljanje oseb s posebnimi potrebami (do sedaj zavodi za usposabljanje);
- zavode za rehabilitacijo po pridobljeni možganski poškodbi (do sedaj zavodi za poškodbo glave) (**SOUS**, ukrep 7.10).

SOUS je bila tudi v letu 2019 aktivno vključena v izvajanje sprejetih sprememb in dopolnitev zakona o zdravstveni dejavnosti, predvsem z vidika pogojev izvajanja zdravstvene dejavnosti za socialno varstvene zavode in zavode s področja vzgoje in izobraževanja. MZ je vsem dosedanjim izvajalcem zdravstvene dejavnosti, tudi s področja socialnega varstva in vzgoje in izobraževanja, v letu 2018 izdalo odločbe o opravljanju javne zdravstvene službe. Podlaga za pripravo odločb so bili podatki iz Splošnega dogovora za leto 2018 oz. 2019. Po dogovoru z MZ je SOUS v maju 2019 pripravila pregled izpolnjevanje pogojev za pridobitev dovoljenja za opravljanje zdravstvene dejavnosti, za večino izvajalcev zdravstvene dejavnosti. Vsi navedeni izvajalci morajo poleg odločb pridobiti tudi dovoljenje za

opravljanje zdravstvene dejavnosti (v treh letih od uveljavitve zakona, predvidoma do 18. 12. 2020). Za pridobitev dovoljenja za opravljanje zdravstvene dejavnosti mora izvajalec zdravstvene dejavnosti, glede na vrsto zdravstvene dejavnosti, izpolnjevati predvsem naslednje pogoje: ima zaposlenega odgovornega nosilca zdravstvene dejavnosti; zdravstvene storitve opravljajo zdravstveni delavci oz. zdravstveni sodelavci, ki izpolnjujejo pogoje iz zakona; ima prostore in opremo za opravljanje določene vrste zdravstvene dejavnosti. V letu 2020 se pričakuje nadaljevanje aktivnosti za ureditev dovoljenj za opravljanje zdravstvene dejavnosti (**SOUS**, ukrep 7.10).

Dogodki

NIJZ poroča, da so v okviru projekta MoST⁶⁴ izvedli 9 ponovitev usposabljanja za izvajalce iz standardnega tima centra za krepitev zdravja (CKZ), in sicer Modula 8 – *Pristopi za zagotavljanje enakosti pri izvajanju nemedikamentoznih obravnav v centru za krepitev zdravja*. V tem modulu so zdravstveni delavci in sodelavci pridobili kompetence za vključevanje oseb z gibalno in senzorično oviranostjo v preventivne programe. Nato so pripravili analizo tega usposabljanja ter program prilagodili glede na izkazane potrebe. Prenovljen modul (*Pristopi za vključevanje oviranih in invalidnih oseb v preventivne programe*) se bo od leta 2020 redno izvajal v okviru Temeljnega usposabljanja za izvajalce iz zdravstveno-vzgojnih centrov (ZVC) in centrov za krepitev zdravja (CKZ) (**NIJZ**, ukrep 7.8).

V okviru letnega strokovnega srečanja izvajalcev preventivnih obravnav za odrasle iz ZVC, CKZ, ambulant družinske medicine in patronažnega zdravstvenega varstva so izvedli delavnico Delo s prenosno slušno zanko (Induktivna zanka). Nakup slušne zanke iz projektnih sredstev za zdravstvene domove predstavlja pomemben korak k lažji komunikaciji in uspešnejši obravnavi oseb z okvaro sluha. Oseba z okvaro sluha, ki uporablja slušni aparat z vklopom funkcije »T«, sliši čist zvok brez motenj, šumov in odmevov (**NIJZ**, ukrep 7.5, 7.8).

ZZZS poroča, da je v letu 2019 izvedel vsebinsko posodobitev in elektronsko izdajo brošure »Pravice iz obveznega zdravstvenega zavarovanja«, v okviru katere je posebej opisana tudi pravica do medicinskih pripomočkov, ki jih uporabljajo invalidne osebe. Poleg tega je ZZZS v letu 2019 posodobil in ponatisnil tudi tematske plakate in zloženke, ki so namenjene tudi invalidom, in sicer z naslovom: »Kaj morate kot zavarovana oseba vedeti o osnovni zdravstveni dejavnosti?«, »Kaj morate kot zavarovana oseba vedeti o specialistični ambulantni dejavnosti?«, »Kaj morate kot zavarovana oseba vedeti o obozdravstvenem varstvu?«, »Pravica do storitev zobozdravstvene dejavnosti«, »Pojmovnik pogostih izrazov v zobozdravstvu«, »Pravica do storitev osnovne zdravstvene dejavnosti«, »Naročanje na zdravstvene storitve z napotnico«, »Pravica do storitev specialistično ambulantne dejavnosti«, »Pravica do povračila potnih stroškov, »Kdo je farmacevt svetovalec?« in »Elektronski bolniški list« (**ZZZS**, ukrep 7.3).

Kvantitativni podatki

ZZZS navaja podatke o številu naročilnic, na podlagi katerih so bili izdani ali izposojeni medicinski pripomočki, po skupinah medicinskih pripomočkov v letih 2018 in 2019 ter podatke o stroških, izdanih, izposojenih in servisiranih medicinskih pripomočkov po skupinah v breme obveznega zdravstvenega zavarovanja v letih 2018 in 2019. Podatki se nahajajo v Prilogi B tega poročila (**ZZZS**, ukrep 7,5).

SOUS poroča, da je sodelovala pri sklepanju splošnega dogovora za zdravstveno dejavnost za leto 2019 z namenom izboljševanja zagotavljanja zdravstvenih storitev za invalide vključene v socialnovarstvene zavode in zavode za usposabljanje. Obseg in strošek zdravstvenih storitev za otroke, mladostnike in odrasle osebe s posebnimi potrebami, oz. osebe s statusom invalida je določen v dogovoru, ki ga vsako leto sklenejo partnerji dogovora in sicer MZ, Zdravniška zbornica Slovenije, Združenje zdravstvenih zavodov Slovenije, Lekarniška zbornica Slovenije, Skupnost slovenskih

⁶⁴ Projekt MoST je implementacijski projekt za rešitve, razvite v projektu Skupaj za zdravje, ter predstavlja podporno komponento projekta »Nadgradnja in razvoj preventivnih programov ter njihovo izvajanje v primarnem zdravstvenem varstvu in lokalnih skupnostih«, ki se izvaja v zdravstvenih domovih in lokalnih skupnostih.

naravnih zdravilišč, Skupnost socialnih zavodov Slovenije, ZZZS in SOUS. S dogovorom se določi skupen obseg programov zdravstvenih storitev, izhodišča za njegovo izvajanje, standarde ponudbe zdravstvenih storitev, oblikovanje cen ter skupen obseg potrebnih sredstev za plačilo programa na državni ravni. Dogovor skupaj s prilogami predstavlja pravno podlago za sklepanje pogodb z izvajalci zdravstvenih storitev za tekoče leto. Zdravstvene storitve za otroke, mladostnike in odrasle osebe s posebnimi potrebami, obsegajo storitve zdravstvene nege, program logopedске, psihološke, defektološke in avdiološke storitve, fizioterapevtske, delovno terapevtske in druge rehabilitacijske storitve (**SOUS**, ukrep 7.10).

Skupna realizirana vrednost obsega programov zdravstvenih storitev za izvajalce v okviru SOUS je bila konec leta 2019 v višini 21,77 mio EUR. Od tega je bila realizacija zdravstvenih storitev v socialnovarstvenih zavodih za usposabljanje v višini 9,71 mio EUR, v centrih za sluh in govor v višini 2,75 mio EUR, v varstveno delovnih centrih in koncesionarjih v višini 2,39 mio EUR, v zavodih za usposabljanje v višini 2,83 mio EUR, v centrih za poškodbo glave v višini 1,46 mio EUR ter zavodih za izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami in svetovalnem centru v višini 2,60 mio EUR (**SOUS**, ukrep 7.10).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

ZPIZ poroča, da si že več let prizadeva, da bi zaživel predlog o vzpostavitvi enotnega izvedenskega organa, ki bi povezal postopke tako na ZZZS kot na ZPIZ, in poleg prihrankov (tako časovnih kot finančnih) postavil medicinske izvedence v neodvisni položaj od podeljevalcev pravic. Določene rešitve je sicer mogoče izvesti s spremembo zakonodaje tudi brez uvedbe enotnega izvedenskega organa, vendar takšne rešitve ne bi celovito razrešile vseh omenjenih težav. Pripravi bi bilo treba analizo vseh dejavnikov, in sicer z upoštevanjem vseh dejstev v okviru celotnega sistema socialnih zavarovanj, torej ne v okviru posameznih zavodov, ki bi prenesli del svoje dejavnosti na novo neodvisno izvedensko institucijo. In seveda, kar je najpomembnejše, urediti sistem tako, da bodo na novo vzpostavljeni procesi za zavarovance in upokoјence kar najhitrejši in kar najbolj prijazni.

Svet ZPIZ je na 29. seji dne 21. 12. 2017 sprejel sklep, v katerem opozarja Vlado RS (tudi glede na izdane sodbe Evropskega sodišča za človekove pravice in Ustavnega sodišča RS) na nujnost uvedbe instituta enotnega in neodvisnega izvedenskega organa v RS ter sprejem spremembe sistemske zakonodaje na področju pravic iz invalidnosti.

Idejo o vzpostavitvi posebnega in neodvisnega izvedenskega organa, ki bi pripravljala strokovne podlage za odločanje o posameznih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja ter zdravstvenega zavarovanja in bil ločen od ZPIZ in ZZZS je podprl na skupnem pogovoru, ki je potekal dne 11. 12. 2017, tudi Varuh človekovih pravic. Po njegovem mnenju je vprašanje postavitve neodvisnega organa še posebej aktualno po odločitvi Ustavnega sodišča RS (Up-233/15 z dne 19.10.2017).

Svet ZPIZ je na 4. seji dne 14. 6. 2018 sprejel sklep, v katerem naroča vodstvu zavoda, da z relevantnimi deležniki organizira sestanek v zvezi z uvedbo instituta enotnega in neodvisnega izvedenskega organa v RS.

Dne 9. 1. 2019 je potekal sestanek v zvezi z uvedbo enotnega izvedenskega organa (v nadaljevanju: EIO), na katerem je generalni direktor ZPIZ poudaril, da je namen sestanka ponovno obravnavati tematiko enotnega izvedenskega organa in po opravljeni diskusiji sprejeti tudi odločitev, ali je aktivnosti za njegovo uvedbo smiselno nadaljevati. Poudaril je še, da se oba zavoda: ZSSS in ZPIZ soočata s podobnimi težavami na področju izvedenstva (obseg bolniških odsotnosti in postopkov za uveljavljanje pravic se povečuje), zato je potrebna sinergija in visoka stopnja sodelovanja med obema zavodoma. Za izhodišče je predlagal, da se ustanovi delovna skupina, ki bo intenzivneje pričela z delom. V nadaljevanju je direktor Sektorja za izvedenstvo ZPIZ kronološko predstavil aktivnosti za ustanovitev EIO, ki so potekale v preteklih letih. Prva ideja o ustanovitvi EIO se je pojavila leta 2009 na pobudo ZZZS, da bi se povezali postopki za ugotavljanje začasne in trajne nezmožnosti za delo s ciljem zmanjšati obseg bolniških staležev. Idejo sta takrat podprli obe resorni ministrstvi. Na obravnavanem področju sta delovali tudi že dve delovni skupini. Leta 2011 je bila pripravljena Analiza stroškov in koristi ustanovitve Zavoda za medicinsko izvedenstvo RS in osnutek zakona o medicinskem izvedenstvu, ki je

predvidel samostojno institucijo na tem področju. Poudaril je še, da je bila uvedba EIO določena med cilji v koalicijskih pogodbah prejšnje in sedanje vlade. Upravni odbor in vodstvo ZZZS sta se na podlagi internega elaborata v letu 2015 izrekla proti uvedbi EIO. V letu 2016 je bila izdana bela knjiga o pokojninski reformi, ki je predvidela uvedbo EIO.

Največja težava je nepovezanost in neusklajenost postopkov ocenjevanja začasne in trajne nezmožnosti za delo (problematika zbiranja dokumentacije – delovne in medicinske); trajanje postopkov, poklicna rehabilitacija. Cilj je, da se posameznika vrne na delo čim prej. Po mnenju direktorja Sektorja za izvedenstvo ZPIZ bi bilo v okviru EIO lažje reševati problematiko instituta, ko zdravljenje ni končano in trajnejše nezmožnosti za delo. Pereča je tudi kadrovska problematika pri pridobivanju zdravnikov na obeh zavodih. Potrebno je celovito preveriti možnosti za izboljšave. Bil je sprejet sklep, da ZZZS in ZPIZ do 31. 1. 2019 pripravita obrazložen predlog za imenovanje delovne skupine, ki bo pripravila predlog za poenotenje postopkov ugotavljanja začasne in trajne nezmožnosti za delo, vključno z oblikovanjem stališča glede vzpostavitve EIO in ureditve statusa zdravnikov izvedencev.

Na seji Sveta ZPIZ je bila dne 3. 6. 2019 obravnavana problematika glede izvajanja postopkov za oceno delazmožnosti na ZPIZ in priznavanje bolniške odsotnosti na ZZZS.

S ciljem poenotiti in racionalizirati sistem medicinskega izvedenstva v socialnih zavarovanjih je bila 17. 4. 2019 imenovana medresorska delovna skupina v okviru MZ – projektna skupina za pripravo rešitev za poenotenje ugotavljanja začasne in trajne nezmožnosti za delo. Rešitve v smeri poenotenja postopkov pa so opredeljene tudi v sklepih 5. Mednarodnega kongresa medicinskih izvedencev, ki se je v organizaciji ZZZS, ZPIZ, ZIZRS in Thermane Laško odvijal v aprilu 2019 v Laškem.

ZPIZ svoje poročilo zaključil s poudarkom, da mora biti poglaviten cilj vseh sprememb primerna in hitra obravnava zahtevkov s področja socialne varnosti, primerno pravno in organizacijsko urejen sistem medicinskega izvedenstva v naši državi pa je lahko eden izmed pomembnih dejavnikov za doseg tega cilja (**ZPIZ**, ukrep 7.11).

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

NSIOS so kot kvalificiran predlagatelj ZZZS predlagali člane dveh komisij za medicinske pripomočke za novo mandatno obdobje, in sicer za skupino pripomočkov pri zdravljenju sladkorne bolezni ter za pripomočke pri težavah z odvajanjem (**NSIOS**, ukrep 7.5).

Uresničevanje sedmega cilja

V letu 2019 so bile sprejete spremembe in dopolnitve Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja in predpisi s področja medicinskih pripomočkov, ki predstavljajo korak naprej pri uveljavljanju določenih pravic invalidov iz naslova obveznega zdravstvenega zavarovanja.

Vprašanje dostopnosti do zdravstvenih storitev za osebe z oviranostmi je eno izmed tem projekta Model skupnostnega pristopa za krepitev zdravja in zmanjševanje neenakosti v zdravju v lokalnih skupnostih – MoST (2017–2020), katerega širok okvir je nadgradnja preventivne zdravstvene dejavnosti na primarni ravni in povezovanje struktur na nivoju lokalnih skupnosti za zmanjševanje neenakosti v zdravju. V pripravi je analiza presoje ustreznosti objektov in komunikacijskih ukrepov zdravstvenih domov za osebe z gibalno in senzorično oviranostjo.

8. CILJ: KULTURNO UDEJSTVOVANJE

Opis cilja

Kultura je nedvoumno ena najpomembnejših človekovih značilnosti, je njegov svet, v njej se človek razvija in po njej se tudi razlikuje od drugih bitij. Kultura je ogledalo naših vrednot in našega sveta. Zato je treba z ustrezno kulturno politiko omogočiti vsem ljudem enake možnosti dostopanja do kulture in njenega sooblikovanja.

Dosedanji projekti so temeljili na *Zakonu o varstvu kulturne dediščine*, *Zakonu o knjižničarstvu*, *Zakonu o uresničevanju javnega interesa v kulturi* in *Zakonu o medijih*. S sofinanciranjem projektov in razvojem tehnične infrastrukture država prispeva k večji komunikacijski dostopnosti in večji raznovrstnosti programov, namenjenih invalidom.

Ukrepi:

- 8.1 ozaveščanje celotnega prebivalstva o kulturnih prispevkih invalidov;
- 8.2 razširjanje možnosti sofinanciranja projektov, namenjenih invalidom, iz proračunskih sredstev;
- 8.3 spodbujanje splošnih knjižnic k zagotavljanju knjig in časopisov ter avdiovizualnega in elektronskega gradiva, prilagojenega slepim in slabovidnim, gluhi in naglušnim ter osebam z motnjo v duševnem razvoju;
- 8.4 spodbujanje nastajanja društev in podobnih združenj na kulturnem področju ter spodbujanje združevanja invalidnih umetnikov;
- 8.5 sistemsko zagotavljanje financiranja in izdajanja prilagojenih časopisov (za slepe in slabovidne ter za osebe z motnjo v duševnem razvoju);
- 8.6 priprava zakonodaje, ki bo v skladu z mednarodnim pravom zagotovila, da zakoni o zaščiti intelektualne lastnine niso nerazumna ali diskriminacijska ovira za to, da kulturno gradivo ne bi bilo dostopno invalidom;
- 8.7 zagotavljanje knjig in časopisov ter avdiovizualnega in elektronskega gradiva, prilagojenega slepim in slabovidnim, gluhi in naglušnim ter osebam z motnjo v duševnem razvoju, v splošnih knjižnicah;
- 8.8 uvrstitev knjižnice za slepe in slabovidne v državno shemo knjižnic, prav tako pa zagotovitev, da država sistemsko financira njeno delovanje;
- 8.9 spodbujanje sodelovanja med invalidskimi organizacijami, kulturno-umetniškimi skupinami in umetniki invalidi posamezniki pri kulturni in umetniški ustvarjalnosti na lokalni, državni, meddržavni, evropski in mednarodni ravni;
- 8.10 povečanje števila digitaliziranih in spletno dostopnih vsebin, prilagojenih potrebam pripadnikov različnih skupin invalidov.

Nosilci:

MGRT, MK (direktorati in službe ter javne kulturne ustanove, kot izhaja iz Preglednice 1), IRSSV, NIJZ, NSIOS, YHD, Zveza Sonček, Slovenska Karitas.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

Programi

MK, Arhiv RS poroča, da je invalidska tematika občasno tudi tema redne mesečne rubrike na njihovi spletni strani, ki se imenuje Arhivalija meseca.

V okviru projekta e-ARH.si: ESS 2016-2020 so pripravili informativni material o možnostih za dostop do arhivskega gradiva invalidom; dve brošuri v brajici (slovenska in angleška različica), dva letaka (format A4, obojestranski tisk; Prilagoditve elektronskega arhivskega gradiva (eAG) ranljivim skupinam, Tehnični pripomočki za omogočanje dostopnosti eAG ranljivim skupinam), dva plakata in tri različne

brošure (ena od njih je tudi v angleškem jeziku), v katerih je en del namenjen tudi predstavitvi dostopnosti eAG ranljivim skupinam.

Pri oblikovanju in predstavitvi rešitev za invalide Arhiv RS sodeluje z reprezentativnimi invalidskimi in drugimi organizacijami, ki si prizadevajo za dostopnost svojih vsebin in programov invalidom. V letu 2019 so izpostavili sodelovanje z organizacijskim odborom Kulturnega bazarja 2020, kjer so dobili možnost predstaviti dve predavanji na temo dostopnosti in programov Arhiva RS za invalide. Izpostavili so tudi sodelovanje s Centrom IRIS, ki je v letu 2019 praznoval stoto obletnico obstoja. Ker je Center IRIS ustvarjalec arhivskega gradiva, ki sodi v pristojnost Arhiva RS, je ta gostil razstavo, ki so jo pripravili ob stoti obletnici in izdal publikacijo: Prvih sto let šole za slepe. V letu 2019 so izvedli **digitalizacijo arhivskega gradiva**, natančneje izbor fotografij, za potrebe razstave 100 let šole za slepe v Sloveniji. Uredili in popisali so 1.874 fotografij iz fonda SI AS 1.460 Zavod za slepo in slabovidno mladino Ljubljana ter pripravili opise teh fotografij za slepe. Fotografije bodo digitalizirane v letu 2020. Prav tako so izvedli postopek javnega naročila za digitalizacijo 654 radijskih kaset iz fonda SI AS 2.057 Urad Vlade RS za informiranje, ki jih bodo v letu 2020 digitalizirali, izbor zvočnih posnetkov pa bodo prilagodili za dostop gluhim oz. naglušnim uporabnikom. Prav tako so v letu 2019 pripravili izbor spisovnega gradiva, ki ga bodo digitalizirali v letu 2020 prav z namenom omogočanja dostopnosti pripadnikov različnih skupin invalidov. V letu 2019 so namreč vzpostavili lasten center za digitalizacijo, saj se zavedajo, da z digitalizacijo lahko omogočimo lažji dostop do arhivskega gradiva, ki ga želimo dajati na uporabo preko Virtualne arhivske čitalnice, ki so jo, prav tako kot Center za digitalizacijo, vzpostavili v okviru projekta e-ARH.si ESS 2016-2020 in bo na uporabo v letu 2020 (**MK, Arhiv RS, ukrep: 8.1, 8.7, 8.9 in 8.10**).

MK, Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice poroča, da se je na področju institucij, ki sodijo v pristojnost tega sektorja, v letu 2019 nadaljevalo uresničevanje dobrih praks. Javni zavodi so v okviru izvajanja javne službe izvedli v skladu s priporočili in pobudami MK, programske vsebine, s katerimi so uresničevali pravice invalidov do dostopnosti. Muzeji upoštevajo podlage za doseganje cilja dostopnosti do informacij in vsebin iz priročnikov »Dostopen muzej - smernice za dobro prakso« in »Muzeji, javnost, dostopnost«. Tudi v arhivih in knjižnicah kljub pomanjkanju namenskih sredstev zagotavljajo dostopnost do informacij invalidom. Javni zavodi zagotavljajo uresničevanja inkluzivnosti tako, da pripravljajo takšne programe, ki so dostopni tudi invalidom. Zato selektivnih numeričnih podatkov ni.

V letu 2019 novih možnosti pridobivanja namenskih sredstev za financiranje projektov ni bilo. Na področju knjižnične dejavnosti pa odlično deluje Knjižnica slepih in slabovidnih Minke Skaberne, ki je rezultat preteklega EU projekta.

MK namensko ne sofinancira posebnega nakupa gradiva za invalide, saj se knjižnice o nakupu tovrstnega gradiva odločajo avtonomno glede na ugotovljene potrebe v njihovem okolju. Knjižnice v sodelovanju z različnimi društvi, zavodi in ustanovami načrtujejo in izvajajo vsebine za vključevanje uporabnikov s posebnimi potrebami v uporabo knjižnice in knjižničnih storitev. S storitvami za uporabnike s posebnimi potrebami nadaljujejo krepitev svoje socialne vloge v družbi in prispevajo k izboljšanju kakovosti življenja.

Na področju muzejske dejavnosti so se nadaljevale aktivnosti za uresničevanje 2. člena *Zakona o varstvu kulturne dediščine*⁶⁵.

Knjižnice izvajajo tudi nakup gradiva v invalidom prilagojenih tehnikah (zvočno gradivo, gradivo s povečanim tiskom, gradivo v braillovi pisavi, taktilne slikanice itd.). Knjižnice ocenjujejo, da zaradi majhne ponudbe knjižničnega gradiva v invalidom prilagojenih tehnikah na trgu, delež tovrstnega gradiva obsega manj kot 1% celotne knjižnične zbirke slovenskih splošnih knjižnic. Nakup knjižničnega gradiva je za splošne knjižnice povsem avtonomna naloga, ki jo morajo izvajati strokovno utemeljeno ter skladno s kriteriji, oblikovanimi na podlagi ugotovljenih splošnih in posebnih potreb v njihovem okolju, ki so določeni in javno objavljeni v dokumentu o nabavni politiki knjižničnega gradiva.

Namen projekta knjižnice slepih in slabovidnih je bil vzpostavitev in promoviranje mehanizmov in pogojev za celostno informiranost, dostop do kulturnih dobrin ter usposabljanje slepih in slabovidnih kot pogoj za njihovo enakopravno vključevanje v družbo. S projektom so pri ZDSSS zagotovili pogoje za delovanje osrednje knjižnice za slepe, slabovidne in druge osebe z motnjami branja ter razviti modele

⁶⁵ Uradni list RS, št. 16/08, 123/08, 8/11 – ORZVKD39, 90/12, 111/13, 32/16 in 21/18 – ZNOrg

usposabljanja in izobraževanja za delo z novo informacijsko-komunikacijsko tehnologijo (**MK, Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice, ukrep 8.1, 8. 2, 8.6, 8.5, 8.7, 8.8, 3.1 in 3.2).**

MK, Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice, poroča, da na področju knjižnične dejavnosti potekajo številne aktivnosti za omogočanje enakih možnosti dostopa do knjižnic in njihovih storitev za vse prebivalce Slovenije. Knjižnice tovrstne aktivnosti kot primere dobre prakse predstavljajo na različnih strokovnih srečanjih, da bi tovrstne prilagojene storitve še bolj približali občanom, pa se povezujejo z različnimi organizacijami in društvi, ki lahko s svojim delovanjem pomembno prispevajo k boljšim pogojem za prost in neomejen dostop do znanja, duhovnih dobrin, kulture in informacij tudi posameznikom in skupinam s posebnimi potrebami. Med aktualna bibliotekarska priporočila, smernice in standarde za strokovno delo za organizacijo knjižnične dejavnosti za posebne skupine prebivalcev sodijo: *Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (za obdobje 2018-2028), Smernice za knjižnične storitve za osebe z disleksijo, Smernice za lažje berljivo gradivo, Knjižnice za slepe v informacijski dobi: razvojne smernic in Smernice za dostop do knjižnic za uporabnike z oviranostmi, Smernice za oblikovanje storitev za starejše.*

Knjižnična dejavnost že tradicionalno posveča velik delež svojih storitev ranljivim skupinam uporabnikov. Na področju knjižnične dejavnosti potekajo številne aktivnosti za omogočanje enakih možnosti dostopa do knjižnic in njihovih storitev za vse prebivalce Slovenije. Ne gre zgolj za prilagoditve v knjižnicah, kot so vgradnja ustreznih dvigal in klančin, nakup računalnikov z braillovo vrstico in programskimi prilagoditvami, bralnih lup, zvočnih knjig, bralnikov, slušnih zank, izdelava prilagojenih spletnih strani v skladu s smernicami WCAG 2.1, omogočanje slepim uporabnikom vstopa v knjižnične prostore s psom vodnikom, izposoje očal, bralnih ravnil itd., saj slovenske splošne knjižnice in NUK že vrsto let izvajajo tudi različne aktivnosti za povečevanje dostopnosti knjižnične dejavnosti za vse ciljne skupine uporabnikov s posebnimi potrebami (brezplačne ali znižane članarine, prilagojeni izposojevalni roki, dostava gradiva na dom, bibliobusna služba, organiziranje premičnih zbirk gradiva, branje na domu, obiskovanje domov upokojencev, bivalnih skupnosti, tečaji informacijskega opismenjevanja za posebne skupine uporabnikov, biblioterapevtski programi za osebe s težavami v duševnem zdravju, tolmačenje prireditev, ki jih organizirajo knjižnice, oddaljen dostop do e-gradiva, organiziranje učne pomoči otrokom s specifičnimi učnimi težavami ...). S postavk za knjižnično dejavnost je MK v letu 2019 sofinanciralo nakup gradiva, ki vključuje tudi nakup knjižničnega gradiva v invalidom prilagojenih tehnikah (zvočno gradivo, gradivo s povečanim tiskom, gradivo v Braillovi pisavi, taktilne slikanice itd.). Gradivo, ki je tako primerno za uporabo tudi slabovidnim uporabnikom in dislektikom imajo knjižnice označene s posebnimi piktogrami. V letu 2019 je ministrstvo financiralo tudi programe posebnih nalog osrednjih območnih knjižnic, v okviru katerih knjižnice izvajajo tudi posebne aktivnosti za »opredelitev ciljev, koordinacijo in izvedbo knjižničnih storitev za posebne skupine uporabnikov« (9. člen Pravilnika o osrednjih območnih knjižnicah), med katere sodijo tudi invalidi. Knjižnice v sodelovanju z različnimi društvi, zavodi in ustanovami načrtujejo in izvajajo vsebine za vključevanje uporabnikov s posebnimi potrebami v uporabo knjižnice in knjižničnih storitev. S storitvami za uporabnike s posebnimi potrebami nadaljujejo krepitev svoje socialne vloge v družbi in prispevajo k izboljšanju kakovosti življenja. Kot primera dobre prakse v slovenskih splošnih knjižnicah izpostavljamo: (1) Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika je v okviru projekta t. i. lahkega branja »*Lahko je brati*« (trajanje projekta v letih 2018 in 2019) postala referenčni center za lahko branje. Lahko branje je namenjeno predvsem dvema glavnima ciljnim skupinama: ljudem, ki zaradi različnih oviranosti trajno potrebujejo lahko berljive informacije in publikacije (npr. ljudje, ki doživljajo disleksijo, motnjo v duševnem razvoju, specifične učne motnje, motnje avtističnega spektra, demenco, ...) in ljudem, ki imajo slabše razvito veščino branja ali slabo poznajo jezik in sčasoma mogoče ne bodo imeli več potrebe po lažje berljivih besedilih (npr. priseljenci, neizkušeni bralci, ...). S tem programom želijo prispevati k dejavnejšemu vključevanju navedenih ciljnih skupin v družbo, saj je osnovna demokratična pravica vseh dostop do kulture, literature in informacij v razumljivi obliki. (2) V Kosovelovi knjižnici Sežana so za uporabnike vseh starosti z bralnimi težavami uredili posebno zbirko knjižničnega gradiva, ki so jo poimenovali »*Nekaj posebnega*«. Knjižnično zbirko sestavljajo knjige v brajci, knjige za slabovidne in dislektike, zvočne knjige, knjige s povečanim tiskom in knjige, ki so posebej oblikovane za lažje branje. Zvočne knjige so pridobili v sodelovanju s Knjižnico slepih in slabovidnih Minke Skaberne. Zbirka je nastala z donatorskimi sredstvi (**MK, Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice, ukrep 8.1, 8.3, 8.6, 8.7, 3.1 in 3.2).**

MK že pred leti pristopilo k iskanju rešitev za izboljšanje pogojev za knjižnične storitve za slepe in slabovidne državljane. Z neposredno potrditvijo Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije kot izvajalca posebnega projekta, ki je bil sofinanciran iz evropskih in sredstev proračuna RS v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov v obdobju 2007-2013, je bila podana možnost za začetek aktivnosti za vzpostavitev nujne infrastrukture za zagotavljanje enakih možnosti dostopa do publikacij slepim, slabovidnim ter osebam z motnjami branja. To je Zvezi društev slepih in slabovidnih Slovenije (ZDSSS), ki je nacionalna reprezentativna invalidska organizacija slepih, postopno zagotovilo osnovne pogoje za izvajanje in koordiniranje knjižničnih storitev za slepe in slabovidne tudi v širšem okviru slovenske knjižnične javne službe. Rezultati projekta so prinesli določeno izboljšanje pogojev za knjižnične storitve za slepe in slabovidne, vendar to nikakor ni bilo dovolj, da bi odpravili razvojni zaostanek knjižnice. Zato je bila sprejeta odločitev za naslednji korak oz. nov mejnik v delovanju knjižnice, da se koordiniranje knjižničnih storitev za slepe in slabovidne zaupa tistim, ki imajo z njihovim izvajanjem največ izkušenj, torej ZDSSS oz. društveni knjižnici. Vlada je tako poleti 2016 sprejela posebno uredbo o koncesiji za izvajanje knjižnične dejavnosti, ki je bila neposredna podlaga za podpis koncesijske pogodbe, ki sta jo 7. 10. 2016, na MK podpisala minister in predsednik ZDSSS. S podelitvijo koncesije za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe v posebnih prilagojenih tehnikah za slepe in slabovidne bodo za prihodnjih 10 let dani pogoji za izvajanje in koordiniranje knjižničnih storitev za slepe in slabovidne tudi širše, v mreži oz. s sodelovanjem slovenskih splošnih knjižnic.

S koncesijsko pogodbo država ureja kulturne pravice državljanov, ki ne morajo uporabljati knjižničnega gradiva v tako imenovanem običajnem črnem tisku, in želi zagotoviti pogoje za koordinacijo in boljšo dostopnost specializiranih knjižničnih storitev za slepe in slabovidne širom Slovenije. MK za delovanje knjižnice ZDSSS letno namenja sredstva iz državnega proračuna RS. MK je na podlagi koncesije ZDSSS – Knjižnici slepih in slabovidnih Minke Skaberne za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe v posebnih prilagojenih tehnikah za slepe in slabovidne za leto 2019 namenilo 100.000 EUR. Knjižnica je med drugim v letu 2019 sodelovala tudi z Združenjem splošnih knjižnic na področju izboljšanja dostopnosti knjižnične dejavnosti v posebnih prilagojenih tehnikah za slepe in slabovidne. Cilj sodelovanja je postopno vključevanje splošnih knjižnic med prejemnice naslovov zvočnih knjig slovenskih avtorjev, za katere so v okviru projekta KSS in v okviru koncesije odkupili avtorske pravice. Do sedaj je zvočnice prejelo že 40 (od 58) splošnih knjižnic. Koordinacijo sodelovanja s KSS je v imenu splošnih knjižnic prevzela Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto (***MK**, Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice, ukrep 8.6, 8.7, 8.8*)

MK, Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice poroča, da je Javni sklad RS za kulturne dejavnosti v okviru Javnega razpisa za izbor kulturnih projektov na področju ljubiteljskih kulturnih dejavnosti, ki jih je sofinanciral v letu 2019, sofinanciral tudi 25 kulturnih projektov invalidov in upokoјencev oz. starejših oseb v skupni vrednosti 12.570,00 EUR.

Med sofinanciranimi projekti sta bila namenjena slepim in slabovidnim 2 kulturna projekta v skupni vrednosti 550,00 EUR, gluhih in naglušnim 2 projekta v skupni vrednosti 1.170,00 EUR, paraplegikom 8 projektov v skupni vrednosti 2.350,00 EUR, delovnim invalidom 2 projekt v skupni vrednosti 1.400,00 EUR in 9 projektov upokoјencem oz. starejšim osebam v skupni vrednosti 5.500,00 EUR. 2 kulturna projekta v skupni vrednosti 1.600,00 EUR sta bila namenjenih pripadnikom več različnih skupin invalidov.

Projekti so zajemali predvsem področja likovne, literarne, gledališke in zborovske dejavnosti ter dejavnosti krovnih organizacij na nacionalnem nivoju (***MK**, Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice, ukrep 8.1, 8.2, 8.4, 8.9*).

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS

Programi

NSIOS poroča, da so dejavnosti znotraj tega cilja v večji meri izvajale njihove članice kot NSIOS sam, ki pa jim je ob tem nudil ustrezno strokovno in drugo podporo, npr. pri organizaciji in izvedbi njihovih kulturnih dogodkov.

Skupaj z MDDSZ so v skladu z razpisom Evropske komisije nadaljevali projekt Evropske kartice ugodnosti za invalide (nanaša se tudi na cilj 9). V tem projektu, ki je namenjen medsebojnem izenačevanju ugodnosti državljanov članic, so vzdrževali interaktivno bazo podatkov ponudnikov ugodnosti za invalide v Sloveniji tudi s področja kulture (**NSIOS**, ukrep 8.1, 8.2).

Uresničevanje osmega cilja

Nadaljeval se je projekt Evropske kartice ugodnosti za invalide, pri čemer je vzpostavljena interaktivna baza podatkov ponudnikov ugodnosti za invalide v Sloveniji tudi s področja kulture.

Knjižnična dejavnost posveča velik delež svojih storitev ranljivim skupinam uporabnikov. Na področju knjižnične dejavnosti potekajo številne aktivnosti za omogočanje enakih možnosti dostopa do knjižnic in njihovih storitev. S postavk za knjižnično dejavnost je MK v letu 2019 sofinanciralo nakup gradiva, ki vključuje tudi nakup knjižničnega gradiva v invalidom prilagojenih tehnikah. Knjižnice v sodelovanju z različnimi društvi, zavodi in ustanovami načrtujejo in izvajajo vsebine za vključevanje uporabnikov s posebnimi potrebami v uporabo knjižnice in knjižničnih storitev.

9. CILJ: ŠPORT IN PROSTOČASNE DEJAVNOSTI

Opis cilja

Osnovni namen športnih in prostočasnih dejavnosti je: kar najbolj dvigniti psihosomatski status, preventiva, ohranjanje in izboljšanje zdravstvenega stanja, učinkovit počitek in okrevanje, vsebinsko in kulturno bogato izkoriščanje prostega časa. Športne in prostočasne dejavnosti so poleg dobrega učinka na zdravje tudi pomemben dejavnik pri zaviranju in preprečevanju nadaljnjih bolezni.

Poskrbeti je treba za uresničevanje ukrepov, ki bodo invalidom pri športu in prostočasnih dejavnostih dajali enake možnosti in izboljšanje kakovosti življenja. Zato jim je treba omogočiti tudi dostop do krajev, v katerih potekajo športne in prostočasne dejavnosti. Šport in prosti čas morata postati sestavni del rehabilitacije invalida, ne glede na vrsto in stopnjo njegove invalidnosti, starost ali raven telesne zmogljivosti, saj je rekreacijo treba prilagajati njegovim posebnim potrebam.

Ukrepi:

- 9.1 uvajanje védenja o posebnostih športa invalidov v izobraževalne programe strokovnih športnih strokovnjakov, tako pa zagotoviti kakovostno športno vzgojo za invalide;
- 9.2 dostopnost športnih objektov invalidom, ki se ukvarjajo s športom, in invalidom, ki športne prireditve obiskujejo kot gledalci (vhod, sanitarije, oznake, informacije in komunikacije);
- 9.3 spodbujanje rekreativnih dejavnosti v invalidskih organizacijah in drugih društvih, primernih vrsti ali stopnji invalidnosti in starosti invalida;
- 9.4 učenje športnih elementov naj postane sestavni del izobraževanja in rehabilitacije vseh invalidov;
- 9.5 spodbujanje izvajanja panožnih športnih tekmovanj za vse invalide na ravni države (v šolskem sistemu);
- 9.6 statusno/pravno izenačevanje športnikov in športnikov invalidov (kategorizacija, bonitete idr.).

Nosilci:

MGRT, MIZŠ (direktorati in službe, Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez (OKS-ZŠZ)), IRSSV, NIJZ, NSIOS, Slovenska Karitas.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MIZŠ (Direktorat za šport)

Sprejeta zakonodaja

MIZŠ, Direktorat za šport, poroča, da je na podlagi novega *Zakona o športu*⁶⁶ (ZŠpo-1), v letu 2019 prišlo do uveljavitve podzakonskih aktov, ki so omogočili dokončanje normativne ureditve področja športa invalidov (**MIZŠ, ukrep 9.6**).

Programi

MIZŠ, Direktorat za šport, poroča, da je akreditacijska komisija za priznavanje programov usposabljanja na področju športa določila uradne programe usposabljanja strokovnih delavcev v športu za programe športa invalidov. Vsaka Nacionalna panožna športna zveza je namreč ob usposabljanjih strokovnih delavcev za posamezno športno panogo, zavezana izvesti del usposabljanja za specifične športnikov invalidov ter dotične para-panoge. Pri sofinanciranju gradnje ter prenove športnih objektov iz

⁶⁶ Uradni list RS, št. 29/17 in 21/18 – ZNOrg

sredstev Letnega programa športa, je zagotavljanje ustrezne dostopnosti eden izmed pogojev za pridobitev javnih sredstev. Poročajo, da Olimpijski komite Slovenije poroča, da je statusno izenačevanje športnikov invalidov z drugimi športniki v letu 2019 potekalo na naslednjih področjih:

- kategorizacija športnikov pri OKS-ZŠZ,
- zaposlovanje športnikov invalidov v državni upravi (FURS),
- štipendije športnikom,
- štipendije iz sklada za socialno ogrožene športnike,
- zaposlovanje trenerjev v projektu Razvoj kadrov v športu (sredstva ESS),
- priznanja najuspešnejšim športnikom invalidom in trenerjem (**MIZŠ**, ukrep 9.1, 9.2 in 9.6).

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

NSIOS poroča, da so v okviru športa in priložnostnih dejavnosti konkretne aktivnosti izvajale članice same, predvsem Zveza za šport invalidov Slovenije-Paraolimpijski komite (**NSIOS**, ukrep 9.3).

Uresničevanje devetega cilja

Na podlagi novega *Zakona o športu* je v letu 2019 prišlo do uveljavitve podzakonskih aktov, ki so omogočili dokončanje normativne ureditve področja športa invalidov.

Določeni so bili uradni programi usposabljanja strokovnih delavcev v športu za programe športa invalidov, ki jih je vsaka nacionalna panožna zveza ob usposabljanjih strokovnih delavcev za posamezno športno panogo zavezana izvajati za specifične športnikov invalidov ter dotične para-panoge. V letu 2019 je na različnih področjih potekalo tudi statusno izenačevanje športnikov invalidov z drugimi športniki.

10. CILJ: VERSKO IN DUHOVNO ŽIVLJENJE

Opis cilja

Verska svoboda posameznika je kot svoboda vesti urejena v 41. členu Ustave RS ter zagotavlja pravico vsakega posameznika do svobodnega izpovedovanja vere in drugih opredelitev v zasebnem in javnem življenju. Invalidi pa se kljub svobodi izražanja, ki je ustavno opredeljena, zaradi številnih ovir s težavo udeležujejo verskega in duhovnega življenja ter se vključujejo vanj.

Zato so potrebni ukrepi, ki jim bodo omogočali enakopravno udeležbo v verskem in duhovnem življenju. Pri tem je treba zagotavljati, da se lahko vključujejo v verske in duhovne skupnosti v svojih lokalnih skupnostih ali širšem okolju.

Ukrep:

- 10.1 omogočanje trajne duhovne oskrbe invalidom, ki to želijo, posebno tistim, ki so negibljivi, v trajni negovalni oskrbi v domačem ali drugem okolju ali institucijah, z obiski verskega delavca ali drugega duhovnega vodje registrirane verske skupnosti po lastni izbiri.

Nosilci:

MGRT, MK (Urad za verske skupnosti), IRSSV, NIJZ, Slovenska Karitas

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

IRSSV, MK (Urad RS za verske skupnosti)

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

MK, Urad RS za verske skupnosti poroča, da država ne zagotavlja trajne verske duhovne oskrbe invalidom. Versko duhovno oskrbo prebivalcev RS zagotavljajo verske skupnosti.

25. člen *Zakona o verski svobodi*⁶⁷ določa, da imajo osebe v bolnišnicah ali socialnovarstvenih zavodih, ki opravljajo institucionalno varstvo pravico do redne individualne in kolektivne verske duhovne oskrbe. Versko duhovno oskrbo oskrbovancem v socialnovarstvenih zavodih, ki izvajajo institucionalno varstvo, in se zaradi starostnih in zdravstvenih težav ne morejo udeleževati obredov zunaj zavoda, se zagotavlja v skladu s predpisi ministra, pristojnega za socialno varstvo. Vsakemu oskrbovancu je treba v mejah možnosti omogočiti sodelovanje pri verskih obredih, ki so organizirani v bolnišnici oz. zavodu, ki opravlja institucionalno varstvo, in mu omogočiti prejemanje knjig z versko vsebino in napotkov. Bolnišnice oz. zavodi, ki opravljajo institucionalno varstvo, zagotavljajo prostorske in tehnične pogoje za versko duhovno oskrbo.

MK sicer ni pristojno za uresničevanje tega ukrepa, kolikor se nanaša na dejavnost registriranih verskih skupnosti. Cerkve in druge verske skupnosti delujejo ločeno od države in so svobodne v svojem organiziranju ter pri izvajanju svojih dejavnosti, ki so v svojem jedru usmerjene prav v versko duhovno oskrbo vseh kategorij njihovih pripadnikov. Država ne sme posegati v njihovo organiziranje in delovanje, razen v primerih, določenih z zakonom.

Tako **Urad RS za verske skupnosti** predlaga, da bi versko duhovno oskrbo invalidov nemara lahko usklajeval javni uslužbenec, npr. koordinator za versko duhovno oskrbo invalidov na katerem izmed ministrstev. Po zgledu ureditve primerljive dejavnosti (npr. verske duhovne oskrbe v zaporih in Policiji) bi bila za ureditev tega vprašanja najprimernejša sprememba Zakona o verski svobodi in uveljavitev pravilnika resornega ministrstva. Na Uradu zaenkrat ne načrtujejo sprememb *Zakona o verski svobodi* (**MK, ukrep 10.1**).

⁶⁷ Uradni list RS, št. 14/07, 46/10 – odl. US, 40/12 – ZUJF in 100/13

IRSSV na podlagi sekundarnih virov poroča, da se v vseh oblikah institucionalnega varstva za starejše omogoča duhovna oskrba invalidom; nekateri domovi za starejše imajo tudi posebne namenske prostore za izvajanje verske oz. duhovne dejavnosti ali pa večnamenske prostore, saj 42. člen *Pravilnika o minimalnih tehničnih zahtevah za izvajalce socialnovarstvenih storitev*⁶⁸ določa zagotovitev prostora za duhovno oskrbo stanovalcev socialnih zavodov (duhovna oskrba lahko poteka bodisi v večnamenskem prostoru bodisi v samostojnem). Skupnost socialnih zavodov Slovenije poroča, da so bili verski obredi in tudi individualni obiski duhovnikov oz. predstavnikov verskih skupnosti za stanovalce vedno zagotovljeni in niso bili nikoli sporni, potekajo pa praviloma povsod vsaj enkrat na teden ter ob vseh (večjih) verskih praznikih (**IRSSV, ukrep 10.1**).

Poročevalci nevladnih organizacij:
Slovenska Karitas

Dogodki

Slovenska Karitas poroča, da je skupaj z založbo Ognjišče organizirala tradicionalno 51. romanje bolnikov, invalidov in starejših v Slovensko Marijino narodno svetišče Marija Pomagaj na Brezjah. Romanja se je udeležilo več kot 4.000 ljudi. Malteška pomoč Slovenija je tudi v letu 2019 nudila vsako nedeljo med majem in septembrom brezplačno laično prvo pomoč invalidnim in drugim romarjem v nekaterih osrednjih romarskih cerkvah v Sloveniji in stolni cerkvi v Ljubljani (**Slovenska Karitas, ukrep 10.1**).

Uresničevanje desetega cilja

Država ne zagotavlja trajne verske duhovne oskrbe invalidom, saj versko duhovno oskrbo prebivalcev RS zagotavljajo verske skupnosti.

Duhovna oskrba invalidom je omogočena v vseh oblikah institucionalnega varstva za starejše. Verski obredi in tudi individualni obiski duhovnikov oz. predstavnikov verskih skupnosti za stanovalce potekajo praviloma povsod vsaj enkrat na teden ter ob vseh (večjih) verskih praznikih.

⁶⁸ Uradni list RS, št. 67/06

11. CILJ: SAMOORGANIZIRANJE INVALIDOV

Opis cilja

Invalidi se samoorganizirajo v invalidskih organizacijah in drugih oblikah. V invalidske organizacije se prostovoljno združujejo interesno povezani invalidi in njihovi zakoniti zastopniki, da ugotavljajo, zagovarjajo in zadovoljujejo posebne potrebe invalidov ter zastopajo njihove interese. Cilji delovanja invalidskih organizacij za doseganje kakovosti življenja invalidov so:

- uveljavljanje človekovih pravic invalidov,
- opozarjanje na načelo nediskriminacije invalidov,
- spodbujanje vključenosti invalidov v družbeno življenje,
- prispevanje k ozaveščanju javnosti,
- sodelovanje pri preprečevanju in odpravljanju ovir itd.

Pri zastopanju interesov posameznih in skupnih vsebin invalidov je treba invalidskim organizacijam v skladu z *Zakonom o invalidskih organizacijah* zagotavljati krepitev stalne svetovalne in predstavniške vloge na državni, regionalni in lokalni ravni. Zakon opredeljuje tudi vlogo nacionalnega sveta invalidskih organizacij.

S sistemskimi zakonskimi in podzakonskimi ukrepi je treba za delovanje invalidskih organizacij zagotavljati trajna, zadostna in neodvisna sredstva za izvajanje posebnih socialnih programov in njihove razvojne naložbe.

Ukrepi:

- 11.1 razvijanje vloge invalidskih organizacij s trajnim, stabilnim, zadostnim in neodvisnim financiranjem iz Fundacije za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij ter drugih virov;
- 11.2 ureditev pravnega statusa in zagotavljanje sofinanciranja delovanja nacionalnega sveta invalidskih organizacij po zgledu financiranja Evropskega invalidskega foruma;
- 11.3 izpopolnjevanje meril in pogojev za dodelitev statusa reprezentativnosti invalidskih organizacij ter občasno preverjanje izpolnjevanja teh pogojev;
- 11.4 izpopolnjevanje meril in pogojev za programsko financiranje IO.

Nosilci:

MDDSZ (Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja), MGRT, IRSSV, NIJZ, NSIOS, Slovenska Karitas.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

/

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

NSIOS poroča, da so deležnike redno opozarjali na nujnost doslednega spoštovanja obveznosti o temeljitem posvetovanju s predstavniki invalidov v vseh procesih odločanja o zadevah, ki se nanašajo na invalide. Podobno zahteva tudi Resolucija o normativni dejavnosti, kljub temu morajo odločevalce posebej opozarjati na obveznost posvetovanja, drug del problema pa je enosmernost komunikacije v primerih, ko je ta obveznost samo formalno spoštovana. Gre za vprašanje interpretacije KOPI in glede tega se je v 2018 izjasnil tudi Odbor ZN za pravice invalidov in v svojem splošnem komentarju navedel,

da si gre to obveznost razlagati tako, da morajo biti v postopkih priprave predlogov zakonodaje zavrnitve predlogov predstavnikov invalidov ustrezno argumentirane.

Ob tem so opozarjali na določbe Zakona o ratifikaciji KOPI in Izbirnega protokola h KOPI, še posebej njegov 29. člen, s katerim se je RS zavezala zagotavljati invalidom pravice in možnost ustvarjanja okolja, v katerem lahko učinkovito in polno sodelujejo pri upravljanju javnih zadev, kar vključuje tudi sodelovanje v nevladnih organizacijah in združenjih ter ustanavljanje in vključevanje v invalidske organizacije, ki zastopajo invalide na mednarodni, državni, regionalni in lokalni ravni, ter 32. člen, ki določa obveznost držav pogodbenic, da zagotavljajo mednarodno sodelovanje, ki vključuje invalide (**NSIOS, ukrep 11.1, 11.2**).

NSIOS je pridobil pravno subjektiviteto po Zakonu o društvih, kar jim bo olajšalo delo. Pri tem pa opozorijo na pomanjkanje sredstev za samoorganiziranje invalidov skozi invalidske organizacije in njihove posebne socialne programe ter povezanega nižanja sredstev FIHO v povezavi z negativnimi učinki davka na dobitke pri klasičnih igrah na srečo (**NSIOS, ukrep 11.1, 11.2**).

Uresničevanje enajstega cilja

Deležniki na področju invalidskega varstva redno prejemajo opozorila o nujnosti doslednega spoštovanja obveznosti o temeljitem posvetovanju s predstavniki invalidov v vseh procesih odločanja o zadevah, ki se nanašajo na invalide.

12. CILJ: NASILJE IN DISKRIMINACIJA

Opis cilja

Poleg fizičnega, spolnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja in zanemarjanja ali zlorabe, čemur so invalidi večkrat izpostavljeni, se kot nasilje šteje tudi vsako diskriminacijsko razlikovanje zaradi invalidnosti ter izključevanje ali omejevanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin na vseh področjih življenja. Invalidi so ravno zaradi svojih posebnih ovir, ki so posledica gibalnih, senzornih ali komunikacijskih okvar in motenj v duševnem razvoju, zelo ranljiva skupina, ki je bolj kakor druge izpostavljena vsem oblikam nasilja in diskriminacije. Nasilje se lahko dogaja v družini in v institucijah.

Pomoč države, lokalnih skupnosti in socialnih mrež nevladnega sektorja je zato nujno potrebna. Varstvo osebne nedotakljivosti mora biti invalidom zagotovljeno tudi pri prisilni hospitalizaciji in neprostovoljnem zdravljenju. Posebno pozornost pri uresničevanju tega cilja je treba usmeriti na ženske, starejše in otroke, saj so ti še posebno izpostavljeni nasilju in diskriminaciji v družbi.

Ukrepi:

- 12.1 ozaveščanje invalidov o njihovih pravicah in možnostih ukrepanja ob morebitnih zlorabah in nasilju, tudi z zagotavljanjem priročnikov o odkrivanju in preprečevanju nasilja nad invalidi v invalidom prilagojeni obliki;
- 12.2 opozarjanje javnosti na nasilje in zlorabe (posebno na nasilje nad invalidnimi otroki, invalidnimi ženskami in starimi invalidi);
- 12.3 ozaveščanje in preprečevanje šikaniranja na delovnem mestu zaradi invalidnosti;
- 12.4 zagotavljanje izobraževanja za strokovne delavce o prepoznavanju zlorab, preprečevanju nasilja in ukrepanju;
- 12.5 zagotavljanje programov in storitev za pomoč invalidom in njihovo samopomoč glede odkrivanja, razreševanja in preprečevanja nasilja nad njimi;
- 12.6 zagotavljanje prepovedi zdravstvenih ali znanstvenih poskusov na invalidih brez njihove prostovoljne in zavestne privolitve;
- 12.7 zbiranje statističnih podatkov o nasilju in diskriminaciji nad invalidi.

Nosilci:

MDDSZ (Direktorat za družino, Direktorat za delovna razmerja in pravice iz dela, Služba za enake možnosti in evropsko koordinacijo), MGRT, MK (Inšpektorat za kulturo in medije), MNZ (Policija), MP, IRSSV, NIJZ, NSIOS, YHD, Zveza Sonček, Slovenska Karitas.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

IRSSV, MDDSZ (Direktorat za družino), MP

Sprejeta zakonodaja

MP navaja, da je pravno varstvo invalidov urejeno v krovnem *Zakonu o varstvu pred diskriminacijo*⁶⁹ v členih 39 do 41, prav tako je odgovornost pravnih oseb za nepremoženjsko in premoženjsko škodo opredeljena v *Obligacijskem zakoniku*⁷⁰ v členih 148./1, 164., 168. do 171., 178. do 182, ter v *Zakonu o upravnem sporu*⁷¹, če pride do kršitve s strani javnopravnega organa, ne nujno zaradi izdaje upravnega akta, lahko gre tudi za opustitev ali realno dejanje, za katere je predvidena posebna tožba zaradi kršitve človekovih pravic in temeljnih svoboščin, možna tudi odškodnina (gl. 2., 4. in 30./2,3 ter 33./2 člen ZUS-1) (**MP, ukrep 12.1**).

⁶⁹ Uradni list RS, št. 33/16 in 21/18 – ZNOrg

⁷⁰ Uradni list RS, št. 97/07 – uradno prečiščeno besedilo, 64/16 – odl. US in 20/18 – OROZ631

⁷¹ Uradni list RS, št. 105/06, 107/09 – odl. US, 62/10, 98/11 – odl. US, 109/12 in 10/17 – ZPP-E

V letu 2019 je bila sprejeta novela Zakona o kazenskem postopku (ZKP-N), ki med drugim v novem 143.č členu ZKP določa tudi, da pristojni organ v predkazenskem oziroma kazenskem postopku zaradi ugotovitve obstoja posebnih potreb po zaščiti že ob prvem stiku z oškodovancem, če je to mogoče, oceni stopnjo oškodovančeve izpostavljenosti sekundarni in ponovni viktimizaciji, ustrahovanju in maščevanju (individualna ocena). Pri tem se preučijo predvsem osebne značilnosti oškodovanca, posebej tudi morebitna invalidnost oškodovanca.

Zakonodaja v pripravi

MDDSZ, Direktorat za družino, poroča, da se je v 2019 medresorsko uskladilo in pripravilo cilje in ukrepe nove Resolucije o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini in nasilja nad ženskami in dekleti 2020–2025, ki politike na tem področju zastavlja intersekcijsko, z upoštevanjem dejavnikov tveganja, ki določen segment oseb še dodatno izpostavlja različnim oblikam nasilja.

V sklopu dvoletnih akcijskih načrtov k Resoluciji se bodo v sklopu 1. cilja (raznoliki, kakovostni in široko dostopni socialnovarstveni in drugi programi pomoči žrtvam nasilja v družini in nasilja nad ženskami ter programi namenjeni povzročiteljem nasilja v družini in nasilja nad ženskami) oblikovali in vzpostavili tudi dodatni programi za posebej ranljive skupine žrtev nasilja v družini in nasilja nad ženskami – med drugim tudi za osebe z gibalnimi, senzornimi in intelektualnimi ovirami. Posebej velika potreba se kaže po okrepitevi nekaterih namestitvenih kapacitet za žrtve nasilja, ki bi bile prilagojene osebam s posebnimi potrebami (**MDDSZ, Direktorat za družino, ukrep 12.5**).

Poleg tega bodo v dvoletne akcijske načrte k Resoluciji v okviru 3. cilja (visoko strokovno usposobljeni strokovni delavci/delavke in strokovnjaki/ strokovnjakinje, ki se pri svojem delu srečujejo s problematiko nasilja v družini in nasilja nad ženskami ter žrtvami tovrstnega nasilja) tako umeščena tudi specializirana izobraževanja za delo z žrtvami nasilja v družini in nasilja nad ženskami posebnih ciljnih skupin, ki so prekomerno žrtve - med drugim tudi za osebe z gibalnimi, senzornimi in intelektualnimi ovirami (**MDDSZ, ukrep 12.4**).

Programi

MP poroča, da Uprava RS za izvrševanje kazenskih sankcij (URSIKS), ki je organ MP, vsako leto namenja veliko pozornosti prepoznavanju in preprečevanju nasilja nad invalidi ter vsemi ostalimi zaporniki z ustreznimi ukrepi. Od leta 2013 naprej sistematično zagotavlja znanje in usposabljanje pri prepoznavanju in reševanju problematike nasilja v zaporih. Z namenom zaščite morebitnih žrtev nasilja in zagotavljanja varnosti v zaporih je sprejetih več ukrepov (redna prisotnost pravosodnih policistov, umik osebe, ki povzroča nasilna dejanja in strokovno ravnanje z njo ter prav tako nudenje strokovne pomoči žrtvi nasilja) (**MP, ukrep 12.5**).

Dogodki

MP navaja, da se je v letu 2019 v dvodnevno izobraževanje »Delo s storilci nasilja« vključilo 16 delavcev iz sistema, ki prihajajo v stik z zaprtimi osebami: strokovni delavci (pedagogi, socialni delavci, psihologi, delovni terapevti), pravosodni policisti, medicinsko osebje URSIKS in delovni inštruktorji. Poleg osnovnega namena, pridobivanja znanj, tehnik, veščin, metod za neposredno delo s storilci nasilja, so slušatelji pridobili znanja kaj je nasilje v družini, kdo so žrtve nasilja, posledice nasilja, programov pomoči za žrtve, kaj pomeni ničelna toleranca do nasilja v praksi, pomen koordiniranega pristopa pri delu na področju nasilja, itd. Za namen vodenja obravnave povzročiteljev nasilja v zavodih je bilo organizirano 25-urno usposabljanje za skupino 18 strokovnih delavcev URSIKS. V zavodih za prestajanje kazni zapor in prevzgojnem domu kontinuirano poteka obravnava povzročiteljev nasilja, z vključevanjem obsojenih oseb in mladoletnikov v programe treningov socialnih veščin, ki jih izvajajo strokovni delavci zavodov in so prilagojeni organizaciji posameznega zavoda, kadrovske zasedbi, dolžini kazni in

posebnosti oseb, ki izvajajo nasilje. Za strokovne delavce, ki izvajajo program obravnave nasilja, pa je omogočena tudi skupinska supervizija (**MP**, ukrep 12.4).

Kvantitativni podatki

Po poročanju **MP** je bilo v letu 2019 v obravnavo v zavodu vključenih 166 obsojenih oseb in 55 oseb v programe zunaj zavoda. Obsojene osebe, ki koristijo ugodnosti zunaj zavoda se vključujejo v programe skupinske obravnave - Treninge socialnih veščin na Društvu za nenasilno komunikacijo (Ljubljana, Koper, Nova Gorica, Novo mesto, Murska Sobota, Maribor, Celje). V manjšem številu se vključujejo tudi v individualne oblike dela s storilci nasilja, v organizacije: Združenje za razvoj nenasilnih odnosov, Društvo Ozare, Institut Vir. Vključitev v programe v zavodu in zunaj zavoda je prostovoljna in brezplačna ter omogočena tudi gibalno oviranim osebam oz. invalidom (**MP**, ukrep 12.5).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

MP navaja, da bo tudi v prihodnje pri svojem delovanju in oblikovanju novih zakonodajnih rešitev in posameznih rešitev v praksi, posebno pozornost posvečalo problematiki vseh ranljivih skupin; v postopkih pred (pravo)sodnimi organi in tudi pri delu ministrstva nasploh (**MP**, **Direktorat za organizacijsko zakonodajo in pravosodno upravo**, ukrep 12.1).

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

NSIOS ponovno opozarja na problem pomanjkanja statističnih podatkov glede nasilja in diskriminacije nad invalidi (**NSIOS**, ukrep 12.7).

Uresničevanje dvanaajstega cilja

Medresorsko so bili usklajeni in pripravljeni cilji in ukrepi nove Resolucije o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini in nasilja nad ženskami in dekleti za obdobje 2020–2025, ki upošteva dejavnike tveganja dodatne izpostavljenosti različnim oblikam nasilja. Predvideno je oblikovanje in vzpostavitev dodatnih programov, tudi za osebe z gibalnimi, senzornimi in intelektualnimi ovirami. Potrebe se kažejo tudi pri namestitvenih kapacitetah za žrtve nasilja, ki bi bile prilagojene osebam s posebnimi potrebami, predvidevajo pa se tudi specializirana izobraževanja za delo z žrtvami nasilja iz posebnih ciljnih skupin - med drugim tudi za osebe z gibalnimi, senzornimi in intelektualnimi ovirami.

Izobraževanja in pridobivanje znanja za prepoznavanje in reševanje nasilja je tudi redna tematika izobraževanj strokovnih delavcev v zavodih za prestajanje kazni zapora kot tudi delavcev iz sistema, ki prihajajo v stik z zaprtimi osebami. Kontinuirano potekajo tudi različni programi obravnave povzročiteljev nasilja.

13. CILJ: STARANJE Z INVALIDNOSTJO

Opis cilja

Nekateri z invalidnostjo živijo vse življenje, druge prizadene šele proti koncu življenja, oboji pa imajo skupno starost in invalidnost ter mnogokrat neenakopravne življenjske, delovne in druge razmere. Staranje prebivalstva se tudi v Republiki Sloveniji občutno povečuje in zato, tako kot v drugih državah Evrope, zaseda pomembno mesto v državni politiki pri zagotavljanju ustreznih možnosti za starajoče se prebivalstvo.

Zato je treba sprejemati ustrezne in učinkovite ukrepe, s katerimi bi država omogočila starejšim in starajočim se invalidom doseganje in ohranjanje največje mogoče samostojnosti ter polno vključenost in sodelovanje na vseh področjih življenja. Treba je krepiti medsebojno pomoč in medgeneracijsko sodelovanje. Organizirati, krepiti in širiti moramo storitve v zvezi z zdravjem, zaposlovanjem, izobraževanjem in socialnim varstvom, s celostno rehabilitacijsko storitvijo in storitvami socialnih služb vred.

S tem pa je povezano zagotavljanje in uresničevanje ukrepov, ki bodo vzpostavili ustrezno institucionalno varstvo ali pomoč na domu, spodbujali samopomoč in podporo družine ter ne nazadnje zagotovili usposabljanje strokovnim delavcem. Pri tem pa morajo usklajeno delovati država, stroka in nevladne organizacije.

Ukrepi:

- 13.1 ozaveščanje o staranju ter spodbujanje spoštovanja pravic in dostojanstva starejših, predvsem z bojem proti stereotipom in predsodkom;
- 13.2 vključevanje izobraževalnih vsebin o potrebah starejših in invalidov v programe, ki izobražujejo za poklice v zdravstvu in socialnem varstvu, ter ponujeno dodatno izobraževanje za strokovno osebje v domovih za starejše, rehabilitacijskih centrih in drugih zavodih;
- 13.3 gradnja primernih bivalnih prostorov za starejše in starajoče se invalide, ki so lokacijsko bližje urbanemu okolju;
- 13.4 zagotavljanje starejšim invalidom, ki živijo v ustanovah, spoštovanje njihove zasebnosti in sodelovanje pri odločitvah, ki se nanašajo na življenjske razmere v ustanovi;
- 13.5 zagotavljanje socialne varnosti za starejše in starajoče se invalide, tudi programov za zmanjševanje tveganja revščine ter financiranje in vzpostavitev služb, katerih namen je skrb za osebe v njihovem običajnem okolju;
- 13.6 ureditev strokovne pomoči na centrih za socialno delo (poseben koordinator) za starejše in starajoče se invalide ter vzpostavitev instituta spremljevalca in zagovornika na lokalni ravni, ki bi bil v pomoč pri urejanju različnih zadev ter pri preprečevanju nasilja in zlorab, pa tudi pri ukrepanju ob njihovem morebitnem pojavu;
- 13.7 zagotavljanje zdravstvenih storitev, ki jih starejši (invalidi) zaradi starostnih težav in invalidnosti najpogosteje potrebujejo;
- 13.8 spodbujanje medgeneracijskih oblik sodelovanja, prostovoljstva in javnih del za pomoč starejšim in starajočim se invalidom;
- 13.9 spodbujanje delovanja organizacij, ki zastopajo starejše in starajoče se invalide, na mednarodni, državni, regionalni in lokalni ravni;
- 13.10 zagotavljanje pravnega varstva starejšim, ki postanejo invalidi.

Nosilci:

MDDSZ (Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja, Direktorat za socialne zadeve), MGRT, MZZ, IRSSV, NIJZ, NSIOS, SOUS, YHD, ZDUS, Zveza Sonček, Slovenska Karitas.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MZZ

Dogodki

MZZ - Direktorat za multilateralo, razvojno sodelovanje in mednarodno pravo, Sektor za človekove pravice, poroča, da Slovenija v mednarodnih forumih spodbuja in podpira obravnavo varstva in uveljavljanja človekovih pravic in dostojanstva starejših, vključno z bojem proti stereotipom in predsodkom. Pri tem opozarja tudi na večplastno, presečno in strukturno diskriminacijo, ki so ji lahko izpostavljeni posamezniki, ki jih več osebnih okoliščin hkrati postavlja v ranljivejši položaj, tudi zaradi invalidnosti.

Leta 2019 je **MZZ** sodelovalo pri sledečih dogodkih:

- Udeležba predstavnikov Sektorja za človekove pravice (MZZ), MDDSZ ter MZ na 10. zasedanju Odprte delovne skupine za staranje, ki je v New Yorku potekalo med 15. – 18. 4. 2019. Na zasedanju sta bili osrednji temi socialna varnost in vseživljenjsko izobraževanje.
- Slovenija je na problematiko staranja opozarjala v okviru Skupine držav prijateljic starejših oseb, ki ji Slovenija sopredseduje v Ženevi. Skupina je nastopila s skupnimi izjavami na zasedanjih Sveta za človekove pravice (**MZZ, ukrep 13.1**).

Poročevalci nevladnih organizacij:

ZDUS

Programi

ZDUS poroča, da:

- se v Zvezo združujejo starejši, tudi invalidni, zato so jim njihove pravice in dostojanstvo zelo pomembna vrednota. Vnašajo jih v svoja izobraževanja za članstvo (seminarji, razne delavnice, predavanja) in širšo javnost. Z osebnim zgledom vodstva na lokalnem, regijskem in državnem nivoju se trudijo premagovati predsodke in stereotipe, ki se v javnosti pojavljajo (**ukrep 13.1**).
- Zagotavljanje socialne varnosti za starejše in starajoče se invalide, skušajo uresničevati skozi zagovorništvo in dajanja pripomb ter zahtev za izboljšanje gmotnega položaja tudi starejših invalidov (**ukrep 13.5**).
- Dejavnosti zagotavljanje zdravstvenih storitev, ki jih starejši (invalidi) zaradi starostnih težav in invalidnosti najpogosteje potrebujejo, ne morejo izvajati, ker za to nimajo ne zakonske ali statutarne podlage, niti finančnih in kadrovskih možnosti (**ukrep 13.7**).
- Prostovoljstvo je temeljna oblika delovanja članstva v ZDUS. Društva upokojencev imajo na lokalni ravni poverjenike, ki nekajkrat letno obiščejo članstvo na domovih, tudi invalide in jim po potrebi nudijo ali organizirajo pomoč. ZDUS preko vključenih društev upokojencev izvaja program Starejši za starejše, katerega osnovni namen je prepoznati in se odzvati na potrebe starejših po pomoči, tudi invalidov. Večina del se v ZDUS, Pokrajinskih zvezah društev upokojencev in v društvih upokojencev na lokalni ravni opravi prostovoljno, kadar in kjer je mogoče pa zaposlijo javne delavce (**ukrep 13.8**).
- V ZDUS sodelujejo z organizacijami na vseh nivojih, ki zastopajo starejše, tudi starejše invalide. To so razne invalidske organizacije, patronažne službe, CSD, Zavod za oskrbo na domu v Ljubljani in sorodne službe v drugih občinah, Rdeči Križ, Karitas in druge (**ukrep 13.9**).
- Pravnega varstva starejšim in invalidom v ZDUS ne morejo zagotavljati in ga izvajati. Posameznikom svetujejo ustrezna ravnanja, če je to mogoče. Pri tem jim je v veliko pomoč upokojena pravnica (**ukrep 13.10**).

Uresničevanje trinajstega cilja

MZZ poroča, da v okviru cilja Staranje z invalidnostjo Slovenija v mednarodnih forumih spodbuja in podpira obravnavo varstva in uveljavljanja človekovih pravic in dostojanstva starejših, vključno z bojem proti stereotipom in predsodkom. Poleg tega je MZZ v letu 2019 sodelovalo pri nekaterih dogodkih, namenjenih podajanju odgovorov na vprašanja oskrbe starejših ipd.

ZDUS ob tem navaja, da so prav vprašanja starejših tisti del izobraževanj in delovanja v skupnosti, ki mu namenjajo največ pozornosti.

RAZISKAVE IN OBJAVE, KI SE NANAŠAJO NA VEČ RAZLIČNIH CILJEV API OZ. NA VSE CILJE

Pri uresničevanju ciljev v zvezi z invalidi za leto 2019 je posredno sodeloval tudi SURS,⁷² in sicer:

- SURS je tako kot prejšnja leta tudi v letu 2019 opravil in objavil nekatere statistične raziskave, ki so bile vsebinsko bolj ali manj povezane z invalidi oz. invalidnostjo. SURS je do omenjenih podatkov prišel s pomočjo lastnih raziskovanj ali pa jih je pridobil od nosilcev uradnih evidenc. Vsa raziskovanja, ki jih izvaja SURS oz. zanje pridobi podatke od drugih nosilcev uradnih evidenc, imajo zakonsko podlago v *Letnem programu statističnih raziskovanj – LPSR*,⁷³ ki je vsako leto ažuriran in objavljen v Uradnem listu.
- SURS sicer sam ne sodeluje neposredno pri uresničevanju posameznih ciljev oz. ukrepov, določenih v API 2014–2021, pač pa različnim nosilcem teh nalog omogoča, da imajo na voljo določene informacije in podatke pri vrednotenju narejenega v smeri uresničevanja ciljev, ki so postavljeni v programu.
- SURS redno objavlja rezultate vseh svojih raziskovanj elektronsko, s podanim kratkim komentarjem (v t. i. Prvi objavi), podrobni podatki pa so uporabnikom na voljo v spletni podatkovni bazi SiStat.
- Podatke, povezane s področjem invalidnosti, SURS večinoma objavlja na področjih socialna zaščita (izdatki in financiranje socialne zaščite, dolgotrajna oskrba), kakovost življenja (zdravje in zdravstvo), delo in brezposelnost ter izobraževanje. SURS pa je v preteklosti izdal tudi posebne publikacije (brošure), ki so podrobno prikazovale oz. razčlenjevale aktualne vsebine (npr. takšna obsežnejša publikacija, namenjena invalidom in drugim osebam s posebnimi potrebami, je bila izdana leta 2007).

V nadaljevanju so navedene vse objave oz. povezave do njih (različne vrste publikacij – tiskane ali elektronske ter povezave do podatkovne baze SiStat), ki obsegajo podatke s področja invalidov oz. invalidnosti:

- STATØPIS: Statistični pregled Slovenije 2018⁷⁴ (za leto 2019 bo objavljen aprila 2020).
- PRVA OBJAVA in podatkovna baza SiStat: publikacija Prva objava označuje prvo kratko objavo podatkov s komentarjem, hkrati s podrobnejšo objavo podatkov v podatkovni bazi SiStat ali brez nje:
 - o Javni socialnovarstveni zavodi, Slovenija, 2013; *SiStat podatkovna baza*⁷⁵
 - o Zavodi, domovi in druge ustanove za nastanitev otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami, Slovenija, 2014. 5. 6. 2015⁷⁶; *Prva objava*
 - o Izdatki in viri financiranja programov socialne zaščite, Slovenija, 2017 – končni podatki. 7. 11. 2019⁷⁷; *Prva objava in SiStat podatkovna baza*
 - o Izdatki in viri financiranja zdravstvenega varstva, Slovenija, 2017. 20. 6. 2019⁷⁸; *Prva objava*
 - o Invalidska podjetja, Slovenija, 2018. 12. 9. 2019⁷⁹; *Prva objava*
 - o Delovno aktivni invalidi⁸⁰; *SiStat podatkovna baza*

⁷² Povezave, na katerih so dostopni rezultati vseh raziskovanj: <http://www.stat.si> (različne publikacije po področjih), <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/statfile2.asp> (podatkovna baza SiStat).

⁷³ Vse statistične raziskave potekajo v skladu z zakonom, ki ureja delovanje državne statistike. Delijo se na redne in razvojne naloge; v okviru dejavnosti državne statistike jih izvaja SURS in pooblaščen izvajalci.

⁷⁴ https://www.stat.si/StatWeb/File/DocSysFile/10178/STATØPIS_2018.pdf

⁷⁵ https://pxweb.stat.si/SiStatDb/pxweb/sl/10_Dem_soc/10_Dem_soc_12_socialna_zascita_90_arhiv_12623-socio-DOM/?tablelist=true;

https://pxweb.stat.si/SiStatDb/pxweb/sl/10_Dem_soc/10_Dem_soc_12_socialna_zascita_90_arhiv_12624-socio-POS/?tablelist=true;

https://pxweb.stat.si/SiStatDb/pxweb/sl/10_Dem_soc/10_Dem_soc_12_socialna_zascita_90_arhiv_12625-socio-VDC/?tablelist=true.

SURS je zadnje podatke s področja javnih socialnovarstvenih zavodov objavil v letu 2014 za 2013. Za novejša podatke se obrnite na MDDSZ oz. na Skupnost socialnih zavodov Slovenije.

⁷⁶ <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/5223>

⁷⁷ <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/8490>

⁷⁸ <https://www.stat.si/StatWeb/news/Index/8197>

⁷⁹ <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/8355>

⁸⁰ https://pxweb.stat.si/SiStatDb/pxweb/sl/10_Dem_soc/10_Dem_soc_07_trg_dela_06_akt_preb_reg_viri_strukturni_05_076_55_del_aktivni_invalidi/?tablelist=true

- Učenci s posebnimi potrebami, vključeni v redne ali prilagojene programe osnovne šole, po vrsti motnje in vrsti programa motnje ⁸¹ ; *SiStat podatkovna baza*
- Število dijakov s posebnimi potrebami po vrsti izobraževanja in vrsti motnje, začetek šolskega leta ⁸²; *SiStat podatkovna baza*
- Izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami, ki so v institucionalnem varstvu, 2006-2014 ⁸³ ; *SiStat podatkovna baza*
- POSEBNE PUBLIKACIJE (BROŠURE) (nimajo stalne periodike objavljanja, zato podatki niso ažurni):
 - Izobraževanje v Sloveniji ⁸⁴. April 2012. SURS
 - Zdravje in zdravstveno varstvo v Sloveniji ⁸⁵. Marec 2009. SURS in NIJZ
 - Invalidi, starejši in druge osebe s posebnimi potrebami v Sloveniji ⁸⁶. December 2007. SURS.

⁸¹https://pxweb.stat.si/SiStatDb/pxweb/si/10_Dem_soc/10_Dem_soc_09_izobrazevanje_04_osnovnosol_izobraz_01_09527_zac_sol_leta/0952765S.px/

⁸²https://pxweb.stat.si/SiStatDb/pxweb/si/10_Dem_soc/10_Dem_soc_09_izobrazevanje_07_srednjesol_izobraz_01_09532_zac_sol_leta/0953255S.px/

⁸³https://pxweb.stat.si/SiStatDb/pxweb/si/10_Dem_soc/10_Dem_soc_09_izobrazevanje_90_Arhiv_05_09732_otroci_posebne_potrebe/?tablelist=true

⁸⁴<https://www.stat.si/doc/pub/Izobrazevanie.pdf>

⁸⁵<http://www.stat.si/doc/pub/Zdravje%20in%20zdravstveno%20varstvo-slo.pdf>

⁸⁶<https://www.stat.si/doc/pub/invalidi-2007-SLO.pdf>

SKLEPI

V tem poročilu in pripadajočih prilogah je prikazano redno letno spremljanje izvajanja API 2014–2021 za leto 2019. Kot vsako leto so pri pripravi sodelovali predstavniki resornih ministrstev, strokovnih organizacij in nevladnih organizacij.

Ažurno spremljanje akcijskega programa je pomembno za preverjanje doseganja zastavljenih ciljev in ukrepov in je dobra podlaga za pripravo ustrezne politike invalidskega varstva.

V poročilu je predstavljeno izvajanje posameznih ciljev in ukrepov za poročevalsko leto 2019, o katerih so poročali v API posamezni poročevalci. Kot smo omenili že v preteklih letih, na podlagi poročanja o doseganju posameznih ciljev API težko podamo aplikativne sklepe, saj sta kakovost in obseg poročanja zelo različna. Tako o največ dejavnostih v letu 2019 poročajo na področju bivanja in vključevanja, dostopnosti ter finančno-socialne varnosti. Podobno kot v prejšnjih letih o najmanj dejavnostih poročajo s področja športa in prostočasnih dejavnosti, verskega in duhovnega življenja ter samoorganiziranja. Naše ugotovitve se zato opirajo zgolj na podane informacije poročevalcev.

Na podlagi opravljenih dejavnosti v letu 2019 na področju invalidskega varstva povzemamo naslednje sklepe:

1. CILJ: OZAVEŠČANJE IN INFORMIRANJE

Leto 2019 je na področju informiranja in obveščanja sorazmeren napredek prineslo predvsem v smislu strokovnih dogodkov in izobraževanj.

URI – Soča je izvedel strokovno srečanje, kjer je med drugim predstavil nove zakone (Zakon o socialnem vključevanju in Zakon o osebni asistenci), izvedel je tudi dve intervizijski srečanja za strokovne delavce v zaposlitveni rehabilitaciji ter strokovno srečanje na temo podpornega zaposlovanja. Poleg tega je pripravil priročnik: Smernice pri zaposlovanju oseb z motnjo avtističnega spektra.

ZIZRS je z namenom ozaveščanja strokovne javnosti organiziralo vsakoletne izobraževalne dneve na področju poklicne/zaposlitvene rehabilitacije – REHA dneve, ki so tokrat potekali pod naslovom Dostopnost za vse - spreminjajmo stališča do zaposlovanja invalidov. V ospredju sta bili predvsem tematiki pomena enakih možnosti pri zaposlovanju invalidov in problematika diskriminacije pri zaposlovanju invalidov.

Center za izobraževanje v pravosodju MP je sodeloval z Zvezo društev gluhih in naglušnih Slovenije, Zvezo društev slepih in slabovidnih Slovenije in Združenjem tolmačev za slovenski znakovni jezik ter uvrstil posebnosti gluhih in naglušnih v več izobraževalnih dogodkov za sodnike, državne tožilce, državne odvetnike ter pravosodno osebje.

SOUS je skupaj z DSRPS ter ZRSŠ organizirala srečanje strokovnih delavcev. Izobraževalni dnevi prvih dveh dni so potekali na temo kakovosti življenja oseb s posebnimi potrebami, tretji dan pa kot srečanje vodilnih in vodstvenih delavcev na področju vzgoje, izobraževanja in usposabljanja otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami. Zaključki oz. priporočila udeležencev so objavljena na spletni strani DSRPS in so bili posredovani pristojnim ministrstvom.

Poleg tega je SOUS skupaj s DSRPS in založbo Centerkontura, pripravila dve samostojni številki revije Specialna in rehabilitacijska pedagogika, osrednje in edine znanstvene in strokovne revije za področje specialne in rehabilitacijske pedagogike.

MK je preko projektov ozaveščal in informiral zainteresirano javnost o problematiki invalidov na eni strani in na drugi za boljšo integriranost le teh v kulturne dejavnosti.

2. CILJ: BIVANJE IN VKLJUČEVANJE

Na področju bivanja in vključevanja invalidov se je zgodil večji napredek v razvoju varstva invalidov, in sicer s 1. 1. 2019 se je začel uporabljati Zakon o osebni asistenci. Do storitev osebne asistencije so upravičeni vsi uporabniki pod enakimi pogoji, ne glede na njihovo premoženjsko stanje. V letu 2019 je bil, razen določil tretjega poglavja, implementiran tudi Zakon o socialnem vključevanju invalidov, ki je nadomestil Zakon o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb iz leta 1983. Tretje poglavje Zakona o socialnem vključevanju invalidov predvideva pilotiranje storitev socialnega vključevanja invalidov, zato so pri MDDSZ (Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja) v letu 2019 pripravili in objavili Javni razpis za sofinanciranje pilotnih projektov "Razvoj in preizkušanje storitev socialnega vključevanja invalidov", z namenom zagotavljanja storitve socialnega vključevanja invalidov ter prispevanja k oblikovanju podpornega okolja (mreže izvajalcev storitev) za opolnomočeni vstop invalidov v družbo ter jim s tem omogočiti, da ob ustrezni pomoči in podpori čim dlje ostanejo v svojem lokalnem okolju oz. skupnosti. V teku so projekti za socialno vključevanje invalidov v vzhodni in zahodni kohezijski regiji RS.

V letu 2019 je IRSSV pričel z evalvacijo uvajanja ZOA. Ta naj bi trajala eno leto, že po vmesnem poročilu je bilo ugotovljeno, da je treba ocenjevalno orodje dopolniti oz. spremeniti, tako je IRSSV k prenovi orodja pristopil že v drugi polovici leta 2019 in je v ta namen ustanovil tudi delovno skupino.

URI - Soča je pripravil analizo Izenačevanje možnosti invalidov – prilagoditve stanovanj za (gibalno) ovirane invalide. Izvedli so raziskavo pregleda pravic do prilagoditev stanovanj za (gibalno ovirane) invalide po različnih državah Evropske unije. V analizi so pregledali pravice invalidov na tem področju v 17 državah EU. Raziskava je vir informacij za prihodnje aktivnosti na tem področju.

Pri YHD so z delavnicami Bontonček izvajali aktivnosti ozaveščanja otrok in sprejemanja invalidnosti oz. ljudi z invalidnostjo kot enakovrednih in polnopravnih članov družbe, v kateri naj veljajo solidarnost, prijateljstvo, spoštovanje, sodelovanje in sprejemanje lastne različnosti ter različnosti soljudi. Ciljne skupine so bile otroci in mladi po šolah in drugih organizacijah, kjer se zbirajo z namenom izobraževanja in druženja.

3. CILJ: DOSTOPNOST

Pomembno spremembo predstavlja sprejeta novela Zakona o prevozi v cestnem prometu, v kateri so določeni brezplačni prevozi gibalno oviranih študentov.

Izboljšala se je dostopnost funkcionalno oviranih oseb do zgradb in sodnih postopkov pravosodnih organov, prav tako pa so bili izvedeni ukrepi, povezani z izboljševanjem dostopnosti visokošolskih zavodov in izobraževalnih programov za študente invalide.

Opravljen so bile nekatere izboljšave dostopnosti v železniškem potniškem prometu, na področju mobilnosti, načrtovanja poti, orientacije ob hkratnem povezovanju več deležnikov (država, občine, javne institucije), tudi projekt »Omogočanje multimodalne mobilnosti oseb z različnimi oviranostmi«, ki je še v teku in lahko pomaga pri razvoju uporabnih praks za izboljšanje vsakodnevne mobilnosti in dostopnosti oseb z različnimi oblikami invalidnosti.

Na področju spletnih vsebin so optimizirali in posodobili določena spletna mesta ter tako invalidom omogočili prijazno uporabniško izkušnjo ter s tem omogočili boljši dostop do informacij.

4. CILJ: VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE

V okviru vzgoje in izobraževanja so bili izvedeni ukrepi glede pomembnosti prilagajanja študijskega oz. učnega okolja invalidom, tako v obliki prilagoditev izvajanja programov, kakor tudi z izboljšavami na področju fizične in digitalne dostopnosti, omogočanjem dodatnih storitev za študente invalide in različnih izobraževanj.

Potekale so aktivnosti za sprejetje novih pravilnikov oz. posodobitev zakonodaje, s ciljem, da se nekatera vprašanja pravic študentov invalidov v vzgoji in izobraževanju rešijo tudi na sistemski ravni.

Dogajanja na preostalih ravneh vzgoje in izobraževanja oseb s posebnimi potrebami, tako za specializirane kot redne oblike vzgoje in izobraževanja, lahko strnemo v različne aktivnosti izobraževanj in usposabljanj, izvedbe študijskih skupin, izvedbe oz. udeležbe na izobraževanjih, posvetovanjih, strokovnih srečanjih.

5. CILJ: DELO IN ZAPOSLOVANJE

Sprejeti sta bili dve noveli Zakona o invalidskem in pokojninskem zavarovanju, nekatere spremembe posegajo tudi na področje pravic na podlagi preostale delovne zmožnosti. Brez posebnosti so potekale storitve poklicne in zaposlitvene rehabilitacije ter vključevanje invalidov v podpirne in zaščitene oblike zaposlitve.

Že od leta 2017 pod okriljem MDDSZ v sodelovanju s 14 partnerskimi organizacijami poteka je projekt »Prehod mladih« z različnimi aktivnostmi na temo prehoda na trg dela, namenjenih mladim s posebnimi potrebami, njihovim staršem, delodajalcem in strokovnim delavcem. Namen projekta je s celostnim pristopom in sistematičnimi projektnimi vsebinami vplivati na večjo socialno vključenost mladih s posebnimi potrebami ter prispevati k oblikovanju enotnega podpornega okolja kot vmesnika med šolo in trgom dela za opolnomočen vstop ciljne skupine na trg dela. Projekt predstavlja novo obliko dodatne podpore in pomoči za mlade s posebnimi potrebami, ki se nahajajo v procesu izobraževanja in spoznavajo ter vstopajo na trg dela in zaposlovanja. Pripravile se bodo smernice za umestitev nove storitve med že obstoječe storitve zaposlitvene rehabilitacije.

ZIZRS je skupaj s Slovensko filantropijo in Zavodom Vozim izvajalo projekt ZaVse/4ALL (v nadaljevanju: ZaVse). Projekt je namenjen zmanjševanju neenakosti in diskriminacije ranljivih skupin.

Na področju zaposlovanja invalidov se po ugotovitvah URI – Soča kaže, da podporno zaposlovanje ostaja najmanj koriščen ukrep med spodbudami za zaposlovanje invalidov, vendar bi lahko prav ta oblika zaposlitve invalidov lahko prinašala pozitivne učinke tako na strani delodajalcev kakor tudi na strani zaposljivosti invalidov.

Razmere na trgu dela za iskalce zaposlitve so bile v letu 2019 spodbudne. Število brezposelnih invalidov se po evidenci ZRSZ v zadnjih petih letih zmanjšuje, tudi na račun ukrepov APZ. Podatki CKEDU kažejo, da število zaposlitev invalidov v organih državne uprave v zadnjih petih letih narašča.

ZPIZ je promoviral poklicno rehabilitacijo in možnosti prilagoditve delovnih mest s tehničnimi pripomočki, saj to zaradi visoke stopnje zaposlenosti narekuje tudi trg dela. Podatki kažejo, da poklicno rehabilitacijo nastopa vedno več zaposlenih zavarovancev.

6. CILJ: FINANČNO-SOCIALNA VARNOST

Na področju finančno-socialne varnosti sta bila v letu 2019 sprejeta dva zakona, ki pomembno vplivata na uveljavljanje pravic staršev otrok s posebnimi potrebami, to sta Zakon o spremembah in dopolnitvah

Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih in Zakon o izplačilu neizplačanega dodatka za nego otroka.

Na drugih področjih finančno-socialne varnosti se je v letu 2019 izvajalo relativno malo aktivnosti, kljub temu, da NSIOS že več let poudarja, da revščina ostaja osrednji problem povprečnega slovenskega invalida.

7. CILJ: ZDRAVJE IN ZDRAVSTVENO VARSTVO

V letu 2019 so bile sprejete spremembe in dopolnitve Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja in predpisi s področja medicinskih pripomočkov, ki predstavljajo korak naprej pri uveljavljanju določenih pravic invalidov iz naslova obveznega zdravstvenega zavarovanja.

Vprašanje dostopnosti do zdravstvenih storitev za osebe z oviranostmi je eno izmed tem projekta Model skupnostnega pristopa za krepitev zdravja in zmanjševanje neenakosti v zdravju v lokalnih skupnostih – MoST (2017–2020), katerega širok okvir je nadgradnja preventivne zdravstvene dejavnosti na primarni ravni in povezovanje struktur na nivoju lokalnih skupnosti za zmanjševanje neenakosti v zdravju. V pripravi je analiza presoj ustreznosti objektov in komunikacijskih ukrepov zdravstvenih domov za osebe z gibalno in senzorično oviranostjo.

8. CILJ: KULTURNO UDEJSTVOVANJE

Nadaljeval se je projekt Evropske kartice ugodnosti za invalide, pri čemer je vzpostavljena interaktivna baza podatkov ponudnikov ugodnosti za invalide v Sloveniji tudi s področja kulture.

Knjižnična dejavnost posveča velik delež svojih storitev ranljivim skupinam uporabnikov. Na področju knjižnične dejavnosti potekajo številne aktivnosti za omogočanje enakih možnosti dostopa do knjižnic in njihovih storitev. S postavk za knjižnično dejavnost je MK v letu 2019 sofinanciralo nakup gradiva, ki vključuje tudi nakup knjižničnega gradiva v invalidom prilagojenih tehnikah. Knjižnice v sodelovanju z različnimi društvi, zavodi in ustanovami načrtujejo in izvajajo vsebine za vključevanje uporabnikov s posebnimi potrebami v uporabo knjižnice in knjižničnih storitev.

9. CILJ: ŠPORT IN PROSTOČASNE DEJAVNOSTI

Na podlagi novega Zakona o športu je v letu 2019 prišlo do uveljavitve podzakonskih aktov, ki so omogočili dokončanje normativne ureditve področja športa invalidov.

Določeni so bili uradni programi usposabljanja strokovnih delavcev v športu za programe športa invalidov, ki jih je vsaka nacionalna panožna zveza ob usposabljanjih strokovnih delavcev za posamezno športno panogo zavezana izvajati za specifične športnikov invalidov ter dotične para-panoge. V letu 2019 je na različnih področjih potekalo tudi statusno izenačevanje športnikov invalidov z drugimi športniki.

10. CILJ: VERSKO IN DUHOVNO ŽIVLJENJE

Država ne zagotavlja trajne verske duhovne oskrbe invalidom, saj versko duhovno oskrbo prebivalcev RS zagotavljajo verske skupnosti.

Duhovna oskrba invalidom je omogočena v vseh oblikah institucionalnega varstva za starejše. Verski obredi in tudi individualni obiski duhovnikov oz. predstavnikov verskih skupnosti za stanovalce potekajo praviloma povsod vsaj enkrat na teden ter ob vseh (večjih) verskih praznikih.

11. CILJ: SAMOORGANIZIRANJE INVALIDOV

Deležniki na področju invalidskega varstva redno prejemajo opozorila o nujnosti doslednega spoštovanja obveznosti o temeljitem posvetovanju s predstavniki invalidov v vseh procesih odločanja o zadevah, ki se nanašajo na invalide.

12. CILJ: NASILJE IN DISKRIMINACIJA

Medresorsko so bili usklajeni in pripravljeni cilji in ukrepi nove Resolucije o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini in nasilja nad ženskami in dekleti za obdobje 2020-2025, ki upošteva dejavnike tveganja dodatne izpostavljenosti različnim oblikam nasilja. Predvideno je oblikovanje in vzpostavitev dodatnih programov, tudi za osebe z gibalnimi, senzornimi in intelektualnimi ovirami. Potrebe se kažejo tudi pri namestitvenih kapacitetah za žrtve nasilja, ki bi bile prilagojene osebam s posebnimi potrebami, predvidevajo pa se tudi specializirana izobraževanja za delo z žrtvami nasilja iz posebnih ciljnih skupin - med drugim tudi za osebe z gibalnimi, senzornimi in intelektualnimi ovirami.

Izobraževanja in pridobivanje znanja za prepoznavanje in reševanje nasilja je tudi redna tematika izobraževanj strokovnih delavcev v zavodih za prestajanje kazni zapora kot tudi delavcev iz sistema, ki prihajajo v stik z zaprtimi osebami. Kontinuirano potekajo tudi različni programi obravnave povzročiteljev nasilja.

13. CILJ: STARANJE Z INVALIDNOSTJO

MZZ poroča, da v okviru cilja Staranje z invalidnostjo Slovenija v mednarodnih forumih spodbuja in podpira obravnavo varstva in uveljavljanja človekovih pravic in dostojanstva starejših, vključno z bojem proti stereotipom in predsodkom. Poleg tega je MZZ v letu 2019 sodelovalo pri nekaterih dogodkih, namenjenih podajanju odgovorov na vprašanja oskrbe starejših ipd.

ZDUS ob tem navaja, da so prav vprašanja starejših tisti del izobraževanj in delovanja v skupnosti, ki mu namenjajo največ pozornosti.

Kljub navedenim pomanjkljivostim (kakovost in obseg poročanja sta med poročevalci zelo različna, zato težko podamo aplikativne sklepe) je to poročilo s prilogami pomemben pregled stanja na področju invalidskega varstva v Sloveniji in omogoča prepoznavanje dobrih praks, obenem pa opozarja na tiste vsebine, katerim bi bilo treba tudi v prihodnje nameniti več pozornosti.

Seznam spremenjenih, dopolnjenih in sprejetih predpisov na področju invalidskega varstva v obdobju izvajanja API 2014–2021, po letih

Zakoni

Leto	Naziv
2019	Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (Uradni list RS, št. 81/19)
2019	Zakon o izplačilu neizplačanega dodatka za nego otroka (Uradni list RS, št. 72/19)
2019	Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o kazenskem postopku, ZKP-N; (Uradni list RS, št. 22/19)
2019	Zakon o spremembah in dopolnitvah Stanovanjskega zakona, SZ-1D; (Uradni list RS, št. 59/19)
2019	Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih, ZSDP-1C; (Uradni list RS, št. 81/19)
2019	Zakon o nepravdnem postopku, ZNP-1; (Uradni list RS, št. 16/19)
2019	Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2G) (Uradni list RS, št. 75/19)
2019	Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o prevozi v cestnem prometu (Uradni list RS, št. 67/19)
2019	Zakon o spremembi Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2F) (Uradni list RS, št. 28/19)
2018	Zakon o sodnih izvedencih, sodnih cenilcih in sodnih tolmačih – ZSICT (Uradni list RS, št. 22/18)
2018	Zakon o motornih vozilih, ZMV-1 (Uradni list RS, št. 75/17)
2018	Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ZPIZ-2 (določbe šestega, sedmega in osmega odstavka spremenjenega 380. člena zakona ter določba četrtega odstavka spremenjenega 386. člena zakona se uporabljajo od 1. januarja 2018 (glej 38. člen ZPIZ-2B)
2018	Zakon o socialnem vključevanju invalidov (ZSVI, objavljen v Uradnem listu RS, št. 30/18)
2017	Zakon o osebni asistenci (Uradni list RS, št. 10/17, 31/18)
2016	Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o preprečevanju nasilja v družini – ZPND-A (Uradni list RS, št. 68/16)
2015	Zakon o motornih vozilih (Uradni list RS, št. 106/10 in 23/15)
2015	Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ZPIZ-2B (Uradni list RS, št. 102/15)
2014	Novela Zakona o izenačevanju možnosti invalidov (Uradni list RS, št. 94/10, 50/14)
2014	Novela Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (ZZRZI-D) (Uradni list RS, št. 16/07 – uradno prečiščeno besedilo, 87/11, 96/12 – ZPIZ-2 in 98/14)
2014	Spremembe in dopolnitve Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja (Uradni list RS, št. 25/14)
2014	Spremembe in dopolnitve Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja (Uradni list RS, št. 85/14)
2014	Zakon o delovnih razmerjih (Uradni list RS, št. 21/13, 78/13 – popr.)
2014	Zakon o Radioteleviziji Slovenija (Uradni list RS, št. 96/05, 109/05 – ZDavP-1B, 105/06 – odl. US, 26/09 – ZIPRS0809-B in 9/14)
2014	Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (Uradni list RS, št. 91/13)
2014	Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (Uradni list RS, št. 26/2014)
2014	Zakon o štipendiranju (ZŠtip-1) (Uradni list RS, št. 56/13 in 99/13 – ZUPJS-C)
2014	Zakon o urejanju trga dela (Uradni list RS, št. 80/10, 40/12 - ZUJF, 21/13, 63/13, 100/13 in 32/ 14 – ZPDZC-1)

2014	Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (Uradni list RS, št. 72/06 – uradno prečiščeno besedilo, 114/06 - ZUTPG, 91/07, 76/08, 62/10 – ZUPJS, 87/11, 40/12 – ZUJF, 21/13 – ZUTD-A, 91/13, 99/13 – ZUPJS-C, 99/13 – ZSVarPre-C, 111/13 – ZMEPIZ-1 in 95/14 – ZUJF-C)
2014	Zakon za uravnoteženje javnih financ (Uradni list RS, št. 40/12, 96/12 – ZPIZ-2, 104/12 – ZIPRS 1314, 105/12, 25/13 – odl. US, 46/13 – ZIPRS1314-A, 56/13 – ZŠtip-1, 63/13 – ZOsn-I, 63/13 – ZJAKRS-A, 99/13 – ZUPJS-C, 99/13 – ZSVarPre-C, 101/13 – ZIPRS1415, 101/13 – ZDavNepr, 107/13 – odl. US, 85/14 in 95/14)

Pravilniki

Leto	Naziv
2020	Pravilnik o seznamu in izhodiščih za vrednosti medicinskih pripomočkov iz obveznega zdravstvenega zavarovanja (Uradni list RS, št. 4/20)
2019	Pravilnik o kategorizaciji nastanitvenih obratov (Uradni list RS, št. 22/18 in 5/19)
2019	Spremembe in dopolnitve Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja (Uradni list RS, št. 4/20)
2019	Pravilnik o potniških ladjah (Uradni list RS, št. 76/19)
2018	Spremembe in dopolnitve Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja (Uradni list RS, št. 64/18) in Sklep o določitvi zdravstvenih stanj in drugih pogojev za upravičenost do posameznih medicinskih pripomočkov (Uradni list RS, št. 64/18)
2015	Novela Pravilnika o razpisu za vpis in izvedbi vpisa v visokem šolstvu (Uradni list RS, št. 7/10, 3/11, 6/12, 7/13, 6/14 in 5/15)
2015	Spremembe in dopolnitve Pravilnika o organizaciji in načinu delovanja izvedenskih organov Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (Uradni list RS, št. 6/15)
2014	Pravilnik o določitvi izhodišč za cenovne standarde medicinskih pripomočkov in za cene pripomočkov (artiklov) iz obveznega zdravstvenega zavarovanja (Uradni list RS, št. 25/14)
2014	Pravilnik o kriterijih za uveljavljanje pravic za otroke, ki potrebujejo posebno nego in varstvo (Uradni list RS, št. 89/2014)
2014	Pravilnik o postopkih za uveljavljanje pravic do družinskih prejemkov (Uradni list RS, št. 89/2014)
2014	Pravilnik o postopkih za uveljavljanje pravic iz zavarovanja za starševsko varstvo (Uradni list RS, št. 89/2014)
2014	Pravilnik o subvencioniranju bivanja študentov (Uradni list RS, št. 22/01, 35/06, 75/08, 97/10, 46/12 in 55/13)
2014	Pravilnik o uvrščanju in izločitvi medicinskih pripomočkov na seznam medicinskih pripomočkov (Uradni list RS, št. 25/14)
2014	Pravilnik o tehničnih pripomočkih in prilagoditvi vozila (Uradni list RS, št. 71/14)
2014	Pravilnik o komisijah za medicinske pripomočke (Upravni odbor ZZS, št. 9001-12/2014-DI/8 z dne 18. 6. 2014)

Resolucije

Leto	Naziv
2018	Resolucija o nacionalnem programu duševnega zdravja 2018–2028 (Uradni list RS, št. 24/18)
2014	Resolucija o nacionalnem programu za kulturo 2014–2017 (Uradni list RS, št. 99/13)
2014	Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014–2018 (Uradni list RS, št. 62/13)

Drugo

Leto	Naziv
2019	Sklep o zdravstvenih stanjih in drugih pogojih za upravičenost do medicinskih pripomočkov iz obveznega zdravstvenega zavarovanja (Uradni list RS, št. 4/20)
2019	Sklep o osnovnih zahtevah kakovosti za medicinske pripomočke iz obveznega zdravstvenega zavarovanja (Uradni list RS, št. 4/20)
2014	Uspešna pobuda za ustavno presojo Zakona o volitvah v državni zbor (Uradni list RS, št. 109/06 – uradno prečiščeno besedilo in 54/07 – odl. US)
2014	Sklep o merilih in postopku za določanje višine sredstev za kritje stroškov prilagoditve prostorov in delovnih sredstev ter usposabljanja za ohranitev zaposlitve delovnega invalida (Uradni list RS, št. 6/14)